

Г Е Л Ь Б Е Т И К А
В И Д А В Н И Ч И Й Д І М

№ 3/2026

Sport Science Spectrum

«Sport Science Spectrum» – науково-теоретичний журнал для фахівців у сфері фізичної культури і спорту – наукових працівників, викладачів ЗВО, тренерів, докторантів, аспірантів, студентів, спортсменів

Редакційний штат

Головний редактор:

Борисова Ольга Володимирівна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ, Україна)

Заступник головного редактора:

Когут Ірина Олександрівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Редакційна колегія:

Андрєєва Олена Валеріївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Бріскін Юрій Аркадійович, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри олімпійського, професійного та адаптивного спорту, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Україна

Гакман Анна Вікторівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри спорту та фітнесу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Гончарова Наталія Миколаївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Дутчак Мирослав Васильович, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Кашуба Віталій Олександрович, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Коробейніков Георгій Валерійович, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Подригалю Леонід Володимирович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри, Харківська державна академія фізичної культури, Україна

Прозар Микола Володимирович, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри спорту і спортивних ігор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Сушко Руслана Олександрівна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту Факультету здоров'я, фізичного виховання і спорту, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

Цюсю Анатолій Васильович, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, ректор, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Шинкарук Оксана Анатоліївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, проректор з навчально-методичної роботи, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Щепотіна Наталя Юріївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

Ярмак Олена Миколаївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, Національний університет оборони України, Україна

Айя Клавіна (Aija Kļaviņa), доктор філософії в галузі освіти, професор, Литовський університет спорту, Литва

Войцех Цинарський (Wojciech Cynarski), доктор хабіл., професор, Жешувський університет, Польща

Маркус Рааб (Markus Raab), доктор наук, професор, директор Інституту психології, Німецький спортивний університет Кельна, Німеччина

Сільвіо Рене Лоренцетті (Silvio R. Lorenzetti), доктор наук, професор, керівник відділу прикладної математики, фізики, систем та операцій, Інженерний факультет, ZHAW, Швейцарія

Відповідальний секретар:

Маринич Вікторія Леонідівна, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, старший науковий співробітник, доцент кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Україна

Журнал включено до бази даних: IndexCopernicus

<http://journals.indexcopernicus.com>

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

[http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/TMFVS/index.html)

TMFVS/index.html

ISSN 3041-1181 (Print)

ISSN 3041-119X (Online)

<https://spectrum.uni-sport.edu.ua/>

© «Sport Science Spectrum», 2026

ВИПУСК ЖУРНАЛУ № 3/2026

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ

Національного університету фізичного виховання і спорту України

Протокол № 15 від 25.06.2026 р.

Статті пройшли перевірку з використанням сервісу StrikePlagiarism.com

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 928 від 11 червня 2026 року (додаток 12) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України.

Кластер: Розвиток людського капіталу, соціальні науки та журналістика.

Спеціальності: А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями),

А7 Фізична культура і спорт.

До 2024 року журнал мав назву «Теорія і методика фізичного виховання і спорту». Після перейменування журналу відповідні зміни внесені до Переліку наукових фахових видань України на підставі наказу МОН України від 21.02.2024 № 220.

Видання Національного університету фізичного виховання і спорту України. Видається з 1999 р.

Виходить 4 рази на рік. Українською та англійською мовами.

Рішенням Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення №1169 від 26.10.2023 р. Sport Science Spectrum зареєстровано як суб'єкт у сфері медіа (ідентифікатор медіа R30-01715). Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Національний університет фізичного виховання і спорту України (вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03150, email: rectorat@uni-sport.edu.ua, тел. +38 (044) 287-30-96)

Тел. (044) 289 40 92

Факс (044) 287 68 21

Дата розміщення онлайн: 17.09.2026.

Дата друку: 24.09.2026.

Формат 60x84/8. Гарнітура Helios.

Папір офсет. Цифровий друк.

Ум. друк. арк. 13,02.

Замов. № 0826/666. Наклад 200 прим.

ЗМІСТ

- 3 Оксана Бородіна, Андрій Лайчук, Олександр Гусаревич, Валентин Бурковський, Олексій Усатенко, Олександр Вариво́да
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ПАРАДИГМА У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
- 10 Вадим Гусаров, Тетяна Кропивницька
ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛУБНОЇ СИСТЕМИ БАДМІНТОНУ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ
- 18 Мирослав Дутчак, Катерина Коваль
ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ АНТИДОПІНГОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
- 25 Дмитро Завадський, Оксана Шинкарук
СПОНСОРСТВО В КІБЕРСПОРТІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ БРЕНД-КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
- 35 Олексій Іванов, Марія Приймак
ОПТИМІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФІТНЕС-ОРГАНІЗАЦІЯХ
- 43 Андрій Когут, Ольга Борисова
МЕДІЙНО-ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КОМЕРЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ МОНЕТИЗАЦІЇ СПОРТИВНОГО БРЕНДУ
- 49 Юрій Кризський, Олександр Пижов
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СПОРТСМЕНІВ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СПОРТУ: РОЛЬ СПОРТИВНИХ ФЕДЕРАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ
- 56 Андрій Мазуркевич, Олег Вареник
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО БАСКЕТБОЛУ В УКРАЇНІ (2015–2025)
- 62 Юлія Максимова, Раїса Марішина, Наталія Андреева, Оксана Омел'янчик-Зюркалова
ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЯЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ГІМНАСТОК: МОДЕЛЬ ТА ЕМПІРИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
- 69 Вікторія Маринич, Ірина Когут
ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЗАНЯТЬ АДАПТИВНИМ СПОРТОМ
- 80 Валентин Олешко, Максим Веславуцький
АНАЛІЗ ТЕХНІЧНИХ ДІЙ У СТРУКТУРІ ТРАЄКТОРІЇ РУХУ ШТАНГИ У КВАЛІФІКОВАНИХ ВАЖКОАТЛЕТІВ ПІД ЧАС ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- 88 Сергій Трачук, Марина Дєдх, Інна Мамедова, Андрій Михальчук, Михайло Голобородько
ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В УМОВАХ МІСЬКОГО ТА СІЛЬСЬКОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
- 94 Світлана Федорчук, Ольга Ганага, Тетяна Петровська, Олена Лисенко
ПРОЯВ СЕНСОМОТОРНИХ РЕАКЦІЙ КІБЕРСПОРТСМЕНІВ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З КОГНІТИВНИМИ ЯКОСТЯМИ

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ПАРАДИГМА У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Оксана Бородіна, Андрій Лайчук, Олександр Гусаревич, Валентин Бурковський,
Олексій Усатенко, Олександр Варивода

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

Анотація. У сучасному науковому дискурсі актуалізується проблема збереження здоров'я студентів факультетів фізичного виховання і спорту в умовах поєднання навчальної та навчально-тренувальної діяльності. Освітнє середовище ЗВО розглядається як простір реалізації студентського спорту – соціально адаптованої форми рухової активності, що поєднує елементи спортивної підготовки з пріоритетами здоров'язбереження, особистісного розвитку та освітньої доцільності, формування стійкої мотивації до рухової активності. Водночас інтенсифікація навчально-тренувальних навантажень може зумовлювати дисбаланс між адаптацією та відновленням організму, підвищення рівня втоми та психоемоційного напруження студентів, зниження рівня їх функціональної готовності. У зв'язку з цим у дослідженні обґрунтовано здоров'язбережувальну парадигму як системний підхід до організації навчально-виховного процесу, спрямований на гармонійне поєднання навчально-тренувальної діяльності з підтримкою фізичного, психоемоційного та функціонального здоров'я студентів. Парадигма інтегрує принципи індивідуалізації, системності, комплексності, профілактичної спрямованості та рефлексивності, що забезпечують ефективність педагогічної взаємодії.

Матеріали та методи. Теоретичне дослідження здійснено на основі системного та контент-аналізу наукових і нормативних джерел, порівняльного методу, а також аналізу інформації з наукових публікацій, методичних рекомендацій і нормативно-правових документів України, що дозволило узагальнити сучасні підходи до здоров'язбереження та визначити напрями їх реалізації у підготовці студентів.

Результати. Обґрунтовано сутність здоров'язбережувальної парадигми як системного підходу до організації навчально-виховного процесу, спрямованого на підготовку до рухової активності та фізичного розвитку та збереження фізичного, психоемоційного і функціонального здоров'я студентів. Визначено її принципи (індивідуалізацію, системність, комплексність, профілактичний підхід, рефлексивність) та ключові компоненти: індивідуалізацію навчально-тренувальних впливів, педагогічний моніторинг функціонального стану, відновлювально-компенсаторний, психолого-педагогічний компоненти, формування здоров'язбережувальної компетентності.

Висновки. Реалізація здоров'язбережувальної парадигми забезпечує оптимізацію навчально-тренувального процесу, підвищення адаптаційної стійкості, професійної готовності та збереження здоров'я студентів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою ефективності запропонованого підходу та розробкою його методичного забезпечення.

Ключові слова: спорт, адаптація, відновлення, навантаження, стрес, компетентність.

Oksana Borodina, Andriy Laichuk, Oleksandr Gusarevych, Valentin Burkovsky, Oleksiy Usatenko, Oleksandr Varyvoda

HEALTH-PRESERVING PARADIGM IN THE TRAINING OF STUDENTS OF THE FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN THE CONTEXT OF INTENSIFICATION OF SPORTS ACTIVITIES

Abstract. In contemporary scientific discourse, the issue of preserving the health of students in faculties of physical education and sport is increasingly emphasized, particularly under conditions that combine academic and training activities. The educational environment of higher education institutions is considered as a space for the implementation of student sport – a socially adapted form of physical activity that integrates elements of athletic training with priorities of health preservation, personal development, educational relevance, and the formation of sustainable motivation for physical activity. At the same time, the intensification of academic and training loads may cause an imbalance between adaptation and recovery, increase fatigue and psycho-emotional stress among students, and reduce their level of functional readiness.

In this context, the study substantiates a health-preserving paradigm as a systematic approach to organizing the educational process, aimed at harmoniously combining academic and training activities with the support of students' physical, psycho-emotional, and functional health. The paradigm integrates the principles of individualization, systematization, comprehensiveness, preventive orientation, and reflexivity, ensuring the effectiveness of pedagogical interaction.

Materials and Methods. The theoretical study used systemic and content analysis of scientific and regulatory sources, a comparative method, and review of scholarly publications, methodological guidelines, and regulatory legal documents of Ukraine. This allowed the generalization of contemporary health-preservation approaches and identification of directions for their implementation in student training.

Results. The essence of the health-preserving paradigm is substantiated as a systematic approach to organizing the educational process, aimed at combining professionally oriented athletic training with the preservation of students' physical, psycho-emotional, and functional health. Its principles are defined as individualization, systematization, comprehensiveness, preventive orientation, and reflexivity. The key components include the individualization of training interventions, pedagogical monitoring of functional status, restorative-compensatory and psycho-pedagogical components, and the development of health-preserving competence.

Conclusions. Implementing this paradigm ensures the integration of sports training with health preservation, enhancing students' adaptive resilience, professional readiness, and long-term performance. Further research should empirically verify the effectiveness of the approach and develop its methodological support.

Keywords: sport, adaptation, recovery, training load, stress, competence.

Бородіна О., Лайчук А., Гусаревич О., Бурковський В., Усатенко О.,
Варивода О. Здоров'язбережувальна парадигма у підготовці
студентів факультету фізичного виховання та спорту
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 3–9
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-1>

Borodina O., Laichuk A., Gusarevych O., Burkovsky V., Usatenko O.,
Varyvoda O. Health-preserving paradigm in the training of students
of the faculty of physical education and sports in the context of
intensification of sports activities
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 3–9
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-1>

Вступ. У сучасних наукових дослідженнях відбувається переосмислення ролі фізичної культури в освітньому середовищі ЗВО. Особливої актуальності набуває проблема збереження здоров'я студентів факультетів фізичного виховання, які поєднують навчальну діяльність із систематичною руховою активністю в межах навчально-тренувального процесу.

У цьому контексті доцільно розглядати освітнє середовище як таке, що забезпечує реалізацію студентського спорту – соціально адаптованої форми рухової активності, яка поєднує елементи спортивної підготовки з пріоритетами здоров'язбереження, особистісного розвитку та освітньої доцільності. Такий підхід відповідає сучасним науковим уявленням про гуманізацію освітнього процесу та орієнтацію на збереження функціональних ресурсів особистості.

Водночас інтенсифікація навчально-тренувального процесу, зумовлена зростанням обсягів і інтенсивності рухової активності, може призводити до перевантаження адаптаційних механізмів організму студентів. За відсутності належного педагогічного контролю та відновлювальних заходів це супроводжується накопиченням втоми, зниженням працездатності та підвищенням психоемоційного напруження.

Аналіз наукових джерел свідчить, що ризики перевантаження та порушення відновних процесів широко досліджені у сфері професійного спорту, однак їх пряме перенесення на освітнє середовище є методологічно обмеженим. У контексті студентського навчально-тренувального процесу враховуються лише педагогічно контрольовані форми рухової активності, які поєднують ефективність тренувань із безпекою та підтримкою здоров'я, що потребує науково обґрунтованої інтерпретації з позицій здоров'язбереження.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність розробки здоров'язбережувальної парадигми, спрямованої на оптимізацію навчально-тренувального процесу, забезпечення балансу між навантаженням і відновленням та підтримку фізичного і психоемоційного здоров'я студентів.

Нормативно-правову основу дослідження становлять чинні документи України, що регламентують організацію освітнього та навчально-тренувального процесу у ЗВО та визначають загальні підходи до збереження здоров'я осіб, залучених до фізичної культури і спорту. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» закріплює засади функціонування освітнього процесу, відповідальність ЗВО за безпечні умови навчання та поєднання освітньої, виховної й професійної підготовки [14]. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» визначає фізичну активність як складник системи зміцнення здоров'я та акцентує увагу на безпечності занять і раціональному використанні навантажень [16]. Стратегічні орієнтири розвитку галузі відображено у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року, спрямованій на збереження здоров'я молоді та впровадження науково обґрунтованих підходів у підготовці фахівців [15]. Загалом документи не містять прямих методичних алгоритмів реалізації здоров'язбережувальних підходів, проте формують правове підґрунтя для їх наукового обґрунтування та впровадження у систему професійної підготовки студентів факультету фізичного виховання і спорту.

Останні дослідження підтверджують актуальність впровадження здоров'язбережувальної парадигми у підготовку студентів факультетів фізичного виховання і спорту. В. Волкова та Є. Захаріна підкреслюють необхідність системного підходу до фізичного та психоемоційного стану студентів [6], а О. Мороз, Л. Духнова та ін. відзначають роль інноваційних підходів у адаптації навантажень та відновленні [13]. Комплексні моделі формування здоров'язбереження у навчальному процесі запропонували Г. Гребінка, О. Заліско та ін. [18].

Теоретичні аспекти здоров'язбереження у своїх наукових дослідженнях розкривають Т. Мієр [12] через концепцію здоров'язбережувальної дидактики, Т. Глоба [8] – через здоров'яформувальні підходи спортивно-орієнтованого фізичного виховання. Г. Воскобойнікова [7] та Г. Цигура [20] досліджують можливості реалізації здоров'язбереження учасниками освітнього процесу та викладачами фізичного виховання.

Компетентнісний підхід до здоров'язбереження висвітлюють В. Борисенко [1; 2], Є. Захаріна [10], Н. Завидівська та ін. [3; 4; 9], наголошуючи на формуванні усвідомленого ставлення студентів до власного функціонального стану та розвитку професійної готовності без втрати життєвих ресурсів.

Окрему увагу приділено ризикам професійного спорту. Л. Худолєєва [19] аналізує загальний вплив спортивної діяльності на здоров'я, Н. Сергата, О. Кий та ін. [11; 17] досліджують наслідки інтенсивних навантажень, а В. Борщенко та Г. Дишель [5] – практичні підходи до здоров'язбережувальної підготовки спортсменів різних видів спорту.

Міжнародні дослідження підтверджують, що інтенсивні спортивні навантаження у студентів факультетів фізичного виховання і спорту підвищують ризик дисбалансу між адаптацією та відновленням, хронічної втоми та психоемоційного стресу. R. Reverdito, L. Galatti, L. Strachan та ін. [21] вказують на негативний вплив регулярних тренувань без системного контролю навантажень на функціональну стійкість організму, а С. McKay, S. Cumming та ін. – на психічне здоров'я студентів під високим тиском результату та конкуренції [22].

Узагальнення цих вітчизняних та міжнародних джерел підтверджує необхідність здоров'язбережувальної парадигми, яка включає контроль навантажень, відновлювально-компенсаторні підходи та розвиток компетентності студентів у самоконтролі власного здоров'я, забезпечуючи баланс між професійною спортивною підготовкою та збереженням фізичного та психоемоційного благополуччя.

Мета статті – науково обґрунтувати та розробити здоров'язбережувальну парадигму для навчально-виховного процесу студентів факультету фізичного виховання і спорту, спрямовану на інтеграцію професійно орієнтованої спортивної підготовки з підтримкою фізичного, психоемоційного та функціонального здоров'я, а також оптимізацію адаптаційних і відновлювальних процесів у студентів.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати необхідність впровадження здоров'язбережувальної парадигми у підготовці студентів факультету фізичного виховання і спорту.

2. Розкрити сутність здоров'язбережувальної парадигми та визначити основні принципи реалізації у навчально-виховному процесі.

3. Визначити ключові компоненти парадигми та механізми їх практичної інтеграції в навчально-виховний процес.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження має теоретико-аналітичний характер. Для формування наукової бази використано вітчизняні та міжнародні наукові публікації з питань професійного спорту, фізичного виховання та здоров'язбереження, а також нормативно-правові документи України, що регламентують організацію навчально-тренувального процесу у ЗВО. Загалом проаналізовано 22 наукові праці, опубліковані у 2013–2025 рр., які відповідають тематиці дослідження.

У дослідженні застосовано системний аналіз, контент-аналіз та порівняльний метод. Системний аналіз дозволив визначити взаємозв'язки між інтенсивністю спортивних навантажень, адаптаційними можливостями організму та процесами відновлення у студентів, а також обґрунтувати структуру здоров'язбережувальної парадигми. Контент-аналіз використано для узагальнення результатів наукових джерел і їх класифікації за основними тематичними напрямками (фізіологічними, психоемоційними та відновлювальними аспектами). Критеріями відбору джерел були їх відповідність темі дослідження, наукова обґрунтованість результатів, актуальність і публікація у фахових або рецензованих виданнях.

Порівняльний метод застосовано з метою зіставлення підходів до здоров'язбереження у вітчизняних і міжнародних дослідженнях та визначення ефективних практик, релевантних для підготовки студентів факультету фізичного виховання і спорту.

Систематизація отриманих результатів здійснювалася відповідно до структурних елементів здоров'язбережувальної парадигми, зокрема індивідуалізації навчально-тренувальних впливів, педагогічного моніторингу функціонального стану, відновлювально-компенсаторного та психолого-педагогічного компонентів, а також формування здоров'язбережувальної компетентності студентів, що забезпечило логічну узгодженість аналізу та підвищило наукову обґрунтованість дослідження.

Результати. Однією з ключових особливостей професійного спорту є виражений дисбаланс між процесами адаптації та відновлення. Навчально-тренувальні навантаження часто перевищують індивідуальні можливості організму, а відновлювальні періоди мають вторинний характер порівняно з підготовкою до змагань і досягненням результату. У результаті формується стан хронічної втоми, знижується імунна реактивність, порушується гормональна регуляція та зростає ризик функціональних і структурних змін у різних системах організму. Таким чином, адаптація набуває не оздоровчого, а компенсаторного або навіть патологічного характеру [17].

Не менш значущим є психофізіологічний аспект професійного спорту. Постійний тиск результату, конкуренція, залежність від оцінювання тренерів і суддів, страх втрати спортивної форми або місця в команді створюють умови хронічного стресу. Такий стан суперечить принципам психічного благополуччя, які є складником сучасного

розуміння здоров'я [17; 19]. У результаті спостерігаються емоційне вигорання, зниження мотивації, порушення сну та інші психосоматичні прояви.

У системі вищої освіти, зокрема на факультетах фізичного виховання і спорту, ситуація ускладнюється тим, що професійно орієнтована спортивна підготовка інтегрується в освітній процес. Студенти поєднують інтенсивні тренувальні та змагальні навантаження з навчальною діяльністю, що призводить до додаткового перевантаження адаптаційних механізмів. За відсутності цілеспрямованого здоров'язбережувального супроводу це може негативно впливати не лише на стан здоров'я здобувачів освіти, але й на їхню професійну готовність у довготривалій перспективі. Саме це зумовлює актуальність формування здоров'язбережувальної парадигми в підготовці студентів факультету фізичного виховання і спорту.

У межах цього дослідження здоров'язбережувальна парадигма в підготовці студентів факультету фізичного виховання і спорту визначається як системно-організований підхід до навчання, спрямований на забезпечення гармонійного поєднання професійно орієнтованої спортивної підготовки та збереження фізичного, психоемоційного й функціонального здоров'я.

Її основу становлять принципи здоров'язбереження (індивідуалізація, системність, комплексність, профілактичний підхід, рефлексивність), що визначають загальні підходи до організації навчально-тренувального процесу та взаємодії зі студентами.

Принцип індивідуалізації передбачає врахування фізіологічних, психологічних та функціональних особливостей кожного студента. У контексті професійно орієнтованої спортивної підготовки це означає варіативне планування обсягу та інтенсивності навантажень, диференціацію практичних завдань залежно від рівня спортивної підготовки, стану відновлення та психологічного настрою. Індивідуалізація дозволяє зменшити ризик перевтоми, попередити перенапруження серцево-судинної та нервової систем, а також підтримувати оптимальний рівень функціональної готовності студента до навчально-змагальної діяльності.

Принцип системності полягає в інтеграції здоров'язбережувальних заходів у всі аспекти навчально-виховного процесу. Це передбачає поєднання лекцій, практичних занять, лабораторних робіт та змагальної діяльності з урахуванням оптимального режиму фізичних і психоемоційних навантажень. Системний підхід забезпечує безперервне і послідовне формування здоров'язбережувальної компетентності та дозволяє підтримувати стабільний рівень працездатності протягом усього періоду навчання.

Принцип комплексності передбачає одночасне врахування фізичної, психоемоційної та соціальної складових частин здоров'я студента. У практичному вимірі це означає поєднання фізичних тренувань із відновлювально-компенсаторними вправами, психолого-педагогічними методами зниження стресу та формування командної взаємодії. Такий підхід дозволяє запобігати емоційному вигоранню, підтримувати мотивацію до навчання і спорту, а також формувати гармонійну професійну самореалізацію майбутніх фахівців.

Принцип профілактичного підходу – спрямованість на попередження перевантажень, функціональних порушень

та негативних наслідків інтенсифікації спортивної діяльності. Він реалізується через регулярний педагогічний моніторинг функціонального стану студентів, корекцію навчально-тренувальних навантажень, а також включення відновлювально-компенсаторних елементів у структуру занять. Профілактика дозволяє підтримувати адаптаційні резерви організму, знижує ризик травм і хронічної втоми, а також забезпечує безпечне професійне становлення студентів.

Принцип рефлексивності – формування у студентів здатності усвідомлювати свій фізичний та психоемоційний стан і адекватно коригувати навчально-тренувальні навантаження. Він передбачає розвиток умінь самоспостереження, аналізу індивідуального самопочуття після занять і обговорення меж професійно допустимого навантаження. Рефлексивність сприяє відповідальному ставленню до власного здоров'я, підвищує мотивацію до навчання та професійного зростання, а також закладає основу для формування довготривалої професійної працездатності.

Виходячи з викладених принципів, здоров'язбережувальна парадигма в підготовці студентів факультету фізичного виховання і спорту реалізується через конкретні ключові компоненти. Саме вони конкретизують принципи та забезпечують їх практичну реалізацію в навчально-виховному процесі. До таких компонентів належать: індивідуалізація навчально-тренувальних впливів, систематичний педагогічний моніторинг функціонального стану та працездатності студентів, відновлювально-компенсаторний та психолого-педагогічний компоненти.

Індивідуалізація навчально-тренувальних впливів – це компонент, що ґрунтується на врахуванні рівня адаптаційних можливостей студентів, особливостей їх спортивної спеціалізації та поєднання навчальної і змагальної діяльності. Механізм реалізації передбачає варіативне планування інтенсивності та обсягу рухової діяльності в межах практичних занять із можливістю педагогічної корекції залежно від поточного функціонального стану студентів. Очікуваний ефект полягає у зменшенні ризику перевтоми, попередженні перенапруження регуляторних систем і створенні умов для більш тривалого та безпечного професійного становлення майбутніх фахівців.

Систематичний педагогічний моніторинг функціонального стану та працездатності студентів – це компонент, що забезпечує своєчасне виявлення ознак перевантаження, порушення відновних процесів і зниження адаптаційного потенціалу. Механізм реалізації передбачає регулярне спостереження за динамікою рухової активності, рівнем втоми та навчально-спортивною ефективністю, а також корекцію навчально-тренувальних впливів на основі отриманих даних. Очікуваний ефект проявляється у профілактичному управлінні станом здоров'я студентів, своєчасному попередженні функціональних зривів та підвищенні адаптаційної здатності до тривалих навчально-спортивних навантажень.

Не менш важливим компонентом є відновлювально-компенсаторний складник парадигми, яка інтегрує відновлення у структуру навчально-виховного процесу. Вона передбачає раціональне чергування навантажувальних і відновлювальних фаз та формування у студентів навичок

усвідомленого ставлення до процесів відновлення після інтенсивної фізичної роботи. Механізм реалізації включає спеціально організовані відновлювальні блоки у практичних заняттях, вправи на дихальну регуляцію, розслаблення м'язів та зниження психоемоційного напруження. Очікуваний ефект – стабілізація рівня працездатності, зменшення кумулятивної втоми та попередження хронічних функціональних порушень.

Також до складу парадигми входить психолого-педагогічний компонент, який спрямований на формування психоемоційної стійкості студентів. Він враховує високий рівень емоційного навантаження в професійному спорті та орієнтований на підтримку психічного благополуччя. Механізм реалізації передбачає включення елементів психоемоційної саморегуляції, оптимізацію педагогічної взаємодії та зниження змагального тиску у межах навчальних дисциплін. Очікуваний ефект – зниження проявів емоційного виснаження, підвищення навчальної мотивації та формування стабільного емоційного фону.

Важливим компонентом парадигми є формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців. Вона передбачає інтеграцію знань з педагогіки, медико-біологічних та психологічних дисциплін для створення цілісного професійного уявлення про здоров'я. Механізм реалізації включає завдання рефлексивного характеру, аналіз власного функціонального стану після тренувань і навчальних навантажень та усвідомлення меж професійно допустимих навантажень. Очікуваний ефект – готовність студентів здійснювати професійну діяльність без виснаження фізичних і психічних ресурсів та формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Таким чином, виділення ключових компонентів парадигми дозволяє ефективно та науково обґрунтовано інтегрувати здоров'язбережувальні підходи у навчально-виховний процес факультету фізичного виховання і спорту, забезпечуючи баланс між професійною спортивною підготовкою та збереженням фізичного та психічного здоров'я студентів.

Обговорення. Проблеми впровадження на практиці. Попри науково обґрунтовані підходи, у реальних умовах впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес студентів факультету фізичного виховання і спорту трапляються певні труднощі. Зокрема, недостатню адаптацію навчальних програм до індивідуальних потреб студентів, коли стандартизовані навантаження не завжди відповідають фізіологічним можливостям окремих осіб, відзначають і В. Волкова та Є. Захаріна [6], які підкреслюють необхідність системного підходу до фізичного та психоемоційного стану студентів.

Обмежені ресурси для систематичного педагогічного моніторингу, такі як нестача часу, обладнання чи спеціалістів, ускладнюють регулярне оцінювання функціонального стану. О. Мороз, Л. Духнова та ін. [13] зазначають, що інноваційні підходи до адаптації навантажень і відновлення можуть частково компенсувати ці обмеження, проте потребують організаційної підтримки.

Складність інтеграції відновлювально-компенсаторних технологій у структуру занять підтверджується міжнародними дослідженнями: R. Reverdito, L. Galatti, L. Strachan та ін. [21] показують, що регулярні тренування без

системного контролю навантажень можуть знижувати функціональну стійкість організму. Часто відновлювальні блоки розглядаються як додаткові, а не як частина навчально-тренувального процесу, що обмежує їх ефективність.

Психологічний бар'єр і високий змагальний тиск, орієнтований на результат, знижують ефективність психолого-педагогічних заходів. С. McKay, S. Cumming та ін. [22] підтверджують негативний вплив тиску й конкуренції на психічне здоров'я студентів.

Незавершеність нормативно-методичного забезпечення, відсутність чітких рекомендацій щодо організації здоров'язбережувальних технологій у ЗВО ускладнює їх стандартизоване застосування, що відзначають і вітчизняні дослідники В. Борисенко [1; 2], Г. Гребінка, О. Заліско [18].

Таким чином, аналіз вітчизняних і міжнародних досліджень свідчить, що ефективне впровадження здоров'язбережувальної парадигми потребує: адаптації навчальних програм до індивідуальних особливостей студентів, системного педагогічного моніторингу, інтеграції відновлювально-компенсаторних блоків у навчально-тренувальний процес, а також врахування психоемоційного стану студентів. Порівняння з наявними моделями підтверджує, що комплексний підхід, запропонований у парадигмі, може підвищити ефективність підготовки та знизити ризики перевантаження і психоемоційного вигорання.

Висновки. Наукове обґрунтування здоров'язбережувальної парадигми дозволяє розглядати її як системний підхід до організації навчально-виховного процесу, який забезпечує гармонійне поєднання професійно орієнтованої спортивної підготовки з підтримкою фізичного, психоемоційного та функціонального здоров'я студентів.

Визначено такі ключові принципи парадигми, як: індивідуалізація навантажень, системність, комплексність, профілактичний підхід і рефлексивність, що

визначають організацію навчально-тренувального процесу та взаємодію зі студентами. Основні компоненти парадигми – індивідуалізація впливів, педагогічний моніторинг, відновлювально-компенсаторні технології, психолого-педагогічний супровід та формування компетентності – забезпечують реалізацію принципів і підвищують ефективність підготовки.

Відмінність запропонованої парадигми від традиційних концепцій здоров'язбереження полягає у комплексній інтеграції всіх компонентів у систему навчально-виховного процесу, що дозволяє підтримувати високий рівень професійної спортивної підготовки та ефективно зберігати життєвий потенціал студентів, науково обґрунтовано підвищуючи їхню професійну готовність, адаптаційну стійкість та довготривалу працездатність.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні методичних рекомендацій щодо впровадження здоров'язбережувальної парадигми у навчально-виховний процес факультетів фізичного виховання і спорту. Зокрема, це стосується розробки стандартизованих моделей інтеграції здоров'язбережувальних технологій, оптимізації педагогічного моніторингу та індивідуалізації навантажень залежно від фізіологічних і психоемоційних особливостей студентів.

Важливо також досліджувати ефективність здоров'язбережувальної парадигми у довгостроковій перспективі, зокрема її вплив на професійну працездатність, спортивні результати та психоемоційне благополуччя майбутніх фахівців. Подальший розвиток науково обґрунтованих підходів дозволить забезпечити більш безпечну та ефективну організацію навчально-тренувального процесу, спрямованого на гармонійне поєднання професійного зростання та збереження фізичного і психічного здоров'я студентів.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко В. Засоби фізичного виховання у формуванні здоров'язбережувальної компетентності фахівців. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10. № 1. С. 6–15. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i1-001>
2. Борисенко В. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів технічних спеціальностей в умовах неформальної освіти засобами фізичного виховання. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2021. Т. 8. № 1. С. 6–12. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol8i1-001>
3. Бородіна О. С., Гусаревич О. В. Здоров'язберігальні технології в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 1. С. 84–88. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-1.15>
4. Бородіна О. С., Лайчук А. М., Гусаревич О. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів у процесі фізичного виховання. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту в сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. VII Всеукр. наук.-практ. конф. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2025. С. 18–20. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/46165/>
5. Борщенко В. В., Дишель Г. О. Здоров'язбережувальні практики у системі підготовки спортсменів різних видів спорту. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17063038>
6. Волкова С., Захаріна Є., Захаріна А. Впровадження здоров'язберігаючих технологій як складової професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. *Physical culture and sport: scientific perspective*. 2025. Т. 2. № 1. С. 225–232. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).94](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).94)
7. Воскобойнікова Г. Л. Здоров'язбереження учасників педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх педагогів галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. Вип. 112 (3). С. 126–128. URL: <https://surli.li/gophdo>
8. Глоба Т. Здоров'яформувальна технологія спортивно-орієнтованого фізичного виховання студентів закладів вищої освіти : автореферат дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту. Київ, 2019. 25 с. URL: <https://surli.li/wdxxxb>
9. Завидівська Н. Н. Особливості класифікації компетенцій здоров'язбереження у системі фізичного виховання студентської молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2016. Вип. 139 (2). С. 63–67. URL: <https://surli.cc/atllqqp>
10. Захаріна Є. Здоров'язберігальний складник процесу фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання і спорт*. 2014. № 16. С. 29–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2014_16_8
11. Крикун Ю. До питання підвищення здоров'язберігаючої спрямованості підготовки юних спортсменів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2021. № 3. С. 55–63. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2021-3-055>
12. Мієр Т. І. Здоров'язбережувальна дидактика як новий напрям розвитку теорії освіти і навчання. *Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реальність і перспективи*. 2019. С. 326–329. URL: <https://surli.li/upkcar>
13. Мороз О., Мороз В., Духнова Л. Особливості використання інноваційних здоров'язберігаючих технологій у процесі фізичного виховання здобувачів вищої освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2022. № 4. С. 50–55. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.50-55>
14. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 22 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

15. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 № 1089 : станом на 20 червня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-p#Text>
16. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII : станом на 12 жовтня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 17.12.2025).
17. Сергата Н. С., Сергатиї М. О., Кий О. Г. Ризики для здоров'я у професійному спорті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. Вип. 3К (162). С. 357–361. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).74](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).74)
18. Формування технології здоров'язбереження студентів закладів вищої освіти у процесі їхнього фізичного виховання / Г. Гребінка та ін. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2018. № 5. С. 72–75. URL: <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/21408>
19. Худолієва Л. В. Вплив спорту на здоров'я людини. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności*. 2019. С. 27–34. URL: <https://surl.li/atitor>
20. Цигура Г. О., Чолик Р. В. Здоров'язбереження як складова сталого розвитку: можливості реалізації фахівцями фізичного виховання і спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2019. Вип. 5К. С. 319–323. URL: <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/27198>
21. Coaching and continuity make a difference: competence effects in a youth sport program / R. S. Reverdito et al. *Journal of physical education and sport*. 2020. № 20(4). С. 1964–1971. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.04266>
22. McKay C. D., Cumming S. P., Blake T. Youth sport: friend or foe? *Best Practice & Research: Clinical rheumatology*. 2019. № 33(1). С. 141–157. <https://doi.org/10.1016/j.berh.2019.01.017>

REFERENCES

1. Borysenko, V. (2022). Zasoby fizychnoho vykhovannia u formuvanni zdoroviazberezhuvainoi kompetentnosti fakhivtsiv [Physical education tools in shaping health-saving competence of specialists]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 10(1), 6–15. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i1-001> [in Ukrainian].
2. Borysenko, V. (2021). Formuvannia zdoroviazberezhuvainoi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh spetsialnostei v umovakh neformalnoi osvity zasobamy fizychnoho vykhovannia [Formation of health-saving competence of students of technical specialties in the conditions of informal education by means of physical education]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 8(1), 6–12. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol8i1-001> [in Ukrainian].
3. Borodina, O. S., Husarevych, O. V. (2021). Zdoroviazberihalni tekhnologii v osvitnomu protsesi zakladu vyshchoi osvity [Health-saving technologies in the educational process of higher education institutions]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 76(1), 84–88. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.76-1.15> [in Ukrainian].
4. Borodina, O. S., Laichuk, A. M., Husarevych, O. V. (2025). Formuvannia zdoroviazberezhuvainoi kompetentnosti studentiv u protsesi fizychnoho vykhovannia [Formation of health-saving competence of students in the process of physical education]. *Aktualni problemy fizychnoi kultury i sportu v suchasnomu suspilstvi: zbirnyk naukovykh prats VII Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii*. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka, 18–20. Retrieved from: <https://eprints.zu.edu.ua/46165/> [in Ukrainian].
5. Borshchenko, V. V., Dyshel, H. O. (2025). Zdoroviazberezhuvaini praktyky u systemi pidhotovky sportsmeniv riznykh vydiv sportu [Health-saving practices in the training system for athletes of various sports]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky*, 22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17063038> [in Ukrainian].
6. Volkova, S., Zakharina, Ye., Zakharina, A. (2025). Vprovadzhennia zdoroviazberihaiuchykh tekhnologii yak skladovoi profesiinoi pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu [Introduction of health-saving technologies as a component of professional training for future specialists in physical culture and sports]. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2(1), 225–232. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).94](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).94) [in Ukrainian].
7. Voskoboinikova, H. L. (2013). Zdoroviazberezhennia uchasykiv pedahohichnoho protsesu profesiinoi pidhotovky maibutnykh pedahohiv haluzi fizychnoho vykhovannia, sportu i zdorovia liudyny [Health preservation of participants in the pedagogical process of professional training of future teachers in the field of physical education, sports, and human health]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky. Fizychno vykhovannia ta sport*, 112 (3), 126–128. Retrieved from: <https://surl.li/gophdo> [in Ukrainian].
8. Hloba, T. (2019). Zdoroviaformuvaina tekhnologia sportyvno-orientovanoho fizychnoho vykhovannia studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Health-forming technology of sports-oriented physical education of students of higher education institutions]: avtoreferat dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia ta sportu. Kyiv, 25. Retrieved from: <https://surl.li/wdxxb> [in Ukrainian].
9. Zavydivska, N. N. (2016). Osoblyvosti klasyfikatsii kompetentsii zdoroviazberezhennia u systemi fizychnoho vykhovannia studentskoi molodi [Features of the classification of health-saving competencies in the physical education system for students]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seria: Pedahohichni nauky. Fizychno vykhovannia ta sport*, 139 (2), 63–67. Retrieved from: <https://surl.li/cc/afllqp> [in Ukrainian].
10. Zakharina, Ye. (2014). Zdoroviazberihalni skladnyk protsesu fizychnoho vykhovannia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Health-preserving component of the physical education process for students of higher educational institutions]. *Fizychno vykhovannia i sport*, 16, 29–33. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2014_16_8 [in Ukrainian].
11. Krykun, Yu. (2021). Do pytannia pidvyshchennia zdoroviazberihaiuchoi spriamovanosti pidhotovky yunikh sportsmeniv [On the issue of improving the health-preserving focus of training for young athletes]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 3, 55–63. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2021-3-055> [in Ukrainian].
12. Miier, T. I. (2019). Zdoroviazberezhuvaina dydaktyka yak novyi napriam rozvytku teorii osvity i navchannia [Health-preserving didactics as a new direction in the development of education and learning theory]. *Fizychna reabilitatsiia ta zdoroviazberezhuvaini tekhnologii: realii i perspektyvy*, 326–329. Retrieved from: <https://surl.li/upkcap> [in Ukrainian].
13. Moroz, O., Moroz, V., Dukhnova, L. (2022). Osoblyvosti vykorystannia innovatsiinykh zdoroviazberihaiuchykh tekhnologii u protsesi fizychnoho vykhovannia zdobuvachiv vyshchoi osvity [Features of using innovative health-saving technologies in the process of physical education of higher education seekers]. *Teoriia i metody fizychnoho vykhovannia i sportu*, 4, 50–55. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.50-55> [in Ukrainian].
14. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII: stanom na 22 veres. 2025 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennia: 17.12.2025) [in Ukrainian].
15. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2028 roku: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 04.11.2020 № 1089: stanom na 20 cherv. 2025 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-n#Text> (data zvernennia: 17.12.2025) [in Ukrainian].
16. Pro fizychnu kulturu i sport : Zakon Ukrainy vid 24.12.1993 № 3808-XII: stanom na 12 zhovt. 2025 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (data zvernennia: 17.12.2025) [in Ukrainian].
17. Serhata, N. S., Serhaty, M. O., Kyi, O. H. (2023). Ryzkyk dlia zdorovia u profesiinomu sporti [Health risks in professional sports]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 3K (162), 357–361. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).74](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).74) [in Ukrainian].
18. Hrebinka, H. ta in. (2018). Formuvannia tekhnologii zdoroviazberezhennia studentiv zakladiv vyshchoi osvity u protsesi yikhnoho fizychnoho vykhovannia [Formation of health preservation technology for students of higher education institutions in the process of their physical education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 5, 72–75. <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/21408> [in Ukrainian].
19. Khudolieieva, L. V. (2019). Vplyv sportu na zdorovia liudyny [The impact of sport on human health]. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności*, 27–34. Retrieved from: <https://surl.li/atitor> [in Polish].
20. Tsyhura, H. O., Chopyk, R. V. (2019). Zdoroviazberezhennia yak skladova staloho rozvytku: mozhlyvosti realizatsii fakhivtsiamy fizychnoho vykhovannia i sportu [Health preservation as a component of sustainable development: opportunities for implementation by physical education and sports specialists]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 5K, 319–323. Retrieved from: <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/27198> [in Ukrainian].

21. Reverdito, R. S. (2020). Coaching and continuity make a difference: competence effects in a youth sport program. *Journal of physical education and sport*, 20(4), 1964–1971. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.04266> [in Romanian].
22. McKay, C.D., Cumming, S.P., Blake, T. (2019). Youth sport: friend or foe? *Best Practice & Research: Clinical rheumatology*, 33(1), 141–157. <https://doi.org/10.1016/j.berh.2019.01.017> [in England].

Дата першого надходження статті до видання: 30.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Бородіна О., <https://orcid.org/0000-0002-2777-2508>, borodina0202@gmail.com

Лайчук А., <https://orcid.org/0000-0001-9102-1381>, Laichuk-A@zu.edu.ua

Гусаревич О., <https://orcid.org/0000-0002-7740-4631>, s.p.q.r.alexandr@gmail.com

Бурковський О., <https://orcid.org/0009-0003-5067-8864>, burkovskiy12@gmail.com

Усатенко О., <https://orcid.org/0009-0006-6748-1971>, aleksusatenko4@gmail.com

Варивода О., <https://orcid.org/0009-0000-2120-3788>, v.oblik@zu.edu.ua

Житомирський державний університет імені Івана Франка, 10008, Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Borodina O., <https://orcid.org/0000-0002-2777-2508>, borodina0202@gmail.com

Laichuk A., <https://orcid.org/0000-0001-9102-1381>, Laichuk-A@zu.edu.ua

Husarevych O., <https://orcid.org/0000-0002-7740-4631>, s.p.q.r.alexandr@gmail.com

Burkovsky O., <https://orcid.org/0009-0003-5067-8864>, burkovskiy12@gmail.com

Usatenko O., <https://orcid.org/0009-0006-6748-1971>, aleksusatenko4@gmail.com

Varivoda O., <https://orcid.org/0009-0000-2120-3788>, v.oblik@zu.edu.ua

Zhytomyr Ivan Franko State University, 10008, Zhytomyr, Velyka Berdychivska str., 40, Ukraine.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛУБНОЇ СИСТЕМИ БАДМІНТОНУ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Вадим Гусаров^{1,2}, Тетяна Кропивницька¹

¹ Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

² Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, Київ, Україна

Анотація. Франція належить до провідних європейських держав у розвитку бадмінтону, демонструючи високі спортивні результати та найбільшу в Європі кількість гравців. Важливу роль тут відіграє розгалужена клубна система. Досвід Франції є актуальним для України в контексті вдосконалення діяльності спортивних федерацій та розвитку клубної системи спорту.

Мета – вивчення досвіду організації клубної системи бадмінтону у Франції для імплементації кращих практик у вітчизняний спорт.

Методи: аналіз джерел, документальних матеріалів та інформації з офіційних сайтів організацій; синтез, узагальнення; порівняння; системний підхід.

Результати. Організаційна структура Федерації бадмінтону Франції, як координатора розвитку цього виду і суміжних дисциплін у країні, побудована відповідно до адміністративно-територіального устрою держави та охоплює національний, регіональний, департаментський і клубний рівні. Федерація об'єднує 1946 клубів та понад 241 тис. ліцензованих учасників; загальна кількість осіб, залучених до занять, становить близько 1 млн. Клуби виступають первинною організаційною ланкою системи. Важливими складниками розвитку бадмінтону є обов'язкове ліцензування учасників, функціонування багаторівневої системи управління, взаємодія клубів із закладами освіти, використання цифрових інструментів обліку та підтримка інклюзивних, соціально орієнтованих програм.

Висновки. Успішність французької моделі розвитку бадмінтону забезпечується діяльністю федерації, яка координує розвиток бадмінтону на всіх рівнях (від дошкільного до професійного) та відповідно до сучасних трендів (сталий розвиток, екологія, освіта, наука, професійна інтеграція, належне врядування, соціальна відповідальність й інклюзія). Спортивний клуб є первинною ланкою та основним суб'єктом діяльності федерації, а багаторівнева система взаємодії між клубами, регіональними та національною структурами забезпечує масове залучення населення до занять бадмінтоном і безперервну підготовку спортсменів. Важливим чинником розвитку бадмінтону є інтеграція системи освіти та клубного спорту, за якої освітні заклади залучають дітей і молодь до занять, а подальша спортивна підготовка здійснюється переважно у клубах. Перспективними для впровадження в Україні є визнання спортивного клубу основним суб'єктом розвитку виду спорту, побудова багаторівневої клубної системи, впровадження електронного обліку спортсменів і клубів, розширення співпраці із закладами освіти, ліцензування тренерів і спортсменів, реалізація програм підтримки різних категорій учасників.

Ключові слова: спортивний клуб, клубна система, бадмінтон, Франція, європейська модель спорту, система організації спорту.

Vadym Husarov, Tetiana Kropyvnytska

FUNCTIONING OF THE BADMINTON CLUB SYSTEM: THE EXPERIENCE OF FRANCE

Abstract. France is one of the leading European countries in badminton development, demonstrating strong international sporting performance and the largest population of badminton players in Europe. A key factor behind this success is its well-developed club system. The French experience is particularly relevant for Ukraine in the context of improving the activities of sports federations and strengthening the club-based model of sport.

Purpose is to examine the organization of the badminton club system in France and identify practices that may be implemented in Ukraine.

Methods. Analysis of scientific literature, official documents, and information published on the websites of relevant organizations; synthesis and generalization; comparative analysis; and a systems approach.

Results. The organizational structure of the French Badminton Federation is based on the country's administrative-territorial system and includes national, regional, departmental, and club levels. The Federation unites 1.946 clubs and more than 241.000 licensed participants, while approximately one million people regularly play badminton. Sports clubs serve as the primary organizational unit of the system. The development of badminton is supported by mandatory licensing, a multi-level governance structure, cooperation between clubs and educational institutions, digital management tools, and programmes promoting inclusion and social participation.

Conclusions. The effectiveness of the French badminton model is ensured by coordinated governance at all levels, from grassroots participation to elite sport. Sports clubs play a central role in athlete development and mass participation, while cooperation between clubs, regional organizations, and the national federation provides continuity within the system. The integration of education and club sport, the recognition of sports clubs as the key organizational unit, digital registration systems, licensing of athletes and coaches, and support programmes for different participant groups represent practices with considerable potential for implementation in Ukraine.

Keywords: sports club, club system, badminton, France, European sport model, sports governance.

Гусаров В., Кропивницька Т. Функціонування клубної системи бадмінтону: досвід Франції

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 10-17

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-2>

Husarov V., Kropyvnytska T. Functioning of the badminton club system: the experience of France

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 10-17

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-2>

Вступ. У сучасних умовах розвитку міжнародного спортивного руху дедалі більшої актуальності набувають дослідження ефективності моделей управління спортом, здатних забезпечити одночасний розвиток масового спорту, підготовку спортсменів високої кваліфікації та ефективне функціонування спортивних організацій [2]. Однією з найбільш визнаних моделей організації спорту є європейська модель (European Sport Model), яка історично сформувалася як система взаємодії держави, спортивних федерацій, громадських організацій та спортивних клубів [4; 31].

Останніми роками бадмінтон демонструє одні з найвищих темпів розвитку серед олімпійських видів спорту в Європі. Зростає кількість спортсменів, спортивних клубів, міжнародних турнірів, розширюються програми розвитку дитячого, студентського, ветеранського та адаптивного спорту, активно впроваджуються цифрові системи управління, електронне ліцензування, сучасні моделі стратегічного планування та підтримки клубів [19]. У зв'язку з цим дослідження організаційних моделей розвитку бадмінтону набувають значення не лише для окремого виду спорту, а й для розуміння ефективних підходів у спортивному врядуванні.

Франція належить до провідних європейських держав у розвитку бадмінтону та впродовж останніх років демонструє стабільне зростання результатів як на континентальному, так і на світовому рівнях. Завдяки системній роботі Федерації бадмінтону Франції, розвиненій мережі клубів, ефективній підготовці спортсменів, популяризації виду спорту серед дітей і молоді країна поступово зміцнила свої позиції серед лідерів європейського бадмінтону. Збірні Франції з 2021 року тричі ставали срібними призерами чемпіонату Європи серед змішаних команд, поступаючись у фіналах збірним Данії [5; 16]. Найбільш успішними стали 2024–2025 рр., коли представники Франції здобули золоті медалі чемпіонатів Європи в чоловічій одиночній, жіночій, чоловічій парній та змішаній парній категоріях [6; 14]. У 2026 році чоловіча збірна Франції вперше в історії стала чемпіоном Європи з бадмінтону серед чоловічих команд, перемігши у фіналі збірну Данії [15; 22]. Французькі спортсмени також забезпечували стабільне представництво країни на чемпіонатах світу й Олімпійських іграх.

Аналіз статистичних даних Європейської федерації бадмінтону [27] засвідчив, що серед країн Європи за абсолютними показниками кількості гравців перше місце посідає Франція (210347 осіб) [26]. За кількістю бадмінтонних клубів Франція – друга в Європі (1946).

Отже, клубна система бадмінтону у Франції є однією з найбільш розвинених у Європі. Вона передбачає чітку організацію взаємодії між національною федерацією, регіональними структурами та спортивними клубами, що забезпечує безперервність підготовки спортсменів від початкового рівня до професійного. Досвід Франції у цьому напрямі є важливим для вивчення та може бути використаний у вдосконаленні системи організації цього виду спорту в інших країнах, зокрема і в Україні.

Дослідження виконується згідно з Планом НДР на 2026–2030 рр. за темою «Концептуальні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та

національного контексту» (номер державної реєстрації 0126U003849).

Мета дослідження – вивчення досвіду організації клубної системи бадмінтону у Франції для імплементації кращих практик у вітчизняний спорт.

Завдання дослідження – проаналізувати систему організації спорту у Франції, зокрема в бадмінтоні; виділити концептуальні підходи, які варто впровадити у систему спорту України.

Матеріали і методи. Для аналізу обрана Франція – країна Європейського Союзу, в якій, за статистичними даними Європейської федерації бадмінтону, серед країн Європи найбільше зареєстрованих гравців, яка посідає друге місце за кількістю бадмінтонних клубів. Крім того, є одним з лідерів на міжнародних спортивних аренах.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, документальних матеріалів та інформації з офіційних сайтів організацій; синтез та узагальнення; порівняння; системний підхід.

Результати. Розвиток і функціонування бадмінтону у Франції координується Федерацією бадмінтону Франції (далі – Федерація або FFBaD), що існує з 1979 року. Вона відповідає за організацію змагань, розвиток клубної мережі, ліцензування гравців і загальну політику розвитку бадмінтону в країні [24].

FFBaD також є частиною європейської (Badminton Europe) та світової (BWF – Всесвітня федерація бадмінтону) організаційних систем [9; 10].

Організаційна структура FFBaD побудована відповідно до адміністративно-територіального устрою Франції та включає національний, регіональний, департаментський, місцевий (клубний) рівні (рис. 1).

Федерація делегує частину своїх функцій регіональним і місцевим структурам. Регіональні ліги охоплюють адміністративні регіони Франції, координують діяльність клубів у своїй зоні та реалізують програму розвитку бадмінтону на регіональному рівні. Кожна регіональна ліга бадмінтону має власний сайт.

Комітети департаментів, створені у формі асоціацій, працюють на ще нижчому адміністративному рівні, сприяють організації тренувань, місцевих турнірів та підтримці клубів [23]. Така структура дозволяє ефективно поширювати політику Федерації на всій території країни та підтримувати клуби як у великих містах, так і в провінційних громадах.

У сезоні 2024–2025 рр. FFBaD налічувала 241 тис. ліцензованих спортсменів у цілій низці спортивних дисциплін, пов'язаних з бадмінтоном (парабадмінтоні, кросмінтоні, плумфуті та інших). Федерація об'єднує мережу з 1946 клубів зі всієї Франції, з яких 14% розвивають парабадмінтон. Крім того, охоплює майже 1 мільйон регулярних учасників, які займаються бадмінтоном та його похідними у школах, коледжах, ліцеях і спортивних клубах. Гендерне співвідношення ліцензованих учасників становить: 63% чоловіків та 37% жінок, що свідчить про широкую популярність бадмінтону серед населення та поступове зростання залученості жінок до цього виду спорту.

Франція є одним із провідних центрів світового бадмінтону, що підтверджується проведенням масштабних міжнародних змагань, зокрема Олімпійських та

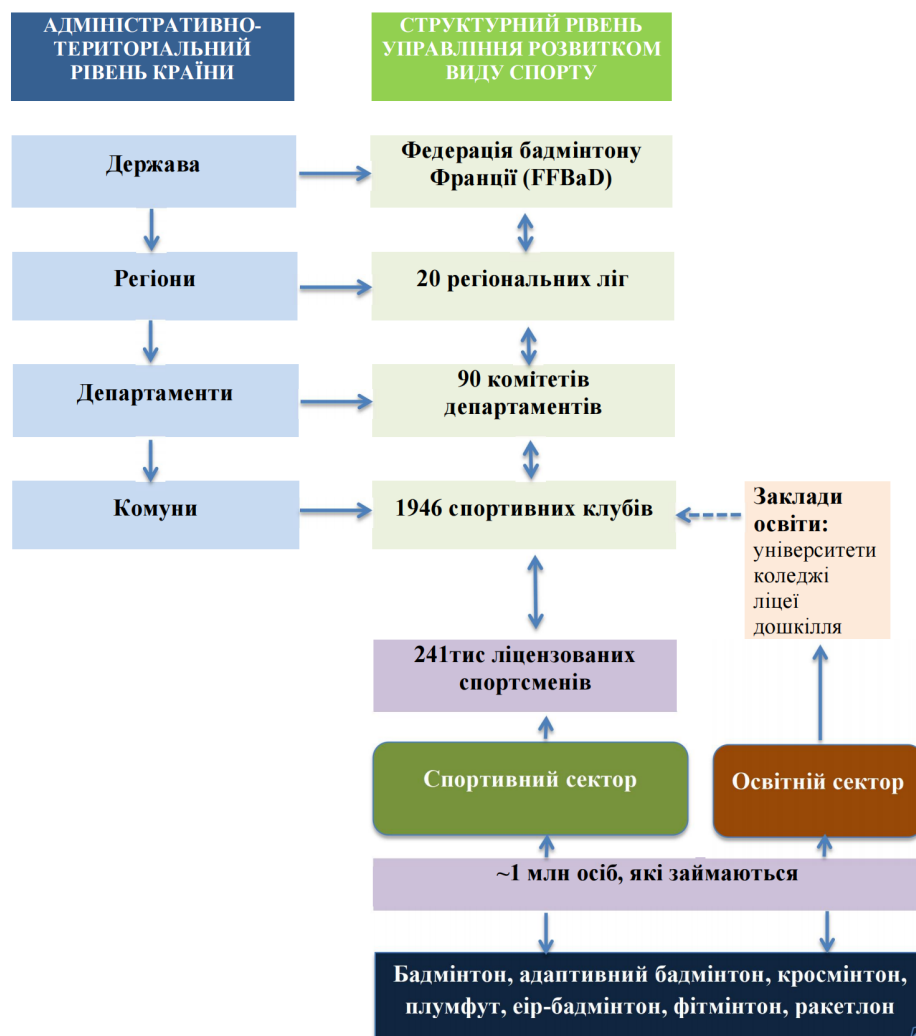

Рисунок 1 – Організаційна система управління розвитком бадмінтону у Франції

Паралімпійських ігор 2024 року, а також Чемпіонату світу з бадмінтону 2025 року. Протягом 2024–2025 рр. проведено близько 4500 різних турнірів з бадмінтону, що демонструє активну організаційну діяльність Федерації та розвиток спортивної інфраструктури в країні [18].

Відповідно до місії FFBaD сприяти розвитку бадмінтону на території Франції Федерація основними завданнями вбачає:

- розширення спільноти бадмінтону, зокрема через розвиток спортивної інфраструктури та підготовки кваліфікованих фахівців. Федерація також прагне посилити участь жінок у бадмінтоні шляхом підтримки їх представництва в керівних органах на всіх рівнях;

- створення нормативної бази бадмінтону, що враховує розвиток практик, інновацій і потреби різних учасників. Для цього впроваджуються інструменти, які забезпечують якісні, безпечні та професійно організовані умови для занять. Гарною практикою є зібрання всіх нормативних документів, що стосуються розвитку бадмінтону у Франції, – від статуту Федерації до порядку ліцензування спортсменів – в одну збірку на понад 400 сторінок («Посібник з бадмінтону 2025–2026») [30];

- супровід і підтримка спортивних структур через розвиток комунікації, врахування локальних особливостей та підтримку діяльності учасників бадмінтонної спільноти;

- просування бадмінтону шляхом розширення системи змагань, удосконалення доступу до спорту вищих досягнень та підтримки спортсменів на шляху до високих результатів з метою посилення позицій французького бадмінтону на міжнародній арені [19].

Крім того, Федерація займається також питаннями управління та оперативного консультування, загальної координації заходів; несе відповідальність за низку ключових напрямів (безпеку, акредитацію, телевізійну зйомку турнірів з бадмінтону тощо); взаємодіє з маркетинговим агентством Всесвітньої федерації бадмінтону тощо [7]. FFBaD не лише організовує спортивні змагання, а й працює над розвитком тренерської майстерності, розширює доступ до спорту різних груп населення (наприклад, молоді, ветеранів, людей з інвалідністю), впроваджує програми популяризації бадмінтону. Це робить клубну систему більш інклюзивною та сприяє сталому зростанню популярності бадмінтону у Франції [19].

Основний закон про спорт – Кодекс спорту (Code du sport) – визначає клуби як базову організаційну ланку спортивної системи. Згідно зі статтею L131-3, спортивні федерації об'єднують спортивні асоціації (клуби), які є їхніми основними членами. Клуби можуть отримувати афіліацію до федерації та через неї брати участь

в офіційній спортивній діяльності, а обов'язкове ліцензування членів афілійованих клубів (стаття L131-6) забезпечує їх допуск до офіційних змагань та інших заходів. Таким чином, саме клуби забезпечують залучення населення до занять спортом, організацію тренувального процесу та первинну підготовку спортсменів [12].

На головній сторінці сайту Федерації [17] міститься інтерактивна карта, що дозволяє будь-кому – від новачка, який просто хоче пограти в бадмінтон без тренера, у тому числі особі з інвалідністю, до досвідченого гравця, – легко знайти місцевий клуб для тренувань. Клуби беруть участь у системі змагань, яка включає місцеві та регіональні турніри, національні міжклубні чемпіонати (Interclubs) – командні змагання між клубами у різних дивізіонах: Nationale 1, 2, 3 та індивідуальні чемпіонати Франції, де представляють себе окремі гравці з клубів зі всієї країни [19].

У статуті FFBaD зазначено, що клуби є членами Федерації. Вони сплачують щорічні внески, а їхні представники беруть участь у роботі та управлінні федерацією через Генеральну асамблею і виборні органи [30]. Базовою організаційно-правовою формою спортивного клубу є неприбуткова громадська організація.

Членство у клубах, як правило, передбачає отримання ліцензії через Федерацію, що дає право брати участь у змаганнях. Клуби у Франції забезпечують можливості для занять спортсменам різного рівня підготовленості – від початківців і просто шанувальників бадмінтону до спортсменів, які беруть участь у національних і міжнародних змаганнях. Важливою особливістю є відкритість клубної системи, адже до занять бадмінтоном можуть долучатися люди різного віку й рівня підготовленості, що сприяє масовості спорту та формуванню широкої бази для відбору талановитих спортсменів [19].

Усі члени афілійованих клубів повинні мати ліцензію. Це стосується не лише спортсменів, а й тренерів, керівників, інших осіб, які займаються або організовують діяльність з бадмінтону. Для мультиспортивних клубів ця вимога поширюється на всі секції бадмінтону (п. 2.1.6 Статуту) [30].

Головним органом Федерації є Генеральна асамблея, до якої входять президенти клубів або інший ліцензований член клубу за їх дорученням. Клуб, який налічує від 10 до 100 ліцензованих гравців, отримує 1 голос; понад 100 спортсменів – 2 голоси. В разі отримання від Федерації відзнаки «якості» клуб отримує додатково 1 голос.

Окрім клубів, які є основною категорією членів, Федерація може також включати індивідуальних ліцензованих членів (також мають право голосу на Генеральній асамблеї), а також почесних членів, меценатів тощо без права голосу (п. 1.3.3 Статуту) [30].

З метою популяризації бадмінтону FFBaD визначила такі пріоритетні напрями своєї діяльності на 2024–2028 рр., що відображають сучасні тренди у розвитку спорту і спортивних організацій (табл. 1).

Крім того, низка запланованих дій Федерації пов'язана з нормативно-правовим, організаційним, матеріально-технічним, кадровим забезпеченням і системою змагань:

- удосконалення системи національних змагань, зокрема реформування клубних ліг TOP 12 і командний дивізіон Nationale 1 та подальший розвиток чемпіонатів Франції;
- модернізація системи спортивних рейтингів і вдосконалення умов участі спортсменів ветеранського віку у спортивній діяльності;
- підвищення ролі волонтерів і громадських активістів шляхом удосконалення механізмів визнання та заохочення їхньої діяльності;
- розвиток спортивної інфраструктури та реалізація федеральної політики зайнятості для зміцнення кадрового потенціалу клубів і регіональних організацій;
- удосконалення нормативно-правової бази через спрощення регламентів, адаптацію правил до нових форматів змагань та використання результатів експериментальних проєктів для оновлення федеративної політики;
- розвиток механізмів стратегічного управління та взаємодії між суб'єктами бадмінтону через створення платформ для обміну досвідом і залучення територіальних органів до процесів ухвалення рішень;

Таблиця 1 – Пріоритетні напрями діяльності Федерації бадмінтону Франції на 2024–2028 рр. [19; 28]

Тренд	Напрямок діяльності FFBaD
Сталий розвиток	підвищення обізнаності, інформування та навчання учасників клубів бадмінтону щодо сталого розвитку; сприяння заходам на користь сталого розвитку; інтеграція принципів сталого розвитку в повсякденну діяльність Федерації; забезпечення фінансової стійкості та підвищення економічної ефективності національних і міжнародних спортивних заходів
Екологічність	заохочення проведення «екорозумних» спортивних подій (з урахуванням мінімізації негативного впливу на довкілля) і подання прикладу шляхом організації заходів федерації, що відповідають таким вимогам
Розвиток масового спорту	подальший розвиток програм за напрямками «спорт для всіх» і «спорт та здоров'я»
Інклюзивність	розвиток адаптивного бадмінтону та розширення можливостей для участі осіб з інвалідністю, зокрема спортсменів із порушеннями слуху; формування безпечного, інклюзивного та рівноправного спортивного середовища шляхом запобігання дискримінації, неналежній поведінці та різним формам насильства
Гендерна рівність	залучення жінок до занять бадмінтоном, до керівного та тренерського складу

– розширення спектра спортивних послуг шляхом розвитку суміжних дисциплін, зокрема піклболу та інших видів спорту, що можуть проводитися на бадмінтонних майданчиках.

Федерація створює сприятливі умови і заохочує нові клуби до членства. Вона пропонує:

- безкоштовне членство протягом перших двох років;
- можливість розвивати спорт для всіх категорій учасників через програми федерації;
- участь в офіційних змаганнях та відстеження прогресу через рейтинги;
- доступ до можливостей навчання для менеджерів, тренерів та технічних працівників;
- доступ до всієї мережі федерації та її регіональних органів для адміністративної, юридичної та технічної підтримки;
- право на участь у спеціальних грантових програмах (ANS-PSF);
- клубні переваги для членів [19].

Кожен клуб-член повинен дотримуватися статуту та внутрішніх правил Федерації. Він повинен зареєструвати всіх своїх членів та мати щонайменше 10 зареєстрованих гравців. Кодекс спорту вимагає від клубів дотримання принципів демократичного управління, рівного доступу членів до управління, прозорості фінансової діяльності [12]. Крім того, він визначає можливі джерела надходжень коштів для клубів: членські внески; субсидії держави та органів місцевого самоврядування; спонсорство; доходи від спортивних заходів; платні послуги.

Якщо клуб регулярно проводить платні спортивні заходи (з понад 1,2 млн євро доходу на рік) або виплачує спортсменам значні суми винагород (понад 800 тис. євро на рік), він зобов'язаний створити окрему комерційну спортивну організацію для проведення професійної діяльності (стаття R. 122-1, суми вказані станом на 2026 рік). Разом із тим він не втрачає своєї первісної організаційно-правової форми – громадської організації, а розмежовує функції з новоствореною, залишаючись її засновником або співзасновником.

Важливим елементом розвитку бадмінтону у Франції є взаємодія системи освіти та спортивних клубів. Шкільні програми, зокрема міжнародна програма Shuttle Time, сприяють популяризації бадмінтону та залученню дітей до занять цим видом спорту [11; 13; 29]. Подальший спортивний розвиток здійснюється переважно в клубах-членах FFBD, які забезпечують регулярний тренувальний процес, участь у змаганнях різних рівнів, підготовку спортивного резерву та спортсменів високої кваліфікації. Таким чином, шкільний спорт виконує функцію первинного залучення дітей до занять бадмінтоном, тоді як клубна система є основною ланкою їхньої подальшої спортивної підготовки.

З 2017 року у фітнес-центрах та бадмінтонних клубах Франції успішно використовується програма «Fit'Minton (або Fitminton) як один із напрямів розвитку масового спорту, оздоровчої фізичної активності та залучення нових учасників до бадмінтону, розробником якої є Федерація [21]. «Fit'Minton» – це програма фізичного розвитку, що складається з комплексів вправ на основі бадмінтонної техніки, рухів та із застосуванням бадмінтонного інвентарю. Вона спрямована на гармонійний розвиток всіх груп

м'язів, включає можливість виконання вправ з рахунком або під музику. Може використовуватись з різною метою: як окрема фітнес-програма для підтримання здорового способу життя, як підготовча програма для навчання бадмінтону, як спеціальна фізична підготовка для людей, які займаються бадмінтоном професійно.

Обговорення. Франція належить до країн Європейського Союзу з найбільш централізованою системою управління спортом з високим рівнем державного контролю [1]. Тут створено два державних органи, один з яких формує політику з розвитку спорту – Міністерство спорту, молоді та громадського життя Франції, зокрема його структура – Директорат спорту [25], інший – відповідає за її реалізацію – Агентство національного спорту [8].

Громадський сектор на національному рівні представлений Національним олімпійським та спортивним комітетом Франції (CNOSF), що об'єднує 91 спортивну федерацію з видів спорту, серед яких і Федерація бадмінтону Франції [20].

Федерації функціонують у формі громадських асоціацій і здійснюють діяльність на засадах демократичного управління через виборні органи та генеральні асамблеї. Окремі федерації можуть отримувати статус делегованих федерацій (*fédérations délégataires*), що надається державою лише одній федерації з кожного виду спорту на визначений строк [12]. Делеговані федерації мають право організовувати офіційні національні чемпіонати, присвоювати спортивні титули (наприклад, «національний чемпіон», «федеральний чемпіон», «регіональний чемпіон», «чемпіон департаменту»), формувати національні збірні команди, здійснювати відбір спортсменів, розробляти програми підготовки спортсменів високого класу, впроваджувати системи виявлення спортивних талантів, а також встановлювати технічні правила виду спорту та контролювати їх дотримання.

Провідну роль у розвитку бадмінтону відіграє Французька федерація бадмінтону, яка забезпечує централізоване управління, формує стратегію розвитку, координує діяльність клубів, організовує змагання та сприяє популяризації цього виду спорту. Слід підкреслити, що основні стратегічні цілі та пріоритетні напрями розвитку бадмінтону у Франції на 2024–2028 рр. визначені у федеральному проєкті *Projet fédéral 2024–2028* [28]. Бадмінтонні клуби виступають головною ланкою цієї системи, забезпечуючи підготовку спортсменів, організацію тренувального процесу та масове залучення населення до занять спортом. Відкритість клубної системи, доступність для різних вікових груп і рівнів підготовки сприяють як розвитку масового спорту, так і формуванню спортивної еліти.

Клуби наділяються такими повноваженнями:

- є членами федерації;
- отримують ліцензії для спортсменів;
- беруть участь у чемпіонатах;
- голосують на генеральних асамблеях;
- вибирають керівні органи федерації через своїх представників.

Клуби бадмінтону у Франції зазвичай підпорядковані трьом рівням: 1) комітетам департаментів (*comité départemental*), 2) регіональним лігам (*ligue régionale*), 3) FFBD – національній федерації.

Таким чином, фактично вся система спорту Франції побудована навколо мережі клубів, а федерації виступають як об'єднання цих клубів та органи регулювання відповідного виду спорту. Аналіз функціонування клубної системи бадмінтону у Франції свідчить про її високий рівень організації та соціальну спрямованість.

Важливу роль у розвитку спорту у Франції відіграє система шкільного й позашкільного спортивного руху. У кожному освітньому закладі функціонує спортивна асоціація, яка під керівництвом викладача фізичної культури забезпечує організацію занять і участь учнів у спортивних змаганнях. Така модель сприяє як удосконаленню рухових умінь і навичок школярів, так і формуванню у них відповідальності, навичок співпраці і соціальної взаємодії. Участь у змаганнях різного рівня (шкільного, регіонального та національного) дозволяє враховувати індивідуальні можливості та інтереси учнів [3]. Шкільний і позашкільний спортивний рух є суттєвим фундаментом масового спорту і відіграє важливу роль для розвитку видів спорту, зокрема бадмінтону.

Федерація бадмінтону Франції розглядає систему фізичного виховання дітей і молоді, які навчаються на різних рівнях освіти, як базис для залучення до спортивних клубів через співпрацю з відповідними структурами і реалізацію різних програм [13]. Прикладом взаємозв'язку шкільного спорту та клубів у Франції є співпраця з Національною спілкою шкільного спорту (UNSS). Через спортивні асоціації, що функціонують при коледжах і ліцеях, учні залучаються до регулярних занять бадмінтоном, участі у шкільних змаганнях та громадській діяльності. Одним із ключових напрямів співпраці FFBaD та UNSS є створення механізмів переходу учнів від шкільного спорту до спортивних клубів, що забезпечує безперервність спортивної підготовки та формування резерву для клубної системи. На рівні початкової освіти аналогічну функцію виконує Спортивний союз початкової школи (USEP), а у сфері вищої освіти розвиток студентського бадмінтону забезпечує Французька федерація університетського спорту (FFSU), яка організовує студентські змагання та взаємодіє з FFBaD. Одним із завдань цієї системи є подальше залучення молоді до спортивних клубів, що забезпечує безперервність спортивної підготовки та формує кадровий потенціал виду спорту.

Крім того, Федерація пропонує посібники для вчителів фізичного виховання в закладах дошкільної, початкової і середньої освіти. Для різних вікових груп, на різних локаціях. Для здобувачів вищої освіти (бакалаврів, магістрів, PhD) пропонує гранти на проведення досліджень з актуальних тем, пов'язаних з бадмінтоном.

Досвід Франції варто впровадити у вітчизняну практику діяльності Федерації бадмінтону України, насамперед в організаційно-правовому аспекті:

- 1) визнання спортивного клубу в якості первинного суб'єкта федерації з наданням відповідних повноважень;
- 2) формування клубної системи бадмінтону з регіональними об'єднаннями та побудови цілісної змагальної системи;
- 3) впровадження членських внесків від гравців до клубу та від клубів до Федерації;
- 4) впровадження електронної системи реєстрації гравців, клубів;

5) розробка інтерактивної мапи на сайті Федерації з можливістю пошуку клубів у кожному регіоні;

6) розробка Стратегії розвитку бадмінтону у відповідності до сучасних трендів та викликів;

7) впровадження ліцензування тренерів та спортсменів;

8) започаткування програм розвитку і підтримки для різних зацікавлених груп бадмінтонної спільноти;

9) розширення комунікації із закладами освіти щодо розвитку бадмінтону.

Більшість цих положень потребують внесення змін до статуту Федерації бадмінтону України.

Висновки:

1. Французька модель розвитку спорту базується на взаємодії держави, федерацій, регіональних структур і клубів. Для реалізації своїх функцій федерації можуть створювати регіональні ліги та комітети, які забезпечують координацію діяльності та розвиток виду спорту на місцевому рівні. У результаті формується багаторівнева система управління спортом, у межах якої клуби відповідають за масовий спорт і підготовку спортсменів, регіональні структури – за територіальну координацію, а національні федерації – за стратегічний розвиток виду спорту та представництво країни на міжнародному рівні.

Ефективність моделі зумовлена діяльністю федерації, яка є прикладом для структур, що об'єднують, у реалізації принципів належного врядування, координує розвиток бадмінтону на всіх рівнях (від дошкільного до професійного) відповідно до сучасних трендів (сталий розвиток, екологія, освіта, наука, професійна інтеграція, соціальна відповідальність й інклюзія), реалізує багато проєктів тощо.

2. Встановлено, що у Франції спортивний клуб виступає первинною організаційною ланкою та основним суб'єктом діяльності федерації. Федерація бадмінтону Франції об'єднує майже дві тисячі клубів, функціонує за принципами демократичного врядування та забезпечує взаємодію між національним, регіональним, департаментським і місцевим рівнями управління. Така система сприяє масовому залученню населення до занять спортом, створює умови для безперервної підготовки спортсменів та формування спортивного резерву.

3. Важливим чинником розвитку бадмінтону у Франції є інтеграція системи освіти та клубного спорту. Шкільні та університетські спортивні організації виконують функцію первинного залучення дітей і молоді до занять спортом, тоді як подальша спортивна підготовка здійснюється переважно у спортивних клубах.

4. Аналіз діяльності Федерації бадмінтону Франції дозволив виокремити низку концептуальних підходів, які можуть бути адаптовані в Україні: визнання спортивного клубу основним суб'єктом розвитку виду спорту; побудова багаторівневої клубної системи із регіональними об'єднаннями; впровадження обов'язкового ліцензування спортсменів і тренерів; створення єдиної електронної системи обліку спортсменів та клубів; розроблення інтерактивної карти спортивних клубів; запровадження довгострокової стратегії розвитку виду спорту; розширення співпраці із закладами освіти; реалізація програм підтримки різних категорій учасників спортивного руху; а також розвиток принципів інклюзивності, гендерної

рівності, сталого розвитку та безпечного спортивного середовища.

Впровадження окремих елементів французької моделі сприятиме вдосконаленню організаційно-правових засад діяльності Федерації бадмінтону України та підвищенню ефективності розвитку бадмінтону в державі.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні організаційно-управлінських механізмів розвитку спорту в Україні відповідно до кращих практик країн Європи.

Конфлікт інтересів. Автори стверджують, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко О., Кропивницька Т. Реалізація європейської моделі спорту на прикладі різних країн. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 4. С. 38–46. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-6>.
2. Нагорняк М. М. Кращі європейські практики управління процесами розвитку фізичної культури та спорту. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 2(16). С. 109–117. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2\(16\)-109-117](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2(16)-109-117).
3. Пангелова Н., Власова С. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання в загальноосвітніх школах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 1. С. 215–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2017_1_40
4. Переглянута Європейська спортивна хартія / Рада Європи. Страсбург : Рада Європи, 2022. 34 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobitnuctvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf
5. 2022 European Championships. Podium / Badminton World Federation. URL: <https://bwfbadminton.com/tournament/4302/2022-european-championships/results/podium>
6. 2023 European Mixed Team Championships. Podium / Badminton World Federation. URL: <https://bwfbadminton.com/tournament/4639/2023-european-mixed-team-championships/results/podium>
7. Achievements. French Badminton Federation. URL: <https://www.keneo.com/en/realisations/french-badminton-federation/>
8. Agence nationale du Sport. URL: <https://www.agencedusport.fr/>
9. Badminton France / Badminton Europe Confederation. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/w/france-badminton-federation>
10. Badminton World Federation. URL: <https://bwfbadminton.com/>
11. BWF Shuttle Time – Giving Every Child a Chance to Play for Life / Badminton World Federation. URL: <https://shuttletime.bwfbadminton.com/>
12. Code du sport. URL: <https://codes.droit.org/PDF/Code%20du%20sport.pdf>
13. Éducation: badminton scolaire et universitaire / Fédération Française de Badminton. URL: <https://www.ffbad.org/impacter-education-badminton-scolaire-et-universitaire>
14. European Championships / Badminton Europe Confederation. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-championships>
15. European Men's Team Championships / Badminton Europe. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-men-s-team-championships>
16. European Mixed Team Championships / Badminton Europe. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-mixed-team-championships>
17. Fédération Française de Badminton. Trouver un club. URL: <https://www.ffbad.org/pratiquer-trouver-un-club>
18. Fédération Française de Badminton. URL: https://frontwebsservice.ffbad.org/storage/documents/federation/FFBAD_PLAQUETTE_A4-DEF-BD.pdf
19. Fédération Française de Badminton. URL: <https://www.ffbad.org/>
20. Fédérations sportives et membres / Comité national olympique et sportif français. URL: <https://cnosf.franceolympique.com/federations-sportives-et-membres>
21. Fit'Minton – Badminton training with music. URL: <https://fitminton.com/>
22. France crowned European men's team champions / Badminton Europe. 2026. URL: <https://badmintoneurope.com/w/france-crowned-european-men-s-team-champions>
23. French sports federations. URL: <https://www.sports.gouv.fr/sites/default/files/2022-12/t-l-charger-le-recueil-des-f-d-rations-sportives-fran-aises-engag-es-dans-le-d-veloppement-durable---volume-2-2018-en-anglais--3256.pdf>
24. La Fédération / Fédération Française de Badminton. URL: <https://www.ffbad.org/lafederation-presentation>
25. Le ministère / Ministère des Sports, de la Jeunesse et de la Vie associative. URL: <https://www.sports.gouv.fr/>
26. List of countries and dependencies by population / Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population
27. Members / Badminton Europe Confederation. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/members>
28. Projet fédéral 2024–2028 / Fédération Française de Badminton. 2024. URL: https://frontwebsservice.ffbad.org/storage/documents/pages/La_Federation/Organisation_federale/Projet_federal/ffbad-projet-federal-long-24-28-v18062025.pdf
29. Shuttle Time / Badminton Europe. URL: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/shuttle-time>
30. Statuts de la Fédération Française de Badminton / Fédération Française de Badminton. 2025. URL: <https://www.ffbad.org/lafederation-textes-officiels-le-guide-du-badminton>
31. White Paper on Sport / European Commission. 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391>

REFERENCES

1. Makarenko, O., Kropyvnytska, T. (2025). Implementation of the European Model of Sport: Examples from Different Countries. *Sport Science Spectrum*. No. 4. С. 38–46. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-6>.
2. Nahorniak, M.M. (2023). Best European Practices in Managing the Development of Physical Culture and Sport. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*. No. 2(16). P. 109–117. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2\(16\)-109-117](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2(16)-109-117).
3. Panhelova, N., Vlasova, S. (2017). Foreign Experience in Organizing Physical Education in General Secondary Schools. *Sports Bulletin of Prydniprov'ia*. No. 1. P. 215–221. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2017_1_40
4. Revised European Sports Charter. Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe, 2022. 34 p. Retrieved from: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Spivrobitnuctvo%20z%20radoy%20EU/PREMS%20039224%20UKR%202584%20Revised%20European%20Sports%20Charter.pdf
5. 2022 European Championships. Podium / Badminton World Federation. Retrieved from: <https://bwfbadminton.com/tournament/4302/2022-european-championships/results/podium>
6. 2023 European Mixed Team Championships. Podium / Badminton World Federation. Retrieved from: <https://bwfbadminton.com/tournament/4639/2023-european-mixed-team-championships/results/podium>
7. Achievements. French Badminton Federation. Retrieved from: <https://www.keneo.com/en/realisations/french-badminton-federation/>
8. Agence nationale du Sport. Retrieved from: <https://www.agencedusport.fr/>
9. Badminton France / Badminton Europe Confederation. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/w/france-badminton-federation>
10. Badminton World Federation. Retrieved from: <https://bwfbadminton.com/>
11. BWF Shuttle Time – Giving Every Child a Chance to Play for Life / Badminton World Federation. Retrieved from: <https://shuttletime.bwfbadminton.com/>
12. Code du sport. Retrieved from: <https://codes.droit.org/PDF/Code%20du%20sport.pdf>
13. Éducation: badminton scolaire et universitaire / Fédération Française de Badminton. Retrieved from: <https://www.ffbad.org/impacter-education-badminton-scolaire-et-universitaire>
14. European Championships / Badminton Europe Confederation. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-championships>
15. European Men's Team Championships / Badminton Europe. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-men-s-team-championships>

16. European Mixed Team Championships / Badminton Europe. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/european-mixed-team-championships>
17. Fédération Française de Badminton. Trouver un club. Retrieved from: <https://www.ffbad.org/pratiquer-trouver-un-club>
18. Fédération Française de Badminton. Retrieved from: https://frontwebservice.ffbad.org/storage/documents/federation/FFBAD_PLAQUETTE_A4-DEF-BD.pdf
19. Fédération Française de Badminton. Retrieved from: <https://www.ffbad.org/>
20. Fédérations sportives et membres / Comité national olympique et sportif français. Retrieved from: <https://cnosf.franceolympique.com/federations-sportives-et-membres>
21. Fit'Minton – Badminton training with music. Retrieved from: <https://fitminton.com/>
22. France crowned European men's team champions / Badminton Europe. 2026. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/w/france-crowned-european-men-s-team-champions>
23. French sports federations. Retrieved from: <https://www.sports.gouv.fr/sites/default/files/2022-12/t-l-charger-le-recueil-des-f-d-rations-sportives-fran-aises-engag-es-dans-le-d-veloppement-durable---volume-2-2018-en-anglais--3256.pdf>
24. La Fédération: Présentation / Fédération Française de Badminton. Retrieved from: <https://www.ffbad.org/lafederation-presentation>
25. Le ministère / Ministère des Sports, de la Jeunesse et de la Vie associative. Retrieved from: <https://www.sports.gouv.fr/>
26. List of countries and dependencies by population / Wikipedia. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population
27. Members / Badminton Europe Confederation. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/members>
28. Projet fédéral 2024–2028 / Fédération Française de Badminton. 2024. Retrieved from: https://frontwebservice.ffbad.org/storage/documents/pages/La_Federation/Organisation_federale/Projet_federal/ffbad-projet-federal-long-24-28-v18062025.pdf
29. Shuttle Time / Badminton Europe. Retrieved from: <https://badmintoneurope.com/web/corporate/shuttle-time>
30. Statuts de la Fédération Française de Badminton / Fédération Française de Badminton. 2025. URL: <https://www.ffbad.org/lafederation-textes-officiels-le-guide-du-badminton>
31. White Paper on Sport / European Commission. 2007. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391>

Дата першого надходження статті до видання: 24.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Гусаров В., <https://orcid.org/0009-0009-4921-8450>, vadm.gusarov@gmail.com

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна
Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, Київ, Україна

Кропивницька Т., <https://orcid.org/0000-0002-3347-4216>, tatyana_kropivnitskaya@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Husarov V., <https://orcid.org/0009-0009-4921-8450>, vadm.gusarov@gmail.com

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine
State Research Institute of Physical Culture and Sports, Kyiv, Ukraine

Kropyvnytska T., <https://orcid.org/0000-0002-3347-4216>, tatyana_kropivnitskaya@ukr.net

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ АНТИДОПІНГОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мирослав Дутчак, Катерина Коваль

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. У сучасних умовах розвитку антидопінгової діяльності підвищується значення науково обґрунтованих підходів до формування та реалізації освітніх програм як ключового інструменту профілактики допінгу у спорті. У дослідженні здійснено експертну оцінку структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності в Україні. Модель охоплює ключові компоненти організації антидопінгової освіти та ґрунтується на принципах системності, комплексності й відповідності міжнародним стандартам.

Метою дослідження була експертна верифікація структурно-функціональної моделі, зокрема визначення її наукової обґрунтованості, практичної доцільності та потенціалу впровадження в умовах сучасної спортивної системи України.

Матеріали та методи. Об'єктом оцінювання виступила структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності. Використано метод експертного оцінювання за участю фахівців ($n=12$) у сфері антидопінгової діяльності із застосуванням онлайн-анкети (Google Forms). Для обробки результатів використано методи математичної статистики (визначення середніх значень, коефіцієнта варіації), а також узагальнення та інтерпретації експертних суджень. Оцінювання здійснювалося за 5-бальною шкалою Лайкерта за такими критеріями, як: наукова обґрунтованість, логічна узгодженість, змістова повнота, відповідність міжнародним стандартам та потребам освіти, практична доцільність, адаптивність, вплив на ефективність освітньої діяльності.

Результати. Отримані дані засвідчили високий рівень експертних оцінок: середній бал моделі становив 4,89 із 5, що свідчить про її відповідність сучасним науковим і практичним вимогам антидопінгової освіти. Значення коефіцієнта варіації не перевищували 10%, що підтверджує узгодженість експертних суджень та однорідність оцінювання параметрів моделі. Найвищі оцінки отримано за критеріями відповідності актуальним потребам антидопінгової освіти та потенціалу підвищення ефективності освітніх програм (середній бал – 5,00). Експерти відзначили системність, комплексність, орієнтацію на різні цільові групи та відповідність міжнародним стандартам як ключові переваги моделі.

Висновки. Результати експертної оцінки підтверджують високу наукову та практичну валідність структурно-функціональної моделі, її готовність до впровадження та здатність підвищувати ефективність антидопінгової освіти.

Ключові слова: антидопінгова діяльність, антидопінгова освіта, структурно-функціональна модель, експертне оцінювання, освітні програми.

Myroslav Dutchak, Kateryna Koval

EXPERT EVALUATION OF THE STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF ANTI-DOPING EDUCATION IN UKRAINE

Abstract. In the current context of anti-doping activity development, the importance of scientifically grounded approaches to the design and implementation of educational programs as a key tool for doping prevention in sport is increasing. The study presents an expert evaluation of the structural-functional model for the design and implementation of educational programs within the anti-doping system in Ukraine. The model encompasses key components of anti-doping education organization and is based on the principles of systemacity, comprehensiveness, and compliance with international standards.

The aim of the study was the expert verification of the structural-functional model, in particular determining its scientific validity, practical feasibility, and implementation potential within the modern sports system of Ukraine.

Materials and Methods. The object of evaluation was the structural-functional model for the design and implementation of educational programs in the anti-doping system. The study employed the method of expert evaluation involving specialists ($n=12$) in the field of anti-doping activity using an online questionnaire (Google Forms). Mathematical statistics methods (calculation of mean values and coefficient of variation), as well as generalization and interpretation of expert judgments, were used for data processing. The evaluation was carried out using a 5-point Likert scale according to the following criteria: scientific validity, logical consistency, content completeness, compliance with international standards and educational needs, practical feasibility, adaptability, and impact on the effectiveness of educational activities.

Results. The obtained data indicate a high level of expert evaluation: the average score of the model was 4.89 out of 5, which confirms its compliance with current scientific and practical requirements of anti-doping education. The coefficient of variation did not exceed 10%, indicating the consistency of expert judgments and homogeneity of the evaluation results. The highest scores were obtained for the criteria of compliance with current needs of anti-doping education and the potential to improve the effectiveness of educational programs (mean score – 5.00). Experts also highlighted systemacity, comprehensiveness, orientation toward different target groups, and compliance with international standards as key strengths of the model.

Conclusions. The results of the expert evaluation confirm the high scientific and practical validity of the structural-functional model, its readiness for implementation, and its capacity to enhance the effectiveness of anti-doping education.

Keywords: anti-doping activity, anti-doping education, structural-functional model, expert evaluation, educational programs.

Дутчак М., Коваль К. Експертна оцінка структурно-функціональної моделі антидопінгової освіти в Україні
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 18–24
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-3>

Dutchak M., Koval K. Expert evaluation of the structural-functional model of anti-doping education in Ukraine
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 18–24
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-3>

Вступ. У сучасних умовах розвитку спорту проблема допінгу розглядається не лише як порушення нормативних вимог, а як комплексне соціальне явище, що пов'язане з етичними, поведінковими та освітніми аспектами діяльності спортсменів і їхнього оточення. У цьому контексті зростає значення антидопінгової освіти як одного з ключових інструментів профілактики допінгу, спрямованого не лише на підвищення рівня обізнаності, а й на формування ціннісних орієнтацій і відповідальної поведінки суб'єктів спортивної діяльності [5].

Сучасний стан наукових досліджень засвідчує трансформацію підходів до антидопінгової політики – від переважно карально-контрольної моделі до превентивної, орієнтованої на освіту та формування цінностей «чистого спорту». У міжнародному науковому дискурсі доведено, що освітні інтервенції можуть впливати на рівень знань, ставлення до допінгу та поведінкові наміри спортсменів [16]. Водночас підкреслюється складність трансформації цінностей у практичну поведінку, що пов'язано з впливом соціального середовища, спортивного тиску та індивідуальних мотивацій [18]. У зв'язку з цим актуалізується необхідність переходу від фрагментарних інформаційних заходів до системно організованих, ціннісно орієнтованих освітніх програм [21].

Разом із тим у науковій літературі простежуються певні суперечності. З одного боку, результати досліджень підтверджують ефективність освітніх програм у підвищенні рівня знань і формуванні негативного ставлення до допінгу [13]. З іншого – наявні дані про їх обмежений вплив на реальну поведінку спортсменів, що свідчить про недостатню ефективність фрагментарних підходів і зумовлює потребу в комплексних, довготривалих та контекстно адаптованих освітніх стратегіях [14; 16]. Таким чином, актуалізується необхідність наукового обґрунтування системних підходів до організації антидопінгової освіти.

У вітчизняному науковому дискурсі проблема антидопінгової освіти перебуває на етапі становлення як самостійний напрям досліджень. Тривалий час увага науковців була зосереджена переважно на правових, організаційних і процедурних аспектах допінг-контролю, тоді як освітній компонент розглядався як допоміжний [3; 5]. Унаслідок цього питання концептуалізації, систематизації та моделювання антидопінгової освіти залишаються не досить розробленими. Водночас імплементація міжнародних стандартів, зокрема підходів Всесвітнього антидопінгового агентства, посилює вимоги до системності, безперервності та результативності освітніх програм, що зумовлює необхідність розроблення відповідних науково обґрунтованих моделей [25; 26].

У межах попередніх етапів дослідження було розроблено структурно-функціональну модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності [2], яка інтегрує концептуально-цільовий, організаційно-змістовий і діагностико-оцінювальний компоненти. Водночас важливим етапом наукового обґрунтування моделі є її емпірична перевірка, зокрема оцінювання її відповідності науковим вимогам, логічної узгодженості та практичної придатності до впровадження.

Метою дослідження є комплексна експертна оцінка структурно-функціональної моделі формування та

реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності з метою визначення її наукової обґрунтованості, практичної доцільності та можливостей подальшої адаптації й удосконалення.

Матеріали і методи. Дослідження було проведене з використанням методу експертного оцінювання, що дозволяє отримати узагальнену фахову думку щодо складних багатокомпонентних об'єктів, зокрема моделей у сфері освіти та спорту.

1. *Учасники:* в експертному опитуванні взяли участь 12 фахівців, професійна діяльність яких пов'язана зі сферою спорту, антидопінгової діяльності, освіти та спортивної медицини. До складу експертної групи увійшли представники органів управління у сфері фізичної культури і спорту, антидопінгових організацій, науково-педагогічні працівники, лікарі спортивної медицини, а також спортсмени міжнародного рівня, зокрема учасники та призери Олімпійських ігор. Аналіз професійного стажу засвідчив, що більшість експертів має значний досвід роботи у сфері спорту та антидопінгової діяльності: понад 15 років – 50%, від 6 до 10 років – 25%, до 5 років – 25%. Освітньо-науковий рівень експертів є високим: 75% респондентів мають науковий ступінь кандидата наук / PhD, 16,7% – доктора наук. Усі експерти надали інформовану згоду на участь у дослідженні.

2. *Процедура (організація дослідження):* експертне опитування проводилося із застосуванням онлайн-анкети, розробленої у середовищі Google Forms. Анкета мала структурований характер і складалася з трьох змістових блоків. Перший блок включав 6 запитань, спрямованих на визначення професійного профілю експертів. Другий блок містив 8 запитань, спрямованих на оцінювання структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні. Оцінювання здійснювалося за 5-бальною шкалою Лайкерта (1 – повністю не згоден(на); 2 – скоріше не згоден(на); 3 – нейтрально / важко відповісти; 4 – скоріше згоден(на); 5 – повністю згоден(на)). Третій блок складався з 3 відкритих запитань, що передбачали надання експертних коментарів щодо сильних сторін моделі, елементів, які потребують уточнення, а також рекомендацій щодо її практичного впровадження.

3. *Статистичний аналіз.* Обробка результатів здійснювалася з використанням методів описової статистики. Визначалися середні значення, медіана, стандартне відхилення та коефіцієнт варіації для оцінювання узгодженості експертних суджень, а також коефіцієнт конкордації Кендалла. Обробка даних здійснювалася у програмному середовищі «MS Excel» із застосуванням статистичних функцій.

Результати. Оцінювання структурно-функціональної моделі здійснювалося за системою критеріїв. До них віднесено: наукову обґрунтованість, логічну узгодженість, змістову повноту, відповідність потребам антидопінгової освіти, практичну доцільність, впроваджувальність в умовах обмежених ресурсів, адаптивність, а також вплив на ефективність освітньої діяльності.

Результати експертного оцінювання узагальнено в таблиці 1. Отримані дані свідчать про високий рівень оцінок за всіма критеріями: середнє значення становило

4,89 за п'ятибальною шкалою. Найвищі значення зафіксовано за критеріями відповідності потребам антидопінгової освіти та впливу на ефективність освітньої діяльності (середній бал = 5,00), що свідчить про однаковість експертних суджень.

Аналіз варіативності показав високу однорідність оцінок: коефіцієнт варіації перебуває в межах 0,0–9,5%, не перевищуючи 10%, що вказує на узгодженість позицій експертів.

Додатково для оцінки узгодженості було застосовано коефіцієнт конкордації Кендалла ($W = 0,094$; $p = 0,345$), що формально відповідає низькому рівню рангової узгодженості. Водночас такий результат зумовлений концентрацією оцінок у верхньому діапазоні шкали (4–5 балів), що обмежує можливість їх рангової диференціації.

Аналіз окремих критеріїв показав стабільно високі оцінки наукової обґрунтованості (середній бал – 4,92) та логічної узгодженості моделі (середній бал – 4,92), що підтверджує її відповідність сучасним теоретико-методологічним підходам і цілісність структури. Критерій змістової повноти також отримав високі значення (середній бал – 4,75), однак характеризується дещо вищою варіативністю ($V = 9,5\%$), що свідчить про наявність окремих відмінностей у сприйнятті рівня деталізації компонентів.

Практична доцільність моделі (середній бал – 4,92) та її впроваджувальність в умовах обмежених ресурсів (середній бал – 4,92) отримали високі оцінки за низької варіативності, що підтверджує її придатність до реалізації в умовах національної системи спорту. Оцінювання адаптивності моделі також засвідчило високий рівень (середній бал – 4,83), хоча цей показник характеризується дещо більшою варіативністю ($V = 8,1\%$), що відображає різні підходи експертів до оцінки її гнучкості.

Аналіз відповідей на відкриті запитання доповнив кількісні результати якісною інтерпретацією. Експерти відзначили системність і логічну впорядкованість моделі, її

комплексність та орієнтацію на різні цільові групи. Серед ключових переваг виділено відповідність міжнародним стандартам, наявність адаптивного механізму та інтеграцію різних форматів навчання. Водночас зауваження мають уточнювальний характер і стосуються деталізації механізмів реалізації, показників ефективності та організації-методичного забезпечення.

Узагальнення отриманих результатів свідчить про високий рівень наукової та практичної валідності моделі, що підтверджується стабільно високими оцінками за всіма критеріями та низьким рівнем варіативності експертних суджень. Найвищі значення отримали критерії, пов'язані з практичною релевантністю моделі та її ефективністю, тоді як інші показники підтверджують її концептуальну цілісність, узгодженість і придатність до впровадження.

Дискусія. Розроблена структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності узгоджується із сучасними трансформаціями антидопінгової політики, ініційованими Всесвітнім антидопінговим агентством [26; 27]. У контексті імплементації положень Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародного стандарту з освіти освітній складник розглядається як обов'язковий і системоутворювальний елемент профілактики порушень антидопінгових правил [25].

Отримані результати підтверджують, що запропонована модель відповідає цим вимогам, забезпечуючи цілісну організацію антидопінгової освіти та інтеграцію її ключових компонентів у єдину логіку функціонування. Зокрема, високі середні значення експертних оцінок за всіма визначеними критеріями (середній бал = 4,89) та їх низька варіативність ($V = 0,0–9,5\%$) свідчать про узгоджене сприйняття моделі як науково обґрунтованої, логічно структурованої та придатної до практичного впровадження.

Показовими є максимальні оцінки за критеріями відповідності потребам антидопінгової освіти та потенціалу

Таблиця 1 – Комплексні результати експертного оцінювання ($n = 12$) потенційної ефективності структурно-функціональної моделі

Компонент/параметр моделі	Середній бал	Медіана	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації (%)
Наукова обґрунтованість та відповідність сучасним дослідженням	4,92	5,00	0,29	5,9%
Логічна узгодженість структурних блоків	4,92	5,00	0,29	5,9%
Змістова повнота блоків	4,75	5,00	0,45	9,5%
Відповідність потребам антидопінгової освіти	5,00	5,00	0,00	0,0%
Практична доцільність	4,92	5,00	0,29	5,9%
Впроваджувальність в умовах обмежених ресурсів	4,92	5,00	0,29	5,9%
Гнучкість та адаптивність до змін зовнішнього середовища	4,83	5,00	0,39	8,1%
Сприяння ефективності освіти	5,00	5,00	0,00	0,0%

Джерело: власна розробка авторів на основі даних відповідей експертів

підвищення ефективності освітньої діяльності, що вказує на сприйняття моделі як релевантної сучасним викликам антидопінгової політики. Водночас високі значення за показниками практичної доцільності та впроваджуваності в умовах обмежених ресурсів підтверджують її прикладний характер і можливість інтеграції в наявну систему спорту.

Особливістю запропонованої моделі є її структурна завершеність і системний характер, що проявляється в інтеграції взаємопов'язаних блоків – цільового, нормативно-інституційного, організаційно-методичного, мотиваційно-комунікативного, технологічного, оціночно-результативного та корекційно-адаптивного. Така побудова відповідає сучасним підходам до організації освітніх систем, у яких ефективність забезпечується не окремими елементами, а їх узгодженою взаємодією та інтеграцією в межах цілісної системи [13; 15].

Експертне оцінювання підтвердило, що саме системна інтеграція зазначених компонентів сприймається як ключова перевага моделі, оскільки вона дозволяє поєднати стратегічні, організаційні та практичні аспекти антидопінгової освіти в єдину функціональну систему. Це, своєю чергою, створює передумови не лише для досягнення запланованих освітніх результатів, а й для забезпечення гнучкості, адаптивності та подальшого розвитку системи в умовах змін зовнішнього середовища.

Експерти поставили високі оцінки за критеріями наукової обґрунтованості (середній бал = 4,92) та логічної узгодженості моделі (середній бал = 4,92), що підтверджує її відповідність сучасним підходам до розуміння антидопінгової освіти як комплексного та багаторівневого процесу. Це узгоджується з положеннями національних досліджень, у яких підкреслюється необхідність розгляду допінгу не лише як порушення правил, а як складного соціально-етичного явища, що потребує інтеграції освітніх, моральних і організаційних компонентів [4; 7].

Високі значення за критерієм змістової повноти моделі (середній бал = 4,75) корелюють із науковими підходами, у яких антидопінгова освіта розглядається як інструмент формування ціннісних орієнтирів, етичної відповідальності та культури чесного спорту [8]. У цьому контексті освіта виходить за межі інформування про заборонені речовини та набуває характеру цілісного виховного процесу, спрямованого на формування внутрішньої готовності до дотримання антидопінгових норм.

Показовими є також результати за критеріями практичної доцільності та впроваджуваності моделі, які підтверджують її прикладний потенціал. Це узгоджується з висновками досліджень, у яких наголошується на необхідності переходу від декларативного визнання ролі освіти до створення конкретних механізмів її реалізації, зокрема через інтеграцію освітніх програм у систему підготовки спортсменів і діяльність спортивних організацій [9; 10].

Високі бали за критеріями відповідності потребам антидопінгової освіти та впливу на ефективність освітньої діяльності відображають сприйняття моделі як інструменту, що дозволяє системно реагувати на сучасні виклики, пов'язані з трансформацією спорту, посиленням конкуренції та зміною мотиваційних установок спортсменів. У наукових працях ці процеси розглядаються як

фактори, що підсилюють ризики допінгу та водночас актуалізують роль освіти як механізму відновлення ціннісних засад спортивної діяльності [4; 7].

Таким чином, аналіз окремих критеріїв експертного оцінювання дозволяє стверджувати, що запропонована модель не лише відповідає теоретичним положенням сучасних національних досліджень, а й конкретизує їх у вигляді практично орієнтованого інструменту організації антидопінгової освіти.

Результати дослідження також корелюють із міжнародними науковими підходами, відповідно до яких антидопінгова освіта розглядається як один із ключових механізмів профілактики допінгу та формування культури «чистого спорту». У зарубіжних дослідженнях підкреслюється необхідність поєднання інформаційних, ціннісних і поведінкових компонентів освіти, а також її диференціації залежно від цільових груп [14; 16].

Узгодженість отриманих результатів із позиціями іноземних науковців простежується насамперед у розумінні антидопінгової освіти як багаторівневого процесу, що не зводиться до передавання інформації про правила та заборонені речовини. У сучасних міжнародних працях акцентується необхідність переходу до освіти, що поєднує ціннісні, поведінкові та рефлексивні компоненти [17; 18]. Саме такий підхід лежить в основі запропонованої моделі, яка інтегрує не лише нормативно-правовий та організаційний, а й мотиваційно-комунікативний, технологічний, оціночно-результативний і корекційно-адаптивний блоки.

Особливо показовими у цьому контексті є напрацювання авторів проєкту SMART, у яких антидопінгова освіта розглядається як поетапний процес, диференційований залежно від етапу спортивного розвитку: від формування базових цінностей у дитячому та юнацькому спорті до засвоєння нормативних і процедурних вимог на елітному рівні [19]. Запропонована нами модель як раз і ґрунтується на поєднанні ціннісних, поведінкових та рефлексивних компонентів. Це дозволяє розглядати її не лише як інструмент інформування, а як рамку для формування антидопінгових компетентностей у різних цільових групах.

Важливим є й те, що сучасні міжнародні дослідження дедалі чіткіше вказують на обмеженість підходів, у яких підвищення рівня знань автоматично ототожнюється зі зміною поведінки. Зокрема, результати програм юридичної антидопінгової освіти для допоміжного персоналу спортсменів показують, що зростання правової обізнаності саме по собі не забезпечує зміни ставлення до допінгу [22]. Це положення має принципове значення для інтерпретації отриманих результатів, оскільки одна з переваг обґрунтованої нами моделі полягає саме в тому, що вона не обмежується нормативно-інформаційним блоком, а передбачає поєднання правового, етичного, комунікаційного та поведінкового вимірів освітнього впливу.

У цьому аспекті показовою є також увага іноземних авторів до категорій морального відсторонення (moral disengagement), осмислення (sense-making) та впливу середовища, що сприяє допінгу, які розглядаються як пояснювальні механізми ухвалення рішень і дозволяють зрозуміти, чому навіть добре поінформований спортсмен або представник допоміжного персоналу може діяти всупереч антидопінговим нормам. У науковій літературі

дедалі частіше підкреслюється, що антидопінгова освіта має готувати не лише до дотримання правил, а й до морального вибору в умовах невизначеності, конфлікту цінностей і тиску з боку середовища [22; 23]. Запропонована нами модель відповідає цим підходам, оскільки включає мотиваційно-комунікативний та корекційно-адаптивний блоки, які забезпечують не лише передачу знань, а й формування стійких установок, здатності до рефлексії та адаптації освітніх впливів до реальних умов спортивної практики.

Окремо слід відзначити, що в міжнародному науковому доробку дедалі більшої ваги набуває теза про необхідність охоплення антидопінговою освітою не лише спортсменів, а всього кола осіб, які впливають на їхні рішення, – тренерів, лікарів, батьків, менеджерів та іншого персоналу. Такий підхід безпосередньо відображений у запропонованій моделі через виділення блоку цільових груп і принцип диференціації освітніх програм. Саме це дозволяє розглядати модель як універсальний інструмент, придатний до застосування в різних сегментах спортивного середовища та адаптації до специфіки окремих видів спорту.

Таким чином, результати проведеного нами дослідження не лише узгоджуються з основними напрямками актуальних міжнародних наукових пошуків, а й розвивають їх у площині національного контексту. Якщо зарубіжні автори переважно зосереджуються на обґрунтуванні окремих принципів, підходів або освітніх стратегій, то запропонована в дослідженні модель інтегрує ці положення в єдину структурно-функціональну систему, адаптовану до умов української спортивної практики та вимог національного й міжнародного антидопінгового регулювання.

Важливим результатом є також підтвердження універсальності моделі, що полягає у можливості її адаптації до змін нормативно-правових вимог та умов функціонування спортивної системи. Це особливо актуально в контексті очікуваних змін до Всесвітнього антидопінгового кодексу та пов'язаних із ним міжнародних стандартів, які передбачають подальше посилення ролі освіти та підвищення вимог до її якості та ефективності [26]. Наявність у структурі моделі корекційно-адаптивного та оціночно-результативного блоків забезпечує можливість її гнучкого оновлення та вдосконалення.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що запропонована модель може розглядатися як інструмент

системної організації антидопінгової освіти, який забезпечує узгодження міжнародних вимог, національного контексту та практичних потреб сфери спорту [2; 24]. Вона створює методологічну основу для переходу від фрагментарних освітніх заходів до цілісної системи, орієнтованої на довготривале формування знань, цінностей і відповідальної поведінки.

Водночас результати дослідження слід інтерпретувати з урахуванням обмежень, зокрема використання експертного методу та обмеженої кількості учасників. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на апробацію моделі в умовах практичного впровадження та оцінювання її ефективності в реальних освітніх програмах.

Висновки. Експертна оцінка запропонованої структурно-функціональної моделі антидопінгової освіти в Україні засвідчила її наукову обґрунтованість, логічну узгодженість та практичну релевантність у контексті функціонування національної системи спорту. Отримані узагальнення дозволяють розглядати модель як таку, що відповідає сучасним вимогам до організації антидопінгової освіти та може слугувати основою для подальшого вдосконалення відповідних освітніх програм.

Таким чином, результати дослідження доповнюють наявні наукові уявлення про антидопінгову освіту, конкретизуючи підходи до її структурної організації та реалізації в національному контексті. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання у разі розроблення та впровадження освітніх програм у системі антидопінгової діяльності на різних рівнях – державному (національному), рівні спортивних федерацій, а також у системі закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців для сфери фізичної культури і спорту.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з емпіричною перевіркою ефективності запропонованої моделі у процесі її практичного впровадження, а також із розширенням підходів до оцінювання результативності антидопінгової освіти в різних групах учасників спортивного процесу.

Фінансування. Це дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Подяки/конфлікт інтересів. Щиро дякуємо всім залученим експертам за активну співпрацю, надану інформацію та цінні коментарі.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гета А. В. Допінг як не вирішувана проблема у спорті вищих досягнень. *Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects* : матеріали XXII міжнародної науково-практичної конференції (Осло, Норвегія, Травень 8–10, 2024). Осло, 2024. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/item/13312> (дата звернення: 04.04.2026).
2. Дутчак М. В., Коваль К. О. Структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2026. Вип. 27. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19002565>
3. Дутчак М. В., Коваль К. О. Характеристика внутрішнього та зовнішнього середовищ системи антидопінгової освіти в Україні. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. Вип. 24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17653563>
4. Заборовський В. В., Манзюк В. В. Міжнародно-правові стандарти щодо боротьби з допінгом у професійному спорті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 76, ч. 2. С. 220–226. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.35>
5. Лазурко Ю. М., Пітин М. П., Еделєв О. С. Зміст науково-методичного обговорення антидопінгової діяльності у спорті. *Olympicus : науковий журнал*. 2024. № 3. С. 80–87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21458>
6. Павлюк Є., Антонюк О., Павлюк О. До проблеми використання заборонених препаратів в олімпійському та професійному спорті. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. Т. 2, № 1. С. 45–52. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).68](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).68)
7. Павлюк Є., Павлюк О. Трансформація цінностей олімпізму та професіоналізація олімпійського спорту під впливом глобалізації та ринкових механізмів. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 1(1). С. 189–196. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).89](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).89)
8. Поліщук Р. М. Етичні принципи у спорті: на ґрунті філософії І. Канта. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2025. № 2. <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.21>
9. Хіменес Х., Пітин М., Задорожна О., Стельмах Ю. Актуальні стратегії антидопінгової освіти національного рівня (приклад Німеччини, Норвегії, Австралії та України). *Академічні візії*. 2025. № 42. С. 1–11. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1951>

10. Шинкарук О. А. Допінг у кіберспорті: виклики, підходи й перспективи правового врегулювання. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2025. № 1. С. 45–54. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.5>
11. Шинкарук О. Актуальні проблеми допінгу та антидопінгові стратегії у кіберспорті. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2025. № 2. С. 57–63. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.2.8>
12. Barkoukis V., Mallia L., Lazuras L., Ourda D., Agnello S., Andjelkovic M., Bochaver K., Folkers D., Bondarev D., Dikic N., Dreiskämper D., Petróczi A., Strauss B., Zelli A. The role of comprehensive education in anti-doping policy legitimacy and support among clean athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 2022. Vol. 60. Art. 102173. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102173>
13. Darling-Hammond Linda, Lisa Flook, Channa M. Cook-Harvey, Brigid Barron and David Osher. Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*. 24, 2019. 140–97. <https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791>
14. Deng Z., Guo J., Wang D. et al. Effectiveness of the World Anti-Doping Agency's e-learning programme for anti-doping education on knowledge of, explicit and implicit attitudes towards, and likelihood of doping among Chinese college athletes and non-athletes. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. 2022. Vol. 17. Art. 31. <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00459-1>
15. Fullan M. The right drivers for whole system success. East Melbourne: Centre for Strategic Education, 2021. 40 p. URL: <https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2021/03/Fullan-CSE-Leading-Education-Series-01-2021R2-compressed.pdf> (дата звернення: 08.04.2026).
16. Hurst P., King A., Massey K., Kavussanu M., Ring C. A national anti-doping education programme reduces doping susceptibility in British athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 2023. Vol. 69. Article 102512. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102512> (дата звернення: 08.04.2026).
17. McLean S., Naughton M., Kerhervé H., Salmon P. M. From Anti-doping-I to Anti-doping-II: Toward a paradigm shift for doping prevention in sport. *International Journal of Drug Policy*. 2023. Vol. 115. Art. 104019. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2023.104019> (дата звернення: 08.04.2026).
18. Nicholls A. R., Lazuras L., Petrou M., Corazza O., Santos C., Nunes A. J., Rynkowski M., Martins J. F., Zandonai T., Kühn U., Tota Ł. A systematic review on the effectiveness of anti-doping education for university students. *Emerging Trends in Drugs, Addictions, and Health*. 2025. Vol. 5. Art. 100168. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.etdah.2024.100168> (дата звернення: 08.04.2026).
19. Petróczi A., Boardley I. D. The Meaning of "Clean" in Anti-Doping Education and Decision Making: Moving Toward Integrity and Conceptual Clarity. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2022. Vol. 4. DOI: <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.869704> (дата звернення: 08.04.2026).
20. Petróczi A., Martinelli L. A., Thrower S. N., Veltmaat A., Heyes A., Barkoukis V., Bondarev D., Elbe A.-M., Lazuras L., Mallia L., Zelli A. Elite athletes' values in action: an important yet complicated aspect in anti-doping education. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2025. Vol. 23. No. 4. P. 588–614. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2024.2337302> (дата звернення: 08.04.2026).
21. Pöppel K. Efficient ways to combat doping in a sports education context!? A systematic review on doping prevention measures focusing on young age groups. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2021. Vol. 3. Art. 673452. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.673452> (дата звернення: 08.04.2026).
22. Sinkovic A., Pivalica D., Jukic I., Pehar M., Pivalica B., Cerkez Zovko I., Sekulic D. The effect of educational intervention on legal anti-doping knowledge and doping tendency in elite athletes. *Sports*. 2026. Vol. 14. No. 1. Art. 35. <https://doi.org/10.3390/sports14010035> (дата звернення: 08.04.2026).
23. Sinkovic A., Pivalica D., Pivalica B., Jukic I., Sekulic D. Evaluating an Anti-Doping Education Program for Athlete Support Personnel: Knowledge Gains Without Behavioral Shift. *Sport Mont Journal*. 2025. 23(03). P. 127–133. <https://doi.org/10.26773/smj.251018> (дата звернення: 08.04.2026).
24. Vakhitova, T., Pitsiladis, Y. Anti-doping education and the role of national culture. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 2021, 24(12), 1181–1187. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.07.010> (дата звернення: 08.04.2026).
25. World Anti-Doping Agency. International Standard for Education (ISE). 2021. 19 p. URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf (дата звернення: 08.04.2026).
26. World Anti-Doping Agency. Social Science Research Program: Final Report (Education Emphasis). URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2024_wada_ssr_final_report_revised.pdf (дата звернення: 08.04.2026).
27. World Anti-Doping Agency. 2027 Code & IS Update Process – Concepts for Consideration and Feedback – ISE. Montréal : WADA, 2025. URL: <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2027%20Code%20%26%20IS%20Update%20Process%20-%20Concepts%20for%20Consideration%20and%20Feedback%20-%20ISE.pdf> (дата звернення: 08.04.2026).

REFERENCES

1. Heta, A. V. (2024). Dopinh yak nevyrishuvana problema u sporti vyshchych dosiahnen. In *Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects: Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference* (Oslo, Norway, May 8–10, 2024). Oslo. Retrieved from: <https://reposit.nupp.edu.ua/item/13312> (Last accessed: 08.04.2026).
2. Dutchak, M. V., & Koval, K. O. (2026). Struktorno-funktsionalna model formuvannya ta realizatsii osvitenikh prohram u systemi antydopinhovoi diialnosti u sporti v Ukraini. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky*, 27. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17653563>
3. Dutchak, M. V., & Koval, K. O. (2025). Kharakterystyka vnutrishnoho ta zovnishnoho seredovyshch systemy antydopinhovoi osvity v Ukraini. *Pedahohichna akademiia: naukovy zapysky*, (24). <https://doi.org/10.5281/zenodo.17653563>
4. Zaborovskiy, V. V., & Manziuk, V. V. (2023). Mizhnarodno-pravovi standarty shchodo borotby z dopinhom u profesiinomu sporti. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 76(2), 220–226. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.35>
5. Lazurko, Yu. M., Pityn, M. P., & Edeliyev, O. S. (2024). Zmist naukovo-metodychnoho obhovorennia antydopinhovoi diialnosti u sporti. *Olympicus*, (3), 80–87. Retrieved from: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21458> (Last accessed: 08.04.2026).
6. Pavliuk, Ye., Antoniuk, O., & Pavliuk, O. (2025). Do problemy vykorystannia zaboronenykh preparativ v olimpiiskomu ta profesiinomu sporti. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 2(1), 45–52. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).68](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).68)
7. Pavliuk, Ye., & Pavliuk, O. (2025). Transformatsiia tsinnosti olimpizmu ta profesionalizatsiia olimpiiskoho sportu pid vplyvom hlobalizatsii ta rynkovykh mekhanizmv. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 1(1), 189–196. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).89](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).89)
8. Polishchuk, R. M. (2025). Etychni pryntsypy u sporti: na gruntі filosofii I. Kanta. *Perspektyvy. Sotsialno-politychny zhurnal*, (2). <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.21>
9. Khimenez, Kh., Pityn, M., Zadorozhna, O., & Stelmakh, Yu. (2025). Aktualni stratehii antydopinhovoi osvity natsionalnoho rivnia (pryklad Nimechchyny, Norvehii, Avstralii ta Ukrainy). *Akademichni vizii*, (42), 1–11. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1951>
10. Shynkaruk, O. A. (2025). Dopinh u kibersportі: vyklyky, pidkhody y perspektyvy pravovoho vrehulivannia. *Sportyvna medytsyna i fizychna reabilitatsiia*, (1), 45–54. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.5>
11. Shynkaruk, O. (2025). Aktualni problemy dopinhu ta antydopinhovoi stratehii u kibersportі. *Sportyvna medytsyna, fizychna terapiia ta erhoterapiia*, (2), 57–63. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.2.8>
12. Barkoukis, V., Mallia, L., Lazuras, L., Ourda, D., Agnello, S., Andjelkovic, M., Bochaver, K., Folkers, D., Bondarev, D., Dikic, N., Dreiskämper, D., Petróczi, A., Strauss, B., Zelli, A. (2022). The role of comprehensive education in anti-doping policy legitimacy and support among clean athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 60. Art. 102173. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102173>
13. Darling-Hammond, Linda, Lisa Flook, Channa M. Cook-Harvey, Brigid Barron and David Osher. (2019). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*. 24, 140–97. <https://doi.org/10.1080/10888691.2018.1537791>
14. Deng, Z., Guo, J., Wang, D. et al. (2022). Effectiveness of the World Anti-Doping Agency's e-learning programme for anti-doping education on knowledge of, explicit and implicit attitudes towards, and likelihood of doping among Chinese college athletes and non-athletes. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*. Vol. 17. Art. 31. <https://doi.org/10.1186/s13011-022-00459-1>
15. Fullan, M. (2021). The right drivers for whole system success [Electronic resource]. East Melbourne: Centre for Strategic Education, 40 p. Retrieved from: <https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2021/03/Fullan-CSE-Leading-Education-Series-01-2021R2-compressed.pdf> (Last accessed: 08.04.2026).
16. Hurst, P., King, A., Massey, K., Kavussanu, M., Ring, C. (2023). A national anti-doping education programme reduces doping susceptibility in British athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 69. Article 102512. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102512>

17. McLean, S., Naughton, M., Kerhervé, H., Salmon, P. M. (2023). From Anti-doping-I to Anti-doping-II: Toward a paradigm shift for doping prevention in sport. *International Journal of Drug Policy*. Vol. 115. Art. 104019. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2023.104019>
18. Nicholls, A. R., Lazuras, L., Petrou, M., Corazza, O., Santos, C., Nunes, A. J., Rynkowski, M., Martins, J. F., Zandonai, T., Kühn, U., Tota, Ł. (2025). A systematic review on the effectiveness of anti-doping education for university students. *Emerging Trends in Drugs, Addictions, and Health*. Vol. 5. Art. 100168. <https://doi.org/10.1016/j.etdah.2024.100168>
19. Petróczi, A., Boardley, I. D. (2022). The Meaning of "Clean" in Anti-doping Education and Decision Making: Moving Toward Integrity and Conceptual Clarity. *Frontiers in Sports and Active Living*. Vol. 4. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.869704>
20. Petróczi, A., Martinelli, L. A., Thrower, S. N., Veltmaat, A., Heyes, A., Barkoukis, V., Bondarev, D., Elbe, A.-M., Lazuras, L., Mallia, L., Zelli, A. (2025). Elite athletes' values in action: an important yet complicated aspect in anti-doping education. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. Vol. 23. No. 4. P. 588–614. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2024.2337302>
21. Pöppel, K. (2021). Efficient ways to combat doping in a sports education context!? A systematic review on doping prevention measures focusing on young age groups. *Frontiers in Sports and Active Living*. Vol. 3. Art. 673452. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.673452>
22. Sinkovic, A., Pivalica, D., Jukic, I., Pehar, M., Pivalica, B., Cerkez Zovko, I., Sekulic, D. (2026). The effect of educational intervention on legal anti-doping knowledge and doping tendency in elite athletes. *Sports*. Vol. 14. No. 1. Art. 35. <https://doi.org/10.3390/sports14010035>
23. Sinkovic, A., Pivalica, D., Pivalica, B., Jukic, I., Sekulic, D. (2025). Evaluating an Anti-Doping Education Program for Athlete Support Personnel: Knowledge Gains Without Behavioral Shift. *Sport Mont Journal*. 23(03). P. 127–133. <https://doi.org/10.26773/smj.251018>
24. Vakhitova, T., Pitsiladis, Y. (2021). Anti-doping education and the role of national culture. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 24(12), 1181–1187. <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.07.010>
25. World Anti-Doping Agency. International Standard for Education (ISE). 2021. 19 p. Retrieved from: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf (Last accessed: 08.04.2026).
26. World Anti-Doping Agency. Social Science Research Program: Final Report (Education Emphasis). Retrieved from: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2024_wada_ssr_final_report_revised.pdf (Last accessed: 08.04.2026).
27. World Anti-Doping Agency. 2027 Code & IS Update Process – Concepts for Consideration and Feedback – ISE. Montréal: WADA, 2025. Retrieved from: <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2027%20Code%20%26%20IS%20Update%20Process%20-%20Concepts%20for%20Consideration%20and%20Feedback%20-%20ISE.pdf> (Last accessed: 08.04.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 28.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Дутчак М., <https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>, mdutchak@uni-sport.edu.ua

Коваль К., <https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>, koval.nadc@gmail.com

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Dutchak M., <https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>, mdutchak@uni-sport.edu.ua

Koval K., <https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>, koval.nadc@gmail.com

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

СПОНСОРСТВО В КІБЕРСПОРТІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ БРЕНД-КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМАГАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Дмитро Завадський, Оксана Шинкарук

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Спонсорство в кіберспорті набуває дедалі більшого значення в умовах цифровізації змагального середовища та трансформації моделей бренд-комунікації, однак його ефективність не може бути пояснена в межах класичних підходів спортивного маркетингу. Відсутність уніфікованих критеріїв оцінювання спонсорських стратегій у кіберспорті зумовлює необхідність наукового переосмислення цього явища з урахуванням соціокультурної специфіки геймерських спільнот.

Мета – теоретико-аналітичне обґрунтування особливостей спонсорства в кіберспорті як інструменту бренд-комунікації та визначення чинників його ефективності порівняно з традиційним спортивним спонсорством.

Методи: аналіз і систематизація наукових публікацій з проблематики спонсорства та кіберспорту, порівняльно-аналітичний підхід до зіставлення моделей спонсорства в традиційному спорті та кіберспорті, контент-аналіз емпіричних досліджень щодо бренд-асоціацій і фан-ідентичності, а також логіко-теоретичний аналіз.

Результати. Встановлено, що спонсорство в кіберспорті функціонує як самостійна модель цифрової бренд-комунікації, ефективність якої визначається не стільки рівнем експозиції бренду, скільки залученістю аудиторії, автентичністю інтеграції, культурною конгруентністю бренду з ігровим контекстом та силою фан-ідентичності. Доведено, що інтерактивні формати комунікації суттєво підвищують потенціал спонсорських стратегій, тоді як формалізована або нав'язлива бренд-присутність знижує рівень довіри аудиторії та посилює репутаційні ризики.

Висновки: спонсорство в кіберспорті слід розглядати як соціально вбудований, багатовимірний процес, що поєднує маркетингові, психологічні та соціокультурні чинники. Ефективні спонсорські стратегії в кіберспорті потребують переходу від моделей пасивної експозиції до партнерських, ціннісно орієнтованих підходів, адаптованих до логіки цифрових екосистем і геймерських спільнот.

Ключові слова: кіберспорт, спонсорство, бренд-комунікація, бренд-асоціації, фан-ідентичність, цифровий маркетинг, конгруентність бренду.

Dmytro Zavadskyi, Oksana Shynkaruk

ESPORTS SPONSORSHIP: THE EFFECTIVENESS OF BRAND COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT

Abstract. Esports sponsorship is becoming increasingly significant in the context of the digital transformation of the competitive environment and the evolution of brand communication models; however, its effectiveness cannot be fully explained within the framework of classical sports marketing approaches. The lack of unified criteria for evaluating sponsorship strategies in esports necessitates a scientific rethinking of this phenomenon, taking into account the sociocultural specificity of gaming communities.

Purpose is to provide a theoretical and analytical substantiation of esports sponsorship as a tool of brand communication and to identify the factors determining its effectiveness in comparison with traditional sports sponsorship.

Methods: analysis and systematization of academic publications on sponsorship and esports; a comparative analytical approach to contrasting sponsorship models in traditional sports and esports; content analysis of empirical studies on brand associations and fan identity; and logical-theoretical analysis to generalize findings.

Results: it was established that esports sponsorship functions as an independent model of digital brand communication, the effectiveness of which is determined not by the level of brand exposure, but by audience engagement, authenticity of integration, cultural congruence between the brand and the gaming context, and the strength of fan identity. It was demonstrated that interactive communication formats significantly enhance the potential of sponsorship strategies, whereas formalized or intrusive brand presence reduces audience trust and increases reputational risks.

Conclusions: esports sponsorship should be regarded as a socially embedded, multidimensional process combining marketing, psychological, and sociocultural factors. Effective sponsorship strategies in esports require a transition from passive exposure models to partnership-based, value-oriented approaches adapted to the logic of digital ecosystems and gaming communities.

Keywords: esports, sponsorship, brand communication, brand associations, fan identity, digital marketing, brand congruence.

Завадський Д., Шинкарук О. Спонсорство в кіберспорті: ефективність бренд-комунікації в умовах цифрової трансформації змагального середовища

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 25-34

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-4>

Zavadskyi D., Shynkaruk O. Esports sponsorship: the effectiveness of brand communication in the context of digital transformation of the competitive environment

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 25-34

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-4>

© Завадський Д., Шинкарук О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. У структурі сучасної цифрової культури кіберспорт постає як нова форма змагальної діяльності, в якій поєднуються технологічні, медійні та маркетингові виміри. Одним із ключових чинників інституціоналізації кіберспорту є розвиток системи спонсорських відносин, які забезпечують фінансову стабільність змагань, команд і платформ, а також формують механізми взаємодії між брендами й цифровими спільнотами гравців та глядачів [3; 10; 28]. Соціокультурна специфіка кіберспорту як професійної діяльності формується на перетині ігрових практик, медіакультури та цифрової економіки, що відрізняє його від класичних моделей спортивної організації [29].

Актуальність дослідження спонсорства в кіберспорті зумовлена, по-перше, суттєвим зростанням інвестицій з боку глобальних брендів, зокрема технологічних, фінансових і lifestyle-компаній; по-друге, трансформацією поведінкових моделей молодіжної аудиторії, для якої традиційні рекламні формати поступово втрачають ефективність; і по-третє, відсутністю уніфікованих науково обґрунтованих підходів до оцінювання результативності спонсорських стратегій у цифровому ігровому середовищі. Кіберспорт формує новий тип комунікації між брендом і споживачем, у межах якого ключового значення набувають автентичність, культурна відповідність і здатність бренду інтегруватися в ігрову екосистему без порушення цінностей спільноти.

Проблема дослідження полягає в тому, що більшість наявних теоретичних моделей спонсорства розроблені на матеріалі традиційного спорту та неповною мірою відображають специфіку кіберспортивного середовища. У кіберспорті відсутній прямий зв'язок між брендом і фізичною тілесністю спортсмена; натомість домінують цифрові ідентичності, фан-спільноти, стримінгові платформи та інтерактивні формати взаємодії, що змінює логіку спонсорських комунікацій. Це зумовлює необхідність переосмислення таких категорій, як бренд-експозиція, лояльність, спонсорська ефективність і репутаційні ризики в умовах цифрової змагальної культури.

На відміну від традиційного спортивного спонсорства, що ґрунтується переважно на пасивній експозиції бренду, кіберспорт пропонує інтерактивну модель залучення аудиторії, де споживачі стають активними учасниками комунікаційного процесу через стримінгові платформи, соціальні мережі та ігрові механіки [17; 30]. Саме ця особливість зумовлює підвищений інтерес науковців до аналізу ефективності спонсорства в кіберспорті як окремого феномену цифрового маркетингу.

У працях В. Freitas, R. Contreras-Espinosa та Р. Correia [12] спонсорство в кіберспорті розглядається як складна система взаємодії брендів із фан-спільнотами, де ключову роль відіграють релевантність бренду ігровому контексту, автентичність комунікації та відповідність цінностей спонсора культурі кіберспорту. Автори підкреслюють, що агресивні рекламні стратегії, ефективні в традиційному спорті, у цифровому середовищі часто спричиняють зворотний ефект – зниження довіри та негативне сприйняття бренду.

Подібної позиції дотримуються У. Kim і S. Kim [17], які доводять, що конгруентність бренду та кіберспортивного

контенту є ключовим чинником формування позитивних бренд-асоціацій. Низький рівень відповідності між продуктом і цільовою аудиторією призводить до зниження ефективності спонсорських інвестицій, навіть за високої медіаекспозиції.

Дослідження фан-ідентичності в кіберспорті демонструють, що прихильники команд і турнірів формують глибокі емоційні зв'язки з ігровими спільнотами, які суттєво відрізняються від моделей уболівання в традиційному спорті [7; 27]. Це зумовлює специфічне сприйняття спонсорів як частини ігрової екосистеми, а не лише комерційних партнерів.

У низці досліджень акцентується увага на ролі стримінгових платформ (Twitch, YouTube Gaming) як ключового медіаканалу спонсорської комунікації, де бренд взаємодіє з аудиторією в реальному часі через інтегровані формати реклами, інфлюенсерів і гейміфіковані механізми [1; 16; 24].

Водночас зростає кількість робіт, присвячених оцінці економічної ефективності спонсорства в кіберспорті. J. Nathanel і B. Otok [19] доводять, що спонсорство в рамках Mobile Legends Professional League позитивно впливає на бренд-асоціації та наміри купівлі, однак цей ефект суттєво залежить від рівня залученості фанів. Аналогічні результати отримали У. Noh, У. Ryu та К. Kim [20], які виявили медіаторну роль конгруентності між брендом і кіберспортивним контентом у формуванні бренд-еквіті.

Таким чином, сучасні дослідження засвідчують багатовимірність спонсорських відносин у кіберспорті та актуалізують потребу комплексного аналізу їхніх переваг, ризиків і умов ефективності.

Метою дослідження є теоретико-аналітичне обґрунтування особливостей спонсорства в кіберспорті як інструменту бренд-комунікації та визначення чинників його ефективності порівняно з традиційним спортивним спонсорством.

Методологічну основу дослідження становлять аналіз і систематизація наукових публікацій з проблематики спонсорства та кіберспорту, порівняльно-аналітичний підхід до зіставлення моделей спонсорства в традиційному спорті та кіберспорті, контент-аналіз емпіричних досліджень щодо бренд-асоціацій і фан-ідентичності, а також логіко-теоретичний аналіз для формування узагальнених висновків.

Результати досліджень. У межах аналізу результатів досліджень проблематика спонсорства в кіберспорті набуває особливої наукової та прикладної значущості у зв'язку зі зростанням ролі кіберспорту як платформи комерційної комунікації між брендами та цифровими спільнотами. На відміну від традиційного спортивного спонсорства, кіберспорт функціонує в умовах високої медіатизації, інтерактивності та фрагментованої аудиторії, що зумовлює специфічні механізми сприйняття спонсорських повідомлень і формування бренд-асоціацій.

Контент-аналіз низки сучасних наукових публікацій, присвячених проблематиці спонсорства в кіберспорті, дозволив виокремити домінуючі тематичні напрями досліджень, серед яких провідне місце посідають питання формування бренд-асоціацій, бренд-капіталу, намірів придбання та рівня залученості аудиторії до кіберспортивного

контенту. У більшості проаналізованих робіт спонсорство в кіберспорті трактується не як ізольований маркетинговий інструмент, а як складовий елемент комплексної цифрової комунікаційної екосистеми, що поєднує бренди, платформи, команди, гравців і фан-спільноти.

У систематичному інтегративному огляді B. Freitas, R. Contreras-Espinosa та P. Correia [11] проаналізовано ключові переваги, обмеження та тактичні підходи до реалізації спонсорства в кіберспорті. Автори доводять, що головною перевагою кіберспортивного спонсорства є доступ до глобальної, молоді та цифрово активної аудиторії, яка характеризується не лише масштабом охоплення, а й високим рівнем залученості до контенту та ідентифікації з кіберспортивними спільнотами. На відміну від класичних рекламних форматів, спонсорство в кіберспорті інтегрується у медіадосвід глядачів через стримінгові платформи, соціальні мережі та взаємодію з інфлюенсерами, що підвищує потенціал формування довготривалих бренд-зв'язків.

Водночас дослідники наголошують на низці суттєвих ризиків, пов'язаних із незрілістю індустрії, нестабільністю популярності ігрових дисциплін і репутаційними загрозами, що виникають унаслідок токсичної поведінки, скандалів або порушень етичних норм у кіберспортивному середовищі [11], які мають безпосередній вплив на сприйняття бренду аудиторією. Зазначається, що бренди, які застосовують традиційні моделі спонсорства без урахування культурної специфіки геймерських спільнот, часто стикаються з негативною реакцією або байдужістю аудиторії, що знижує ефективність навіть фінансово масштабних спонсорських кампаній.

Порівняльний аналіз результатів оглядових та емпіричних досліджень свідчить, що ризики спонсорства в кіберспорті значно частіше пов'язані із соціально-психологічними та культурними чинниками, тоді як у традиційному спорті домінують фінансові та контрактні ризики. Це підтверджує необхідність зміщення аналітичного фокусу з економічних показників на параметри взаємодії бренду з фан-спільнотами.

Питання впливу спонсорства на імідж бренду детально розглянуто в емпіричному дослідженні B. Freitas, R. Contreras-Espinosa та P. Correia [12], результати якого дозволяють оцінити особливості сприйняття спонсорських активностей з боку фанів кіберспорту. Результати опитування засвідчили, що спонсорство здатне позитивно впливати на бренд-імідж, однак цей ефект має умовний характер і формується залежно від сукупності комунікаційних та соціокультурних чинників. Зокрема, позитивна оцінка бренду частіше формується у випадках, коли спонсор демонструє автентичність, підтримує розвиток спільноти та використовує інтерактивні стратегії залучення, а не обмежується пасивною візуальною присутністю, що підтверджує ключову роль нематеріальних чинників ефективності спонсорства в кіберспорті.

Узагальнення результатів кількісних і якісних досліджень дозволяє констатувати, що позитивний ефект спонсорства в кіберспорті має системно зумовлений характер і значною мірою залежить від обраної моделі інтеграції бренду в цифрове комунікаційне середовище. У більшості проаналізованих робіт відзначається, що високий

рівень експозиції бренду без відповідної культурної адаптації та інтеграції в ціннісне поле спільноти не забезпечує зростання лояльності аудиторії й може мати нейтральний або негативний ефект.

Особливу увагу в межах проаналізованих досліджень автори приділяють розмежуванню ендемічних і неендемічних брендів як окремому чиннику ефективності спонсорства в кіберспорті. Ендемічні компанії, пов'язані з ігровими технологіями або цифровими сервісами, сприймаються аудиторією більш органічно, тоді як неендемічні бренди потребують складніших стратегій інтеграції та особливо чутливого підходу до культурних норм кіберспортивного середовища [11; 12], що підвищує ризики неефективної комунікації. За даними дослідження, лише частина фанів демонструє чітко позитивну зміну ставлення до бренд-спонсора, що свідчить про необхідність коректного управління очікуваннями аудиторії, ретельного планування спонсорських кампаній та врахування потенційних репутаційних ризиків.

Структурний аналіз публікацій показує, що фактор «ендемічності бренду» є одним із найбільш часто згадуваних і концептуально значущих предикторів ефективності спонсорства в кіберспорті, що дозволяє розглядати його як окрему аналітичну змінну у подальших емпіричних дослідженнях.

Таким чином, наукові результати свідчать, що спонсорство в кіберспорті не може розглядатися як універсальний або автоматично ефективний інструмент маркетингових комунікацій. Його результативність визначається відповідністю бренду цінностям спільноти, якістю стратегій активізації, рівнем залучення аудиторії та довгостроковою орієнтацією на партнерство. Узагальнений аналіз досліджень дозволяє зробити висновок, що ефективність спонсорства в кіберспорті має багатовимірний характер і формується на перетині маркетингових, психологічних і соціокультурних чинників.

Аналіз сучасних наукових публікацій засвідчує, що спонсорство в кіберспорті має низку принципових відмінностей від традиційного спортивного спонсорства, зумовлених цифровою природою змагальної діяльності, специфікою структури аудиторії та трансформацією форматів медіаспоживання. На відміну від класичного спорту, де спонсорські відносини переважно ґрунтуються на фізичній присутності бренду (екіпування, рекламні щити, арени), у кіберспорті домінують інтегровані цифрові формати, що поєднують стримінг, соціальні мережі, інфлюенсер-маркетинг та інтерактивні активації, трансформуючи спонсорство з інструменту демонстрації у механізм постійної комунікаційної взаємодії.

Результати дослідження K. Brown і співавт. [6] емпірично підтверджують, що інтерактивність кіберспортивних трансляцій істотно підвищує ефективність спонсорства. Автори доводять, що залучення аудиторії через чат, інтерактивні елементи та участь стримерів позитивно впливає на бренд-ставлення і запам'ятовуваність спонсора, що принципово відрізняє кіберспорт від традиційних форматів спортивного мовлення.

Результати інтегративного огляду B. Freitas, R. Contreras-Espinosa та P. Correia [11] свідчать, що ключовою перевагою кіберспортивного спонсорства є глибина

залучення аудиторії, тоді як у традиційному спорті ефективність спонсорських відносин переважно ґрунтується на показниках масового охоплення. У кіберспорті споживачі контенту не лише спостерігають за подіями, а й активно взаємодіють з гравцями, командами та брендами в режимі реального часу, що істотно підвищує потенціал формування емоційної прихильності до спонсора та пояснює пріоритетність інтерактивних умов ефективності, представлених у таблиці 1.

Водночас встановлено, що ефективність спонсорства в кіберспорті є значно більш залежною від культурної відповідності бренду цінностям геймерської спільноти, ніж у традиційному спорті, де брендова присутність сприймається як нормативний елемент комерційної моделі. Якщо у класичних видах спорту брендова присутність сприймається як нормативний елемент комерційної моделі, то в кіберспорті невдала або надмірно нав'язлива інтеграція може викликати негативну реакцію аудиторії та зниження рівня довіри [11], що корелює з підвищеними репутаційними ризиками, відображеними в таблиці 1.

Порівняльний аналіз результатів сучасних досліджень також засвідчує принципову різницю у часовій перспективі спонсорських відносин у кіберспорті та традиційному спорті. У традиційному спорті спонсорські контракти зазвичай мають довгостроковий характер і ґрунтуються на відносній стабільності ліг і федерацій, тоді як у кіберспорті популярність дисциплін, команд і платформ може суттєво змінюватися, що об'єктивно підвищує рівень стратегічної невизначеності для брендів.

Емпіричні дані щодо впливу спонсорства на бренд-імідж свідчать, що позитивний ефект у кіберспорті формується насамперед за умови активної участі бренду в екосистемі, підтримки спільнот і використання інтерактивних механізмів комунікації, що принципово відрізняє його від механізмів впливу, характерних для традиційного спорту. У традиційному спорті подібний ефект частіше досягається через повторюваність візуального контакту та асоціацію бренду з успіхом команди або спортсмена, що підтверджує різну логіку формування бренд-цінності в межах двох спонсорських моделей.

Представлена в таблиці 1 систематизація переваг, ризиків і умов ефективності спонсорства в кіберспорті є результатом узагальнення оглядових і емпіричних досліджень та дозволяє виявити якісні відмінності цієї моделі комунікації порівняно з традиційним спортивним спонсорством. Отримані узагальнення ґрунтуються на зіставленні результатів оглядових і емпіричних досліджень та відображають домінуючі тенденції сучасної наукової дискусії.

Зокрема, встановлено, що ключова перевага кіберспортивного спонсорства полягає не у кількісному охопленні аудиторії, а у глибині взаємодії з нею, яка проявляється у високому рівні залученості, емоційної участі та інтерактивної комунікації між брендом і фан-спільнотою. На відміну від традиційного спорту, де ефект спонсорства часто досягається за рахунок повторюваності контактів із брендом, у кіберспорті визначальним чинником виступає інтерактивна залученість, що включає участь аудиторії у чатах, коментарях, створенні фан-контенту, стримінгових взаємодіях та неформальній комунікації з гравцями й командами.

Аналіз ризиків, наведених у таблиці 1, свідчить, що для кіберспорту характерна підвищена чутливість до репутаційних загроз, що зумовлена відкритістю цифрового середовища, швидкістю поширення інформації та високим рівнем публічної взаємодії між брендом і фан-спільнотою. Токсичність спільнот, конфлікти в публічному цифровому просторі та етичні скандали здатні швидко трансформуватися у негативні бренд-асоціації, причому цей процес у кіберспорті відбувається значно швидше, ніж у традиційному спорті, через постійну онлайн-присутність аудиторії та відсутність жорстких інституційних фільтрів. У традиційному спорті подібні ризики частіше нівелюються інституційною стабільністю ліг і федерацій, формалізованими регламентами та централізованим управлінням комунікаціями, тоді як у кіберспорті вони мають більш динамічний і слабо контрольований характер.

Особливої уваги заслуговують умови ефективності спонсорства, систематизовані в таблиці 1, які відображають узагальнений результат аналізу сучасних теоретичних

Таблиця 1 – Переваги, ризики та умови ефективності спонсорства в кіберспорті (порівняно з традиційним спортом)

Критерій	Кіберспорт	Традиційний спорт
Основні переваги	Доступ до глобальної цифрової аудиторії; високий рівень залучення; інтерактивна комунікація; формування спільнот	Масове охоплення; стабільна аудиторія; висока впізнаваність подій
Формати спонсорства	Стримінг, соціальні мережі, інфлюенсери, інтегрований контент	Екіпірування, реклама на аренах, телетрансляції
Ключові ризики	Репутаційні загрози; токсичність спільнот; нестабільність дисциплін; низька автентичність інтеграції	Висока вартість контрактів; обмежена взаємодія з аудиторією
Сприйняття аудиторією	Чутливе до культурної відповідності бренду; негативна реакція на нав'язливу рекламу	Відносно нейтральне; спонсорство сприймається як норма
Умови ефективності	Автентичність бренду; інтерактивні активації; підтримка спільнот; довгострокове партнерство	Частота експозиції; асоціація з успіхом команди чи спортсмена
Часова стабільність	Висока динамічність і мінливість	Відносна стабільність ліг і федерацій

і емпіричних досліджень. Для кіберспорту вирішальними є автентичність бренду, його здатність до органічної інтеграції в культуру спільноти та орієнтація на довгострокову взаємодію, оскільки саме ці чинники забезпечують формування довіри, ідентифікації та позитивних бренд-асоціацій у цифровому середовищі. У традиційному спорті зазначені умови відіграють менш визначальну роль, поступаючись значенню стабільності експозиції бренду та асоціації його образу з результативністю спортсменів або команд.

Таким чином, таблиця 1 відображає структурну трансформацію логіки спонсорства – від моделі пасивної демонстрації бренду до моделі активної участі у формуванні спільного ціннісного простору між брендом і цифровою спільнотою кіберспорту.

Отримані результати підтверджують, що спонсорство в кіберспорті є не прямим аналогом традиційного спортивного спонсорства, а якісно іншою моделлю комунікаційної взаємодії. Саме тому виникає потреба у порівняльному аналізі структурних характеристик спонсорських відносин у традиційному спорті та кіберспорті, який представлено в таблиці 2.

Подальший аналіз проблематики спонсорських відносин у кіберспорті поглиблюється завдяки емпіричним дослідженням, спрямованим на оцінку впливу спонсорства на бренд-асоціації, наміри споживання та формування бренд-капіталу. Особливу наукову цінність у цьому контексті мають роботи J. Nathanel і B. Otok [19] та Y. Noh, Y. Ryu та K. Kim [20], які доповнюють теоретичні положення попередніх досліджень кількісно підтвердженими моделями взаємозв'язків між спонсорською активністю та споживчою поведінкою аудиторії кіберспорту.

Дослідження J. Nathanel і B. Otok [19], виконане на матеріалі Mobile Legends Professional League, зосереджується на аналізі ефективності спонсорства в мобільному кіберспорті – сегменті, що характеризується особливо високим рівнем залучення молодіжної аудиторії в країнах Південно-Східної Азії. Автори встановили, що спонсорська присутність у професійній лізі має статистично значущий позитивний вплив на формування бренд-асоціацій, які, своєю чергою, виступають ключовим предиктором намірів придбання продукції спонсора. Таким чином, спонсорство в кіберспорті функціонує не лише як інструмент підвищення впізнаваності бренду, а як механізм когнітивного закріплення позитивних образів і смислів, пов'язаних зі змагальним контентом.

Важливим результатом цього дослідження є підтвердження того, що ефективність спонсорства залежить не стільки від інтенсивності експозиції бренду, скільки від контекстуальної інтеграції в ігрову екосистему. Бренди, що асоціюються з підтримкою команд, турнірів або розвитку кіберспортивної сцени, сприймаються аудиторією як «учасники спільноти», а не зовнішні рекламодавці. Цей висновок узгоджується з положеннями Freitas et al. [11] щодо ролі автентичності та культурної відповідності у спонсорських стратегіях.

Робота Y. Noh, Y. Ryu та K. Kim [20] розширює аналіз, фокусуючись на психологічних механізмах формування бренд-капіталу в кіберспорті. Автори емпірично доводять, що споживання кіберспортивного контенту впливає на бренд-капітал спонсора опосередковано – через фактор

конгруентності (congruence) між образом бренду та цінностями кіберспортивної аудиторії. Виявлено, що саме сприйняття відповідності бренду ігровій культурі є ключовою змінною, яка медіює зв'язок між залученістю глядачів і позитивною оцінкою бренду.

Отримані результати демонструють принципову відмінність кіберспортивного спонсорства від традиційного спортивного маркетингу, де ефект часто досягається за рахунок повторюваної візуальної присутності.

Вирішальну роль відіграють символічні та культурні чинники, зокрема здатність бренду резонувати з ідентичністю геймерської спільноти. За відсутності такої конгруентності навіть висока частота контактів із брендом не трансформується у зростання лояльності чи намірів придбання.

У сукупності результати цих досліджень підтверджують, що спонсорство в кіберспорті слід розглядати як багатовимірний процес, що поєднує маркетингові, психологічні та соціокультурні компоненти. Ефективність спонсорських відносин визначається не лише економічними інвестиціями, а і стратегічним розумінням специфіки цифрової аудиторії, її цінностей, моделей взаємодії та очікувань щодо ролі брендів у кіберспортивній екосистемі.

Таким чином, результати сучасних емпіричних досліджень підтверджують необхідність переходу від традиційних моделей спонсорства до партнерських, ціннісно орієнтованих стратегій, що здатні забезпечити стійкий позитивний вплив на бренд-асоціації, бренд-капітал і споживчу поведінку в умовах динамічного розвитку кіберспорту.

Подальше поглиблення аналізу спонсорських відносин у кіберспорті пов'язане з дослідженням суб'єктивного сприйняття спонсорства з боку глядачів і фанатів, а також з роллю ідентичності аудиторії у формуванні ефективних бренд-комунікацій. У цьому контексті особливу наукову цінність мають роботи L. Belouadi і G. Han [4], A. Calapez та співавт. [7], а також P. Sahlberg [26], які розглядають спонсорство не лише як економічний інструмент, а як соціально-комунікативний феномен.

Емпіричні дослідження мотивації глядачів кіберспорту підтверджують, що залученість аудиторії має багатовимірний характер і не зводиться до пасивного споживання контенту. Зокрема, T. Qian та співавт. [23] виокремлюють кілька ключових вимірів мотивації онлайн-глядачів кіберспорту, серед яких – соціальна взаємодія, ідентифікація з гравцями, досягнення та розвага, що безпосередньо впливають на сприйняття спонсорських брендів.

У дослідженні L. Belouadi і G. Han [4], виконаному на основі якісного аналізу сприйняття спонсорства в кіберспортивних турнірах, встановлено, що аудиторія диференціює спонсорів за рівнем «легітимності присутності» в кіберспорті. Автори показують, що позитивне ставлення формується тоді, коли бренд сприймається як такий, що розуміє специфіку ігрової культури та підтримує розвиток кіберспортивної сцени, а не використовує її виключно як рекламний майданчик. Учасники дослідження негативно оцінювали агресивні або нав'язливі форми бренд-експозиції, що порушують цілісність ігрового досвіду.

Отримані результати підтверджують, що в кіберспорті спонсорство має високий рівень символічної чутливості:

навіть економічно потужні бренди можуть втрачати ефективність комунікації за відсутності культурної відповідності. Це узгоджується з висновками J. Nathanel і B. Otok [19] щодо ролі контекстуальної інтеграції бренду та з моделлю конгруентності, запропонованою Y. Noh, Y. Ryu та K. Kim [20].

Дослідження A. Calapez та співавт. [7] доповнює ці положення, фокусуючись на взаємозв'язку між фанатською ідентичністю та ставленням до спонсорських брендів. Автори доводять, що сила фан-ідентичності кіберспортивної команди або ліги безпосередньо впливає на готовність аудиторії приймати спонсора як частину спільноти. У межах сильної ідентифікації бренд-спонсор починає сприйматися як елемент «ми-групи», що підвищує рівень довіри, емоційної прихильності та толерантності до комерційної присутності.

Водночас за низького рівня ідентифікації спонсорські повідомлення мають значно слабший ефект і можуть викликати нейтральну або навіть негативну реакцію. Таким чином, спонсорство в кіберспорті виявляється тісно пов'язаним із соціальною психологією фанатських спільнот, а його ефективність залежить від здатності бренду інтегруватися в уже сформовані символічні структури.

Якісне дослідження P. Sahlberg [26] розширює ці висновки з позиції стратегічного брендингу. Авторка аналізує спонсорські практики в кіберспорті як елемент довгострокового бренд-наративу, підкреслюючи, що успішні бренди використовують кіберспорт не для прямого стимулювання продажів, а для формування ціннісної ідентичності. Зокрема, кіберспорт розглядається як простір для комунікації інноваційності, технологічності, відкритості та молодіжної культури.

P. Sahlberg [26] зазначає, що ефективні спонсорські стратегії в кіберспорті базуються на співтворенні (co-creation) контенту разом із гравцями, командами та фанатами. Такий підхід знижує сприйняття комерційного тиску й водночас підвищує рівень автентичності бренду. Цей висновок принципово відрізняє кіберспортивне спонсорство від традиційного спортивного, де домінують ієрархічні моделі взаємодії між спонсором і спонсорованим суб'єктом.

Узагальнюючи результати аналізу зазначених публікацій, можна констатувати, що сучасне спонсорство в кіберспорті функціонує як соціально вбудований процес, ефективність якого визначається не лише фінансовими інвестиціями, а й здатністю бренду інтегруватися в культурний, ідентифікаційний і комунікативний простір кіберспортивних спільнот. Це зумовлює необхідність переходу від класичних рекламних моделей до комплексних стратегій партнерства, орієнтованих на взаємну цінність, довіру та довготривалі відносини з аудиторією.

Порівняльна характеристика спонсорських відносин у традиційному спорті та кіберспорті, представлена в таблиці 2, виконує аналітичну функцію та дозволяє більш чітко окреслити системні відмінності між цими двома моделями спонсорської взаємодії. Аналіз свідчить, що йдеться не лише про відмінності у форматах комунікації, а про принципово різні соціальні, економічні та культурні механізми взаємодії брендів з аудиторією, які формують різну логіку спонсорських відносин у традиційному спорті та кіберспорті.

З позицій організації спонсорської моделі кіберспорт характеризується мережево-екосистемною структурою, у межах якої взаємодіють бренди, команди, гравці, стрімінгові платформи та фан-спільноти, тоді як у традиційному спорті домінує ієрархічна модель із чітким розмежуванням ролей між спонсором і об'єктом спонсорства. Така децентралізована модель істотно ускладнює контроль над комунікаційними процесами з боку брендів, але водночас відкриває ширші можливості для співтворення контенту, персоналізації комунікацій та формування глибокої емоційної залученості аудиторії.

Аналіз ролі аудиторії, представлений у таблиці 2, демонструє одну з ключових відмінностей між традиційним спортом і кіберспортом та безпосередньо пов'язаний із децентралізованою природою кіберспортивної екосистеми. У кіберспорті фанати виступають не лише споживачами контенту, а й активними учасниками комунікаційного процесу, здатними безпосередньо впливати на сприйняття бренду, ефективність спонсорських інтеграцій та публічний імідж спонсора. Це зумовлює значно вищий рівень зворотного зв'язку, але водночас підвищує ризик негативної реакції у разі невдалої спонсорської інтеграції, що корелює з репутаційними ризиками, систематизованими в таблиці 1.

Особливе значення в таблиці 2 має показник конгруентності бренду, який у кіберспорті набуває статусу ключового чинника ефективності спонсорства та виступає системоутворюючою змінною у формуванні бренд-асоціацій і бренд-капіталу. Невідповідність бренду культурним кодам геймерської спільноти здатна нівелювати навіть значні фінансові інвестиції, тоді як у традиційному спорті подібна невідповідність, як правило, не має настільки критичних наслідків для ефективності спонсорства.

Порівняльний аналіз часової стабільності спонсорських ефектів, представлений у таблиці 2, виявляє принципову різницю у стратегічній логіці побудови спонсорських відносин. Якщо у традиційному спорті ефект спонсорства часто є коротко- або середньостроковим і прив'язаним до результатів змагань або сезону, то в кіберспорті акцент зміщується на довгострокове формування бренд-лояльності, ідентичності та стійких відносин зі спільнотою.

Узагальнюючи дані таблиці 2, можна констатувати, що спонсорство в кіберспорті слід розглядати як форму соціально вбудованого партнерства, яке функціонує в умовах високої культурної чутливості, цифрової взаємодії та активної участі аудиторії у формуванні бренд-наративу. Це підтверджує необхідність розроблення спеціалізованих стратегій управління спонсорськими відносинами, адаптованих до логіки цифрових екосистем, соціокультурної специфіки кіберспортивних спільнот та динамічного характеру цифрової взаємодії.

Дискусія. Результати аналізу сучасних наукових публікацій уможливають теоретичне переосмислення спонсорства в кіберспорті не як похідної від традиційного спортивного маркетингу, а як самостійної моделі цифрової бренд-комунікації, що потребує окремих аналітичних рамок та критеріїв оцінювання. На відміну від класичного спорту, де ефективність спонсорства традиційно вимірюється кількісними показниками охоплення та експозиції, у кіберспорті відбувається зміщення акценту до якісних

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика спонсорських відносин у традиційному спорті та кіберспорті

Критерій порівняння	Традиційний спорт	Кіберспорт
Тип спонсорської моделі	Переважає класична ієрархічна модель «спонсор – об'єкт спонсорства»	Партнерська, мережево-екосистемна модель із взаємодією бренду, команд, гравців і фан-спільнот
Форма бренд-присутності	Логотипи на формі, стадіонах, інвентарі; офлайн-реклама	Інтегрований цифровий контент: стрими, соціальні мережі, ігрові елементи, бренд-активації
Роль аудиторії	Переважає пасивний споживач рекламного повідомлення	Активний учасник комунікації (чати, коментарі, меми, фан-контент)
Механізм впливу на бренд	Впізнаваність бренду, асоціація з успіхом команди або спортсмена	Формування бренд-ідентичності, емоційної залученості та ціннісної конгруентності
Значущість конгруентності бренду	Важлива, але не критична	Ключовий чинник ефективності (невідповідність призводить до негативного сприйняття)
Чутливість до автентичності	Помірна	Висока: автентичність і «розуміння культури» є вирішальними
Рівень контролю спонсора	Високий (контракти, регламенти, стандартизовані формати)	Обмежений, залежить від реакції спільноти та цифрового середовища
Тривалість ефекту спонсорства	Часто коротко- або середньострокова	Орієнтація на довгострокове формування лояльності та спільних цінностей
Основні переваги для бренду	Широке охоплення, стабільна аудиторія, прогнозованість	Точне таргетування, глибока залученість, молодіжна й цифрова аудиторія
Основні ризики	Висока вартість, обмежена інтерактивність	Репутаційні ризики, негативна реакція фан-спільнот, нестабільність ринку
Регуляторне середовище	Чітко структуроване, з усталеними правовими нормами	Фрагментарне, з різним рівнем регулювання в країнах і лігах
Соціально-культурний контекст	Вкорінений у національні та регіональні традиції	Глобальний, транснаціональний, цифрово орієнтований
Роль співтворення (co-creation)	Обмежена	Висока: фанати, стримери й гравці беруть участь у створенні бренд-нарративу

показників – залученості, довіри та ідентифікації аудиторії з брендом. Це свідчить про зміну самої парадигми оцінювання спонсорської результативності [9; 21].

Підвищена критичність фан-спільнот кіберспорту до комерційних повідомлень може бути пояснена генезою кіберспорту в межах цифрової культури участі, де аудиторія звикла до горизонтальних форм комунікації та співтворення контенту [13; 16]. Саме цей культурний контекст зумовлює низьку толерантність до нав'язливих або формалізованих рекламних стратегій.

У цьому контексті позиція В. Freitas, R. Contreras-Espinosa та Р. Correia [11; 12] може бути інтерпретована як концептуальний зсув від транзакційного розуміння спонсорства до моделей співтворення цінності, де бренд набуває ролі активного учасника ігрової екосистеми. Автори підкреслюють, що ефективність спонсорства в кіберспорті значною мірою залежить від сприйняття бренду як «органічного» елементу екосистеми, а не як зовнішнього комерційного актора.

Водночас низка дослідників акцентує увагу на ризиках надмірної комерціалізації кіберспорту. Зокрема, L. Belouadi і G. Han [4] у своєму дослідженні сприйняття спонсорства на кіберспортивних турнірах зазначають, що

агресивна присутність брендів може призводити до зниження автентичності змагань і послаблення емоційного зв'язку між фанами та подією. Подібну позицію займає Р. Sahlberg [26], який наголошує на необхідності дотримання етичного балансу між економічними інтересами спонсорів і культурними цінностями кіберспортивних спільнот.

З позицій теорії брендингу дослідження підтверджують, що ефективність спонсорства в кіберспорті істотно зростає за умов використання інтерактивних форматів комунікації. Використання інтерактивних форматів комунікації в кіберспорті змінює саму природу спонсорських відносин, трансформуючи бренд із зовнішнього рекламодавця на елемент спільного досвіду [5; 6]. Це дозволяє розглядати спонсорство не як канал трансляції повідомлень, а як процес соціальної взаємодії.

Емпіричні дослідження J. Nathanel і В. Otok [19], проведені на прикладі Mobile Legends Professional League, показали, що спонсорство позитивно впливає на бренд-асоціації та наміри купівлі, однак лише за умов високої залученості фанів і відповідності бренду ігровому контексту. Аналогічні результати отримали Y. Noh, Y. Ryu та K. Kim [20], які довели медіаторну роль конгруентності

між брендом і кіберспортивним контентом у формуванні бренд-еквіті. Таким чином, сам факт спонсорської присутності не гарантує ефективності без урахування культурних і психологічних характеристик аудиторії. Ці результати підтверджують, що ефективність спонсорства в кіберспорті не є автоматичним наслідком інвестицій, а формується за умов відповідності бренду культурним і символічним очікуванням аудиторії, що принципово відрізняє кіберспорт від традиційних спортивних моделей.

Окрему увагу в дискусії заслуговує феномен фан-ідентичності. Дослідження Y. Seo і співавт. [27] та A. Calarez і співавт. [7], A. Pizzo і співавт. [22] показують, що кіберспорт формує специфічний тип ідентичності, у якому споживання контенту, участь у спільнотах і підтримка команд тісно переплітаються з цифровими практиками самовираження. У такому середовищі спонсор перестає бути лише джерелом фінансування і набуває статусу соціального актора, відповідального за підтримку або підірив цінностей спільноти.

Порівняння з традиційним спортом також виявляє суттєві структурні відмінності в управлінні спонсорством. У класичних видах спорту домінують централізовані ліги, федерації та стандартизовані правила взаємодії зі спонсорами [2]. Натомість у кіберспорті спонсорські відносини часто формуються на перетині інтересів команд, платформ, розробників і стримерів, що ускладнює регуляцію та контроль [8; 10; 14; 24]. Це створює як нові можливості для інноваційних моделей партнерства, так і додаткові ризики фрагментації ринку.

З економічної точки зору кіберспорт постає як експериментальний простір для апробації нових форматів спонсорства, орієнтованих на цифрову молодь і глобальні онлайн-аудиторії. Водночас відсутність усталених стандартів оцінювання ефективності ускладнює порівняння результатів спонсорських кампаній з традиційними спортивними моделями [15].

Таким чином, у межах наукової дискусії спонсорство в кіберспорті постає як динамічний і багатовимірний феномен, що потребує подальшого концептуального осмислення та емпіричної перевірки в різних соціокультурних контекстах.

Висновки. Спонсорство в кіберспорті постає як самостійна форма бренд-комунікації, що не зводиться до механічної адаптації моделей традиційного спортивного маркетингу. Його функціонування визначається цифровою природою змагального середовища, високим рівнем інтерактивності медіаканалів і соціокультурною специфікою геймерських спільнот.

Ключовою відмінністю кіберспортивного спонсорства є зміщення акценту з кількісної експозиції бренду на якісні показники взаємодії, зокрема залученість аудиторії,

автентичність комунікації, рівень довіри та ідентифікацію фанів із брендом, які безпосередньо визначають формування позитивних бренд-асоціацій і довгострокової лояльності.

Ефективність спонсорства в кіберспорті має умовний і багатовимірний характер та залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників, серед яких провідне місце посідають культурна конгруентність бренду з ігровим контекстом, форма його інтеграції в цифрове середовище, тип бренду (ендемичний або неендемичний) і рівень фан-ідентичності аудиторії. Встановлено, що інтерактивні формати комунікації, зокрема стримінг, інфлюенсер-маркетинг, гейміфікація та участь у чатах, суттєво підвищують потенціал спонсорських стратегій, трансформуючи бренд із зовнішнього рекламодавця на складник спільного ігрового досвіду, тоді як пасивна або формалізована бренд-присутність не забезпечує сталого позитивного ефекту.

Кіберспорт водночас характеризується підвищеною чутливістю до репутаційних ризиків, пов'язаних із токсичністю спільнот, публічними конфліктами та етичними скандалами, які мають динамічний і слабо контрольований характер і вимагають від брендів високого рівня культурної компетентності та стратегічної гнучкості. Фан-ідентичність у кіберспорті виступає одним із ключових медіаторів ефективності спонсорства, оскільки за умов сильної ідентифікації аудиторії з командою або лігою бренд-спонсор сприймається як частина спільноти, що підвищує рівень довіри та толерантності до комерційної присутності, тоді як за її відсутності ефект спонсорства істотно знижується.

Порівняльний аналіз засвідчує, що спонсорські відносини в кіберспорті мають мережево-екосистемний характер, на відміну від ієрархічної моделі традиційного спорту, що ускладнює регуляцію та контроль, але водночас відкриває ширші можливості для співтворення контенту й реалізації довгострокових партнерських стратегій. Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що спонсорство в кіберспорті доцільно розглядати як соціально вбудований, ціннісно орієнтований процес, ефективність якого формується на перетині маркетингових, психологічних і соціокультурних чинників, а не зводиться лише до обсягу економічних інвестицій. Практичне значення отриманих висновків полягає у можливості використання їх як методологічної основи для розроблення спонсорських стратегій, адаптованих до логіки цифрових екосистем, а також для формування критеріїв оцінювання ефективності бренд-комунікації в кіберспорті.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням кількісно обґрунтованих моделей оцінювання ефективності спонсорства, аналізом регіональних і дисциплінарних відмінностей кіберспортивних аудиторій та вивченням довгострокового впливу спонсорських стратегій на бренд-капітал і споживчу поведінку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шинкарук О. Сучасні тенденції розвитку кіберспорту в умовах глобалізації. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2025. 1, 304–314. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2025-1-304>
2. Шинкарук О. Сучасні проблеми розвитку кіберспорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2024. 1, 239–250. DOI: 10.32540/2071-1476-2024-1-239
3. Шинкарук О. Розвиток екосистеми кіберспорту на сучасному етапі. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2024. 1(11), 233–245. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.115>
4. Belouadi L. Y., Han G. Exploring sponsorship perception in E-Sports tournaments. DIVA Portal Thesis. 2023. URL: diva-portal.org
5. Billings A. C., Qiao F., Conlin L., Nie T. Permanently desiring the temporary? Snapchat, esports, and branding. *Communication & Sport*, 2017. 5(1), 10–26. <https://doi.org/10.1177/2167479515623455>

6. Brown K. A., Billings A. C., Murphy B., Puesan L. Interactivity and sponsorship outcomes in esports broadcasts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 2018. 62(4), 1–18. <https://doi.org/10.1080/08838151.2018.1541902>
7. Calapez A., Ribeiro T. et al. Esports fan identity toward sponsor–sponsee relationship. ResearchGate. 2023.
8. Chen Y., Xie K. Online sponsorship activation in esports. *Journal of Interactive Advertising*, 2020. 20(1), 19–34. <https://doi.org/10.1080/15252019.2019.1695279>
9. Cornwell T. B. Less “sponsorship as advertising” and more sponsorship-linked marketing. *Journal of Advertising*, 2019. 48(1), 49–59. <https://doi.org/10.1080/00913367.2019.1588801>
10. Cunningham G. B., Fairley S., Ferkins L., Kerwin S., Lock D., Shaw S., Wicker P. eSport governance and sponsorship: A new frontier. *Sport Management Review*, 2018. 21(1), 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.12.002>
11. Freitas B. D. A., Contreras-Espinosa R. S., Correia P. Á. P. Identifying the pros, cons and tactics of eSports sponsorships: An integrative literature review. *Comunicação Pública*, 2020. 15(28). <https://doi.org/10.4000/cp.7243> journals.openedition.org
12. Freitas B. D. A., Contreras-Espinosa R. S., Correia P. Á. P. Sponsoring esports to improve brand image. *Scientific Annals of Economics and Business*, 2020. 67(4), 495–515.
13. Hamari J., Sjöblom M., Ukkonen A. The sharing economy in esports: Sponsorship, fandom, and value co-creation. *Internet Research*, 2017. 27(2), 211–232. <https://doi.org/10.1108/IntR-04-2016-0085>
14. Hutchins B., Rowe D. *Sport Beyond Television*. Routledge. 2012.
15. Jenny S. E., Keiper M. C., Taylor B. J., Williams D. P. Esports venues: A new sport business opportunity. *Journal of Applied Sport Management*, 2018. 10(1), 34–49.
16. Johnson M. R., Woodcock J. The impacts of live streaming and Twitch.tv on the video game industry. *Media, Culture & Society*, 2019. 41(5), 670–688. <https://doi.org/10.1177/016344371881836>
17. Kim Y., Kim S. Brand congruence and sponsorship outcomes in esports. *Journal of Global Sport Management*, 2020. 5(4), 371–392. <https://doi.org/10.1080/24704067.2019.1682769>
18. Macey J., Hamari J. eSports, sponsorship, and advertising: Brand exposure in streaming platforms. *Journal of Business Research*, 2019. 98, 85–94. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.01.046>
19. Nathanel J. O., Otok B. W. Effectiveness of esports sponsorship in Mobile Legends Professional League on brand association and purchase intention. *Jurnal Impresi Indonesia*, 2025. 4(8). <https://doi.org/10.58344/jii.v4i8.6918> jii.rivierapublishing.id
20. Noh Y., Ryu Y., Kim K. eSport consumption and sponsor brand equity: The mediating role of congruence. *Frontiers in Psychology*. 2025.
21. Pegoraro A., Jinnah N. Sponsorship and fan engagement in digital sport. *Communication & Sport*, 2018. 6(4), 415–438. <https://doi.org/10.1177/2167479516675701>
22. Pizzo A. D., Na S., Baker B. J., Lee M. A., Kim D., Funk D. C. eSport vs. sport: A comparison of spectator motives. *Sport Marketing Quarterly*, 2018. 27(2), 108–123.
23. Qian T. Y., Wang J. J., Zhang J. J., Lu L. Z. It is in the game: Dimensions of esports online spectator motivation. *Sport Management Review*, 2020. 23(3), 458–471. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.01.001>
24. Rietveld R., Reuschke D. Digital sport consumption and branding. *European Sport Management Quarterly*, 2019. 19(4), 531–549. <https://doi.org/10.1080/16184742.2019.1579243>
25. Rogers R. The sponsorship economy of livestreaming. *Social Media + Society*, 2020. 6(3). <https://doi.org/10.1177/2056305120940709>
26. Sahlberg P. Esports branding and sponsorships: A qualitative study. 2024.
27. Seo Y., Jung S. U. Beyond solitary play in computer games: The social practices of eSports. *Journal of Consumer Culture*, 2016. 16(3), 635–655. <https://doi.org/10.1177/1469540514553711>
28. Ströh J. H. The esports market and esports sponsorships. In *eSports is Business*, 2017, pp. 59–76. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58667-0_5
29. Taylor T. L. *Raising the Stakes: E-Sports and the Professionalization of Computer Gaming*. MIT Press. 2016.
30. Wohn D. Y., Freeman G. Live streaming, playing, and money spending behaviors in esports. *Games and Culture*, 2020. 15(1), 73–88. <https://doi.org/10.1177/1555412018798167>

REFERENCES

1. Shynkaruk, O. (2024). Contemporary problems of esports development. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 1, 239–250. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2024-1-239>
2. Shynkaruk, O. (2024). Development of the esports ecosystem at the current stage. *Sports Science and Human Health*, 1(11), 233–245. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.115>
3. Shynkaruk, O. (2025). Current trends in the development of esports in the context of globalization. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 1, 304–314. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2025-1-304>
4. Belouadi, L. Y., & Han, G. (2023). Exploring sponsorship perception in E-Sports tournaments. DIVA Portal Thesis. Retrieved from: diva-portal.org
5. Billings, A. C., Qiao, F., Conlin, L., & Nie, T. (2017). Permanently desiring the temporary? Snapchat, esports, and branding. *Communication & Sport*, 5(1), 10–26. <https://doi.org/10.1177/2167479515623455>
6. Brown, K. A., Billings, A. C., Murphy, B., & Puesan, L. (2018). Interactivity and sponsorship outcomes in esports broadcasts. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 62(4), 1–18. <https://doi.org/10.1080/08838151.2018.1541902>
7. Calapez, A., Ribeiro, T., et al. (2023). Esports fan identity toward sponsor–sponsee relationship. ResearchGate.
8. Chen, Y., & Xie, K. (2020). Online sponsorship activation in esports. *Journal of Interactive Advertising*, 20(1), 19–34. <https://doi.org/10.1080/15252019.2019.1695279>
9. Cornwell, T. B. (2019). Less “sponsorship as advertising” and more sponsorship-linked marketing. *Journal of Advertising*, 48(1), 49–59. <https://doi.org/10.1080/00913367.2019.1588801>
10. Cunningham, G. B., Fairley, S., Ferkins, L., Kerwin, S., Lock, D., Shaw, S., & Wicker, P. (2018). eSport governance and sponsorship: A new frontier. *Sport Management Review*, 21(1), 1–5. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2017.12.002>
11. Freitas, B. D. A., Contreras-Espinosa, R. S., & Correia, P. Á. P. (2020). Identifying the pros, cons and tactics of eSports sponsorships: An integrative literature review. *Comunicação Pública*, 15(28). <https://doi.org/10.4000/cp.7243> journals.openedition.org
12. Freitas, B. D. A., Contreras-Espinosa, R. S., & Correia, P. Á. P. (2020). Sponsoring esports to improve brand image. *Scientific Annals of Economics and Business*, 67(4), 495–515.
13. Hamari, J., Sjöblom, M., & Ukkonen, A. (2017). The sharing economy in esports: Sponsorship, fandom, and value co-creation. *Internet Research*, 27(2), 211–232. <https://doi.org/10.1108/IntR-04-2016-0085>
14. Hutchins, B., & Rowe, D. (2012). *Sport Beyond Television*. Routledge.
15. Jenny, S. E., Keiper, M. C., Taylor, B. J., & Williams, D. P. (2018). Esports venues: A new sport business opportunity. *Journal of Applied Sport Management*, 10(1), 34–49.
16. Johnson, M. R., & Woodcock, J. (2019). The impacts of live streaming and Twitch.tv on the video game industry. *Media, Culture & Society*, 41(5), 670–688. <https://doi.org/10.1177/016344371881836>
17. Kim, Y., & Kim, S. (2020). Brand congruence and sponsorship outcomes in esports. *Journal of Global Sport Management*, 5(4), 371–392. <https://doi.org/10.1080/24704067.2019.1682769>
18. Macey, J., & Hamari, J. (2019). eSports, sponsorship, and advertising: Brand exposure in streaming platforms. *Journal of Business Research*, 98, 85–94. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.01.046>

19. Nathanel, J. O., & Otok, B. W. (2025). Effectiveness of esports sponsorship in Mobile Legends Professional League on brand association and purchase intention. *Jurnal Impresi Indonesia*, 4(8). <https://doi.org/10.58344/jii.v4i8.6918> jii.rivierapublishing.id
20. Noh, Y., Ryu, Y., & Kim, K. (2025). eSport consumption and sponsor brand equity: The mediating role of congruence. *Frontiers in Psychology*.
21. Pegoraro, A., & Jinnah, N. (2018). Sponsorship and fan engagement in digital sport. *Communication & Sport*, 6(4), 415–438. <https://doi.org/10.1177/2167479516675701>
22. Pizzo, A. D., Na, S., Baker, B. J., Lee, M. A., Kim, D., & Funk, D. C. (2018). eSport vs. sport: A comparison of spectator motives. *Sport Marketing Quarterly*, 27(2), 108–123.
23. Qian, T. Y., Wang, J. J., Zhang, J. J., & Lu, L. Z. (2020). It is in the game: Dimensions of esports online spectator motivation. *Sport Management Review*, 23(3), 458–471. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.01.001>
24. Rietveld, R., & Reuschke, D. (2019). Digital sport consumption and branding. *European Sport Management Quarterly*, 19(4), 531–549. <https://doi.org/10.1080/16184742.2019.1579243>
25. Rogers, R. (2020). The sponsorship economy of livestreaming. *Social Media + Society*, 6(3). <https://doi.org/10.1177/2056305120940709>
26. Sahlberg, P. (2024). Esports branding and sponsorships: A qualitative study.
27. Seo, Y., & Jung, S. U. (2016). Beyond solitary play in computer games: The social practices of eSports. *Journal of Consumer Culture*, 16(3), 635–655. <https://doi.org/10.1177/1469540514553711>
28. Ströh, J. H. (2017). The esports market and esports sponsorships. In *eSports is Business*, pp. 59–76. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58667-0_5
29. Taylor, T. L. (2016). *Raising the Stakes: E-Sports and the Professionalization of Computer Gaming*. MIT Press.
30. Wohn, D. Y., & Freeman, G. (2020). Live streaming, playing, and money spending behaviors in esports. *Games and Culture*, 15(1), 73–88. <https://doi.org/10.1177/1555412018798167>

Дата першого надходження статті до видання: 01.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Шинкарук О., <https://orcid.org/0000-0002-1164-9054>, oshynkaruk@uni-sport.edu.ua

Завадський Д., <https://orcid.org/0009-0002-4413-1646>, zavadskyi@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Shynkaruk O., <https://orcid.org/0000-0002-1164-9054>, oshynkaruk@uni-sport.edu.ua

Zavadskyi D., <https://orcid.org/0009-0002-4413-1646>, zavadskyi@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ОПТИМІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФІТНЕС-ОРГАНІЗАЦІЯХ

Олексій Іванов, Марія Приймак

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Глобальна трансформація сфери фізичної культури і спорту під впливом цифрової революції зумовлює необхідність радикального переосмислення традиційних моделей управління та комунікації зі споживачами. Стаття присвячена комплексному дослідженню механізмів вдосконалення комунікаційного менеджменту у фітнес-індустрії, де останніми роками виникла критична невідповідність між інноваційними технологіями залучення та низькою якістю операційного сервісного супроводу. Актуальність роботи детермінована гострою потребою у подоланні «комунікаційного розриву», який в умовах соціально-економічної нестабільності стає деструктивним чинником для маркетингової лояльності споживачів. Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів модернізації системи комунікаційного менеджменту фітнес-організацій на засадах діджитал-трансформації для підвищення якості обслуговування населення.

Матеріал і методи. Емпіричну базу дослідження становили результати репрезентативного анкетування 384 споживачів фітнес-організацій. Вибірка охопила клієнтів мережових, преміальних та інноваційних діджитал-центрів. У роботі використано комплекс методів системного та логічного аналізу, теоретичного узагальнення спеціальної літератури, а також математико-статистичні методи обробки даних (частотний аналіз та розрахунок середніх значень за шкалою Лікерта).

Результати. Проведений аналіз дозволив ідентифікувати специфічний «діджитал-парадокс»: висока суб'єктивна оцінка візуального маркетингу у соціальних мережах (4,6 бала) різко контрастує з критично низьким рівнем операційного інформування про поточні зміни в роботі фітнес-клубів. Доведено, що 41,9% клієнтів систематично отримують сервісну інформацію із запізненням, а 43,0% респондентів незадоволені швидкістю відповідей менеджменту через цифрові канали зв'язку. Діагностовано домінуючий стратегічний запит аудиторії на технологічну автономію: 60,1% вимагають створення багатифункціонального мобільного додатка з особистим кабінетом, а 75,0% бачать месенджери безальтернативним каналом для персоналізованого супроводу. Встановлено, що ігнорування інтерактивних каналів зв'язку веде до суттєвого зниження індексу лояльності.

Висновки. Доведено, що головним бар'єром розвитку фітнес-організацій у 2025 році є не брак технічного оснащення, а низька оперативність комунікаційних процесів. Обґрунтовано перехід до реляційної моделі управління на основі інтегрованих CRM-платформ та чат-ботів. Запропонований алгоритм цифровізації дозволяє автоматизувати до 45% типових запитів, що забезпечує прогнозоване зростання рівня утримання клієнтів на 25–30%. Результати дослідження мають практичне значення для менеджерів спортивної сфери у проектуванні інтегрованих систем взаємодії в умовах мінливого ринку.

Ключові слова: комунікаційний менеджмент, організаційні умови, лояльність споживачів, фітнес-організації, цифрова трансформація.

Oleksii Ivanov, Mariia Pryimak

OPTIMIZATION OF COMMUNICATION MANAGEMENT IN FITNESS-ORGANIZATIONS

Abstract. The global transformation of the sphere of physical culture and sports under the influence of the digital revolution necessitates a radical rethinking of traditional models of management and communication with consumers. The article is devoted to a comprehensive study of mechanisms for improving communication management in the fitness industry, where in recent years a critical mismatch has emerged between innovative engagement technologies and the low quality of operational service support. The relevance of the work is determined by the urgent need to overcome the “communication gap”, which in conditions of socio-economic instability becomes a destructive factor for marketing loyalty of consumers. The purpose of the article is the substantiation of strategic guidelines for the modernization of the communication management system of fitness organizations based on digital transformation to improve the quality of service for the population.

Materials and Methods. The empirical basis of the study was the results of a representative survey of 384 consumers of fitness organizations. The sample included clients of network, premium, and innovative digital centers. The work used a set of methods of systemic and logical analysis, theoretical generalization of specialized literature, as well as mathematical-statistical methods of data processing (frequency analysis and calculation of average values on the Likert scale).

Results. The analysis allowed identifying a specific “digital paradox”: high subjective assessment of visual marketing in social networks (4.6 points) contrasts sharply with the critically low level of operational information about current changes in the work of fitness clubs. It is proved that 41.9% of clients systematically receive service information late, and 43.0% of respondents are dissatisfied with the speed of management responses via digital communication channels. A dominant strategic request of the audience for technological autonomy was diagnosed: 60.1% require the creation of a multifunctional mobile application with a personal account, and 75.0% see messengers as the essential channel for personalized support. It was established that ignoring interactive communication channels leads to a significant decrease in the loyalty index.

Conclusions. It is proved that the main barrier to the development of fitness organizations in 2025 is not a lack of technical equipment, but low efficiency of communication processes. The transition to a relational management model based on integrated CRM platforms and chatbots is justified. The proposed digitalization algorithm allows automating up to 45% of typical requests, ensuring a predicted increase in customer retention by 25–30%. The results of the study have practical value for sports managers when designing integrated interaction systems in a changing market.

Keywords: communication management, organizational conditions, consumer loyalty, fitness organizations, digital transformation.

Іванов О., Приймак М. Оптимізація комунікаційного менеджменту у фітнес-організаціях

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 35–42

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-5>

Ivanov O., Pryimak M. Optimization of communication management in fitness-organizations

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 35–42

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-5>

© Іванов О., Приймак М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. Сучасна сфера фізичної культури і спорту перебуває на етапі радикальної реконфігурації під впливом глобальної цифрової революції. Глобальна індустрія фітнесу та велнесу демонструє стійку динаміку зростання: за прогнозами міжнародних агентств на 2025–2028 роки, світова велнес-економіка планує досягти капіталізації у 9 трлн доларів США. Цей процес стимулюється конвергенцією традиційних фізичних послуг та діджитал-рішень, де мобільні додатки стали домінуючими трендами ринку за версією ACSM [21].

Проте стрімка інтеграція інновацій у простір фітнес-організацій часто не супроводжується модернізацією управлінських комунікацій. В Україні розвиток фітнес-індустрії відбувається в умовах складної соціально-економічної нестабільності, де цифрові канали зв'язку стають не просто маркетинговим інструментом, а критично важливою ланкою для підтримання безперервності процесу занять та збереження клієнтської спільноти [15]. Аналіз поточного стану галузі вказує на існування феномену «цифрового парадоксу»: значні інвестиції клубів у візуальний контент у соціальних мережах (Instagram, TikTok) не конвертуються у стійку лояльність через системні прорахунки в оперативному інформуванні та сервісному супроводі [13].

Проблема «комунікаційного розриву» у фітнес-менеджменті нині набуває особливої гостроти. Попри активне використання SMM-технологій та високі витрати на візуальний контент, споживачі часто стикаються із сервісною некомпетентністю, запізненням важливої інформації та низькою персоналізацією взаємодії. Виникає феномен «цифрового парадоксу»: інвестиції у цифрову інфраструктуру не приносять очікуваного зростання лояльності через відсутність системного підходу до управління інформаційними потоками всередині організації. Це свідчить про необхідність впровадження стратегії оптимізації, яка передбачає повну цифрову реконфігурацію сервісного супроводу на основі інтегрованих CRM-платформ та омніканальних систем зв'язку. Така стратегія має на меті перехід від транзакційного управління до реляційного менеджменту, що дозволить нівелювати запізнення інформації та підвищити маркетингову стійкість закладу [16].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні розвиток фітнес-індустрії відбувається у складних соціально-економічних умовах, де цифрові канали зв'язку стають не просто маркетинговим інструментом, а єдиним гарантом безперервності занять та соціальної згуртованості клієнтської спільноти. Сутність і зміст корпоративних комунікацій фітнес-організацій у сучасних умовах трансформуються у стратегічний актив, що визначає життєздатність закладу на ринку [6; 8]. Проте стрімка інтеграція інновацій у простір спортивних клубів часто не супроводжується модернізацією внутрішніх управлінських процесів. Виникає феномен «цифрового парадоксу»: значні інвестиції у візуальний контент у соціальних мережах не конвертуються у зростання лояльності через системні прорахунки в оперативному інформуванні [3; 7].

Питання професіоналізації управлінських кадрів та впровадження інноваційних стратегій стійкості ґрунтовно висвітлені у працях О. Борисової та співавторів (2024). Дослідники наголошують, що в умовах глобалізації успіх спортивної організації залежить від здатності

менеджменту оперативно координувати взаємодію стейкхолдерів через інтегровані інформаційні системи [1]. Роль нормативно-правового забезпечення у розвитку «спорту для всіх» досліджується М. Дутчаком (2015), який доводить, що залученість населення прямо корелює з прозорістю та доступністю інформаційних каналів [4; 9].

Особливе місце посідають дослідження О. Шинкарук та колег (2024), які розкривають потенціал стрімінгових платформ як інструменту популяризації спорту в діджитал-середовищі [11]. І. Когут та О. Степанюк (2025) детально аналізують сучасні тренди спортивного волонтерства, розглядаючи цифрові екосистеми як нові платформи для взаємодії [10]. Питання впливу фізичної активності на психоемоційний стан студентства в умовах стресу ґрунтовно досліджені Н. Бишивець та співавторами (2024), що підкреслює соціальну значущість фітнес-послуг у кризові періоди [3]. Крім того, Є. Захаріна та співавтори (2024) демонструють ефективність використання мобільних застосунків для персоналізації фітнес-програм [5].

Міжнародна наукова спільнота також активно вивчає вплив цифровізації на споживчу поведінку. В. Раттен (2020) вказує на те, що Industry 4.0 вимагає від спортивних організацій переходу до стратегічного управління даними [20]. А. Парасураман (1985) у своїй фундаментальній праці наголошує на домінуючій ролі оперативності у формуванні сервісної якості [19]. М. Чрістодімітропулоу та колеги (2025) досліджують вплив цифрових екосистем на управління спортивними брендами, доводячи необхідність прямого зв'язку з аудиторією. Незважаючи на значний масив розробок, питання діагностики практичних комунікаційних деструкцій у діяльності фітнес-організацій залишається не досить емпірично обґрунтованим [14].

Незважаючи на значний масив теоретичних розробок, є дефіцит емпіричних даних щодо специфічних деструкцій у комунікаційному ланцюгу українських фітнес-організацій. Є нагальна потреба у локалізації точок втрати клієнтської лояльності та розробці конкретних алгоритмів оптимізації менеджменту.

Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів оптимізації системи комунікаційного менеджменту фітнес-організацій на засадах діджитал-трансформації для підвищення якості сервісних послуг у сфері фізичної культури і спорту.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати ефективність наявних маркетингових каналів залучення споживачів у цифровому середовищі.
2. Виявити та класифікувати ключові комунікаційні бар'єри, що виникають під час щоденного сервісного супроводу клієнтів.
3. Здійснити порівняльну оцінку якісних характеристик комунікаційного контенту за критеріями естетики та оперативності.
4. Визначити пріоритетні технологічні запити споживачів щодо автономізації їхнього клієнтського досвіду.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше на емпіричному рівні ідентифіковано феномен «діджитал-парадоксу» у вітчизняній фітнес-індустрії та визначено домінуючі чинники зниження маркетингової лояльності споживачів через операційну несвоєчасність цифрового

зв'язку. Набуло подальшого розвитку розуміння ролі технологічної автономії клієнта як медіатора збереження регулярності занять фізичною культурою та інструмента зниження показника відтоку відвідувачів у спортивних закладах.

На основі аналізу наукової літератури та попередніх спостережень було сформульовано такі **гіпотези**.

Нульова гіпотеза (H_0): У системі менеджменту фітнес-організації відсутній статистично значущий розрив між якістю маркетингового залучення та якістю операційного інформування споживачів.

Альтернативна гіпотеза (H_1): Рівень маркетингової лояльності споживачів стримується системним «діджитал-парадоксом», у разі якого висока якість візуального контенту нівелюється критично низькою швидкістю операційної реакції та несвоєчасністю сервісного супроводу.

Матеріал і методи. Об'єктом дослідження виступив процес комунікаційного менеджменту у фітнес-організаціях України. Робота проводилася протягом 2025 року у три етапи: підготовчий (теоретичний аналіз), основний (емпіричне збирання даних) та аналітичний (статистична обробка та інтерпретація).

Емпіричну базу становили результати репрезентативного онлайн-анкетування 384 споживачів послуг фітнес-організацій різних типів (мережеві клуби «Sport Life», фітнес-клуб преміум-сегменту «Альпійський», інноваційні зали «Apollo Next» та інші). Вибірка сформована методом випадкового відбору. Обсяг опитаних ($n=384$) забезпечує високий рівень репрезентативності для отримання статистично достовірних результатів у дослідженнях споживчої поведінки.

Демографічний профіль учасників: 65,1% – жінки, 34,9% – чоловіки; ядро вибірки (45,1%) становили особи віком 26–35 років. Анкетування проводилося за допомогою цифрових платформ (Google Forms), що дозволило охопити широку географію відвідувачів та забезпечити анонімність відповідей.

Для збору первинної інформації розроблено авторську анкету, яка включала блоки маркетингової ідентифікації,

оцінки сервісних бар'єрів та технологічних очікувань. Якісні характеристики комунікаційного контенту оцінювалися за 5-бальною шкалою Лікерта, де: 1 – «абсолютно незадоволений», 5 – «повністю задоволений».

Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel та Statistica. Послідовність аналізу включала:

Перевірку надійності вимірювальної шкали: розраховано коефіцієнт альфа Кронбаха ($\alpha = 0,89$), що свідчить про високу внутрішню узгодженість інструментарію.

Описову статистику: визначення середніх арифметичних значень (M), медіан та стандартних відхилень (SD) для виявлення загальних тенденцій задоволеності.

Кореляційний аналіз: оскільки дані мають порядковий характер, застосовано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (r_s) для перевірки статистичного зв'язку між затримками в інформуванні та готовністю до пролонгації абонементів.

Частотний аналіз: для ієрархізації каналів зв'язку та типів сервісних деструкцій.

Результати. Ефективна модель управління комунікаціями вимагає чіткої ідентифікації точок входу клієнта у сервісну екосистему. У сучасному перенасиченому інформаційному полі вибір споживача базується не на випадкових контактах, а на цілеспрямованому пошуку цифрових підтверджень якості послуг та репутаційного статусу конкретної фітнес-організації серед інших споживачів. Аналіз маркетингових каналів дозволяє локалізувати джерела формування первинної довіри та оцінити рентабельність наявних методів просування. Отримані дані демонструють радикальну трансформацію ландшафту залучення, де традиційні методи остаточно поступаються інтерактивним платформам. Проведене соціологічне дослідження (анкетування) дозволило структурувати ці джерела за рівнем їхнього впливу на прийняття споживчого рішення, що є фундаментом для подальшої розробки стратегії модернізації сервісу. Представлена характеристика каналів залучення ілюструє домінування SMM-технологій у сучасній архітектурі менеджменту (див. Таблиця 1).

Таблиця 1 – Структура каналів первинного інформування споживачів ($n=384$)

Канал маркетингу	Кількість (N)	Відсоток (%)	Характеристика ефективності та вплив на залучення
Соціальні мережі (Facebook, Instagram)	196	51,0	Безумовний лідер лідогенерації (забезпечує візуальний контакт із брендом та формує емоційну прихильність через трансляцію «тренувального ритму»).
Рекомендації друзів (Social Proof)	104	27,1	Пріоритет репутаційного капіталу (найвищий рівень довіри; нині все частіше трансформується у цифрові відгуки та позначки у сторіз).
Зовнішня реклама (білборди, листівки)	31	8,1	Низька ефективність офлайн-носіїв (сприймається аудиторією 18–35 років як неінформативний статичний фон із низькою конверсією).
Офіційний вебсайт фітнес-клубу	23	6,0	Втрата ролі основного джерела (використовується переважно як статичний довідник цін, не забезпечуючи живого діалогу з клієнтом).
Реклама в інтернеті (Google Ads)	8	2,1	Недостатнє використання інструменту (вказує на слабкість пошукової оптимізації та втрату «гарячих» запитів споживачів).
Інші канали (івенти, преса, ТБ)	22	5,7	Мінімальний вплив на вибір (традиційні медіа остаточно втратили актуальність для активної частини населення).

Аналіз отриманих результатів свідчить про значну роль візуального маркетингу: кожен другий клієнт вибирає фітнес-клуб на основі контенту у соціальних мережах. Важливим аспектом є вкрай низька частка офіційних сайтів (6%), що вказує на їхню технічну застарілість та невідповідність динамічним звичкам споживання інформації аудиторією. Рекомендації (27,1%) залишаються вагомим фактором, проте нині вони все частіше існують у формі цифрових відгуків на платформах. Низька ефективність офлайн-носіїв (8,1%) підтверджує, що для активної групи споживачів традиційні методи інформування стали невидимим фоном. Таким чином, результати нашого дослідження доводять потребу в повному перегляді маркетингових стратегій на користь діджитал-інструментів, оскільки саме в цьому середовищі формується первинна довіра до закладу.

Після етапу успішного залучення великого значення набуває якість поточної сервісної взаємодії. Якщо соціальні мережі ефективно виконують функцію «фасаду» для нових клієнтів, то для щоденного супроводу споживачі потребують більш оперативних інструментів зв'язку. Отримані дані дозволяють ієрархізувати пріоритетність каналів, що є ключовим орієнтиром для IT-стратегії фітнес-організації. На рисунку 1 відображено структуру вподобань споживачів щодо засобів отримання сервісної інформації, що демонструє чіткий запит на інтерактивність.

Дані рисунка 1 підтверджують стратегічну роль месенджерів та соціальних мереж як основного життєвого середовища сучасного споживача. Майже 78% всієї комунікаційної активності зосереджено на цих двох платформах, що вимагає від менеджменту негайного впровадження стратегії «Mobile-first». Важливим аспектом є фактичний занепад традиційної електронної пошти (3,8%), яка нині сприймається клієнтами як занадто повільний канал. Вебсайт продовжує функціонувати як статична візитка, але він втратив роль інструменту живого діалогу. Результати анкетування наочно показують, що споживач очікує інтеграції сервісних функцій безпосередньо у смартфон, ігноруючи застарілі форми зв'язку. Ці статистичні показники свідчать, що майбутнє сервісу у фітнес-індустрії нерозривно пов'язане із розвитком персоналізованого месенджер-маркетингу.

Проте за привабливою візуальною оболонкою цифрових каналів часто ховаються глибокі операційні розриви, які руйнують клієнтську лояльність. Діагностика проблемних зон у процесі щоденного спілкування дозволяє локалізувати деструкції менеджменту, де фітнес-організація

втрачає своїх найбільш активних споживачів. Результати нашого дослідження серед клієнтів фітнес-організацій дозволили класифікувати ці бар'єри за частотою їх виникнення, надаючи управлінському апарату для прийняття антикризових рішень. Наведена нижче таблиця 2 деталізує типологію комунікаційних збоїв, що перешкоджають формуванню позитивного досвіду.

Результати у таблиці 2 доводять наявність критичної проблеми менеджменту: несвоєчасності інформування (41,9%). Це означає, що клієнти отримують дані про зміни в розкладі вже після того, як виникла проблема, що формує стійкий негативний досвід. Технічні труднощі (33,1%) та суперечливість даних (31,0%) вказують на фрагментарність цифрової системи: інформація в Instagram часто не збігається з даними на сайті або словами адміністратора рецепції. Важкість отримання відповіді (28,1%) підтверджує перевантаженість персоналу фронт-офісу рутинними запитами, які можна було б автоматизувати через CRM. Найбільш загрозливим показником є ігнорування скарг (10,9%), що прямо веде до відтоку клієнтів до конкурентів. Таблиця 2 демонструє, що без автоматизації повідомлень навіть найпрофесійніший персонал не здатний забезпечити стабільну якість сервісу у разі великого потоку запитів.

Для глибшого аналізу ми порівняли оцінки споживачів щодо різних типів контенту, що дозволило візуалізувати головне протиріччя сучасного фітнес-менеджменту. На рисунку 2 проілюстровано розбіжність між естетикою та функціональністю комунікацій, де візуальна досконалість протиставляється системним операційним збоям.

За результатами порівняльного аналізу оцінок споживачів нами було ідентифіковано специфічне явище – «діджитал-парадокс». Проведені дослідження є доказом того, що фахівці з візуального контенту та спеціалісти з діджитал-комунікацій у фітнес-організаціях працюють на дуже високому рівні, що підтверджується високим середнім балом за естетичне оформлення сторінок закладу ($M = 4,6$). Водночас операційний супровід та швидкість реакції персоналу на запити оцінюються респондентами критично низько ($M = 2,9$).

Це статистичне розходження свідчить, що комунікації сприймаються керівництвом більшості фітнес-організацій виключно як інструмент лідогенерації («приманка» для нових клієнтів), а не як сервісна функція поточної підтримки. Клієнт задоволений естетикою постів, але відчуває глибоке розчарування, коли не може отримати відповідь на просте запитання в Direct протягом 15–20 хвилин.

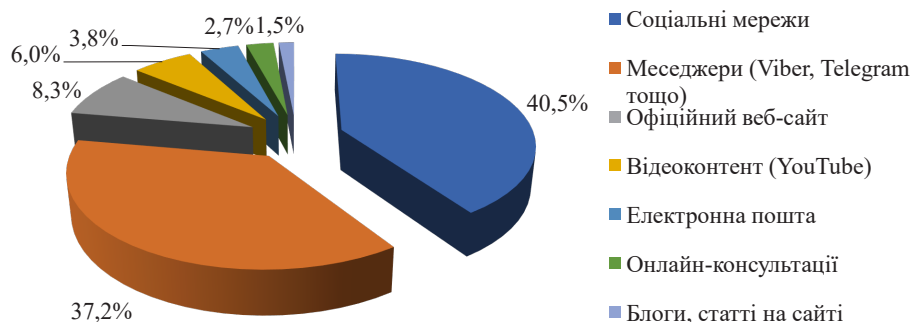

Рисунок 1 – Пріоритетні канали отримання сервісної інформації за вибором споживачів

Для сучасного споживача така затримка сприймається як ознака сервісної некомпетентності, що нівелює будь-які маркетингові зусилля.

Найважливішим етапом математичного аналізу став розрахунок коефіцієнта рангової кореляції Спірмена для перевірки зв'язку між затримками в інформуванні та готовністю клієнтів до пролонгації абонементу. Розрахунок показав статистично значущий сильний негативний зв'язок:

$$\rho = -0,68; p < 0,01$$

Цей показник математично доводить: чим частіше клієнт стикається із запізненням сервісних повідомлень, тим нижча його мотивація продовжувати заняття саме в цьому

закладі. Операційні збої комунікації є вагомим фактором відтоку, ніж ціна або якість обладнання.

Для формування плану модернізації сервісних процесів ми з'ясували очікування ринку, які мають стати фундаментом для майбутніх інвестицій у менеджмент. На рисунку 3 відображено пріоритетний запит споживачів на технологічні інновації, що дозволяє визначити вектор розвитку комунікаційної екосистеми. Слід зауважити, що дизайн дослідницького інструментарію передбачав використання запитань із можливістю множинного вибору, через що сукупна сума відповідей перевищує 100%, демонструючи багатоаспектність споживчих очікувань.

Дані рисунка 3 чітко визначають майбутній вектор розвитку фітнес-індустрії – автономізація клієнтського

Таблиця 2 – Типологія комунікаційних бар'єрів та деструкцій у системі менеджменту

Тип проблеми (деструкції)	Відсоток вибору (%)	Управлінська інтерпретація та ризики для клієнтської лояльності
Інформація надходила із запізненням	41,9	Криза оперативного контролю (головний фактор відтоку; руйнує тренувальний графік відвідувача та спричиняє репутаційні втрати).
Технічні проблеми цифрових каналів	33,1	Технологічна відсталість інфраструктури (блокує можливість самозапису та оплати послуг, що змушує клієнта звертатися до конкурентів).
Суперечливість даних у різних джерелах	31,0	Відсутність єдиних стандартів зв'язку (дезорієнтує клієнта та підриває довіру до компетентності адміністративного персоналу).
Важкість отримання відповіді (очікування)	28,1	Перевантаження персоналу рецепції (свідчить про неефективність ручного управління діалогами та потребу в автоматизації (CRM)).
Ігнорування скарг або запитів	10,9	Збій у системі зворотного зв'язку (критичний показник, що веде до гарантованої втрати лояльного клієнта протягом 1–3 місяців).
Інформація була неповною	3,1	Низька якість змістового контенту (вказує на брак професійної підготовки менеджерів середньої ланки).

Рисунок 2 – Оцінка якісних характеристик комунікаційного контенту (середній бал)

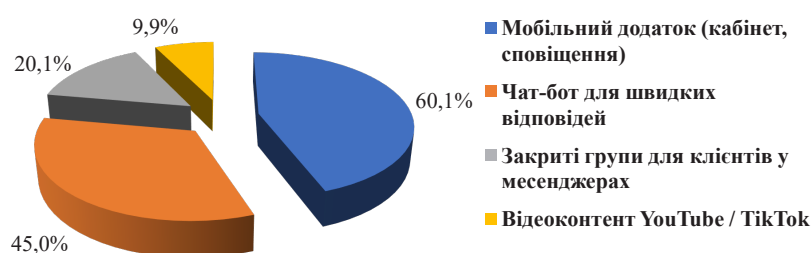

Рисунок 3 – Пріоритетний запит споживачів на технологічні інновації в управлінні (сума показників >100% обумовлена множинним вибором варіантів)

досвіду. Понад 60% споживачів вимагають цифрової незалежності у формі мобільного додатка з особистим кабінетом, де можна самостійно керувати розкладом та платежами без контакту з адміністратором. Запит на чат-ботів (45%) підтверджує бажання отримувати миттєві відповіді у режимі 24/7. Результати дослідження ілюструють прагнення сучасного клієнта перенести більшість сервісних функцій у свій смартфон, максимально мінімізуючи людський фактор у рутинних процесах. Висока питома вага кожного із зазначених інноваційних рішень у структурі відповідей підтверджує запит ринку на комплексну діджиталізацію. Це створює величезне вікно можливостей для фітнес-організацій, які першими впровадять AI-рішення для автоматизації сервісу.

Дискусія. Отримані результати підтверджують гіпотезу про наявність глибокого комунікаційного розриву у фітнес-індустрії. Високий бал за візуальне оформлення (4,6) у поєднанні з низькою оцінкою актуальності інформування (2,9) свідчить про те, що поточна модель менеджменту є переважно транзакційною. У такій моделі клієнт сприймається як об'єкт разового продажу абонементу, тоді як реляційний менеджмент вимагає тривалої підтримки стосунків через якісний сервіс. Це повністю корелює з моделлю Гар 4 (Communication Gap) за А. Парасураманом (1985), де маркетингові обіцянки значно випереджають операційну спроможність організації забезпечити обіцяний рівень досвіду [19].

Порівнюючи результати анкетування споживачів із теоретичними засадами лідерства, ми бачимо системну деградацію: менеджмент часто оцінює свою роботу як професійну, тоді як клієнти фіксують кризу персоналізації. У великих мережах персонал часто перевантажений рутинними операціями, що призводить до «емоційного танцю» незадоволеності – втомлений працівник несвідомо транслює негатив на клієнта, руйнуючи довіру до закладу. Як зазначає О. Борисова та колеги, без належної цифрової грамотності менеджер спортивної організації втрачає роль емпатичного фасилітатора, перетворюючись на технічного виконавця рутинних завдань [1; 2]. Дослідження В. Раттен (2020) підтверджують, що успіх у Industry 4.0 вимагає від менеджерів переходу до управління досвідом, а не лише транзакціями [20].

Запит 60,1% клієнтів на мобільний додаток свідчить про докорінну зміну моделі споживання: сучасний користувач хоче контролювати свій фітнес-графік автономно. Згідно з дослідженнями А. Ньюсом (2025), у «економіці нетерплячості» швидкість сервісної реакції стала важливішою за складність самої послуги [21]. Наше дослідження показало, що 41,9% клієнтів відчувають дискомфорт саме через запізнення інформації, що призводить до високого рівня відтоку, який у галузі сягає 40–50% на рік [12]. Впровадження інтегрованих CRM-платформ дозволяє автоматизувати до 40% адміністративних завдань, звільняючи час персоналу для вирішення складних конфліктних кейсів [17; 18]. Б. Т. Хоа (2024) наголошує, що саме цифрова готовність менеджменту стає медіатором між інноваціями та реальною лояльністю клієнтів [13].

Порівняння з міжнародним досвідом. Наші дані про перевагу месенджерів (75%) над традиційними

розсилками (3,8%) відображають глобальний занепад Direct-маркетингу. У Європі та США провідні клуби вже перейшли до стратегії «Mobile-first», де додаток є центром формування ком'юніті та лояльності. Прикметно, що ігнорування скарг (10,9%) у наших результатах є значно вищим показником, ніж у стабільних ринках ЄС, що вказує на слабкість культури зворотного зв'язку в українському фітнес-менеджменті. Використання AI-чат-ботів, за даними міжнародних досліджень 2024 року, підвищує задоволеність клієнтів на 91%, забезпечуючи доступність сервісу 24/7, що є особливо важливим для молодшої аудиторії. М. Чрістодімітропулоу (2025) підтверджує, що оцифрування процесів взаємодії радикально змінює структуру спортивного екосередовища, посилюючи роль прямих каналів комунікації [14].

Висновки. На основі проведеного аналізу стану комунікаційного менеджменту у фітнес-організаціях України нами було сформульовано такі висновки:

За результатами анкетування 384 респондентів підтверджено наявність системного розриву між якістю візуального маркетингу клубу та якістю його операційного супроводу. Клієнти оцінюють естетичне оформлення закладу у соціальних мережах на високому рівні (4,6 бала), проте швидкість та актуальність відповідей менеджменту отримують критично низьку оцінку (2,9 бала). Це доводить, що діджитал-комунікації в галузі нині виконують лише функцію залучення нових людей, ігноруючи потреби у підтримці вже наявних відвідувачів.

Нами класифіковано основні деструкції управління діалогами, серед яких домінуючими є несвоечасність інформування (41,9% скарг) та технічна недосконалість наявних цифрових платформ (33,1%). Статистично доведено, що такі операційні збої спричиняють дезорієнтацію відвідувачів та руйнують їхній тренувальний графік, що є головним драйвером відтоку клієнтів у 2025 році.

Виявлено стратегічний запит споживачів на технологічну автономію: 60,1% опитаних вимагають створення багатфункціонального мобільного додатка клубу, який би мінімізував залежність від адміністратора. Понад 75% респондентів бачать месенджери безальтернативним каналом для персоналізованого супроводу. Це доводить безальтернативність переходу фітнес-організацій до стратегії «Mobile-first» для збереження конкурентоспроможності.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень полягають у теоретичному обґрунтуванні та розробці моделі сервісної взаємодії, де ключовою організаційною умовою є впровадження єдиного комунікаційного регламенту для лінійного персоналу. Важливим напрямом є вивчення впливу психологічного клімату в колективі на якість зовнішньої комунікації та формування стійкої лояльності фітнес-організацій.

Подяки. Це дослідження реалізоване в межах Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2026–2030 рр. за темою «Сучасні концепти та практики спортивного менеджменту: соціальні, економічні та організаційні виміри».

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова О., Дутчак М., Шльонська О. Аналітичний огляд сучасних наукових досліджень за проблемою підготовки спортсменів різного ігрового амплуа в командних ігрових видах спорту *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2024. Т. 11, № 1. С. 39–57. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.14>
2. Борисова О. В., Стасюк А. Сучасні технології управління та їх використання у діяльності національних спортивних федерацій. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*. 2025. № 3. С. 78–90. <https://doi.org/10.31652/3041-2463/2025-3-6>
3. Вплив фізичної активності на стрес-асоційовані стани у студентів вищих навчальних закладів / Н. Бишевец та ін. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2024. Т. 24, № 2. С. 245–253. <https://doi.org/10.17309/tmfiv.2024.2.08>
4. Дутчак М. В. Парадигма оздоровчої рухової активності: теоретичне обґрунтування і практичне застосування. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 2. С. 44–52. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.2.44-52>
5. Захаріна Є., Мазін В., Шутко А. Використання мобільного застосунку для оптимізації харчування в силовому фітнесі. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 1. С. 74–82. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-1-12>
6. Іванов О. С., Приймак М. М., Калита Л. В. Сутність і зміст корпоративних комунікацій фітнес-організацій у сучасних економічних умовах. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 3. С. 37–45. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-3-6>
7. Іванов О. С. Комунікаційний клімат: чинник оцінки організаційних умов корпоративних комунікацій у фітнес-організаціях. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 23. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17363383>
8. Іванов О. С. Особливості внутрішніх комунікацій у фітнес-організаціях: виклики та стратегії ефективного управління. *Академічні візії*. 2024. № 29. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10875276>
9. Дутчак М., Чеховська Л. Залучення студентської молоді до оздоровчої рухової активності: виклики та можливості. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, 2024. № 2. С. 128–134. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.2.18>
10. Степанюк О., Когут І. Міжнародний досвід спортивної волонтерської діяльності в закладах освіти. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 2. С. 46–52. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-2-7>
11. Стрімінгові платформи як інструмент популяризації та розвитку кіберспорту / О. Шинкарук та ін. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 1. С. 41–49. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-1-7>
12. ABC Fitness. Fall 2025 Wellness Watch Report. *ABC Newsroom*. 2025. URL: <https://abcfitness.com/press-release/abc-fitness-fall-wellness-watch-report-2025/> (дата звернення: 10.03.2026).
13. Bui Thanh Khoa, Ai-Van Huynh. How Digital Transformation Impacts on the Customer Loyalty in Fitness Services: The Mediating Role of Customer Experience. *Business Perspectives and Research*. 2025. P. 1–14. <https://doi.org/10.1177/22785337251336513>
14. Christodimitropoulou M. et al. Digital Transformation in Sports Management. *Journal of Research in Business and Management*. 2025. Vol. 13. No. 9. P. 39–49. <https://doi.org/10.35629/3002-13093949>
15. Digital 2025: Ukraine. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-ukraine> (дата звернення: 10.03.2026).
16. Gym Management Software Market Is Set to Grow by 2033. *OpenPR.com* : website. 2024. URL: <https://www.openpr.com/news/4400895/gym-management-software-market-is-set-to-grow-usd-63-94-billion> (дата звернення: 10.03.2026).
17. State of the Global Fitness Industry 2025. *Wellness Creative Co.* 2025. URL: <https://wellnesscreatives.com/fitness-market/> (дата звернення: 10.03.2026).
18. Ng K. S. P. et al. How customer knowledge management helps retain fitness club members. *Int. J. of Sports Marketing and Sponsorship*. 2024. Vol. 25. No. 2. P. 360–381. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-07-2023-0136>
19. Parasuraman A. et al. A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*. 1985. Vol. 49. P. 41–50. <https://doi.org/10.1177/002224298504900403>
20. Ratten V. Sport technology: A commentary. *Journal of High Technology Management Research*. 2020. Vol. 31. No. 2. <https://doi.org/10.1016/j.hitech.2020.100383>
21. Newsome A. M. et al. Worldwide Survey of Fitness Trends for 2025. *ACSM'S Health & Fitness Journal*. 2024. Vol. 28. No. 6. P. 31–34. <https://doi.org/10.1249/FIT.0000000000001012>

REFERENCES

1. Plyn fizychnoi aktyvnosti na stres-asotsiirovani stany u studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Impact of physical activity on stress-associated states in higher education students] / Byshevets, N., et al. *Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia [Theory and Methods of Physical Education]*, 2024, 24(2), 245–253. <https://doi.org/10.17309/tmfiv.2024.2.08> [in Ukrainian].
2. Borysova, O., Dutchak, M., Shl'ons'ka, O. (2024). Analitichnyi ohliad suchasnykh naukovykh doslidzhen za problemoiu pidhotovky sportsmeniv riznoho irovoho amplua v komandnykh irovnykh vyдах sportu [Analytical review of modern scientific research on the problem of training athletes of different playing roles in team sports]. *Sportyvnna nauka ta zdorov'ia liudyny*. T. 11. № 1. S. 39–57. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.14> [in Ukrainian].
3. Borysova, O. V., Stasiuk, A. (2025). Suchasni tekhnologii upravlinnia ta yikh vykorystannia u diialnosti natsionalnykh sportyvnykh federatsii [Modern management technologies and their use in the activities of national sports federations]. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia*. № 3. S. 78–90. <https://doi.org/10.31652/3041-2463/2025-3-6> [in Ukrainian].
4. Dutchak, M. V. (2015). Paradyhma ozdorovchoi rukhovoi aktyvnosti: teoretychne obhruntuvannia i praktychne zastosuвання [Paradigm of health-improving physical activity: theoretical substantiation and practical application]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. № 2. S. 44–52. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.2.44-52> [in Ukrainian].
5. Zakharina, Ye., Mazin, V., Shutko, A. (2024). Vykorystannia mobilnoho zastosunku dlia optymizatsii kharchuvannia v sylovomu fitnesi [Use of a mobile application to optimize nutrition in strength fitness]. *Sport Science Spectrum*, № 1. S. 74–82. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-1-12> [in Ukrainian].
6. Ivanov, O. S., Pryimak, M. M., Kalyta, L. V. (2024). Sutnist i zmist korporatyvnykh komunikatsii fitnes-orhanizatsii u suchasnykh ekonomichnykh umovakh [The essence and content of corporate communications of fitness organizations in modern economic conditions]. *Sport Science Spectrum*, № 3. S. 37–45. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-3-6> [in Ukrainian].
7. Ivanov, O. S. (2025). Komunikaatsiinyi klimat: chynnyk otsinky orhanizatsiinykh umov korporatyvnykh komunikatsii u fitnes-orhanizatsiiah [Communication climate: a factor for assessing organizational conditions of corporate communications in fitness organizations]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky*, № 23. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17363383> [in Ukrainian].
8. Ivanov, O. S. (2024). Osoblyvosti vnutrishnykh komunikatsii u fitnes-orhanizatsiiah: vyklyky ta stratehii efektyvnoho upravlinnia [Features of internal communications in fitness organizations: challenges and strategies for effective management]. *Akademichni vizii*. № 29. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10875276> [in Ukrainian].
9. Dutchak, M., Chekhovs'ka, L. (2024). Zaluchennia studentskoi molodi do ozdorovchoi rukhovoi aktyvnosti: vyklyky ta mozhlyvosti [Involvement of student youth in health-improving physical activity: challenges and opportunities]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 2. S. 128–134. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.2.18> [in Ukrainian].
10. Stepaniuk, O., Kohut, I. (2025). Mizhnarodnyi dosvid sportyvnoi volonterskoi diialnosti v zakladakh osvity [International experience of sports volunteering in educational institutions]. *Sport Science Spectrum*. № 2. S. 46–52. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-2-7> [in Ukrainian].
11. Striminhovi platformy iak instrument populyaryzatsii ta rozvytku kibersportu [Streaming platforms as a tool for the popularization and development of esports] / Shynkaruk O. et al. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 1. S. 41–49. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-1-7> [in Ukrainian].
12. ABC Fitness. Fall 2025 Wellness Watch Report. *ABC Newsroom*. 2025. Retrieved from: <https://abcfitness.com/press-release/abc-fitness-fall-wellness-watch-report-2025/>
13. Bui Thanh Khoa, Ai-Van Huynh. (2025). How Digital Transformation Impacts on the Customer Loyalty in Fitness Services: The Mediating Role of Customer Experience. *Business Perspectives and Research*. P. 1–14. <https://doi.org/10.1177/22785337251336513>

14. Christodimitropoulou, M. et al. (2025). Digital Transformation in Sports Management. *Journal of Research in Business and Management*. Vol. 13. No. 9. P. 39–49. <https://doi.org/10.35629/3002-13093949>
15. Digital 2025: Ukraine. Retrieved from: <https://datareportal.com/reports/digital-2025-ukraine>
16. Gym Management Software Market Is Set to Grow by 2033. *OpenPR.com*: website. 2024. Retrieved from: <https://www.openpr.com/news/4400895/gym-management-software-market-is-set-to-grow-usd-63-94-billion>
17. State of the Global Fitness Industry 2025. *Wellness Creative Co.* 2025. Retrieved from: <https://wellnesscreatives.com/fitness-market/>
18. Ng, K. S. P. et al. (2024). How customer knowledge management helps retain fitness club members. *Int. J. of Sports Marketing and Sponsorship*. Vol. 25. No. 2. P. 360–381. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-07-2023-0136>
19. Parasuraman, A. et al. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*. Vol. 49. P. 41–50. <https://doi.org/10.1177/002224298504900403>
20. Ratten, V. (2020). Sport technology: A commentary. *Journal of High Technology Management Research*. Vol. 31. No. 2. <https://doi.org/10.1016/j.hitech.2020.100383>
21. Newsome, A. M. et al. (2024). Worldwide Survey of Fitness Trends for 2025. *ACSM'S Health & Fitness Journal*. Vol. 28. No. 6. P. 31–34. <https://doi.org/10.1249/FIT.0000000000001012>

Дата першого надходження статті до видання: 28.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Іванов О., <https://orcid.org/0009-0004-4678-9171>, lehaivanov.2011@gmail.com

Приймак М., <https://orcid.org/0000-0003-3249-9902>, mprymak@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Ivanov O., <https://orcid.org/0009-0004-4678-9171>, lehaivanov.2011@gmail.com

Pryimak M., <https://orcid.org/0000-0003-3249-9902>, mprymak@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

МЕДІЙНО-ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КОМЕРЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ МОНЕТИЗАЦІЇ СПОРТИВНОГО БРЕНДУ

Андрій Когут, Ольга Борисова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. У сучасних умовах розвитку спортивної індустрії медіа та цифрові платформи відіграють ключову роль у формуванні комерційної цінності спортивного бренду. Трансформація медійного середовища, поширення соціальних мереж, стрімінгових сервісів і цифрових аналітичних інструментів зумовлюють зміну традиційних моделей взаємодії між спортивними організаціями, вболівальниками, спонсорами та медіапартнерами. У цьому контексті спортивний бренд дедалі частіше виступає не лише об'єктом комунікації, а й платформою для реалізації різноманітних механізмів монетизації, що актуалізує потребу в науковому осмисленні ролі медійно-цифрових інструментів у комерціалізації спорту.

Метою статті є теоретичний аналіз ролі медіа та цифрових платформ у комерціалізації спортивного бренду, а також характеристика ключових цифрових інструментів і механізмів монетизації, що застосовуються у сучасному спорті.

Методи: загальнонаукові методи аналізу та синтезу, системний і порівняльний аналіз, а також узагальнення результатів наукових досліджень у напрямі спортивного менеджменту, маркетингу та медіакомунікації.

Результати. У результаті дослідження визначено, що цифрові платформи та медіаканали істотно розширюють комерційний потенціал спортивного бренду шляхом прямої взаємодії з аудиторіями, персоналізації контенту та диверсифікації джерел доходів. Проаналізовано основні медійно-цифрові інструменти монетизації спортивного бренду, зокрема соціальні мережі, стрімінгові сервіси, платформи прямої дистрибуції контенту, партнерські медіапроекти та цифрові формати спонсорства. Обґрунтовано, що ефективність комерціалізації бренду значною мірою залежить від інтеграції медійної стратегії з брендовою ідентичністю та цінностями спортивної організації.

Висновки. Теоретичний аналіз засвідчує, що медійно-цифрові інструменти є визначальним чинником сучасних комерційних механізмів монетизації спортивного бренду. Отримані результати можуть бути використані для подальших наукових досліджень цифрової економіки спорту, а також у практиці управління спортивними організаціями з метою підвищення ефективності їхньої медійної та комерційної діяльності.

Ключові слова: спортивний бренд, медіа у спорті, цифрові платформи, монетизація бренду, спортивні комунікації.

Andrii Kohut, Olha Borysova

MEDIA AND DIGITAL TOOLS AND COMMERCIAL MECHANISMS FOR SPORTS BRAND MONETISATION

Abstract. In the contemporary sports industry, media and digital platforms play a decisive role in shaping the commercial value of sports brands. The transformation of the media environment, the expansion of social networks, streaming services and digital analytics tools have led to significant changes in traditional models of interaction between sports organisations, fans, sponsors and media partners. In this context, the sports brand increasingly functions not only as a communication object but also as a platform for implementing various monetisation mechanisms, which highlights the need for scholarly reflection on the role of media and digital tools in the commercialisation of sport.

Purpose. The purpose of the article is to provide a theoretical analysis of the role of media and digital platforms in the commercialisation of a sports brand, as well as to characterise key digital tools and monetisation mechanisms applied in contemporary sport.

Methods. The methodological framework of the study is based on general scientific methods of analysis and synthesis, systemic and comparative analysis, and a synthesis of findings from scholarly research in the fields of sports management, marketing, and media communications.

Results. The study demonstrates that digital platforms and media channels significantly enhance the commercial potential of sports brands by enabling direct interaction with audiences, content personalisation and diversification of revenue streams. The main media and digital tools for sports brand monetisation are analysed, including social media, streaming services, direct-to-consumer content platforms, media partnerships and digital sponsorship formats. It is substantiated that the effectiveness of brand monetisation largely depends on the integration of media strategy with brand identity and core values of the sports organisation.

Conclusions. The theoretical analysis demonstrates that media and digital tools constitute a decisive factor in contemporary commercial mechanisms for sports brand monetisation. The results obtained may be applied in further academic research on the digital economy of sport, as well as in the practice of sports organisation management aimed at enhancing the effectiveness of media and commercial activities.

Keywords: sports brand, media in sport, digital platforms, brand monetisation, sports communication.

Когут А., Борисова О. Медійно-цифрові інструменти та комерційні механізми монетизації спортивного бренду

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 43–48

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-6>

Kohut A., Borysova O. Media and digital tools and commercial mechanisms for sports brand monetisation

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 43–48

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-6>

© Когут А., Борисова О., 2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. Сучасний спорт розвивається в умовах глибокої медійно-цифрової трансформації, яка істотно змінює економічні засади діяльності спортивних організацій. Розвиток цифрових платформ, соціальних мереж, стрімінгових сервісів та аналітичних інструментів призводить до переосмислення ролі медіа у формуванні комерційної цінності спортивного бренду. Якщо традиційно основними джерелами доходів у спорті були продаж квитків, трансляційні права та спонсорські контракти, то нині дедалі більшого значення набувають цифрові канали взаємодії з аудиторіями та нові механізми монетизації бренду.

У наукових дослідженнях медіа та цифрові технології розглядаються як ключові драйвери комерціалізації спорту. J. Beech і S. Chadwick зазначають, що зростання ролі медіа зумовлює перехід спорту до моделі багатоканальної економіки, у якій бренд виступає центральним елементом створення доданої вартості. У цьому контексті спортивний бренд дедалі частіше розглядається не лише як інструмент комунікації, а як комерційна платформа, що здатна інтегрувати контент, спонсорство, цифрові сервіси та партнерські продукти [6].

Дослідження у сфері спортивного маркетингу та менеджменту акцентують на тому, що цифрові медіа змінюють характер відносин між спортивними організаціями та їхніми цільовими аудиторіями. Вітчизняні науковці підкреслюють, що прямий доступ до вболівальників через цифрові канали зменшує залежність спортивних брендів від традиційних медіапосередників і відкриває нові можливості для комерційної взаємодії [3]. Своєю чергою J. M. Gladden і D. C. Funk доводять, що цифрове середовище посилює емоційну залученість аудиторій, що безпосередньо впливає на готовність споживачів підтримувати бренд через різні форми монетизації [11].

Особливу увагу сучасні дослідники приділяють аналізу цифрових механізмів монетизації спортивного бренду. Bauer, Stokburger-Sauer та Exler зазначають, що сильний бренд у цифровому середовищі здатний трансформувати емоційну лояльність уболівальників у стабільні комерційні потоки, зокрема через мерчандайзинг, цифровий контент і спонсорські інтеграції [5]. У межах культурного підходу до брендингу медіапростір розглядається як середовище, у якому фан-спільноти беруть активну участь у створенні та поширенні брендових сенсів, що підсилює комерційний потенціал спортивного бренду [7].

Цифровізація також змінює структуру спортивних медіаринків і моделі монетизації контенту. За узагальнюючими висновками P. M. Pedersen, стрімінгові платформи, соціальні мережі та direct-to-consumer формати дозволяють спортивним організаціям самостійно управляти дистрибуцією контенту, формувати персоналізовані пропозиції та диверсифікувати джерела доходів [15]. Водночас зростає складність управління брендом у багатоплатформному середовищі, де комерційні інтереси тісно переплітаються з медійними та комунікаційними стратегіями.

Попри активний розвиток досліджень у напрямі спортивного брендингу, проблема системного аналізу медійно-цифрових інструментів і комерційних механізмів монетизації спортивного бренду залишається не досить розкритою [2]. Більшість наукових праць зосереджуються або на комунікаційних аспектах брендингу, або на економічних показниках

діяльності спортивних організацій, залишаючи поза увагою комплексний взаємозв'язок між медіа, цифровими платформами та процесами комерціалізації бренду. Це зумовлює актуальність цього дослідження та необхідність подальших теоретичних узагальнень у зазначеному напрямі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукову роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою 1.4. «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні в умовах реформування сфери фізичної культури і спорту» (номер держреєстрації 0121U108294).

Мета дослідження – теоретичний аналіз ролі медіа та цифрових платформ у комерціалізації спортивного бренду, а також характеристика ключових медійно-цифрових інструментів і комерційних механізмів монетизації, що застосовуються у сучасному спорті.

Методи дослідження: загальнонаукові методи аналізу та синтезу, системний і порівняльний аналіз, а також узагальнення результатів наукових досліджень у сфері спортивного менеджменту, маркетингу та медіакомунікацій.

Результати дослідження. Сучасний спорт функціонує в умовах глобального цифрового середовища, у якому медійні та технологічні інструменти відіграють ключову роль у формуванні бренду, організації взаємодії з аудиторією та забезпеченні комерційної ефективності спортивних організацій. Цифровізація трансформує традиційні моделі спортивної комунікації, змінюючи формати споживання контенту, канали впливу на вболівальників, структуру джерел доходів і характер конкуренції на ринку. Дослідження підтверджують, що цифрові платформи дедалі частіше виступають не лише засобом поширення інформації, а й фундаментом стратегічного управління спортивними брендами, оскільки дозволяють поєднувати комунікаційну, аналітичну та монетизаційну складові частини в єдиній екосистемі [21]. У цьому контексті брендинг стає інтегрованою функцією управління, яка охоплює як символічні, так і суто економічні аспекти діяльності клубів, ліг та окремих спортсменів.

Одним із центральних інструментів цифрового брендингу є соціальні мережі, що забезпечують безперервний, персоналізований і двосторонній зв'язок між клубами, спортсменами та вболівальниками [1]. Платформи Instagram, TikTok, X (Twitter), Facebook, YouTube дають змогу створювати різноманітний мультимедійний контент – від закулісних відео та тренувальних фрагментів до інтерв'ю, аналітичних форматів і інтерактивних рубрик [18]. Такий контент посилює емоційний капітал бренду, зміцнює відчуття причетності до клубної або національної спільноти, а також сприяє формуванню стійкої лояльності. Важливою особливістю соціальних мереж є феномен співтворчості, коли вболівальники стають активними учасниками комунікаційного процесу, продукуючи власні інтерпретації, аматорські відео, реакції й аналітику, тим самим виступаючи органічними промоутерами бренду [20]. Це перетворює аудиторію з пасивного адресата на співавтора брендової комунікації, що суттєво підсилює інформаційний вплив спортивних організацій.

Ще одним ключовим елементом сучасного медійного середовища є стрімінгові та OTT-сервіси (DAZN, NBA

League Pass, F1 TV тощо), які дозволяють спортивним організаціям безпосередньо поширювати контент серед глобальної аудиторії, мінімізуючи залежність від традиційних мовників. Перехід до моделей прямої цифрової дистрибуції створює для ліг і клубів можливість формувати власний стандартизований медіапродукт, контролювати якість трансляцій, структуру пакетів доступу, способи інтеграції спонсорів і партнерів. Одночасно такі платформи виступають джерелом детальної аналітики щодо поведінки глядачів і дозволяють тестувати нові формати взаємодії: додаткові камери, інтерактивні статистичні панелі, персоналізовані рекомендації контенту (рис. 1). Саме стрімінг, як відзначають дослідники, нині є одним із визначальних факторів зміни структури спортивних медіаринків і формування нових моделей залучення вболівальників [19].

Цифрова трансформація брендингу неможлива без використання великих даних (Big Data) та аналітичних систем. Збирання, обробка та інтерпретація даних про поведінку вболівальників у соціальних мережах, на офіційних сайтах, у мобільних додатках, на платформах продажу

квитків і мерчу дозволяють сегментувати аудиторію, прогнозувати попит, оптимізувати цінову політику, розробляти таргетовані маркетингові кампанії та будувати прогностичні моделі лояльності [4]. У такій логіці бренд постає не лише як емоційний конструкт, а як аналітичний об'єкт, для якого можна кількісно вимірювати рівень впізнаваності, залученості, конверсії в продажі, відгуки на промоційні активності (рис. 2). Це відкриває можливості для більш точного планування комунікаційних стратегій і побудови довгострокових програм взаємодії з різними сегментами фан-бази.

Важливу роль у формуванні сучасного фан-досвіду відіграють офіційні мобільні додатки клубів і ліг, які інтегрують у собі новини, статистику, квиткові сервіси, картографію стадіонів, програми лояльності, AR- та гейміфікаційні елементи. Такі додатки функціонують як «цифрові хаби» спортивного бренду, де користувач отримує персоналізовану стрічку контенту, може придбати квитки чи мерч, активувати промокоди партнерів, брати участь в інтерактивних акціях. Для клубів це водночас інструмент комунікації, збору даних і монетизації, оскільки через мобільні платформи

OTT та стрімінг

Рисунок 1 – Стрімінгові сервіси як трансформатори спортивного медіаринку

Рисунок 2 – Трансформації бренду як аналітичного об'єкта

можна вибудовувати як прямі платні сервіси (підписки, преміум-контент), так і непрямі комерційні моделі (партнерські інтеграції, рекламні імплементації, крос-промоції) [13]. Додатковим компонентом цього середовища є документальний і розважальний контент (наприклад, серіали на кшталт Drive to Survive, Break Point, Full Swing), що поєднує спортивну подію з культурним наративом і дозволяє залучати нову аудиторію, для якої саме історія й персонажі, а не спортивні правила, є базовою точкою входу в індустрію [14].

Описані медійно-цифрові інструменти безпосередньо пов'язані з комерційними механізмами монетизації спортивного бренду. Центральне місце серед них посідає продаж медіаправ, який у провідних лігах світу формує основну частку доходів і визначає загальний фінансовий баланс організацій [10]. Вартість прав на трансляцію прямо залежить від брендової сили ліги або клубу, масштабу глобальної аудиторії та якості медіапродукту, а цифрові платформи дозволяють варіювати структуру пакетів (регіональні, тематичні, інтерактивні) та гнучко реагувати на попит. Другим ключовим джерелом є спонсорство й партнерські програми, що забезпечують доступ корпоративних брендів до емоційно залученої аудиторії й дають можливість будувати комплексні інтегровані кампанії. Ефективність таких партнерств, як зазначає Т. Cornwell, залежить від стратегічної відповідності образів та цінностей обох сторін, довіри та довгостроковості співпраці [8].

До важливих напрямів монетизації належать також мерчандайзинг, квиткові програми та матчдей-економіка. Офіційна атрибутика (ігрова форма, одяг, сувеніри, колекційні продукти) є матеріальним носієм ідентичності клубу та засобом вираження фанатської лояльності; її придбання водночас має економічний і символічний вимір, посилюючи соціальний капітал бренду [12]. Квиткові продажі, реалізація абонементів, VIP-сервісів, продуктів харчування та додаткових послуг на стадіоні створюють специфічну сферу доходів, що безпосередньо пов'язана з якістю організації подій, рівнем сервісу й комфортом інфраструктури [17]. Паралельно з цим у сучасній спортивній індустрії швидко зростає роль інноваційних цифрових сервісів – від підписок на ексклюзивний онлайн-контент до NFT-продуктів, інтерактивних фан-платформ, віртуальних турів, фан-токенів та інших форм цифрової участі, які дозволяють диверсифікувати джерела доходів і зменшити залежність від суто традиційних каналів [16].

Узагальнюючи, зазначимо, що медійно-цифрові інструменти та комерційні механізми монетизації формують взаємопов'язану екосистему спортивного бренду, у якій комунікаційні, технологічні й економічні компоненти взаємно підсилюють одне одного (рис. 3). Ця екосистема забезпечує новий рівень відкритості та персоналізації взаємодії з аудиторією, розширює глобальну присутність спортивних організацій, підсилює їхній емоційний і соціальний капітал та створює умови для стійкого фінансового розвитку. Водночас ефективність використання зазначених інструментів залежить від того, як їх сприймають і оцінюють ключові стейкхолдери – спортсмени, вболівальники, науково-педагогічні працівники, представники спортивних організацій і партнерських структур.

Дискусія. Результати теоретичного аналізу, представлені в основній частині статті, дозволяють розглядати медіа та цифрові платформи не лише як комунікаційні канали, а як структуроутворюючі елементи системи комерціалізації спортивного бренду. Такий підхід корелює із сучасними тенденціями у спортивному менеджменті, однак водночас має низку концептуальних відмінностей порівняно з наявними науковими напрацюваннями.

У межах проведеного дослідження було обґрунтовано, що цифрові платформи формують багаторівневу модель монетизації спортивного бренду, яка поєднує медіаконтент, комерційні сервіси та інтерактивну взаємодію з аудиторіями. Подібна логіка частково простежується у праці К. Filo, D. Lock та А. Karg, які аналізують вплив цифрових медіа на економіку спортивних організацій, наголошуючи на зростанні значущості direct-to-consumer моделей [9]. Водночас у їхніх працях основний акцент зроблено на трансформації медіаринків і технологічних змінах, тоді як бренд розглядається переважно як похідна від контентної стратегії. На відміну від цього, у наших дослідженнях спортивний бренд позиціонується як центральний елемент комерційної екосистеми, що інтегрує медійні та фінансові процеси.

Одержані результати також доповнюють підходи J. Beech і S. Chadwick, які трактують спорт як багатокomпонентну індустрію, у якій бренд виконує функцію економічного активу [6]. Проте у працях зазначених авторів домінує макроекономічна перспектива, зосереджена на глобальних спортивних ринках і транснаціональних медіа-конгломератах. Натомість у нашому дослідженні зроблено акцент на механізмах практичної реалізації комерційного

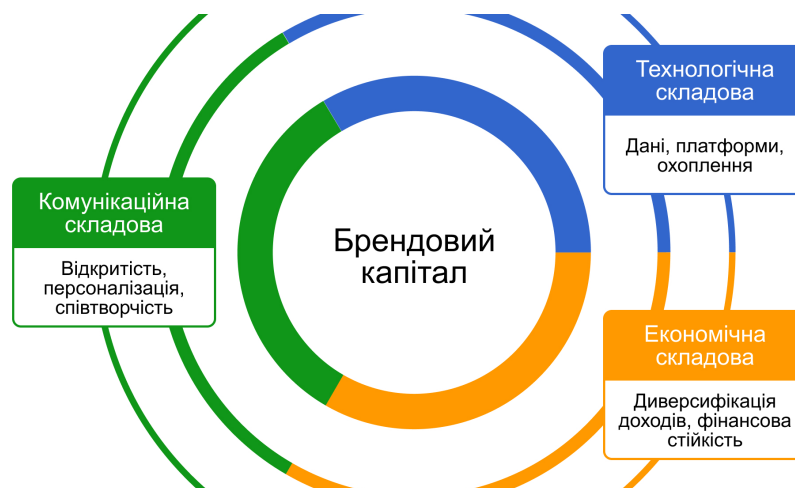

Рисунок 3 – Модель екосистеми спортивного бренду

потенціалу бренду через цифрові інструменти, що дозволяє деталізувати процеси монетизації на рівні окремих спортивних організацій, клубів і федерацій.

Важливо також зауважити, що у своїх працях J. M. Gladden і D. C. Funk розглядають бренд переважно крізь призму психологічної ідентифікації вболівальників та їхньої лояльності [11]. У межах цього дослідження ці положення не заперечуються, проте суттєво розширюються шляхом включення економічного виміру цифрової взаємодії. Запропонований підхід дозволяє трактувати емоційну залученість аудиторії не як кінцеву мету брендингу, а як ресурс для формування стабільних комерційних потоків у цифровому середовищі.

Окремої уваги заслуговує зіставлення отриманих результатів із культурним підходом до брендингу, запропонованим D. Holt. У його працях бренд розглядається як носій символічних значень, що формується у взаємодії з фан-спільнотами [12]. У нашій статті цей підхід був адаптований до умов цифрового спорту, де соціальні мережі та платформи стрімінгу виступають простором співтворення брендових сенсів. Разом із тим, на відміну від культурної теорії брендингу, у цьому дослідженні акцент зроблено на комерційних наслідках цього процесу, зокрема на трансформації символічного капіталу бренду у фінансові результати.

Порівняння з дослідженнями Bauer, Stokburger-Sauer та Exler показує, що більшість науковців зосереджуються на вимірюванні вартості бренду та його впливі на поведінку споживачів [5]. У представленій статті цей підхід доповнюється аналізом конкретних цифрових інструментів монетизації, що дозволяє перейти від опису наслідків брендингу до розуміння механізмів його реалізації в медіапросторі. Таким чином, робота розширює емпіричну та теоретичну базу досліджень спортивного брендингу шляхом інтеграції маркетингових і медіаекономічних підходів.

Зіставлення результатів дослідження з працями A. C. T. Smith і B. Stewart свідчить про концептуальну близькість у розумінні ролі цифрових технологій у зміні взаємодії між спортивними організаціями та аудиторіями. Проте у працях зазначених авторів цифровізація розглядається переважно як управлінський виклик, тоді як у нашій роботі вона інтерпретується як стратегічна можливість для розширення комерційного потенціалу бренду [17].

Отже, проведене порівняння дозволяє зробити висновок, що запропоновані в нашому дослідженні теоретичні положення не суперечать сучасним науковим підходам, але водночас поглиблюють їх, акцентуючи увагу на взаємозв'язку між медіа, цифровими платформами та комерційними механізмами монетизації спортивного бренду. Це створює підґрунтя для подальших досліджень, спрямованих на емпіричну перевірку запропонованих положень у різних сегментах сучасного спорту.

Висновки

1. У ході дослідження встановлено, що у сучасних умовах розвитку спортивної індустрії медіа та цифрові платформи перестали виконувати допоміжну комунікаційну функцію та трансформувалися у ключовий інструмент комерціалізації спортивного бренду. Вони формують окремий економічний простір, у межах якого бренд виступає не лише носієм іміджевих характеристик, а й повноцінним нематеріальним активом, здатним генерувати стабільні фінансові потоки.

2. Монетизація спортивного бренду в цифровому середовищі має комплексний характер і реалізується через поєднання медійного контенту, платформних сервісів, партнерських програм та прямих каналів взаємодії з цільовими аудиторіями. Такий підхід дозволяє перейти від традиційних моделей комерціалізації, орієнтованих переважно на спонсорство і продаж медіаправ, до гнучких моделей direct-to-consumer, заснованих на цифровій присутності бренду. Ключовою перевагою цифрових платформ є їх здатність забезпечувати безперервну комунікацію між спортивним брендом і споживачами, що створює умови для конвертації емоційної залученості аудиторії у вимірювані комерційні результати. Соціальні мережі, стрімінгові сервіси та спеціалізовані цифрові продукти сприяють формуванню додаткової цінності бренду, яка може бути використана у процесах монетизації.

3. Ефективність комерційних механізмів у цифровому середовищі безпосередньо залежить від стратегічної цілісності бренду та узгодженості медійно-цифрових інструментів із його ідентичністю. Фрагментарне використання цифрових каналів без чітко визначеної бренд-стратегії знижує потенціал монетизації та обмежує довгостроковий економічний ефект.

4. Медійно-цифрові інструменти слід розглядати не як самодостатні технологічні рішення, а як елементи інтегрованої системи управління спортивним брендом. У цій системі комерційні механізми монетизації виступають логічним продовженням брендингової політики спортивної організації. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання у розробленні стратегій цифрового брендингу спортивних клубів, федерацій та інших суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, зокрема в умовах зростаючої конкуренції за увагу аудиторії та фінансові ресурси.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою запропонованих теоретичних положень, аналізом ефективності окремих цифрових інструментів монетизації, а також вивченням особливостей їх застосування в різних напрямках спорту.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когут А., Борисова О. Бібліометричний аналіз дослідницького поля «брендинг у спорті». *Sport Science Spectrum*. 2024. 1, 136–143. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-21.
2. Когут А., Борисова О. Брендингова стратегія у спорті: ключові елементи та критерії ефективності. *Sport Science Spectrum*. 2024. 4, 39–45. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-4-6>
3. Когут А. Брендингова стратегія у спорті: концептуальні основи та критерії ефективності. Молодь та олімпійський рух : збірник тез доповідей XVIII Міжнародної конференції молодих вчених, 22 травня 2025 року. Київ, 2025. С. 21–22.
4. Athlete brand construction: A perspective based on fans' perceptions / A. Hasaan et al. *Motriz: Revista de Educação Física*. 2016. Vol. 22. No. 3. P. 144–159. <https://doi.org/10.1590/s1980-6574201600030005>
5. Bauer H. H., Stokburger-Sauer N. E., Exler S. Brand Image and Fan Loyalty in Professional Team Sport: A Refined Model and Empirical Assessment. *Journal of Sport Management*. 2008. Vol. 22. No. 2. P. 205–226. <https://doi.org/10.1123/jism.22.2.205>
6. Beech J., Chadwick S. *Business of Sport Management*. Pearson Education, Limited, 2013. 632 p.

7. Borysova O., Kohut A. Theoretical foundations of branding as a component of sports marketing. *Sport Science Spectrum*. 2024. No. 2. P. 3–8. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-1>
8. Cornwell T. B. Sponsorship in Marketing. Routledge, 2020. <https://doi.org/10.4324/9780429325106>
9. Filo K., Lock D., Karg A. Sport and social media research: A review. *Sport Management Review*. 2015. Vol. 18. No. 2. P. 166–181. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.11.001>
10. Giroux M., Pons F., Richelieu A. Internationalisation of sports teams brands: the consumers' perspective. *International Journal of Business and Globalisation*. 2013. Vol. 11. No. 1. P. 1. <https://doi.org/10.1504/ijbg.2013.055313>
11. Gladden J. M., Funk D. C. Understanding Brand Loyalty in Professional Sport: Examining the Link Between Brand Associations and Brand Loyalty. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*. 2001. Vol. 3. No. 1. P. 54–81. <https://doi.org/10.1108/ijms-03-01-2001-b006>
12. Holt D. B. How Brands Become Icons: The Principles of Cultural Branding. Harvard Business School Press, 2004. 263 p.
13. How Digital Technologies Are Changing Sport? / G. Ráthonyi et al. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*. 2018. Vol. 12. No. 3–4. P. 89–96. <https://doi.org/10.19041/apstract/2018/3-4/10>
14. Nan X. The Impact of Social Media on Athlete Branding. *Communications in Humanities Research*. 2025. Vol. 79. No. 1. P. 141–146. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/2025.bj29060>
15. Pedersen P. M. Routledge Handbook of Sport Communication. 2nd ed. London : Routledge, 2024. <https://doi.org/10.4324/9781003430278>
16. Ratten V. Sports technology and innovation. Cham : Springer International Publishing, 2019. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-75046-0>
17. Smith A. C. T., Stewart B. Introduction to sport marketing. 2nd ed. London : Routledge, 2015. 472 p.
18. Social Media in Sport / G. Abeza et al. World scientific, 2021. <https://doi.org/10.1142/12299>
19. Sponsorship effectiveness in professional sport: an examination of recall and recognition among football fans / R. Biscaia et al. *International journal of sports marketing and sponsorship*. 2014. Vol. 16. No. 1. P. 2–18. <https://doi.org/10.1108/ijms-16-01-2014-b002>
20. Understanding fan motivation for interacting on social media / C. Stavros et al. *Sport Management Review*. 2014. Vol. 17. No. 4. P. 455–469. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.11.004>
21. Wu Y., Cheng Y. The formation mechanism of “sports fandom circle” in the digital media era: An analysis from the perspective of fan emotional dynamic development. *PLOS One*. 2025. Vol. 20. No. 9. e0330900. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0330900>

REFERENCES

1. Kohut, A., Borysova, O. (2024). Bibliometrychnyi analiz doslidnytskoho polia “brendynh u sporti”. *Sport Science Spectrum*. 1, 136–143. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-21.
2. Kohut, A., Borysova, O. (2024). Brendynhova stratehiia u sporti: kluchovi elementy ta kryterii efektyvnosti. *Sport Science Spectrum*. 4, 39–45. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-4-6>
3. Kohut, A. (2025). Brendynhova stratehiia u sporti: kontseptualni osnovy ta kryterii efektyvnosti. *Molod ta olimpiyskyi rukh*: Zbirnyk tez dopovidei XVIII Mizhnarodnoi konferentsii molodykh vchenykh, 22 travnia 2025 roku. Kyiv, 2025. S. 21–22.
4. Athlete brand construction: A perspective based on fans' perceptions / A. Hasaan et al. *Motriz: Revista de Educação Física*. 2016. Vol. 22. No. 3. P. 144–159. <https://doi.org/10.1590/s1980-6574201600030005>
5. Bauer, H. H., Stokburger-Sauer, N. E., Exler, S. (2008). Brand Image and Fan Loyalty in Professional Team Sport: A Refined Model and Empirical Assessment. *Journal of Sport Management*. Vol. 22. No. 2. P. 205–226. <https://doi.org/10.1123/jsm.22.2.205>
6. Beech, J., Chadwick, S. (2013). Business of Sport Management. Pearson Education, Limited, 632 p.
7. Borysova, O., Kohut, A. (2024). Theoretical foundations of branding as a component of sports marketing. *Sport Science Spectrum*. No. 2. P. 3–8. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-1>
8. Cornwell, T. B. (2020). Sponsorship in Marketing. Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780429325106>
9. Filo, K., Lock, D., Karg, A. (2015). Sport and social media research: A review. *Sport Management Review*. Vol. 18. No. 2. P. 166–181. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.11.001>
10. Giroux, M., Pons, F., Richelieu, A. (2013). Internationalisation of sports teams brands: the consumers' perspective. *International Journal of Business and Globalisation*. Vol. 11. No. 1. P. 1. <https://doi.org/10.1504/ijbg.2013.055313>
11. Gladden, J. M., Funk, D. C. (2001). Understanding Brand Loyalty in Professional Sport: Examining the Link Between Brand Associations and Brand Loyalty. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*. Vol. 3. No. 1. P. 54–81. <https://doi.org/10.1108/ijms-03-01-2001-b006>
12. Holt, D. B. (2004). How Brands Become Icons: The Principles of Cultural Branding. Harvard Business School Press, 263 p.
13. How Digital Technologies Are Changing Sport? / G. Ráthonyi et al. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*. 2018. Vol. 12. No. 3–4. P. 89–96. <https://doi.org/10.19041/apstract/2018/3-4/10>
14. Nan, X. (2025). The Impact of Social Media on Athlete Branding. *Communications in Humanities Research*. Vol. 79. No. 1. P. 141–146. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/2025.bj29060>
15. Pedersen, P. M. (2024). Routledge Handbook of Sport Communication. 2nd ed. London : Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003430278>
16. Ratten, V. (2019). Sports technology and innovation. Cham : Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-75046-0>
17. Smith, A. C. T., Stewart, B. (2015). Introduction to sport marketing. 2nd ed. London: Routledge, 472 p.
18. Social Media in Sport / G. Abeza et al. World scientific, 2021. <https://doi.org/10.1142/12299>
19. Sponsorship effectiveness in professional sport: an examination of recall and recognition among football fans / R. Biscaia et al. *International journal of sports marketing and sponsorship*. 2014. Vol. 16. No. 1. P. 2–18. <https://doi.org/10.1108/ijms-16-01-2014-b002>
20. Understanding fan motivation for interacting on social media / C. Stavros et al. *Sport Management Review*. 2014. Vol. 17. No. 4. P. 455–469. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2013.11.004>
21. Wu, Y., Cheng, Y. (2025). The formation mechanism of “sports fandom circle” in the digital media era: An analysis from the perspective of fan emotional dynamic development. *PLOS One*. Vol. 20. No. 9. e0330900. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0330900>

Дата першого надходження статті до видання: 29.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Когут А., <https://orcid.org/0009-0004-1436-9308>, akohut@uni-sport.edu.ua

Борисова О., <https://orcid.org/0000-0002-231-1921>, oborysova@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kohut A., <https://orcid.org/0009-0004-1436-9308>, akohut@uni-sport.edu.ua

Borysova O., <https://orcid.org/0000-0002-231-1921>, oborysova@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СПОРТСМЕНІВ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СПОРТУ: РОЛЬ СПОРТИВНИХ ФЕДЕРАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ

Юрій Кризський, Олександр Пишов

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Професіоналізація та комерціалізація сучасного спорту посилюють ризики травматизму, психоемоційного виснаження, контрактної нестабільності й правової уразливості спортсменів, що зумовлює необхідність формування цілісної системи їхнього соціального захисту. Наявне регулювання характеризується фрагментарністю, спричиненою поєднанням норм публічного права та внутрішніх правил спортивних організацій, а також нерівною інституційною спроможністю федерацій щодо забезпечення єдиних стандартів, контролю їх виконання і доступу спортсменів до ефективного правового захисту.

Матеріали та методи. Метою дослідження є обґрунтування ролі спортивних федерацій як інституційних інтеграторів соціального захисту спортсменів у системі сталого розвитку спорту та розроблення організаційно-правових механізмів його реалізації. Методологія поєднує системний підхід, формально-юридичний і порівняльно-правовий аналіз, а також метод правового моделювання для конструювання багаторівневої архітектури управління.

Результати. Соціальний захист спортсменів визначено як комплекс правових, організаційних, фінансових і медико-психологічних гарантій, що охоплюють трудові та квазітрудова відносини, страхування і компенсації, медичний супровід, психічне здоров'я, захист неповнолітніх, підтримку материнства і батьківства, подвійні кар'єри, механізми забезпечення доброчесності, незалежного вирішення спорів і захисту персональних даних. Запропоновано організаційно-правову модель «держава – спортивна федерація – клуб/організатор» із чітким розмежуванням компетенцій, механізмами координації, контролю, комплаєнсу та незалежного розгляду скарг. Розроблено систему процесних індикаторів моніторингу з перспективою переходу до показників результативності.

Висновки. Встановлено, що спортивні федерації виконують ключову функцію інтеграції соціальних політик, забезпечуючи трансформацію норм публічного права у відтворювані практики діяльності суб'єктів спорту. Запропонована модель має практичне значення для підвищення ефективності управління, передбачуваності рішень, підзвітності та довіри до інституцій спорту. Вона може бути використана як методологічна основа для розроблення внутрішніх регламентів федерацій, типових договорів, страхових програм, політик безпечного середовища та процедур моніторингу. Подальші дослідження мають бути спрямовані на апробацію моделі та верифікацію індикаторів у різних видах спорту.

Ключові слова: соціальний захист спортсменів, сталий розвиток спорту, спортивні федерації, safeguarding, спортивне врядування.

Yuriy Kryzskyi, Oleksandr Pyzhov

SOCIAL PROTECTION OF ATHLETES IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SPORT: THE ROLE OF SPORTS FEDERATIONS IN ENSURING ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISMS

Abstract. The professionalisation and commercialisation of modern sport intensify the risks of injury, psychological exhaustion, contractual instability, and athletes' legal vulnerability, necessitating the development of a comprehensive system of social protection. Existing regulation remains fragmented due to the coexistence of public law norms and the internal rules of sports organisations, as well as the uneven institutional capacity of sports federations to ensure standards, monitor their implementation, and provide access to effective legal protection.

Materials and methods. The aim of this study is to examine the role of sports federations as institutional integrators of athletes' social protection within the framework of sustainable sport development and to develop organisational and legal mechanisms for its implementation. The methodology combines a systems approach, doctrinal legal analysis, comparative legal analysis, and legal modelling to construct a multi-level governance architecture.

Results. Athletes' social protection is defined as a comprehensive set of legal, organisational, financial, and medical-psychological guarantees, covering labour and quasi-labour relations, insurance and compensation, medical support, mental health, safeguarding, protection of minors, maternity and paternity support, dual careers, integrity mechanisms, independent dispute resolution, and personal data protection. An organisational-legal model of "state – sports federation – club/organiser" is proposed, featuring a clear allocation of competences, coordination and control mechanisms, compliance tools, and independent complaint-review procedures. A system of process-based monitoring indicators is developed, with the potential to evolve into performance indicators.

Conclusions. The findings indicate that sports federations perform a key integrative function in aligning social policies and transforming public law requirements into replicable practices. The proposed model has practical significance for improving governance efficiency, decision predictability, accountability, and trust in sport institutions. It may also serve as a methodological basis for developing internal federation regulations, standard contracts, insurance programmes, safe-environment policies, and monitoring procedures. Further research should focus on testing the proposed model and validating the indicators across different sport contexts.

Keywords: athletes' social protection, sustainable sport development, sport federations, safeguarding, sport governance.

Кризський Ю., Пишов О. Соціальний захист спортсменів у системі сталого розвитку спорту: роль спортивних федерацій у забезпеченні організаційно-правових механізмів

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 49–55

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-7>

Kryzskyi Yu., Pyzhov O. Social protection of athletes in the sustainable development of sport: the role of sports federations in ensuring organizational and legal mechanisms

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 49–55

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-7>

© Кризський Ю., Пишов О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. Сучасний спорт зазнає інтенсивної професіоналізації та комерціалізації, що супроводжується ущільненням календарів, зростанням тренувальних і змагальних навантажень, підвищенням ризиків гострих і хронічних травм, накопиченого стомлення та психоемоційного виснаження. До спектра вразливостей додаються контрактна нестабільність, асиметрія переговорної сили у трансферних процесах, нерівність доступу до медичного, психологічного та соціального супроводу між видами спорту, рівнями змагальності та регіонами. Особливих гарантій потребують неповнолітні спортсмени, жінки у спорті, спортсмени з інвалідністю та представники нижчих ліг, для яких критичними є політики безпечного середовища, недопущення насильства й домагань, захист материнства і батьківства, а також доступ до програм подвійної кар'єри та підтримки під час переходу після завершення активних виступів. За цих умов соціальний захист спортсменів постає не факультативною опцією, а системною передумовою добробуту, чесної конкуренції та довіри до інститутів спорту [2; 16].

Сталий розвиток у спортивній сфері розглядається як баланс результативності, безпеки, добробуту та соціальної справедливості у межах інституційно спроможного управління. Він включає гармонізацію спортивних цілей зі стандартами охорони здоров'я та праці, дотриманням прав людини, принципами недискримінації та інклюзії, а також прозорістю фінансування й підзвітністю органів управління. У фокусі – цикли життя спортсмена: від дитячо-юнацького спорту та ранньої спеціалізації до етапів пікової кар'єри і посткар'єрного переходу. Відповідно, рамка сталості має охоплювати медичні протоколи та страхування, політики психічного здоров'я і safeguarding, механізми запобігання насильству, освіту та подвійні кар'єрні траєкторії, реінтеграцію після травм і завершення кар'єри, а також незалежні механізми вирішення спорів і захисту прав [18].

Наявне регулювання часто фрагментоване: співіснують норми трудового і соціального права та масив внутрішніх правил спортивних організацій, що по-різному тлумачаться і застосовуються. Спостерігається нерівна спроможність федерацій щодо нормотворення, нагляду, фінансування захисних механізмів і забезпечення доступу спортсменів до правової допомоги. Поширені проблеми включають відсутність або формальний характер стандартних контрактів і страхових програм, слабкі процедури запобігання насильству та домаганням, недостатню захищеність неповнолітніх, прогалини у політиках психічного здоров'я, нестачу незалежних інституцій для розгляду скарг, а також брак уніфікованих індикаторів моніторингу виконання соціальних зобов'язань [9].

Мета дослідження полягає у концептуалізації ролі спортивних федерацій як інституційних інтеграторів соціального захисту спортсменів у системі сталого розвитку спорту. У межах цього підходу пропонується: виокремити мінімальні стандарти соціального захисту (трудова та контрактні гарантії, страхування і компенсації, медичні й психологічні протоколи, safeguarding і захист неповнолітніх, недискримінація, підтримка материнства і батьківства, подвійна кар'єра, незалежне вирішення спорів); обґрунтувати організаційно-правову модель багаторівневого

забезпечення із розподілом функцій між державою, національними федераціями та клубами; окреслити фінансові інструменти реалізації та механізми комплаєнсу; запропонувати індикатори якості і моніторингу, придатні для впровадження і порівняння у різних видах спорту та юрисдикціях. Така структура дозволяє поєднати правові імперативи й автономію спортивного самоврядування в цілісну систему захисту прав і добробуту спортсменів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження слугували наукові публікації з проблематики соціального захисту спортсменів у контексті сталого розвитку спорту, спортивного врядування та меж автономії спорту, а також праці, що висвітлюють safeguarding, психічне здоров'я, подвійні кар'єри, процедури належного процесу у спортивних спорах і роль федерацій як інституційних інтеграторів стандартів.

Методологія ґрунтувалася на поєднанні системного підходу, формального та порівняльно-правового аналізу, методів узагальнення й правового моделювання. Системний підхід застосовано для конструювання багаторівневої архітектури «держава – спортивна федерація – клуб/організатор» та опису механізмів координації, контролю і підзвітності між рівнями. Формально-юридичний метод використано для визначення співвідношення імперативів публічного права з внутрішніми нормами спортивних організацій і для виокремлення критеріїв допустимості спортивних обмежень (легітимна мета, необхідність, пропорційність, належна процедура та ефективне оскарження). Порівняльно-правовий аналіз і метод операціоналізації дозволили трансформувати загальні принципи соціального захисту у відтворювані інструменти федерацій та систему індикаторів комплаєнсу, придатних для поетапного впровадження і моніторингу на рівні виду спорту.

Результати дослідження та їх обговорення. Соціальний захист спортсменів доцільно визначати як системно впорядкований комплекс правових, організаційних, фінансових та медико-психологічних гарантій, спрямованих на збереження життя і здоров'я, забезпечення гідних і безпечних умов спортивної діяльності, недискримінаційний доступ до підтримки, захист доходів і правових інтересів, а також на супровід освітньо-професійних траєкторій під час активної кар'єри та в період переходу після її завершення. Рамка соціального захисту спирається на права людини, стандарти охорони праці й здоров'я, принципи недискримінації та найкращих інтересів дитини, а також на інституційну спроможність спортивного врядування. Вона є міждисциплінарною за змістом і багаторівневою за структурою, поєднуючи імперативи публічного права з внутрішніми нормами спортивних організацій та договірними інструментами [19].

У змістовому вимірі рамка охоплює принаймні такі компоненти. По-перше, трудові та квазітрудова гарантії, включно з письмовими договорами, прозорими умовами відбору й участі, справедливими процедурами припинення співпраці, належними відпустками і механізмами вирішення спорів. По-друге, страхування від травм, інвалідності та втрати працездатності, а також механізми компенсацій і доступ до високоякісної реабілітації. По-третє, безперервний медичний супровід, що охоплює превенцію, скринінг, протоколи допуску до змагань, ведення випадків

черепно-мозкових травм, критерії повернення до тренувань і змагань. По-четверте, політики психічного здоров'я, що забезпечують конфіденційні канали допомоги, кризові протоколи, профілактику вигорання та підтримку після травм і під час посткар'єрного переходу. По-п'яте, безпечне середовище: safeguarding-політики, заборона насильства, домагань і булінгу, незалежні механізми подання скарг, верифікація персоналу, навчання відповідальних осіб. По-шосте, спеціальний захист неповнолітніх – перевірка тренерського складу, правило подвійної присутності дорослих, узгоджені комунікаційні канали з батьками, обмеження обсягів навантаження, гарантії освітньої безперервності. По-сьоме, захист материнства і батьківства – недискримінаційні умови участі, медичні та організаційні адаптації, облік потреб вагітних спортсменок і спортсменів-батьків. По-восьме, захист доходів, у тому числі своєчасність виплат, прозорі бонуси, мінімальні соціальні стандарти, а для професійного спорту – елементи пенсійного або накопичувального забезпечення. По-дев'яте, подвійна кар'єра, що гарантує сумісність спорту з освітою і професійною підготовкою, включно з академічними адаптаціями та кар'єрним консультуванням. По-десяте, інструменти доброчесності та антидопінгові процедури з належними гарантіями процесу і правом на незалежний розгляд. Поперечною вимогою для всіх компонентів є захист персональних даних і конфіденційної інформації, мінімізація обсягів збирання даних і контроль доступу [15].

Структурно рамка реалізується на трьох взаємопов'язаних рівнях. На державному рівні встановлюються імперативні норми публічного права у сферах праці, охорони здоров'я та безпеки, соціального страхування, недискримінації, захисту дітей, персональних даних і споживачів. На рівні національних федерацій конкретизуються стандарти і процедури, ухвалюються обов'язкові політики безпечного середовища, медичні та етичні протоколи, типові договори, механізми ліцензування та нагляду, а також створюються незалежні органи розгляду скарг. На рівні клубів і організаторів здійснюється практичне впровадження: призначення відповідальних осіб, проведення навчань, ведення журналів інцидентів, забезпечення доступу до медичної та психологічної допомоги, реалізація програм подвійної кар'єри та посткар'єрної підтримки [10].

Окремого розгляду потребують межі автономії спорту та імперативи публічного права. Автономія спортивного самоврядування визнається легітимною у питаннях правил змагань, технічних регламентів, спортивної класифікації і внутрішньої дисципліни, однак не може обмежувати дію законів, що захищають життя і здоров'я, працю, рівність, недоторканність та найкращі інтереси дитини. У колізійних ситуаціях пріоритет мають імперативні норми публічного права, а спортивні правила підлягають гармонізації з ними. Критеріями допустимості спортивних обмежень виступають легітимна мета, необхідність і пропорційність, наявність належної процедури, передбачуваність наслідків, забезпечення права на ефективне оскарження у незалежному органі та уникнення конфлікту інтересів між органами обвинувачення і розгляду справ. У сфері праці та соціального забезпечення застосовуються мінімальні державні стандарти, які не можуть бути звужені внутрішніми

правилами; у сфері захисту неповнолітніх, недискримінації та запобігання насильству внутрішні політики федерацій мають доповнювати, а не замінювати законодавчі гарантії; у сфері захисту даних діють вимоги щодо правомірності обробки, мінімізації та безпеки інформації. Таким чином, автономія спорту реалізується в межах, визначених правом, а ефективна рамка соціального захисту спортсменів передбачає чітку вертикаль відповідальності, прозорі механізми контролю та нагляду і доступні маршрути правового захисту для всіх категорій спортсменів [6].

Спортивні федерації виконують функцію системних інтеграторів політик соціального захисту спортсменів, поєднуючи нормотворення, контрактну стандартизацію, фінансово-страхові інструменти, незалежне вирішення спорів та комплаєнс. Їхня інституційна спроможність визначає, наскільки розрізнені вимоги публічного права, міжнародних стандартів і внутрішніх спортивних правил перетворюються на узгоджені й відтворювані процедури на рівні клубів, команд і змагань [1].

На рівні федерацій формується повний нормативний контур: статутні положення, дисциплінарні та змагальні регламенти, кодекси поведінки і доброчесності, політики безпечного середовища (safeguarding), медичні протоколи та стандартизовані процедури, а також політики у сфері психічного здоров'я. До змісту зазначених актів доцільно включати: визначення ролей і відповідальності посадових осіб; вимоги до кваліфікації медичного й тренерського персоналу; процедури допуску/відсторонення від змагань; критерії повернення до тренувань; мінімальні стандарти для роботи з неповнолітніми; заборону насильства та домагань і порядок подання скарг; правила конфіденційності та захисту персональних даних; механізми взаємодії з державними органами у разі інцидентів. Важливими є технічні стандарти безпеки інфраструктури, протоколи інформованої згоди та обов'язкові навчальні модулі для всіх ліцензіатів (спортсменів, тренерів, суддів, адміністраторів) [20].

Федерації мають встановлювати типові форми договорів зі спортсменами і тренерами з уніфікованими мінімальними гарантіями: медичне страхування і доступ до реабілітації; оплачувані відпустки, включно з навчальними; положення щодо вагітності та батьківства; недискримінаційні адаптації умов участі; протоколи щодо травм і повернення до змагань; умови розірвання договору та порядок врегулювання спорів. Стандартні положення повинні включати вимоги до прозорості виплат, заборону реталіації за подання скарг, правила щодо конфлікту інтересів, захист персональних даних, а також мінімальні гарантії підтримки подвійної кар'єри (освітні відпустки, гнучкі графіки, академічні адаптації). Для неповнолітніх – окремі додатки з участю законних представників, обмеженнями навантажень і захистом освітньої безперервності [12].

У компетенції федерацій – проектування централізованих страхових програм та фондів солідарності для покриття витрат на лікування, реабілітацію, а також на випадок стійкої втрати працездатності. Ефективними є моделі колективного страхування із співфінансуванням з боку ліг і клубів, механізми швидких виплат у разі настання страхового випадку, прозорі регламенти підтвердження витрат і аудит використання коштів. Для

спортсменів елітного рівня доцільними є накопичувальні інструменти довгострокового забезпечення, для дитячо-юнацького спорту – окремі пули з нижчою франшизою та розширеними превентивними програмами [7].

Процедури оскарження і вирішення спорів. Федерації забезпечують інституційно відокремлені механізми правового захисту: інститут омбудсмена спортсменів із чітким мандатом і процесуальними гарантіями; незалежні дисциплінарні та апеляційні органи; етичні ради для справ, пов'язаних із насильством, домаганнями та конфліктом інтересів. Ключовими є вимоги до незалежності складу, відсутності сумнішів функцій обвинувачення і розгляду, передбачуваності процедур, розумних строків, доступності правової допомоги та захисту викривачів.

Функції нагляду охоплюють ліцензування клубів і змагальних операторів за соціальними критеріями, щорічні декларації дотримання політик, планові та позапланові аудити, а також систему індикаторів якості. Базові метрики: наявність і практична реалізація політик безпечного середовища; частка персоналу, що пройшов обов'язкове навчання; дотримання протоколів медичного допуску і повернення до змагань; показники інцидент-менеджменту (час реагування, частка завершених розслідувань); охоплення страховими програмами; виконання вимог щодо подвійної кар'єри. Санкційна шкала має бути градуйована – від приписів і штрафів до зняття ліцензії – з прозорими критеріями та правом на апеляцію. До складу комплаєнс-інструментів доцільно включити регулярне оприлюднення агрегованих звітів, зовнішній наглядовий комітет, а також канали конфіденційних повідомлень про порушення з гарантіями захисту від переслідувань [17].

Як інтегратори політик спортивні федерації повинні забезпечувати міжвідомчу взаємодію з медичними, соціальними, освітніми структурами та органами захисту дітей, а також організовувати безперервні програми підготовки і підвищення кваліфікації для тренерів, суддів, адміністраторів і медичного персоналу. Інституційна сталість підтримується через поетапне впровадження стандартів, пілотні проєкти, обмін практиками між видами спорту та механізми фінансового стимулювання для клубів, що демонструють високий рівень дотримання соціальних критеріїв [11].

Узгоджене виконання зазначених функцій перетворює федерацію з номінального регулятора на дієвого гаранта прав і добробуту спортсменів, забезпечуючи баланс між автономією спортивного самоврядування та імперативами публічного права, підзвітність інституцій і відтворюваність соціальних стандартів у межах сталого розвитку спорту.

Для узгодження описаних вище функцій федерації із вимогами публічного права та практичними обмеженнями на рівні клубів доцільно перейти від переліку інструментів до чіткої архітектури управління. Така архітектура має одночасно забезпечувати нормативну визначеність, операційну відтворюваність і підзвітність рішень, розмежовуючи ролі держави, національних федерацій і безпосередніх організаторів спорту. Саме цю логіку конкретизує модель організаційно-правового забезпечення у форматі трьох взаємопов'язаних рівнів.

Модель передбачає розподіл повноважень і відповідальності між трьома взаємопов'язаними

рівнями управління – держава, спортивна федерація, клуб/команда/організатор – з чіткими зонами компетенції, механізмами координації та контролю. Така архітектура забезпечує узгодження імперативів публічного права із внутрішніми спортивними правилами, перетворюючи загальні принципи соціального захисту спортсменів на відтворювані практики [14].

Рівень 1 – держава. Держава встановлює мінімальні імперативи, які мають загальнообов'язкову силу для всіх суб'єктів спорту, незалежно від організаційно-правової форми та рівня змагань. Йдеться про норми трудового і соціального права (оформлення правовідносин, мінімальні гарантії оплати, відпусток, охорони праці), вимоги безпеки та охорони здоров'я (медичний допуск, протоколи дій у разі травми, доступ до реабілітації), захист персональних даних, захист дітей і недискримінацію. На цьому рівні формуються податково-страхові рамки: правила обов'язкового чи добровільного страхування від нещасних випадків та інвалідності, можливі пільги для програм подвійної кар'єри, механізми співфінансування профілактичних медичних оглядів. Держава також забезпечує зовнішній нагляд за дотриманням прав неповнолітніх, процедурою розгляду скарг у випадках насильства чи домагань, координує взаємодію з правоохоронними та соціальними службами, гарантує доступ до правової допомоги. У разі колізій пріоритет мають норми публічного права, а спортивні регламенти підлягають гармонізації з ними [8].

Рівень 2 – спортивна федерація. Федерація деталізує стандарти соціального захисту у вигляді обов'язкових для ліцензіатів політик і процедур. До ядра належать: політики безпечного середовища (safeguarding) з визначенням відповідальних осіб і каналів повідомлень; медичні протоколи та критерії повернення до змагань; політики психічного здоров'я і доступу до конфіденційної допомоги; освітні та кар'єрні модулі для забезпечення подвійної кар'єри. Федерація ухвалює типові договори спортсменів і тренерів з мінімальними соціальними гарантіями (страхування, реабілітація, оплачувані відпустки, положення щодо вагітності й батьківства, адаптації графіків навчання/змагань), визначає процедури розірвання договорів і незалежного вирішення спорів (омбудсмен спортсменів, дисциплінарні та апеляційні органи, етичні ради). У її компетенції – механізми примусу й нагляду: ліцензування клубів за соціальними критеріями, обов'язкова звітність щодо впровадження політик, планові та позапланові аудити, санкційна шкала за невиконання (приписи, штрафи, обмеження участі, зняття ліцензії) з правом апеляції. Федерація також проєктує компенсаційно-страхові інструменти (централізовані страхові програми, фонди солідарності/травм, механізми швидких виплат), забезпечує навчання всіх категорій ліцензіатів, публікує агреговані щорічні звіти про інциденти, заходи реагування та індикатори дотримання [4].

Рівень 3 – клуб/команда/організатор. На операційному рівні здійснюється практичне впровадження стандартів. Кожен клуб або організатор змагань затверджує локальний план соціального захисту з призначенням відповідальних осіб, описом процедур інформованої згоди і конфіденційності, алгоритмами скринінгу готовності до участі, наявністю аптечки та планом дій у надзвичайних

ситуаціях (маршрути евакуації, контакти екстрених служб, порядок документування інцидентів). Ведуться журнали інцидентів і перенаправлень до медичних/психологічних/соціальних служб, забезпечується доступ до психологічної допомоги, організовується реінтеграція після травм за затвердженими критеріями повернення до тренувань і змагань. Для неповнолітніх діють спеціальні протоколи: перевірка персоналу, подвійна присутність дорослих, узгоджена комунікація з батьками, обмеження обсягів навантаження, гарантії освітньої безперервності. Клуби забезпечують виконання типових договорів, прозорість виплат, відсутність реталіації за подання скарг, організують регулярні тренінги з безпеки, недискримінації та захисту даних, подають у федерацію звіти за визначеними індикаторами [5].

Зв'язність рівнів забезпечується стандартизованими каналами обміну інформацією, уніфікованими формами обліку (інформована згода, чек-листи безпеки, журнали інцидентів, реєстри перенаправлень), чітко визначеними вікнами звітності та правилами доступу до даних. Персональні дані обробляються за принципами правомірності, мінімізації та безпеки. Для аналітики використовуються деперсоналізовані масиви. Федерація надає методичний супровід клубам, агрегує показники на рівні виду спорту і здійснює порівняльний аналіз для виявлення вузьких місць. Держава забезпечує можливість зовнішнього аудиту критичних інцидентів та координацію міжвідомчого реагування.

На державному рівні доцільно фіксувати відповідність законодавчим вимогам і доступність механізмів правового захисту. На рівні федерацій – наявність і дієвість політик (частка ліцензіатів, охоплених навчанням; дотримання медичних протоколів; час реагування на інциденти; покриття страховими програмами; показники подвійної кар'єри). На клубному – процесні метрики виконання (інформована згода, скринінг, план дій у надзвичайних ситуаціях, перенаправлення і їх результативність, утримання участі спортсменів після травм). Поетапне впровадження індикаторів із наступним розширенням до результативних і ефективних показників знижує навантаження на систему та підвищує надійність управлінських рішень [13].

Узгоджене функціонування трьох рівнів формує єдине поле стандартів і відповідальності, забезпечує прозорість процесів, передбачуваність рішень і доступні маршрути правового захисту для спортсменів. Така модель підвищує інституційну спроможність системи спорту реалізовувати соціальний захист як невід'ємний складник її сталого розвитку.

Системний соціальний захист спортсменів є базовою передумовою сталого розвитку спорту, оскільки саме людський капітал визначає довгострокову результативність і конкурентоспроможність спортивної екосистеми. Узгоджені гарантії безпеки й гідних умов діяльності (медичний супровід, протоколи повернення, психічне здоров'я, safeguarding, захист неповнолітніх, недискримінація, подолання насильства й домагань, підтримка материнства/батьківства, подвійна кар'єра, захист доходів і даних) зменшують вибуття через травми й виснаження, підвищують утримання у системі, розширюють воронку таланту та зміцнюють довіру до інституцій. Економічно це

проявляється у кращому співвідношенні «витрати запобігання – витрати наслідків»: централізовані страхові та компенсаційні механізми, прозорі договори й незалежні процедури розв'язання спорів знижують транзакційні витрати, репутаційні ризики й правову невизначеність, відповідаючи сучасним очікуванням щодо екологічної, соціальної та управлінської відповідальності [3].

Висновки. Запропонований теоретико-методологічний аналіз дозволив операціоналізувати соціальний захист спортсменів як невід'ємний складник сталого розвитку спорту та подолати фрагментарність регулювання шляхом виокремлення ролі спортивних федерацій як інституційних інтеграторів. Концептуалізація трикомпонентної рамки (правової, організаційної та фінансової) у поєднанні з багаторівневою архітектурою «державна – спортивна федерація – клуб/організатор» забезпечує логічний перехід від загальних публічно-правових імперативів до відтворюваних процедур на місцях, підвищує передбачуваність управлінських рішень і формує вертикаль підзвітності.

Визначений мінімальний стандарт соціального захисту (трудові та контрактні гарантії, медичні й психологічні протоколи, safeguarding і захист неповнолітніх, недискримінація, підтримка материнства/батьківства, подвійна кар'єра, незалежне вирішення спорів, захист даних) у поєднанні з інструментами федерацій – типовими договорами, ліцензуванням за соціальними критеріями, політиками безпечного середовища, централізованими страховими механізмами та процедурами комплаєнсу – створює практичну основу для зменшення ризиків травматизму, виснаження та конфліктності правовідносин, а також для розширення та утримання таланту у системі.

Сформована система індикаторів процесу й дотримання (наявність і реалізація політик, охоплення навчанням, виконання медичних протоколів, час реагування на інциденти, страхове покриття, показники подвійної кар'єри та утримання) забезпечує керований моніторинг без надмірного тягаря збору даних і запускає цикл безперервного вдосконалення. Поєднання цих індикаторів з прозорими процедурами звітування, аудитом і санкційною шкалою уможливило масштабування належних практик у різних видах спорту та юрисдикціях.

Практичний ефект запропонованої моделі полягає у перетворенні федерацій з номінальних регуляторів на дієвих гарантів прав і добробуту спортсменів, що гармонізує автономію спортивного самоврядування з імперативами публічного права та відповідає сучасним критеріям відповідального управління. Обмеження дослідження пов'язані з його концептуальним характером, що зумовлює необхідність подальшої практичної апробації моделі, верифікації запропонованих індикаторів і нарощування інституційної спроможності суб'єктів системи соціального захисту спортсменів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з практичною апробацією запропонованої організаційно-правової моделі на рівні окремих видів спорту, верифікацією системи індикаторів її ефективності та оцінюванням інституційної спроможності спортивних федерацій, клубів і організаторів змагань до впровадження відповідних стандартів.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кризський Ю., Пижов О. Громадський сектор у системі спорту: нормативно-правовий та інституційний аспект. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 2. С. 12–18. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-2-2>
2. Пиждова М. О., Пиждов О. М. Спорт як особлива сфера зайнятості: деякі питання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. № 1. С. 21–24. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.1.4>
3. Barbu M. C., Popescu M. C., Burcea G. B., Costin D.-E., Popa M. G., Păsărin L.-D., Turcu I. Sustainability and social responsibility of Romanian sport organizations. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. No. 2. Article 643. <https://doi.org/10.3390/su14020643>
4. Bayle E. Governance, regulation and management of global sport organisations. Routledge. 2024. <https://doi.org/10.4324/9781003462118>
5. Carneiro-Miller S. E., DiStefano L. J., Singer S. M., Register-Mihalik J. K., Stearns R. L., Casa D. J. Emergency action plans in secondary schools: Barriers, facilitators, and social determinants affecting implementation. *Journal of Athletic Training*. 2020. Vol. 55. No. 1. P. 80–87. <https://doi.org/10.4085/1062-6050-484-18>
6. Duval A. Lost in translation? The European Convention on Human Rights at the Court of Arbitration for Sport. *International Sports Law Journal*. 2022. Vol. 22. P. 132–151. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00221-6>
7. Fiege L. The social protection of Olympic elite athletes in Europe: A human right trapped between international commitment and domestic institutionalisation? *International Sports Law Journal*. 2025. Vol. 25. P. 234–256. <https://doi.org/10.1007/s40318-025-00323-x>
8. Gouveia M., Pinho M., Pires P. B. Occupational safety and injury risk in professional football: The Portuguese framework in comparative perspective. *Safety*. 2025. Vol. 11. No. 4. Article 113. <https://doi.org/10.3390/safety11040113>
9. Gurgis J. J., Kerr G. A. Sport administrators' perspectives on advancing safe sport. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2021. Vol. 3. Article 630071. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.630071>
10. Kihl L. A. Sport integrity systems: A recommended system for promoting and safeguarding sport integrity. In A. Geeraert & F. van Eekeren (Eds.), *Good governance in sport: Critical reflections*. Routledge. 2021. P. 167–179. <https://doi.org/10.4324/9781003172833-13>
11. Lane A., Murphy N., Regan C., Callaghan D. Health promoting sports club in practice: A controlled evaluation of the GAA Healthy Club Project. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18. No. 9. Article 4786. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094786>
12. O'Leary L., Seltmann M., Smokvina V. Elite athletes and worker status. *Industrial Law Journal*. 2025. Vol. 54. No. 2. P. 248–277. <https://doi.org/10.1093/indlaw/dwae025>
13. MacPherson E., Battaglia A., Kerr G., Wensel S., McGee S., Milne A., Principe F., Willson E. Evaluation of publicly accessible child protection in sport education and reporting initiatives. *Social Sciences*. 2022. Vol. 11. No. 7. Article 310. <https://doi.org/10.3390/socsci11070310>
14. Rich K. A., Losardo D. L. Community sport organizations, regional governance, and sport policy implementation in Ontario, Canada. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2025. Vol. 7. Article 1549966. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1549966>
15. Rumbold J. L., Newman J. A., Higham A. J., Davis L., Stirling A. Protecting the welfare of individuals operating in organized sport. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2025. Vol. 7. Article 1580898. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1580898>
16. Stambulova N. B., Ryba T. V., Henriksen K. Career development and transitions of athletes: The International Society of Sport Psychology position stand revisited. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2021. Vol. 19. No. 4. P. 524–550. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2020.1737836>
17. Star S., Kelly S. Examining procedural fairness in anti-doping disputes: A comparative empirical analysis. *International Sports Law Journal*. 2022. Vol. 22. P. 217–240. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00222-5>
18. Tuakli-Wosornu Y. A., Kirby S. L. Safeguarding reimagined: Centering athletes' rights and repositioning para sport to chart a new path. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. Article 815038. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.815038>
19. Tuakli-Wosornu Y. A., Goutos D., Ramia I., Galea N. R., Mountjoy M. L., Grimm K., et al. "Knowing we have these rights does not always mean we feel free to use them": Athletes' perceptions of their human rights in sport. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*. 2022. Vol. 8. Article e001406. <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2022-001406>
20. Viollet B., Chamorro J.-L., Coignet B. From sport policy to national federation sport policy: An integrative literature review and conceptualisation attempt. *Sustainability*. 2023. Vol. 15. No. 4. Article 2949. <https://doi.org/10.3390/su15042949>

REFERENCES

1. Kryzskyi, Yu., & Pyzhov, O. (2025). Hromadskiy sektor u systemi sportu: normatyvno-pravoviy ta instytutnyi aspekt [The public sector in the sports system: Regulatory and institutional aspects]. *Sport Science Spectrum*. 2025. No. 2. P. 12–18. DOI: 10.32782/spectrum/2025-2-2 [in Ukrainian].
2. Pyzhova, M. O., & Pyzhov, O. M. (2024). Sport yak osoblyva sfera zainiatosti: deaki pytannia [Sport as a special sphere of employment: Some issues]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. No. 1. P. 21–24. DOI: 10.32844/2618-1258.2024.1.4 [in Ukrainian].
3. Barbu, M. C., Popescu, M. C., Burcea, G. B., Costin, D.-E., Popa, M. G., Păsărin, L.-D., & Turcu, I. (2022). Sustainability and social responsibility of Romanian sport organizations. *Sustainability*. Vol. 14. No. 2. Article 643. <https://doi.org/10.3390/su14020643>
4. Bayle, E. (2024). *Governance, regulation and management of global sport organisations*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003462118>
5. Carneiro-Miller, S. E., DiStefano, L. J., Singer, S. M., Register-Mihalik, J. K., Stearns, R. L., & Casa, D. J. (2020). Emergency action plans in secondary schools: Barriers, facilitators, and social determinants affecting implementation. *Journal of Athletic Training*. Vol. 55. No. 1. P. 80–87. <https://doi.org/10.4085/1062-6050-484-18>
6. Duval, A. (2022). Lost in translation? The European Convention on Human Rights at the Court of Arbitration for Sport. *International Sports Law Journal*. Vol. 22. P. 132–151. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00221-6>
7. Fiege, L. (2025). The social protection of Olympic elite athletes in Europe: A human right trapped between international commitment and domestic institutionalisation? *International Sports Law Journal*. Vol. 25. P. 234–256. <https://doi.org/10.1007/s40318-025-00323-x>
8. Gouveia, M., Pinho, M., & Pires, P. B. (2025). Occupational safety and injury risk in professional football: The Portuguese framework in comparative perspective. *Safety*. Vol. 11. No. 4. Article 113. <https://doi.org/10.3390/safety11040113>
9. Gurgis, J. J., & Kerr, G. A. (2021). Sport administrators' perspectives on advancing safe sport. *Frontiers in Sports and Active Living*. Vol. 3. Article 630071. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.630071>
10. Kihl, L. A. (2021). Sport integrity systems: A recommended system for promoting and safeguarding sport integrity. In A. Geeraert & F. van Eekeren (Eds.), *Good governance in sport: Critical reflections*. Routledge. P. 167–179. <https://doi.org/10.4324/9781003172833-13>
11. Lane, A., Murphy, N., Regan, C., & Callaghan, D. (2021). Health promoting sports club in practice: A controlled evaluation of the GAA Healthy Club Project. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Vol. 18. No. 9. Article 4786. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094786>
12. O'Leary, L., Seltmann, M., & Smokvina, V. (2025). Elite athletes and worker status. *Industrial Law Journal*. Vol. 54. No. 2. P. 248–277. <https://doi.org/10.1093/indlaw/dwae025>
13. MacPherson, E., Battaglia, A., Kerr, G., Wensel, S., McGee, S., Milne, A., Principe, F., & Willson, E. (2022). Evaluation of publicly accessible child protection in sport education and reporting initiatives. *Social Sciences*. Vol. 11. No. 7. Article 310. <https://doi.org/10.3390/socsci11070310>
14. Rich, K. A., & Losardo, D. L. (2025). Community sport organizations, regional governance, and sport policy implementation in Ontario, Canada. *Frontiers in Sports and Active Living*. Vol. 7. Article 1549966. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1549966>
15. Rumbold, J. L., Newman, J. A., Higham, A. J., Davis, L., & Stirling, A. (2025). Protecting the welfare of individuals operating in organized sport. *Frontiers in Sports and Active Living*. Vol. 7. Article 1580898. <https://doi.org/10.3389/fspor.2025.1580898>
16. Stambulova, N. B., Ryba, T. V., & Henriksen, K. (2021). Career development and transitions of athletes: The International Society of Sport Psychology position stand revisited. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. Vol. 19. No. 4. P. 524–550. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2020.1737836>
17. Star, S., & Kelly, S. (2022). Examining procedural fairness in anti-doping disputes: A comparative empirical analysis. *International Sports Law Journal*. Vol. 22. P. 217–240. <https://doi.org/10.1007/s40318-022-00222-5>

18. Tuakli-Wosornu, Y. A., & Kirby, S. L. (2022). Safeguarding reimagined: Centering athletes' rights and repositioning para sport to chart a new path. *Frontiers in Psychology*. Vol. 13. Article 815038. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.815038>
19. Tuakli-Wosornu, Y. A., Goutos, D., Ramia, I., Galea, N. R., Mountjoy, M. L., Grimm, K., et al. (2022). "Knowing we have these rights does not always mean we feel free to use them": Athletes' perceptions of their human rights in sport. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*. Vol. 8. Article e001406. <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2022-001406>
20. Viollet, B., Chamorro, J.-L., & Coignet, B. (2023). From sport policy to national federation sport policy: An integrative literature review and conceptualisation attempt. *Sustainability*. Vol. 15. No. 4. Article 2949. <https://doi.org/10.3390/su15042949>

Дата першого надходження статті до видання: 27.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

Кризький Ю., <https://orcid.org/0009-0001-4607-6807>, kryzskyi.yurii@gmail.com

Пишов О., <https://orcid.org/0000-0003-1802-3035>, opyzhov@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kryzskyi Yu., <https://orcid.org/0009-0001-4607-6807>, kryzskyi.yurii@gmail.com

Pyzhov O., <https://orcid.org/0000-0003-1802-3035>, opyzhov@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО БАСКЕТБОЛУ В УКРАЇНІ (2015–2025)

Андрій Мазуркевич, Олег Вареник

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Система дитячо-юнацького баскетболу є важливим складником формування спортивного резерву та розвитку національного спорту. В умовах тривалих трансформацій спортивної сфери України, змін у структурі організаційних форм підготовки спортсменів та посилення ролі приватних ініціатив актуальним є аналіз сучасного стану й тенденцій розвитку дитячо-юнацького баскетболу. Додатковим фактором, що вплинув на функціонування системи, стала повномасштабна війна. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку системи дитячо-юнацького баскетболу в Україні та аналіз організаційних змін у підготовці спортсменів упродовж 2015–2025 років.

Матеріали та методи. Емпіричну базу дослідження становили офіційні статистичні матеріали Міністерства молоді та спорту України та відкриті дані Федерації баскетболу України. У роботі використано методи аналізу й узагальнення наукової літератури, аналізу статистичних даних, порівняльного аналізу та системного підходу.

Результати. Встановлено тенденцію довготривалого скорочення кількості відділень, тренувальних груп і вихованців у системі державних і комунальних дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Повномасштабна війна посилила ці процеси, проте не була їх першопричиною. Зафіксоване зростання частки груп спеціалізованої підготовки в умовах загального зменшення контингенту може свідчити не про підвищення якості підготовки, а про адаптацію системи до скорочення чисельності груп і збереження тренерського навантаження. Водночас приватні дитячо-юнацькі баскетбольні клуби не формують альтернативної вертикалі спортивної підготовки, але відіграють важливу роль у популяризації баскетболу, розвитку маркетингових практик, клубної культури та сучасних комунікацій. Домінування системи ДЮСШ зумовлене її структурними перевагами, зокрема доступом до інфраструктури, стабільністю фінансування та історично сформованим інституційним капіталом.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що розвиток приватних дитячо-юнацьких баскетбольних клубів в Україні переважно ґрунтується на ентузіазмі та професійній мотивації їхніх засновників і не має стабільної економічної основи. У перспективі такі клуби можуть стати важливим чинником модернізації системи дитячо-юнацького баскетболу за умови інтеграції їхнього досвіду у сфері організації підготовки, маркетингу та взаємодії з батьками в загальну систему розвитку спорту.

Ключові слова: дитячо-юнацький баскетбол, приватні спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, інфраструктура, воєнний стан.

Andrii Mazurkevych, Oleg Varenik

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE YOUTH BASKETBALL SYSTEM IN UKRAINE (2015–2025)

Abstract. The youth basketball system plays an important role in the development of national sport and the formation of the athletic reserve. In the context of long-term transformations in the Ukrainian sports sector, changes in organizational forms of athlete development, and the increasing presence of private initiatives, the analysis of current trends in youth basketball development becomes particularly relevant. An additional factor influencing the functioning of the system has been the full-scale war. The purpose of the study is to identify the main trends in the development of youth basketball in Ukraine and to analyze organizational changes in the athlete training system during the period from 2015 to 2025.

Methods. The empirical basis of the research includes official statistical data from the Ministry of Youth and Sports of Ukraine and publicly available analytical data from the Basketball Federation of Ukraine. The study employed methods of scientific literature analysis and synthesis, statistical data analysis, comparative analysis, and a systems approach.

Results. The findings reveal a long-term decline in the number of departments, training groups, and participants within the system of state and municipal youth sports schools. The full-scale war intensified these processes but was not their primary cause. The observed increase in the proportion of specialized training groups, despite the overall decline in the number of athletes, appears to be associated not with improvements in training quality but with the system's adaptation to smaller group sizes and the need to maintain coaches' workloads. Private youth basketball clubs do not create an alternative vertical system of athlete development; however, they play an important role in the popularization of basketball, the development of marketing practices, club culture, branding, and modern communication strategies. The dominance of youth sports schools is largely explained by their structural advantages, including access to infrastructure, stable public funding, favorable working conditions for coaches, and accumulated institutional reputation.

Conclusions. The development of private youth basketball clubs in Ukraine is largely based on the enthusiasm and professional motivation of their founders rather than on sustainable economic models. In the long term, however, such clubs may become an important driver of modernization in youth basketball if their experience in training methodology, organizational practices, marketing, and cooperation with parents is integrated into the broader national sports development system.

Keywords: youth basketball, private sports clubs, youth sports schools, infrastructure, martial law.

Мазуркевич А., Вареник О. Аналіз розвитку системи дитячо-юнацького баскетболу в Україні (2015–2025)

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 56–61

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-8>

Mazurkevych A., Varenik O. Analysis of the development of the youth basketball system in Ukraine (2015–2025)

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 56–61

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-8>

Вступ. Дитячо-юнацький баскетбол в Україні історично формується та функціонує переважно в межах державної і комунальної системи дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву (СДЮШОР), які тривалий час залишалися базовим інституційним середовищем підготовки спортсменів. Саме ці заклади забезпечували масовість занять, відбір перспективних гравців та їх подальший спортивний супровід у межах єдиної вертикально інтегрованої системи підготовки. Водночас протягом останнього десятиріччя на тлі трансформацій соціально-економічних умов, змін у спортивній політиці та зростання ролі недержавних ініціатив спостерігається поступове формування приватного сектору у дитячо-юнацькому баскетболі. До нього належать приватні клуби, баскетбольні академії, а також гібридні організаційні моделі типу «ДЮСШ + клуб», які часто позиціонуються як альтернативна або модернізована форма організації тренувального процесу та спортивної підготовки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Упродовж останніх п'яти років проблематика трансформації системи дитячо-юнацького спорту в Україні активно обговорюється в наукових колах. Дослідники наголошують на необхідності модернізації традиційної моделі ДЮСШ та пошуку нових форм організації спортивної діяльності.

Так, у працях І. Дроздової та С. Оришко (2021) акцентується на перевагах клубної системи, яка дозволяє поєднувати масовий спорт із підготовкою резерву для професійних команд. Автори підкреслюють, що клуби можуть стати центрами соціалізації та інтеграції дітей у громади. О. Митчик (2023) розглядає особливості розвитку дитячо-юнацького спорту в умовах децентралізації та підкреслює важливість залучення місцевих органів влади й громадських організацій до підтримки клубів.

У дослідженні В. Ворони та колег (2024) аналізуються нормативно-правові засади управління діяльністю ДЮСШ, де зазначається, що чинна законодавча база неповною мірою враховує можливості клубної моделі, що створює бар'єри для її впровадження. У роботах І. Аніканова (2023), Ю. Мічуди, К. Коломійця (2025), В. Гусарова, Т. Кропивницької (2025) розкриваються проблеми кадрового забезпечення, матеріально-технічної бази та іншими видами ресурсного забезпечення, які є ключовими викликами для розвитку клубної системи.

Особливої актуальності набуває необхідність критичного осмислення співвідношення державної та приватної моделей розвитку, їхньої ефективності в умовах обмежених ресурсів, а також впливу зовнішніх чинників, зокрема повномасштабної війни, на функціонування системи дитячо-юнацького баскетболу. Воєнні дії, міграційні процеси, руйнування спортивної інфраструктури та скорочення фінансування суттєво загострили наявні структурні проблеми та нерівність можливостей між регіонами і типами спортивних організацій.

Метою цього дослідження є аналіз системних тенденцій розвитку державних і комунальних ДЮСШ та приватних клубів у дитячо-юнацькому баскетболі України у період 2015–2025 років із виокремленням ключових структурних недоліків, оцінкою впливу воєнних факторів на функціонування системи підготовки спортсменів,

а також визначенням потенційних напрямів її модернізації та інституційного оновлення.

Завдання: виокремлення ключових структурних недоліків, оцінка впливу факторів воєнного стану на функціонування системи підготовки спортсменів, а також визначення потенційних напрямів її модернізації та інституційного оновлення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше започатковано проведення комплексного порівняльного аналізу діяльності та перспектив розвитку традиційних систем управління дитячо-юнацьким спортом в Україні та пошук альтернативних моделей, що здатні на перспективу функціонувати у сучасних умовах.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні використано комплексний підхід, що поєднує теоретичний та емпіричний аналіз. Основними методами стали:

- аналіз наукових джерел – систематизація публікацій українських та зарубіжних авторів за останні роки, що стосуються проблематики дитячо-юнацького спорту та баскетболу зокрема;
- порівняльний аналіз – зіставлення особливостей функціонування дитячо-юнацького баскетболу в країні за окремі періоди останнього десятиліття;
- системний підхід – розгляд дитячо-юнацького спорту як складної соціальної системи, що включає правові, фінансові, кадрові та соціальні компоненти;
- метод узагальнення та інтерпретації – формулювання висновків щодо проблем сучасного дитячо-юнацького баскетболу на основі аналізу наукових джерел та практичного досвіду;
- методи статистичної обробки даних.

Застосування цих методів дозволило комплексно оцінити сучасний стан дитячо-юнацького спорту в Україні, визначити ключові бар'єри та перспективи трансформаційних процесів усередині системи, а також сформулювати аргументовані висновки й рекомендації.

Нами було використано:

- офіційну статистику Міністерства молоді та спорту України за формою звітності 5-ФК (ДЮСШ/СДЮШОР) за 2015, 2020 та 2025 роки, зокрема показники: кількість відділень з баскетболу, загальна кількість тренувальних груп, кількість вихованців, кількість дівчат, кількість груп базової та спеціалізованої підготовки;
- відкриті дані ФБУ щодо кількості команд у чемпіонатах України серед юнаків і дівчат вікових категорій 2009–2014 р.н., на основі яких оцінено співвідношення команд ДЮСШ та приватних клубів.

Використання методів статистичного аналізу (розрахунок відносних змін, часток, структурних перетворень), порівняльного аналізу (ДЮСШ vs приватні клуби), а також системний підхід до інтерпретації результатів дозволили отримати кількісну характеристику стану сучасної системи дитячо-юнацького баскетболу в Україні на сьогодні та виокремити тенденції її функціонування та подальшого розвитку.

Результати. Для порівняльного аналізу нами було використано зведені дані офіційної звітності Міністерства молоді та спорту [9] щодо ДЮСШ/СДЮШОР з відділеннями баскетболу. На основі цих даних побудовано серію графіків (рисунки 1–3), які відображають загальну

кількість груп та відділень, динаміку контингенту вихованців, а також структуру груп за етапами підготовки.

На рисунку 1 бачимо кількість відділень з баскетболу (ДЮСШ/СДЮШОР, де відкрито відділення) змінилася з 275 у 2015 році до 281 у 2020 році (незначне зростання, +2,2%), але надалі скоротилася до 233 у 2025 році (–17,1% від рівня 2020 року і –15,3% від рівня 2015 року). На нашу думку, таке скорочення станом на 2025 рік викликане низкою факторів, що пов'язані насамперед з початком повномасштабної війни на території України та, як наслідок, вимушеним переміщенням частини населення не лише з тимчасово окупованих територій, а й з території країни до інших держав. Частина дітей та молоді змушені були з безпекових міркувань покинути територію України. Подібна тенденція спостерігається і в частині відтоку тренерських кадрів, особливо жінок, які змушені були покинути територію країни для безпеки своїх дітей, а частина тренерів змушені були змінити вид діяльності через відтік контингенту вихованців (рис. 2).

Рисунок 2 показує, що контингент вихованців зменшився з 26 549 осіб у 2015 році до 16 968 у 2025 році, тобто на 9 581 особу (–36,1%); кількість дівчат зменшилася з 8 876 до 5 368 осіб (–39,5%), причому частка дівчат у загальному контингенті коливається в межах ~31–33%, що свідчить про симетричне скорочення як хлопців, так і дівчат.

Ці дані вказують на стійке та системне зменшення масовості дитячо-юнацького баскетболу в межах державного сегмента, яке розпочалося задовго до початку повномасштабної війни. Довоєнне зменшення кількості вихованців ДЮСШ/ДЮСШОР ми пов'язуємо із запровадженням карантинних обмежень, пов'язаних з епідемією COVID-19 і неможливістю тривалий час проводити повноцінну роботу щодо набору та підготовки спортсменів. Усі ці чинники не могли не вплинути на структуру та зміст системи підготовки в дитячо-юнацькому спорті України загалом і в баскетболі зокрема.

Аналіз змін у структурі підготовки баскетболістів у групах різного рівня (рис. 3) у ДЮСШ протягом 2015–2025 років показує поступову трансформацію навчально-тренувальної системи. За цей час кількість груп базової підготовки скоротилася з 620 до 531, що може бути пов'язано з оптимізацією ресурсів, демографічними чинниками або зміною акцентів у розвитку дитячо-юнацького спорту. Водночас кількість груп спеціалізованої підготовки зросла з 56 до 92, що свідчить про зростання уваги до професіоналізації та індивідуальної роботи з перспективними спортсменами. Загалом простежується тенденція переходу від масової базової підготовки до більш вузької спеціалізації, орієнтованої на підготовку спортсменів до змагальної діяльності та подальшого професійного розвитку.

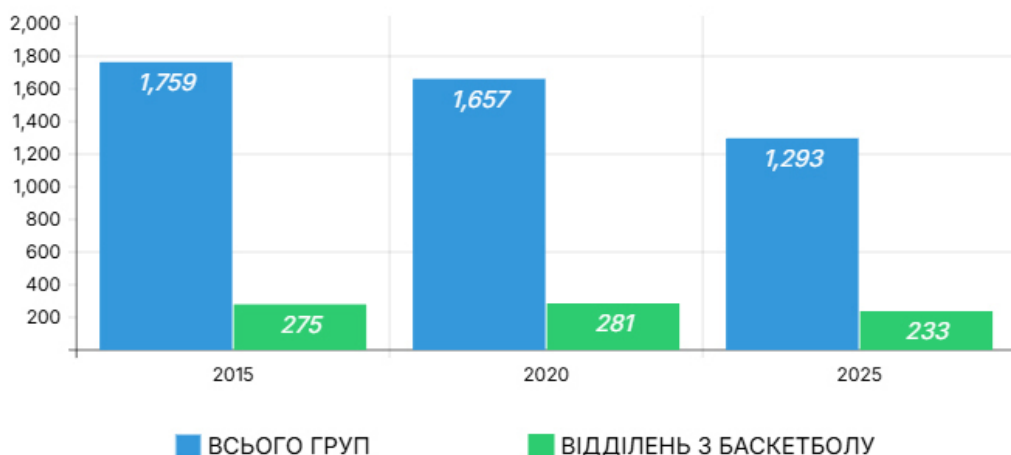

Рисунок 1 – ДЮСШ: групи та відділення з баскетболу 2015–2025 роки

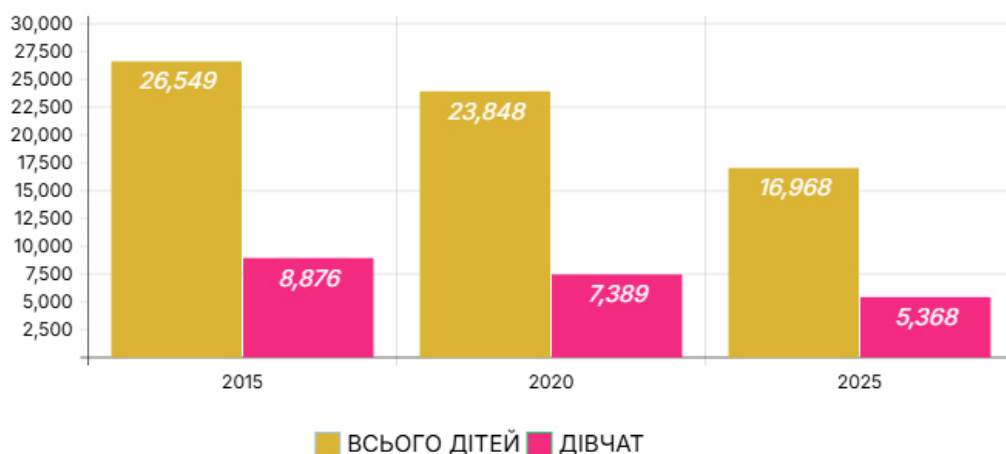

Рисунок 2 – Контингент вихованців баскетболу ДЮСШ у 2015–2025 роках

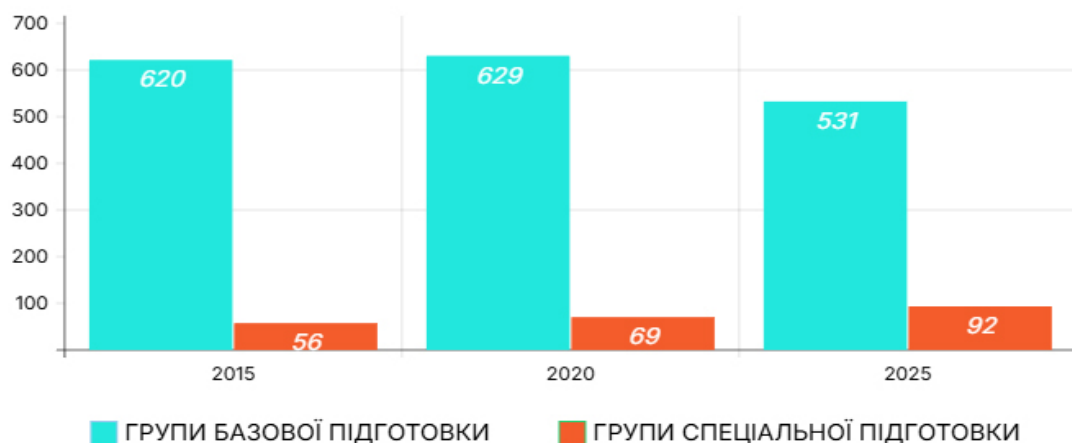

Рисунок 3 – Структура підготовки баскетболістів у ДЮСШ 2015–2025 роках

Загальна кількість груп (рис. 3) з баскетболу в ДЮСШ за 2015–2025 роки скоротилася з 1759 до 1293, тобто на 466 груп (–26,5%). Зменшення груп базової підготовки, на нашу думку, може свідчити про:

- скорочення загального набору дітей у ДЮСШ;
- оптимізацію ресурсів;
- перехід до більш інтенсивної, вузькоспеціалізованої підготовки.

Зростання спеціалізованих груп, своєю чергою, може означати:

- підвищення рівня кваліфікації тренерів;
- орієнтацію підготовки спортсменів для участі в змаганнях і зменшення зацікавленості розвитку масовості в баскетболі як дієвого засобу розвитку фізичної культури молодого покоління, а також для зміцнення та збереження здоров'я дітей, популяризації здорового способу життя;
- більшу увагу до індивідуального розвитку талановитих баскетболістів.

На перший погляд, ці зміни можна трактувати як «підвищення якості» системи, тобто перехід від масовості до більшою мірою селективної підготовки. Проте інтерпретація цих даних вимагає обережності.

Отже, зростання частки спецгруп у ситуації загального зменшення кількості дітей не може автоматично вважатися ознакою покращення якості підготовки. Радше йдеться про структурну адаптацію системи до дефіциту контингенту, який спостерігався ще в довоєнний період, а після 2022 року помітно посилюється.

Одним із найбільш дискусійних питань нині є переорієнтація наявної системи дитячо-юнацького спорту, що традиційно функціонує у форматі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), на клубну модель. Така зміна відповідає європейським тенденціям розвитку спорту, де клуби виступають не лише як осередки підготовки спортивного резерву, а й як центри соціалізації, інтеграції дітей та молоді у здоровий спосіб життя.

На перший погляд, аналіз клубної карти українського дитячо-юнацького баскетболу, за даними ФБУ, створює враження значного зростання кількості нових структур, приватних шкіл та клубів. Проте більш детальне вивчення діяльності цих організацій свідчить, що більшість із них не є самостійними інституціями. Замість формування окремої тренувальної системи вони виступають у ролі

надбудов над ДЮСШ, що мають комерційне, маркетингове або репутаційне призначення.

За даними ФБУ, серед 173 юнацьких команд, що беруть участь у чемпіонатах України, лише орієнтовно 12 команд можна віднести до таких, що не пов'язані безпосередньо з ДЮСШ [3]. Отже, частка по-справжньому незалежних приватних команд становить близько 7%, тоді як понад 90% команд мають прямий зв'язок із системою ДЮСШ. Це ще раз підтверджує, що приватний сектор переважно існує у форматі надбудов, а не окремої вертикалі підготовки спортсменів.

Таким чином, на відміну від приватних систем у низці західних країн, більшість «клубів» у структурі дитячо-юнацького баскетболу України не є повноцінними приватними організаціями. Вони не формують альтернативної вертикалі підготовки, не створюють незалежної інфраструктури та не змінюють модель відбору спортсменів. Їхній внесок лежить у площині популяризації, а не системотворення. Тому приватний сектор не здійснює вирішального впливу на кінцевий спортивний результат, а продовжує існувати у статусі доповнення до державної системи ДЮСШ, а не її заміни.

Дискусія. Отримані результати свідчать, що на сьогоднішній день система дитячо-юнацького баскетболу функціонує у складних динамічних умовах, що потребує впровадження адекватних організаційних змін. У суспільстві дискусія з цього питання зосереджена навколо пошуку альтернативних наявній моделі функціонування системи дитячо-юнацького спорту шляхів її подальшого розвитку. Клубна система організації дитячо-юнацького спорту має значний потенціал для розвитку в Україні, проте її впровадження потребує комплексного підходу. Переваги клубної моделі – фінансова гнучкість, інтеграція у громади, формування клубної ідентичності – відповідають сучасним європейським тенденціям і можуть стати основою для модернізації українського баскетболу. Водночас проблеми нормативно-правового забезпечення, кадрового дефіциту та нерівного доступу дітей до спортивних занять створюють ризики, які не можна ігнорувати.

Важливим аспектом є баланс між державним і громадським управлінням. У країнах ЄС клуби успішно функціонують завдяки поєднанню державної підтримки та активної участі місцевих громад. Для України це означає необхідність розробки нової законодавчої бази, яка б визнавала клуби як рівноправні інституції поряд із ДЮСШ,

а також створення механізмів фінансової підтримки через гранти, місцеві бюджети та партнерство з бізнесом.

Висновки. Отримані результати дозволяють зробити кілька узагальнень:

– Наявна система державних та муніципальних ДЮСШ зазнає довготривалої деградації, яка проявляється у зменшенні кількості груп, відділень і вихованців. Війна посилила ці тенденції, але не була їх першопричиною.

– Зростання частки груп спеціалізованої підготовки в умовах загального скорочення контингенту пов'язане, ймовірно, не стільки з підвищенням якості підготовки, скільки з адаптацією системи до менших груп і збереженням навантаження тренерів.

– Приватні дитячо-юнацькі спортивні клуби не формують альтернативної вертикалі підготовки спортсменів, але відіграють важливу роль у популяризації баскетболу, розвитку маркетингу, клубної культури, айдентики та сучасних комунікацій.

– У перспективі приватні дитячо-юнацькі спортивні клуби можуть стати важливим чинником модернізації дитячо-юнацького баскетболу, якщо їхній досвід у сфері розвитку методики, організації процесу, маркетингу й роботи з батьками буде інтегровано в загальнодержавну спортивну політику.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження мають носити міждисциплінарний характер – поєднувати педагогічні аспекти дитячо-юнацького спорту, правові, економічні, соціологію та менеджмент. Для цього вбачаємо за доцільне організувати та провести соціологічне дослідження серед фахівців сфери фізичної культури і спорту та споживачів послуг. Це дозволить не лише оцінити ефективність діяльності сучасної системи дитячо-юнацького баскетболу, а й запропонувати комплексну стратегію її розвитку в Україні.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніканов І. В. та ін. Сучасні тенденції оптимізації діяльності спортивних клубів. *Olympicus*. 2023. № 3. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-3.1>
2. Бабенко В. Г., Євдокимова Л. Г., Корж Є. М. Основні засади менеджменту повсякденної діяльності фізкультурно-спортивних колективів чи товариств. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 102. С. 39–44. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-6>
3. Баскетбол в Україні: статистичні дані. Федерація баскетболу України : вебсайт. URL: <https://fbu.ua/statistics> (дата звернення: 22.11.2025).
4. Безмилов М. Централізована підготовка найближчого резерву національних збірних команд в ігрових видах спорту (на матеріалі баскетболу). *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 16–26. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-3>
5. Вареник О., Оніпченко М. Організаційні умови вдосконалення діяльності та розвитку суб'єктів дитячо-юнацького спорту в Україні. *Спорт. Освіта. Здоров'я*. 2025. № 1. С. 10–13. <https://doi.org/10.32782/sports-education/2025-1-2>
6. Вареник О., Оніпченко М., Мазуркевич А. Вплив глобалізації на організаційно-управлінські процеси в дитячо-юнацькому спорті. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2025. Вип. 3 (189). С. 64–68. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03\(189\).09](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03(189).09)
7. Ворона В., Король С., Скрипка І. Нормативно-правові засади управління діяльністю дитячо-юнацьких спортивних шкіл. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2024. Вип. 10 (183). С. 71–74. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10\(183\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10(183).12)
8. Гусаров В. В., Кропивницька Т. А. Формування клубної системи в спорті: досвід різних країн. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2025. Вип. 3К (188). С. 107–110. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/47845> (дата звернення: 22.11.2025).
9. Дитячо-юнацький спорт. Міністерство молоді та спорту України : офіційний вебсайт. URL: <https://mms.gov.ua/sport/dityachyo-unaskij-ta-rezervnij-sport> (дата звернення: 22.11.2025).
10. Дмитрієнко В. В., Середа Н. В., Ткачов С. І. Організаційно-управлінські аспекти функціонування спорту в умовах воєнного стану (на прикладі спортивного орієнтування). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2026. Вип. 1 (200). С. 81–85. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.1\(200\).16](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.1(200).16)
11. Дроздова І. В., Оришко С. П., Лемешко О. П. Перспективи розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15*. 2021. Вип. 6К (135). С. 85–88. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41597> (дата звернення: 23.11.2025).
12. Лисенко І. А. Стан і перспективи реформування системи дитячо-юнацького спорту в Україні: виклики та реалії. *Medfocus : науково-аналітичне видання*. Київ : СГ НТМ «Новий курс», 2025. С. 9–11. <https://doi.org/10.61718/medheal2025>
13. Маленюк Т. В., Панченко Г. Д., Приходько В. В. Спортивні споруди Кіровоградщини станом на 2021–2024 роки: кількісні та якісні показники. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. № 1. С. 274–281. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.35>
14. Митчик О. Особливості розвитку дитячо-юнацького спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2023. Вип. 7 (167). С. 132–134. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).27](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).27)
15. Мічуда Ю., Коломієць К. Теоретичні основи організації оздоровчої діяльності спортивних клубів з єдиноборств. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 43–47. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-6>
16. Могілевська О., Барліт О., Сібіль М. Функціонування закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану: новий досвід і нові виклики. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2024. № 4 (38). <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.4.7>
17. Підвищення якості маркетингу в галузі фізкультурно-спортивних послуг / В. С. Добринський та ін. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2025. Вип. 10 (197). С. 78–81. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10\(197\).14](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10(197).14)
18. Приходько В. В., Долбишева Н. Г., Балджи І. В., Шиян О. В., Ужвенко В. А. Причини змін у стані ДЮСШ за роки війни і шляхи покращення їхньої подальшої діяльності. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. Вип. 16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15087506>
19. Про Стратегію розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 № 1089. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF>
20. ТОП закладів фізичної культури і спорту України: підсумки 2024 року. Міністерство молоді та спорту України : офіційний вебсайт. 2024. URL: <https://mms.gov.ua/news/top-zakladiv-fizychnoi-kultury-i-sportu-ukrainy-pidsumky-2024-roku>
21. Stoldt G. C., Dittmore S. W., Ross M., Branvold S. E. *Sport Public Relations*. 3rd ed. Human Kinetics, 2021. 278 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Sport_Public_Relations.html?id=t50AEAAQBAJ

REFERENCES

1. Anikanov, I. V., et al. (2023). Suchasni tendentsii optymizatsii diialnosti sportyvnykh klubiv [Modern trends in optimizing the activities of sports clubs]. *Olympicus*, (3). <https://doi.org/10.24195/olympicus/2023-3.1> [in Ukrainian].
2. Babenko, V. H., Yevdokymova, L. H., & Korzh, Ye. M. (2023). Osnovni zasady menedzhmentu povsiakdennoi diialnosti fizkulturno-sportyvnykh kolektyviv chy tovarystv [Basic principles of management of daily activities of physical culture and sports groups or societies]. *Collection of Scientific Papers "Pedagogical Sciences"*, (102), 39–44. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-6> [in Ukrainian].

3. Basketball in Ukraine: statistical data (2025). *Federation of Basketball of Ukraine*: website. Retrieved from: <https://fbu.ua/statistics> (Last accessed: 22 November 2025) [in Ukrainian].
4. Bezmylov, M. (2025). Tsentralizovana pidhotovka naiblyzhchoho rezervu natsionalnykh zbirnykh komand v ihrovykh vyдах sportu (na materialii basketbolu) [Centralized preparation of the closest reserve of national teams in team sports (based on basketball material)]. *Sport Science Spectrum*, (1), 16–26. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-3> [in Ukrainian].
5. Varenik, O., & Onipchenko, M. (2025). Orhanizatsiini umovy vdoskonalennia diialnosti ta rozvytku sub'iektiv dytiachy-yunatskoho sportu v Ukraini [Organizational conditions for improving the activities and development of subjects of children's and youth sports in Ukraine]. *Sport. Education. Health*, (1), 10–13. <https://doi.org/10.32782/sports-education/2025-1-2> [in Ukrainian].
6. Varenik, O., Onipchenko, M., & Mazurkevych, A. (2025). Vplyv hlobalizatsii na orhanizatsiino-upravlinski protsesy v dytiachy-yunatskomu sporti [The impact of globalization on organizational and managerial processes in children's and youth sports]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 3(189), 64–68. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03\(189\).09](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.03(189).09) [in Ukrainian].
7. Vorona, V., Korol, S., & Skrypka, I. (2024). Normatyvno-pravovi zasady upravlinnia diialnistiu dytiachy-yunatskykh sportyvnykh shkil [Regulatory and legal foundations for managing the activities of children's and youth sports schools]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 10(183), 71–74. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10\(183\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10(183).12) [in Ukrainian].
8. Husarov, V. V., & Kropyvnytska, T. A. (2025). Formuvannia klubnoi systemy v sporti: dosvid riznykh krain [Formation of the club system in sports: the experience of different countries]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 3K(188), 107–110. Retrieved from: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/47845> [in Ukrainian].
9. Youth sports (2025). *Ministry of Youth and Sports of Ukraine: official website*. Retrieved from: <https://mms.gov.ua/sport/dityachy-yunackij-ta-rezervnij-sport> (Last accessed: 22 November 2025) [in Ukrainian].
10. Dmytriienko, V. V., Sereda, N. V., & Tkachov, S. I. (2026). Orhanizatsiino-upravlinski aspekty funktsionuvannia sportu v umovakh voiennoho stanu (na prykladi sportyvnoho oriantuvannia) [Organizational and managerial aspects of sports functioning under martial law (on the example of orienteering)]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 1(200), 81–85. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.1\(200\).16](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.1(200).16) [in Ukrainian].
11. Drozdova, I. V., Oryshko, S. P., & Lemeshko, O. P. (2021). Perspektyvy rozvytku dytiachy-yunatskoho sportu v Ukraini [Prospects for the development of children's and youth sports in Ukraine]. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 15*, 6K(135), 85–88. Retrieved from: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/41597> (Last accessed: 23 November 2025) [in Ukrainian].
12. Lysenko, I. (2025). Stan i perspektyvy reformuvannia systemy dytiachy-yunatskoho sportu v Ukraini: vykyky ta realii [State and prospects of reforming the system of children's and youth sports in Ukraine: challenges and realities]. *Medfocus: Scientific and Analytical Publication*. Kyiv: SG NTM "Novyi Kurs", 9–11. <https://doi.org/10.61718/medheal2025> [in Ukrainian].
13. Malenyuk, T. V., Panchenko, H. D., & Prykhodko, V. V. (2025). Sportyvi sporudy Kirovohradshchyny stanom na 2021–2024 roky: kilksni ta yakisni pokaznyky [Sports facilities of Kirovohrad region as of 2021–2024: quantitative and qualitative indicators]. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, (1), 274–281. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.35> [in Ukrainian].
14. Mytchuk, O. (2023). Osoblyvosti rozvytku dytiachy-yunatskoho sportu [Peculiarities of development of children's and youth sports]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 7(167), 132–134. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).27](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).27) [in Ukrainian].
15. Michuda, Yu., & Kolomiets, K. (2025). Teoretychni osnovy orhanizatsii ozdorovchoi diialnosti sportyvnykh klubiv z yedynoborstv [Theoretical foundations of organizing health-improving activities of martial arts sports clubs]. *Sport Science Spectrum*, (1), 43–47. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-6> [in Ukrainian].
16. Mohilevska, O., Barlit, O., & Sibil, M. (2024). Funktsionuvannia zakladiv pozashkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu: novyi dosvid i novi vykyky [Functioning of extracurricular education institutions under martial law: new experience and new challenges]. *Perspectives and Innovations of Science (Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")*, 4(38). <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.4.7> [in Ukrainian].
17. Dobrynskyi, V. S., Hrebik, O. V., Vehner, O. I., & Khomik, O. M. (2025). Pidvyshchennia yakosti marketynhu v haluzi fizkulturno-sportyvnykh posluh [Improving the quality of marketing in the field of physical culture and sports services]. *Scientific Journal of the Myhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15*, 10(197), 78–81. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10\(197\).14](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.10(197).14) [in Ukrainian].
18. Prykhodko, V. V., Dolbysheva, N. H., Baldzhy, I. V., Shyian, O. V., & Uzhvenko, V. A. (2025). Prychyny zmin u stani DluSSH za roky viiny i shliakhy pokrashchennia yikhnoi podalshoi diialnosti [Causes of changes in the state of CYSS during the war years and ways to improve their further activities]. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, (16). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15087506> [in Ukrainian].
19. On the Strategy for the development of physical culture and sports for the period until 2028: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 04.11.2020 No. 1089 (2020). *Database "Legislation of Ukraine"*/ Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF> (Last accessed: 23 November 2025) [in Ukrainian].
20. TOP of physical culture and sports institutions of Ukraine: results of 2024 (2024). *Ministry of Youth and Sports of Ukraine: official website*. Retrieved from: <https://mms.gov.ua/news/top-zakladiv-fizychnoi-kultury-i-sportu-ukrainy-pidsumky-2024-roku> (Last accessed: 22 November 2025) [in Ukrainian].
21. Stoldt, G. C., Dittmore, S. W., Ross, M., & Branvold, S. E. (2021). *Sport Public Relations* (3rd ed.). Human Kinetics. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books/about/Sport_Public_Relations.html?id=t50AEAAQBAJ

Дата першого надходження статті до видання: 25.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Мазуркевич А., <https://orcid.org/0009-0004-6698-6279>, amazurkevych@uni-sport.edu.ua

Вареник О., <https://orcid.org/0000-0002-5246-8065>, ovarenik@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Mazurkevych A., <https://orcid.org/0009-0004-6698-6279>, amazurkevych@uni-sport.edu.ua

Varenik O., <https://orcid.org/0000-0002-5246-8065>, ovarenik@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЯЦІЇ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ГІМНАСТОК: МОДЕЛЬ ТА ЕМПІРИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Юлія Максимова, Раїса Марішина, Наталія Андрєєва,
Оксана Омел'янчик-Зюркалова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Мета дослідження – визначити психологічні чинники формування харчової поведінки гімнасток та обґрунтувати модель її регуляції у системі спортивної діяльності. Актуальність дослідження зумовлена підвищеними вимогами до зовнішнього вигляду у художній гімнастиці, що створює додатковий психологічний тиск, сприяє формуванню незадоволеності тілом та підвищує ризики розвитку дезадаптивних поведінкових стратегій. У цьому контексті особливого значення набуває вивчення психологічних механізмів регуляції поведінки спортсменок як цілісної системи.

Матеріали та методи. У дослідженні взяли участь 20 спортсменок, які займаються художньою гімнастикою. Використано психодіагностичні методики для оцінки емоційного стану, самооцінки, тренерського впливу та особливостей харчової поведінки. Обробка даних здійснювалася з використанням методів математичної статистики, зокрема кореляційного аналізу за Спірменом.

Результати. Встановлено наявність системних взаємозв'язків між досліджуваними показниками. Виявлено дуже тісний зв'язок між тренерським впливом та емоційним станом ($r = 0,929$; $p < 0,001$), а також значущі зв'язки із самооцінкою ($r = 0,868$; $p < 0,001$) та суб'єктивною оцінкою змагальної діяльності ($r = 0,866$; $p < 0,001$). Показано, що самооцінка має найвищу щільність зв'язків із показниками харчової поведінки ($r = 0,790-0,919$; $p < 0,001$), що дозволяє розглядати її як центральний регулятор поведінки спортсменок.

На основі отриманих результатів обґрунтовано модель психологічної регуляції харчової поведінки, у якій тренерський вплив виступає зовнішнім фактором, емоційний стан – первинною реакцією, самооцінка – ключовим регулятором, а харчова поведінка – кінцевим проявом. Наукова новизна полягає у визначенні системного характеру взаємодії зазначених компонентів та обґрунтуванні опосередкованого механізму впливу тренера через внутрішні психологічні процеси.

Висновки. Харчова поведінка гімнасток формується як результат взаємодії соціальних і психологічних чинників, що функціонують у межах цілісної системи регуляції. Запропонована модель уточнює механізми цієї взаємодії та може бути використана для розробки програм психологічного супроводу та профілактики порушень харчової поведінки у спортсменок естетичних видів спорту.

Ключові слова: художня гімнастика, харчова поведінка, психологічна регуляція, самооцінка, емоційний стан, тренерський вплив.

Yuliia Maksymova, Raisa Marishyna, Nataliia Andreieva, Oksana Omelianchuk-Ziurkalova

PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF EATING BEHAVIOR REGULATION IN RHYTHMIC GYMNASTS: MODEL AND EMPIRICAL EVIDENCE

Abstract. The purpose of the study was to identify the psychological factors underlying the formation of eating behavior in rhythmic gymnasts and to substantiate a model of its regulation within the system of sports activity. The relevance of the study is conditioned by the high aesthetic demands in rhythmic gymnastics, which create additional psychological pressure, contribute to body dissatisfaction, and increase the risk of developing maladaptive behavioral strategies. In this context, particular importance is given to the study of psychological mechanisms of behavioral regulation as an integrated system.

Methods. The study involved 20 female athletes engaged in rhythmic gymnastics. Psychodiagnostic methods were used to assess emotional state, self-esteem, perceived coach influence, and eating behavior patterns. Data processing was carried out using mathematical statistics, including Spearman's rank correlation analysis.

Results. The findings revealed a system of significant relationships between the studied variables. A very strong positive correlation was found between coach influence and emotional state ($r = 0.929$, $p < 0.001$), as well as significant associations with self-esteem ($r = 0.868$, $p < 0.001$) and subjective performance evaluation ($r = 0.866$, $p < 0.001$). Self-esteem demonstrated the highest density of correlations with eating behavior indicators ($r = 0.790-0.919$, $p < 0.001$), indicating its central role as a regulatory component of behavior.

Based on the results, a model of psychological regulation of eating behavior was substantiated, in which coach influence acts as an external factor, emotional state represents the primary response, self-esteem functions as the key regulatory mechanism, and eating behavior constitutes the final behavioral outcome. The scientific novelty lies in identifying the systemic nature of interactions between these components and substantiating the indirect mechanism of coach influence through internal psychological processes.

Conclusions. Eating behavior in rhythmic gymnasts is formed through the interaction of social and psychological factors functioning within an integrated regulatory system. The proposed model clarifies the mechanisms of this interaction and can be applied in the development of psychological support programs and prevention strategies for disordered eating in aesthetic sports.

Keywords: rhythmic gymnastics, eating behavior, psychological regulation, self-esteem, emotional state, coach influence.

Максимова Ю., Марішина Р., Андрєєва Н., Омел'янчик-Зюркалова О. Психологічні механізми регуляції харчової поведінки гімнасток: модель та емпіричне обґрунтування

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 62–68

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-9>

Maksymova Yu., Marishyna R., Andreieva N., Omelianchuk-Ziurkalova O. Psychological mechanisms of eating behavior regulation in rhythmic gymnasts: model and empirical evidence

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 62–68

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-9>

Вступ. Проблема формування харчової поведінки у спортсменів естетичних видів спорту привертає зростаючу увагу дослідників у зв'язку з високими вимогами до зовнішнього вигляду та маси тіла, що можуть створювати додатковий психологічний тиск на спортсменів. Особливо це стосується художньої гімнастики, де естетичний компонент виступає невід'ємним складником змагальної діяльності та впливає не лише на оцінювання виступу, але й на формування уявлень спортсменок про власне тіло та допустимі поведінкові стратегії.

Сучасні дослідження свідчать, що порушення харчової поведінки у спортсменів мають багатофакторну природу та пов'язані із взаємодією соціальних, психологічних та індивідуально-особистісних чинників. Зокрема, встановлено, що соціокультурний тиск, інтеріоризація стандартів зовнішності та труднощі емоційної регуляції виступають ключовими предикторами незадоволеності тілом та дезадаптивних харчових стратегій [18]. У спортсменок художньої гімнастики додатковим фактором ризику є специфіка тренувального середовища, що передбачає постійний контроль маси тіла та зовнішнього вигляду.

Емпіричні дані підтверджують значну поширеність ризиків порушень харчової поведінки серед гімнасток. Зокрема, за результатами дослідження Petrigna et al. [27], до 33,3% спортсменок демонструють ознаки ризику розвитку порушень харчової поведінки. При цьому встановлено, що проблеми не обмежуються лише періодом активної спортивної діяльності: у колишніх гімнасток зберігається високий рівень незадоволеності тілом (до 68,1%), що свідчить про довготривалий вплив спортивного середовища на психологічні установки [29].

Важливим напрямом досліджень є вивчення ролі образу тіла як одного з центральних механізмів формування харчової поведінки. Доведено, що сприйняття власного тіла пов'язане не лише з психологічними, але й з фізіологічними аспектами, зокрема з енергетичним забезпеченням організму та харчовими звичками [22]. Таким чином, харчова поведінка виступає інтегративним показником, що відображає взаємодію когнітивних, емоційних та поведінкових компонентів.

Окрему увагу у науковій літературі приділено ролі соціального середовища, зокрема взаємин «тренер – спортсмен». Доведено, що характер тренерського впливу може як сприяти формуванню адаптивних поведінкових стратегій, так і виступати чинником ризику, пов'язаним із підвищенням психологічного тиску та розвитком дезадаптивних форм поведінки [14]. При цьому вплив тренера має складний опосередкований характер і реалізується через внутрішні психологічні механізми спортсменок.

Попри значну кількість досліджень, більшість із них зосереджена на аналізі окремих чинників, що обмежує розуміння цілісної структури психологічної регуляції поведінки спортсменів. Не досить дослідженим залишається питання інтеграції соціальних і психологічних детермінант у єдину систему, яка визначає формування харчової поведінки.

У зв'язку з цим актуальним є підхід, що розглядає харчову поведінку як результат багаторівневої психологічної регуляції, у межах якої взаємодіють зовнішні (соціальні) та внутрішні (психологічні) чинники.

Мета дослідження – визначити психологічні чинники формування харчової поведінки гімнасток та обґрунтувати модель її регуляції.

Дизайн дослідження. Дослідження має поперечний (cross-sectional) дизайн і спрямоване на виявлення взаємозв'язків між психологічними та поведінковими показниками у спортсменок художньої гімнастики.

Учасники. У дослідженні взяли участь 20 спортсменок, які займаються художньою гімнастикою на етапі спеціалізованої базової підготовки. Критеріями включення були: регулярна участь у тренувальному процесі, стаж занять не менше 3 років, відсутність гострих травм на момент обстеження. Усі учасниці та їх законні представники надали інформовану згоду на участь у дослідженні.

Інструменти та процедура. Для збору емпіричних даних використовувалися психодіагностичні методики, спрямовані на оцінку ключових компонентів психологічної регуляції:

- рівень самооцінки визначався за допомогою Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES);
- емоційний стан оцінювався за допомогою стандартизованих опитувальних процедур (самозвіт);
- особливості харчової поведінки визначалися за допомогою опитувальника, що включає шкали обмежувальної, емоційної та екстернальної харчової поведінки;
- тренерський вплив та суб'єктивна оцінка змагальної діяльності оцінювалися за допомогою авторської анкети.

Опитування проводилося в умовах тренувального процесу у груповій формі з дотриманням принципів добровільності та конфіденційності.

Статистичний аналіз. Обробка результатів здійснювалася з використанням методів математичної статистики. Для оцінки взаємозв'язків між показниками застосовувався коефіцієнт рангової кореляції Спірмена (ρ). Рівень статистичної значущості приймався на рівні $p < 0,05$. Аналіз дозволив визначити силу та напрям зв'язків між тренерським впливом, емоційним станом, самооцінкою та показниками харчової поведінки.

Результати дослідження. Результати дослідження свідчать про наявність системних взаємозв'язків між показниками тренерського впливу, емоційного стану, самооцінки, суб'єктивної оцінки змагальної діяльності та характеристиками харчової поведінки гімнасток. Значення коефіцієнтів кореляції варіювали у межах від $r = 0,537$ до $r = 0,929$, що вказує на високу щільність зв'язків між досліджуваними компонентами та дозволяє розглядати їх як елементи єдиної системи психологічної регуляції поведінки спортсменок.

Додатковий аналіз структури харчової поведінки показав, що у досліджуваній вибірці переважають типи поведінкових стратегій, пов'язані з підвищеним контролем харчування та емоційною регуляцією прийому їжі. Зокрема, обмежувальний тип домінував у 45% спортсменок, емоційно-огенний – у 30%, тоді як екстернальний тип зафіксовано у 25% випадків. Отримані результати свідчать про значну поширеність поведінкових патернів, пов'язаних із контролем маси тіла, емоційним реагуванням та залежністю харчових реакцій від зовнішніх стимулів.

Найбільш тісний зв'язок встановлено між тренерським впливом та емоційним станом спортсменок ($r = 0,929$;

$p < 0,001$), що вказує на визначальну роль зовнішнього соціального фактора у формуванні психоемоційних реакцій. Також виявлено сильні зв'язки між тренерським впливом та самооцінкою ($r = 0,868$; $p < 0,001$), а також суб'єктивною оцінкою змагальної діяльності ($r = 0,866$; $p < 0,001$). Отримані результати свідчать про включеність тренерської взаємодії як у емоційну, так і у когнітивну сферу психологічного функціонування спортсменок. Для наочного представлення характеру зв'язку між тренерським впливом та емоційним станом побудовано діаграму розсіювання (рис. 1).

Емоційний стан гімнасток демонструє статистично значущі зв'язки з показниками харчової поведінки ($r = 0,537-0,701$; $p < 0,05$), що свідчить про зв'язок між рівнем психоемоційного напруження та особливостями поведінкових реакцій у сфері харчування. Крім того, встановлено тісний зв'язок між емоційним станом та суб'єктивною оцінкою якості змагального виступу ($r = 0,810$; $p < 0,001$), що вказує на взаємозалежність емоційних переживань і когнітивної оцінки результатів діяльності.

Особливу роль у структурі виявлених взаємозв'язків відіграє самооцінка. Встановлено, що саме вона характеризується найвищою щільністю кореляцій із показниками харчової поведінки ($r = 0,790-0,919$; $p < 0,001$). Найбільш

виражений зв'язок зафіксовано між самооцінкою та обмежувальним типом харчової поведінки ($r = 0,919$; $p < 0,001$). Також виявлено сильні зв'язки з емоціогенним ($r = 0,876$; $p < 0,001$) та екстернальним типами ($r = 0,790$; $p < 0,001$). Отримані результати дозволяють розглядати самооцінку як ключовий внутрішній компонент системи психологічної регуляції поведінкових проявів спортсменок.

Суб'єктивна оцінка змагальної діяльності також виявила статистично значущі зв'язки з типами харчової поведінки ($r = 0,587-0,725$; $p < 0,01$), що свідчить про зв'язок між особливостями інтерпретації власного спортивного результату та поведінковими реакціями у сфері харчування. Найбільш виражений зв'язок встановлено з екстернальним типом харчової поведінки ($r = 0,725$; $p < 0,001$).

Узагальнення отриманих результатів дозволило обґрунтувати модель психологічної регуляції поведінки гімнасток (рис. 2), у якій тренерський вплив виступає зовнішнім пусковим фактором, емоційний стан – первинною психоемоційною реакцією, самооцінка – центральним регуляторним компонентом, а харчова поведінка – кінцевим поведінковим проявом. Суб'єктивна оцінка змагальної діяльності при цьому виступає додатковим когнітивним елементом, що модулює поведінкові реакції.

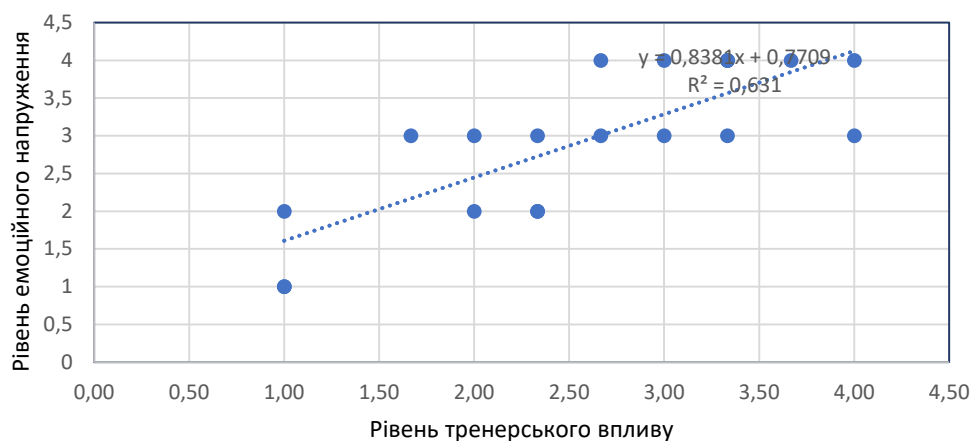

Рисунок 1 – Зв'язок між тренерським впливом та емоційним станом гімнасток

Рисунок 2 – Модель психологічної регуляції поведінки гімнасток

Запропонована модель відображає послідовний ланцюг психологічної регуляції: **тренерський вплив** → **емоційний стан** → **самооцінка** → **харчова поведінка**

Отримані дані свідчать, що вплив тренера має не прямий, а опосередкований характер і реалізується через систему внутрішніх психологічних механізмів спортсменок.

Слід зазначити, що встановлені взаємозв'язки мають кореляційний характер і не дозволяють однозначно визначити причинно-наслідкові залежності. Водночас системність та висока щільність отриманих зв'язків ($r = 0,537-0,929$) свідчать про узгодженість результатів та їх відповідність сучасним уявленням про багаторівневу психологічну регуляцію поведінки у спорті.

Обговорення. Отримані результати розширюють уявлення про психологічні механізми регуляції харчової поведінки гімнасток у контексті змагальної діяльності та свідчать про системний характер взаємодії досліджуваних чинників. Встановлено, що особливості харчової поведінки спортсменок доцільно розглядати не як ізольований поведінковий прояв, а як результат взаємодії зовнішніх і внутрішніх механізмів психологічної регуляції.

Додатковий аналіз структури харчової поведінки показав переважання поведінкових стратегій, пов'язаних із підвищеним контролем харчування та емоційною регуляцією прийому їжі. Зокрема, у 45% гімнасток домінував обмежувальний тип харчової поведінки, у 30% – емоціогенний, тоді як екстернальний тип зафіксовано у 25 % випадків. Отримані результати свідчать про значну поширеність поведінкових патернів, асоційованих із контролем маси тіла, емоційним реагуванням та підвищеною чутливістю до зовнішніх стимулів. Подібні тенденції узгоджуються з даними досліджень, у яких підкреслюється підвищена психологічна вразливість спортсменок естетичних видів спорту щодо формування ризикованих харчових стратегій [11; 18; 27].

Одним із найбільш виражених результатів є встановлення дуже тісного зв'язку між тренерським впливом та емоційним станом гімнасток ($r = 0,929$). Це свідчить про значущу роль соціального середовища у формуванні психоемоційних реакцій спортсменок. Отримані дані узгоджуються з результатами досліджень, у яких підкреслюється важливість взаємин «тренер – спортсмен» для психологічного благополуччя та поведінкових проявів [14; 22]. Водночас результати цього дослідження дозволяють уточнити характер цього впливу. На відміну від підходів, що розглядають тренерський фактор як безпосередній детермінант поведінки, отримані дані свідчать про його опосередкований характер, який реалізується через зміни емоційного стану та самооцінки спортсменок.

Емоційний стан у виявленій системі взаємозв'язків виступає динамічним компонентом психологічної регуляції. Встановлені кореляції між емоційним станом та типами харчової поведінки ($r = 0,537-0,701$) вказують на зв'язок між рівнем психоемоційного напруження та особливостями поведінкових реакцій у сфері харчування. Це узгоджується з дослідженнями, у яких тривожність, емоційне напруження та стрес розглядаються як чинники ризику формування дезадаптивних поведінкових стратегій [18; 28].

Особливу увагу привертає роль самооцінки, яка характеризується найвищою щільністю зв'язків із показниками харчової поведінки ($r = 0,790-0,919$). Найбільш тісний зв'язок виявлено між самооцінкою та обмежувальним типом харчової поведінки ($r = 0,919$). Отримані результати узгоджуються із сучасними уявленнями про самооцінку як важливий чинник психологічного благополуччя та поведінкової стабільності [23; 34]. Водночас у межах цього дослідження самооцінка розглядається не лише як індивідуальна характеристика, а як ключовий внутрішній механізм регуляції поведінкових стратегій спортсменок.

Суб'єктивна оцінка змагальної діяльності також виявила статистично значущі зв'язки як з емоційним станом ($r = 0,810$), так і з показниками харчової поведінки ($r = 0,587-0,725$). Це дозволяє розглядати її як когнітивний компонент психологічної регуляції, через який здійснюється інтерпретація спортивного результату та узгодження емоційних і поведінкових реакцій. Подібна інтерпретація відповідає сучасним концепціям когнітивної регуляції діяльності [35].

Отримані результати також узгоджуються з дослідженнями, присвяченими впливу соціального тиску, образу тіла та естетичних вимог на поведінкові прояви спортсменок [31; 33]. При цьому тренерський вплив доцільно розглядати не ізольовано, а як компонент ширшого естетично орієнтованого спортивного середовища, у якому високі вимоги до зовнішнього вигляду, композиційної естетики та результативності створюють додатковий психологічний тиск.

Узагальнення отриманих даних дозволяє розглядати харчову поведінку гімнасток у межах багаторівневої системи психологічної регуляції, у якій поєднуються соціальні, емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти. Запропонована модель інтегрує ці елементи у єдину систему та конкретизує їх функціональні ролі: тренерський вплив виступає зовнішнім пусковим фактором, емоційний стан – первинною реакцією, самооцінка – центральним регуляторним компонентом, а харчова поведінка – кінцевим поведінковим проявом.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованої моделі як теоретичної основи для розробки програм психологічного супроводу та профілактики ризикованих харчових стратегій у спортсменок художньої гімнастики.

Водночас дослідження має певні обмеження, пов'язані з кореляційним характером отриманих даних, що не дозволяє встановити причинно-наслідкові залежності, а також із невеликим обсягом вибірки. Перспективи подальших досліджень пов'язані з експериментальною перевіркою запропонованої моделі, розширенням вибірки та уточненням механізмів взаємодії її компонентів.

Висновки. Узагальнення сучасних наукових підходів засвідчило, що психологічна регуляція поведінки спортсменів має багаторівневий характер і ґрунтується на взаємодії зовнішніх (соціальних) та внутрішніх (психологічних) чинників. Харчова поведінка у естетичних видах спорту формується під впливом комплексу детермінант, серед яких ключовими є емоційний стан, самооцінка та соціальний тиск.

Визначено систему взаємопов'язаних чинників формування харчової поведінки гімнасток, до якої належать

тренерський вплив, емоційний стан, самооцінка та суб'єктивна оцінка змагальної діяльності. Показано, що ці чинники функціонують як інтегрована система психологічної регуляції.

Встановлено статистично значущі взаємозв'язки між досліджуваними показниками, що підтверджують системний характер регуляції. Найбільш вираженими є зв'язки між тренерським впливом та емоційним станом ($r = 0,929$; $p < 0,001$), а також між самооцінкою та показниками харчової поведінки ($r = 0,790-0,919$; $p < 0,001$), що свідчить про її провідну роль у формуванні поведінкових стратегій.

Обґрунтовано модель психологічної регуляції поведінки гімнасток, у якій тренерський вплив виступає зовнішнім пусковим фактором, емоційний стан – динамічним компонентом, самооцінка – центральним регулятором, а харчова поведінка – кінцевим поведінковим проявом. Показано опосередкований характер впливу тренера через внутрішні психологічні механізми.

Отримані результати розширюють наявні уявлення про механізми формування харчової поведінки у спортсменок та можуть бути використані як теоретична основа для розробки програм психологічного супроводу та профілактики порушень харчової поведінки у художній гімнастиці.

Практичні рекомендації. На основі отриманих результатів запропоновано такі напрями практичного застосування.

У тренувальному процесі доцільно враховувати опосередкований характер тренерського впливу на поведінку спортсменок. Рекомендується обмежувати надмірний акцент на масі тіла та зовнішньому вигляді, що може підвищувати рівень емоційного напруження та сприяти формуванню дезадаптивних поведінкових стратегій.

Доцільним є впровадження елементів психологічного супроводу, спрямованих на розвиток навичок емоційної регуляції (самоконтроль, стресостійкість, конструктивне ставлення до помилок), що сприятиме стабілізації поведінкових реакцій у змагальних умовах.

Особливу увагу слід приділяти формуванню адекватної самооцінки спортсменок як центрального регулятора поведінки. Рекомендується використовувати індивідуалізований підхід до оцінювання результатів та позитивно орієнтований зворотний зв'язок.

У процесі підготовки доцільно формувати навички адекватної когнітивної інтерпретації змагальної діяльності, що дозволяє зменшити негативний вплив результатів виступу на поведінкові реакції.

З метою профілактики порушень харчової поведінки рекомендовано проводити системну просвітницьку роботу щодо принципів раціонального харчування та формування здорового ставлення до власного тіла із залученням тренерів і батьків.

Доцільним є впровадження регулярного моніторингу психологічного стану спортсменок із використанням психодіагностичних методик для своєчасного виявлення ризиків дезадаптивної поведінки.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням вибірки та уточненням виявлених закономірностей у різних вікових та кваліфікаційних групах спортсменок. Доцільним є проведення лонгітюдних та експериментальних досліджень з метою перевірки причинно-наслідкових зв'язків між компонентами запропонованої моделі. Важливим напрямом є також дослідження ефективності програм психологічного супроводу, спрямованих на оптимізацію емоційного стану та формування адекватної самооцінки як чинників профілактики порушень харчової поведінки.

Подяки. Автори висловлюють щирі подяки спортсменкам та тренерам, які взяли участь у дослідженні, за співпрацю та сприяння у зборі емпіричних даних, а також висловлюють подяку керівництву спортивних закладів за сприяння в організації дослідження.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абсаямова Л. М. Психологія харчової поведінки людини : навчально-методичний посібник. Харків : Смуґаста типографія, 2017. 181 с.
2. Абсаямова Л. М. Харчова поведінка жінок: розлади та психокорекція : монографія. Харків : Стильна типографія, 2019. 393 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект : монографія. Харків : Віват, 2022. 512 с.
4. Грузевич І., Вдовенко Н. Харчування висококваліфікованих спортсменів : методичні рекомендації. Львів, 2021. 52 с.
5. Коваленко Т. В., Петренко С. І. Особливості харчової поведінки підлітків. *Молодий вчений*. 2021. № 5. С. 34–40.
6. Кульчицька А., Федотова Т. Соціально-психологічні аспекти харчової поведінки. *Психологічні перспективи*. 2019. № 33. С. 178–191.
7. Марченко О. І. Психоедукація у спортивній підготовці. *Спорт і психологія*. 2022. № 2. С. 15–22.
8. Нестерова Т. В., Пітенко С. Л., Сердюк М. Г. Особливості харчування спортсменок : методичні рекомендації. 2010. 4 с.
9. Чернищенко Н. А., Ткаченко О. В. Вплив харчових стратегій на результати гімнасток. *Журнал фізичної культури та спорту*. 2020. № 3. С. 50–58.
10. Шабанова В. І. Психологія харчової поведінки : монографія. Київ, 2017. 560 с.
11. Bacevičienė M., Jankauskienė R., Rutkauskaitė R. Disordered eating among female athletes. *Nutrients*. 2023. Vol. 15. No. 12. Article 2724.
12. Bulut S., Rostami M., Hajji J., Boltivets S. et al. Psychological and social factors influencing eating behaviors in college athletes. *Health Nexus*. 2024. Vol. 2. No. 1. P. 99–105. <https://doi.org/10.61838/kman.hn.2.1.11>
13. Button T. A., Ouellette G. Eating disorder behaviour and athletic identity. *PLOS ONE*. 2024. Vol. 19. No. 9. e0308795.
14. Coker-Cranney A., Reel J. J. Coach pressure and disordered eating in female collegiate athletes: is the coach-athlete relationship a mediating factor? *Journal of Clinical Sport Psychology*. 2015. Vol. 9. No. 3. P. 213–231. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2014-0052>
15. De Bruin A., Oudejans R., Bakker F. Dieting and body image in sport. *Psychology of Sport and Exercise*. 2007. Vol. 8. No. 4. P. 507–520.
16. De Oliveira M. H., Lima L., Costa A., Santos Oliveira M. The pursuit of elegance in artistic and rhythmic gymnastics: the case of the Longines Prize. *The International Journal of Sport and Society*. 2026. <https://doi.org/10.18848/2152-7857/CGP/A401>
17. Diaz de Leon I., Sandgren S. Coaches' observations of disordered eating. *Journal of Clinical Sport Psychology*. 2025.
18. Franzoni A., Antonietti J.-P., Munsch S., Messerli-Bürgy N. Psychosocial correlates of disordered eating among adolescent athletes: a cross-sectional study. *Journal of Eating Disorders*. 2025. Vol. 14. No. 1. <https://doi.org/10.1186/s40337-025-01500-x>
19. Greenleaf C., Petrie T., Carter J., Reel J. Female collegiate athletes and eating disorders. *Journal of American College Health*. 2009. Vol. 57. No. 5. P. 489–496.
20. Güllü S., Şahinler Y., Çırak B. Exploring the association between coach-athlete relationship and sport character in youth athletes. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 2026. Vol. 5. No. 1. P. 469–489. <https://doi.org/10.70007/yalovaspor.1878970>
21. Jardim M. L., Valencio A. C. J., Menegassi L. N., Da Silva R. A., Carteri R. Risks of eating and image disorders are correlated with energy and macronutrient inadequacies in youth rhythmic gymnastics. *Science of Gymnastics Journal*. 2022. Vol. 14. No. 1. P. 85–96. <https://doi.org/10.52165/sjg.14.1.85-96>

22. Kovács K., Kéring J., Gyömbér N., Lénárt Á. Risk factors in Hungarian elite rhythmic gymnastics from psychological aspect. *Sport Science and Human Health*. 2019. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2019.2.11>
23. Laajili T., Kató C., Szabó Z. G., Lukács A. Self-esteem, wellbeing, and health status of female athletes. *Women's Health Reports*. 2025. Vol. 6. No. 1. P. 43–49. <https://doi.org/10.1089/whr.2024.0119>
24. Lundqvist C., Asratian A., Wade T. D. Untangling the relationships between age, gender... *British Journal of Sports Medicine*. 2024. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2024-IOC.213>
25. Macpherson M., Harrison R., Marie D. et al. Coaches' recognition of disordered eating. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*. 2022. Vol. 8. e001333.
26. Mustar Y. S., Arifah N. H., Susanto I. H., Kumaat N. A. Exploring eating disorders and body satisfaction in elite and non-elite gymnasts. *Journal of Physical Education and Sport*. 2024. Vol. 24. No. 5. P. 1281–1290. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.05146>
27. Petrigna L., Sortino M., Trovato B., Alongi S., Musumeci G. Rhythmic gymnastics: is it a healthy or a deleterious sport. *Sport Sciences for Health*. 2024. Vol. 20. No. 3. P. 1–9. <https://doi.org/10.1007/s11332-024-01182-z>
28. Petisco C., Sánchez-Sánchez L. del C., Fernández-García R. et al. Disordered eating attitudes... *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17. No. 18. Article 6754.
29. Portas-Núñez B., Blanco-Martínez N., Sánchez-Lastra M. A., Diz J. C., Ayán C. Prevalence of eating disorder... *The Physician and Sportsmedicine*. 2025. Vol. 54. No. 2. DOI: <https://doi.org/10.1080/00913847.2025.2597180>
30. Regal López P., González-Devesa D., González-Devesa E., Prieto Prieto J. et al. Dietary habits and body composition in amateur rhythmic gymnastics. *Nutrición Hospitalaria*. 2026. <https://doi.org/10.20960/nh.05963>
31. Suryawati, Dieny F. F., Purwanti R., Tsani A. F. A. et al. Risk factors of eating disorders... *Food Research*. 2020. Vol. 4. Suppl. 3. P. 83–91. [https://doi.org/10.26656/fr.2017.4\(S3\).S23](https://doi.org/10.26656/fr.2017.4(S3).S23)
32. Tsukahara Y., Torii S., Taniguchi Y. et al. Mood disturbances... *Journal of Strength and Conditioning Research*. 2026. <https://doi.org/10.1519/JSC.00000000000005414>
33. Venetsanou F., Ioannidou C. Social physique anxiety... *Science of Gymnastics Journal*. 2019. Vol. 11. No. 3. P. 331–342. <https://doi.org/10.52165/sjg.11.3.331-342>
34. Williams R., Blanton J. E., Pacewicz C. E., Habeeb C. Relationships among mattering... *Journal of Clinical Sport Psychology*. 2025. Vol. 20. No. 1. P. 1–19. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2025-0056>
35. Zhang X., Khan S. U. Fostering self-efficacy... *Frontiers in Psychology*. 2025. Vol. 16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1664339>

REFERENCES

1. Absaljamova, L. M. (2017). *Psykhohihiia kharchovoi povedinky liudyny : navchalno-metodychni posibnyk* [Psychology of human eating behavior]. Kharkiv: Smuhasta typohrafiia, 181 p.
2. Absaljamova, L. M. (2019). *Kharchova povedinka zhinok: rozlady ta psykhokorektsiia: monohrafiia* [Eating behavior of women: disorders and psychocorrection]. Kharkiv: Stylina typohrafiia, 393 p.
3. Goleman D. Emotsiinyi intelekt: monohrafiia [Emotional intelligence]. Kharkiv: Vivat, 2022. 512 p.
4. Hruzevych, I., Vdovenko, N. (2021). *Kharchuvannia vysokokvalifikovanykh sportsmeniv: metodychni rekomndatsiyyi* [Nutrition of highly qualified athletes]. Lviv, 52 p.
5. Kovalenko, T. V., Petrenko, S. I. (2021). *Osoblyvosti kharchovoi povedinky pidlitkiv* [Features of adolescents' eating behavior]. *Molodyi vchenyi*. No. 5. P. 34–40.
6. Kulchytska, A., Fedotova, T. (2019). *Sotsialno-psykhologichni aspekty kharchovoi povedinky* [Socio-psychological aspects of eating behavior]. *Psykhologichni perspektivy*. No. 33. P. 178–191.
7. Marchenko, O. I. (2022). *Psykhohedukatsiia u sportyvni pidhotovtsi* [Psychoeducation in sports training]. *Sport i psykhohihiia*. No. 2. P. 15–22.
8. Nesterova, T. V., Pitenko, S. L., Serdiuk, M. H. (2010). *Osoblyvosti kharchuvannia sportsmenok: metodychni rekomndatsiyyi* [Features of female athletes' nutrition]. 4 p.
9. Chernyshenko, N. A., Tkachenko, O. V. (2020). *Vplyv kharchovykh stratehii na rezultaty himnastok* [Influence of nutritional strategies on gymnasts' performance]. *Zhurnal fizychnoi kultury ta sportu*. No. 3. P. 50–58.
10. Shebanova, V. I. (2017). *Psykhohihiia kharchovoi povedinky: monohrafiia* [Psychology of eating behavior]. Kyiv, 560 p.
11. Baceviciene, M., Jankauskienė, R., Rutkauskaitė, R. (2023). Disordered eating among female athletes. *Nutrients*. Vol. 15. No. 12. Article 2724.
12. Bulut, S., Rostami, M., Hajji, J., Boltivets, S. et al. (2024). Psychological and social factors influencing eating behaviors in college athletes. *Health Nexus*. Vol. 2. No. 1. P. 99–105. <https://doi.org/10.61838/kman.hn.2.1.11>
13. Button, T. A., Ouellette, G. (2024). Eating disorder behaviour and athletic identity. *PLOS ONE*. Vol. 19. No. 9. e0308795.
14. Coker-Cranney, A., Reel, J. J. (2015). Coach pressure and disordered eating in female collegiate athletes: is the coach-athlete relationship a mediating factor? *Journal of Clinical Sport Psychology*. Vol. 9. No. 3. P. 213–231. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2014-0052>
15. De Bruin, A., Oudejans, R., Bakker, F. (2007). Dieting and body image in sport. *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 8. No. 4. P. 507–520.
16. De Oliveira, M. H., Lima, L., Costa, A., Santos Oliveira, M. (2026). The pursuit of elegance in artistic and rhythmic gymnastics: the case of the Longines Prize. *The International Journal of Sport and Society*. <https://doi.org/10.18848/2152-7857/CGP/A401>
17. Diaz de Leon, I., Sandgren, S. (2025). Coaches' observations of disordered eating. *Journal of Clinical Sport Psychology*.
18. Franzoni, A., Antonietti, J.-P., Munsch, S., Messerli-Bürgy, N. (2025). Psychosocial correlates of disordered eating among adolescent athletes: a cross-sectional study. *Journal of Eating Disorders*. Vol. 14. No. 1. <https://doi.org/10.1186/s40337-025-01500-x>
19. Greenleaf, C., Petrie, T., Carter, J., Reel, J. (2009). Female collegiate athletes and eating disorders. *Journal of American College Health*. Vol. 57. No. 5. P. 489–496.
20. Güllü, S., Şahinler, Y., Çırak, B. (2026). Exploring the association between coach-athlete relationship and sport character in youth athletes. *Yalova Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. Vol. 5. No. 1. P. 469–489. <https://doi.org/10.70007/yalovaspor.1878970>
21. Jardim, M. L., Valencio, A. C. J., Menegassi, L. N., Da Silva, R. A., Carteri, R. (2022). Risks of eating and image disorders are correlated with energy and macronutrient inadequacies in youth rhythmic gymnastics. *Science of Gymnastics Journal*. Vol. 14. No. 1. P. 85–96. <https://doi.org/10.52165/sjg.14.1.85-96>
22. Kovács K., Kéring J., Gyömbér N., Lénárt Á. (2019). Risk factors in Hungarian elite rhythmic gymnastics from psychological aspect. *Sport Science and Human Health*. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2019.2.11>
23. Laajili T., Kató C., Szabó Z. G., Lukács A. (2025). Self-esteem, wellbeing, and health status of female athletes. *Women's Health Reports*. Vol. 6. No. 1. P. 43–49. <https://doi.org/10.1089/whr.2024.0119>
24. Lundqvist, C., Asratian, A., Wade, T. D. (2024). Untangling the relationships between age, gender... *British Journal of Sports Medicine*. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2024-IOC.213>
25. Macpherson, M., Harrison, R., Marie, D. et al. (2022). Coaches' recognition of disordered eating. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*. Vol. 8. e001333.
26. Mustar, Y. S., Arifah, N. H., Susanto, I. H., Kumaat, N. A. (2024). Exploring eating disorders and body satisfaction in elite and non-elite gymnasts. *Journal of Physical Education and Sport*. Vol. 24. No. 5. P. 1281–1290. <https://doi.org/10.7752/jpes.2024.05146>
27. Petrigna, L., Sortino, M., Trovato, B., Alongi, S., Musumeci, G. (2024). Rhythmic gymnastics: is it a healthy or a deleterious sport. *Sport Sciences for Health*. Vol. 20. No. 3. P. 1–9. <https://doi.org/10.1007/s11332-024-01182-z>
28. Petisco, C., Sánchez-Sánchez, L. Del, C., Fernández-García, R. et al. (2020). Disordered eating attitudes... *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Vol. 17. No. 18. Article 6754.
29. Portas-Núñez, B., Blanco-Martínez, N., Sánchez-Lastra, M. A., Diz, J. C., Ayán, C. (2025). Prevalence of eating disorder... *The Physician and Sportsmedicine*. Vol. 54. No. 2. <https://doi.org/10.1080/00913847.2025.2597180>

30. Regal López, P., González-Devesa, D., González-Devesa, E., Prieto Prieto, J. et al. (2026). Dietary habits and body composition in amateur rhythmic gymnastics. *Nutrición Hospitalaria*. <https://doi.org/10.20960/nh.05963>
31. Suryawati, Dieny F. F., Purwanti R., Tsani A. F. A. et al. (2020). Risk factors of eating disorders... *Food Research*. Vol. 4. Suppl. 3. P. 83–91. [https://doi.org/10.26656/fr.2017.4\(S3\).S23](https://doi.org/10.26656/fr.2017.4(S3).S23)
32. Tsukahara, Y., Torii, S., Taniguchi, Y. et al. (2026). Mood disturbances... *Journal of Strength and Conditioning Research*. <https://doi.org/10.1519/JSC.0000000000005414>
33. Venetsanou, F., Ioannidou, C. (2019). Social physique anxiety... *Science of Gymnastics Journal*. Vol. 11. No. 3. P. 331–342. <https://doi.org/10.52165/sgj.11.3.331-342>
34. Williams, R., Blanton, J. E., Pacewicz, C. E., Habeeb, C. (2025). Relationships among mattering... *Journal of Clinical Sport Psychology*. Vol. 20. No. 1. P. 1–19. <https://doi.org/10.1123/jcsp.2025-0056>
35. Zhang, X., Khan, S. U. (2025). Fostering self-efficacy... *Frontiers in Psychology*. Vol. 16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1664339>

Дата першого надходження статті до видання: 01.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Максимова Ю., <https://orcid.org/0000-0002-0846-2483>, yumaksymova@uni-sport.edu.ua

Марішина Р., <https://orcid.org/0009-0000-9776-9016>, zhyuravlik@gmail.com

Андресва Н., <http://orcid.org/0000-0001-6650-0620>, nandreieva@uni-sport.edu.ua

Омел'янчик-Зюркалова О., <http://orcid.org/0000-0002-4159-6280>, o.oxana@meta.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Maksymova Yu., <https://orcid.org/0000-0002-0846-2483>, yumaksymova@uni-sport.edu.ua

Marishyna R., <https://orcid.org/0009-0000-9776-9016>, zhyuravlik@gmail.com

Andreieva N., <http://orcid.org/0000-0001-6650-0620>, nandreieva@uni-sport.edu.ua

Omelianchuk-Ziurkalova O., <http://orcid.org/0000-0002-4159-6280>, o.oxana@meta.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ДО ЗАНЯТЬ АДАПТИВНИМ СПОРТОМ

Вікторія Маринич, Ірина Когут

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Широкомасштабна збройна агресія росії проти України зумовила стрімке, безпрецедентне для країни в новітній історії зростання чисельності ветеранської спільноти. Такі демографічні зрушення вимагають відповідних змін державної політики, спрямованої на фізичне відновлення, психоемоційну стабілізацію та соціальну адаптацію колишніх військовослужбовців до умов цивільного життя. Проте бракує комплексного аналізу саме траєкторії залучення українських ветеранів до адаптивного спорту: моменту й контексту першого контакту зі спортивною активністю, ієрархії мотиваційних чинників і бажаної організаційної моделі супроводу.

Матеріали та методи. Емпіричну основу розвідки становлять результати онлайн-опитування 112 ветеранів російсько-української війни, проведеного Національним університетом фізичного виховання і спорту України у 2025–2026 рр. Інструментарій включав 14 структурованих запитань із закритими відповідями, множинним вибором та елементами відкритих коментарів. Використані: аналіз наукової літератури; індуктивний метод; синтез та узагальнення; методи математичної статистики (описова статистика (частоти, відсоткові розподіли)).

Результати. Задля вивчення досвіду залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом проаналізовані відповіді респондентів щодо розуміння поняття «адаптивний спорт»; попереднього спортивного досвіду ветеранів; періоди залучення до занять адаптивним спортом; джерела мотивації; вибір спортивних програм, відомих ветеранам і бажаних для занять; перспективні можливості, які відкриваються після залучення до занять адаптивним спортом; долучення членів сімей до занять.

Висновки. Аналіз досвіду залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом засвідчив як значний внутрішній потенціал ветеранської спільноти – мотиваційний, кадровий та організаційний, так і системні бар'єри: термінологічну неузгодженість, розрив між медичною реабілітацією та спортивним відновленням, дефіцит фахівців і обмежений доступ до інформації. Усунення цих бар'єрів потребує цільової державної політики, побудованої на моделі «рівний – рівному», та інфраструктури, забезпеченої кадровими й інформаційними ресурсами. Ветеранська спільнота є унікальним людським капіталом, який держава та громадянське суспільство мають підтримати, в тому числі через заняття адаптивним спортом.

Ключові слова: ветерани війни, фізкультурно-спортивна діяльність, інклюзивність, адаптивний спорт, залучення.

Viktoriia Marynych, Iryna Kohut

EXPERIENCE IN INVOLVING WAR VETERANS IN ADAPTIVE SPORTS ACTIVITIES

Abstract. The large-scale armed aggression of Russia against Ukraine has caused an unprecedented growth in the country's veteran community in recent history. Such demographic shifts require corresponding changes in state policy aimed at physical recovery, psycho-emotional stabilization, and social adaptation of former military personnel to civilian life conditions. However, there is a lack of comprehensive analysis of the trajectory of Ukrainian veterans' engagement in adaptive sports: the moment and context of first contact with sports activity, the hierarchy of motivational factors, and the desired organizational model of support.

Materials and methods. The empirical basis of the study consists of the results of an online survey of 112 veterans of the Russian-Ukrainian war, conducted by the National University of Physical Education and Sports of Ukraine in 2025–2026. The toolkit included 14 structured questions with closed-ended answers, multiple choice, and elements of open-ended comments. The following methods were used: analysis of scientific literature; the inductive method; synthesis and generalization; methods of mathematical statistics (descriptive statistics – frequencies, percentage distributions).

Results. To study the experience of veterans' engagement in adaptive sports, respondents' answers were analyzed regarding their understanding of the concept of "adaptive sport"; veterans' prior sports experience; the periods of engagement in adaptive sports activities; sources of motivation; the choice of sports programs known to veterans and desired for participation; prospective opportunities that open up after engagement in adaptive sports; and the involvement of family members in such activities.

Conclusions. The analysis of veterans' experience of engagement in adaptive sports demonstrated both the significant internal potential of the veteran community – motivational, human-resource, and organizational – and systemic barriers: terminological inconsistency, a gap between medical rehabilitation and sports-based recovery, a shortage of qualified specialists, and limited access to information. Overcoming these barriers requires a targeted state policy built on the "peer-to-peer" model, along with infrastructure supported by human and informational resources. The veteran community represents a unique human capital that the state and civil society must support, including through engagement in adaptive sports.

Keywords: war veterans, physical culture and sports activity, inclusiveness, adaptive sport, engagement.

Маринич В., Когут І. Досвід залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 69–79

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-10>

Marynych V., Kohut I. Experience in involving war veterans in adaptive sports activities

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 69–79

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-10>

© Маринич В., Когут І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Вступ. Широкомасштабна збройна агресія росії проти України зумовила стрімке, безпрецедентне для країни в новітній історії зростання чисельності ветеранської спільноти. На квітень 2026 р. Єдиний державний реєстр ветеранів війни включає понад 1777 тис. осіб, серед яких понад 152 тис. мають інвалідність, набуту внаслідок війни [1]. Такі демографічні зрушення вимагають відповідних змін державної політики: фізкультурно-спортивна діяльність дедалі частіше переходить із розряду допоміжного заходу до статусу одного з провідних інструментів реінтеграції ветеранів, оскільки вона комплексно впливає на фізичне відновлення, психоемоційну стабілізацію та соціальну адаптацію колишніх військовослужбовців до умов цивільного життя.

Проведені попередні дослідження авторами щодо міжнародного та національного досвіду організації інклюзивної фізкультурно-спортивної діяльності для ветеранів війни та членів їхніх сімей [5; 6; 7], спортивних преференцій ветеранам війни [3] та систематичні огляди наукової літератури останніх років підтверджують позитивний вплив фізичної активності на психологічне благополуччя військовослужбовців, терапевтичний і соціальний потенціал адаптивного спорту для ветеранів бойових дій, зокрема на формування рішучості, внутрішньої стійкості, відчуття досягнення та соціальної інтеграції [10; 14; 15; 20]. Окремий напрям досліджень присвячено ролі адаптивного спорту у трансформації самоідентичності ветеранів з інвалідністю: перехід від ідентичності «військовослужбовця» до ідентичності «спортсмена з інвалідністю» супроводжується зростанням самооцінки, зниженням рівня тривожності та формуванням нового відчуття «норми» [17]. Водночас дослідники наголошують на провідній ролі соціального складника: групова активність і контакт з іншими ветеранами, що пройшли подібний досвід, виступають ресурсом «соціального зцілення», компенсуючи втрату соціальних зв'язків після завершення військової служби [17].

Доведено, що участь у спорті та фізичній активності після травми корисна для відновлення самобутності ветеранів з інвалідністю, дозволяючи їм розвивати ідентичність після військової служби, одночасно відновлюючи зв'язок з аспектами їхнього попереднього військового статусу [11; 12]. Спорт надає ветеранам з інвалідністю можливість розкрити свій потенціал та налагодити позитивне життя після закінчення військової служби, заохочуючи їх знаходити нові змістовні стосунки та відчувати нове почуття задоволення [11; 14; 15].

Єдність, пов'язана з командною фізичною активністю, також відроджує почуття товариства, яке було поширене під час служби ветеранів у армії, допомагаючи їм знову відчувати зв'язок зі своєю колись важливою військовою ідентичністю та знову відчувати мотивацію до життя [10].

Державна Стратегія ветеранської політики України до 2030 року [8] наголошує на інклюзивності фізкультурно-спортивної діяльності ветеранів та членів їхніх сімей як на одному з пріоритетів. Водночас успішність реалізації цього пріоритету безпосередньо залежить від якості емпіричної бази, що описує реальний досвід ветеранської спільноти: яким шляхом ветерани приходять до адаптивного спорту, що мотивує їх продовжувати заняття, і яку організаційну модель спортивної реабілітації вони самі вважають найбільш прийнятною.

Попри наявність розвинених міжнародних методологій моніторингу (зокрема, щорічних опитувань Wounded Warrior Project у США [18; 19] та опитувань благодійного фонду Help for Heroes у Великій Британії [16] і Beit Halochem UK [13]), а також вітчизняних досліджень – соціологічного опитування «Образ ветерана» Українського ветеранського фонду [2] та дослідження «Радість руху» Центру ініціатив «Повернись живим» [9] – бракує комплексного аналізу саме траєкторії залучення українських ветеранів до адаптивного спорту: моменту й контексту першого контакту зі спортивною активністю, ієрархії мотиваційних чинників і бажаної організаційної моделі супроводу. Це особливо актуально в умовах триваючої війни за Незалежність України, коли потік новоприбулих до ветеранської спільноти осіб з пораненнями є постійним, а не завершеним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2026–2030 рр. за темою 1.1 «Концептуальні засади розвитку професійного, неолімпійського та адаптивного спорту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та національного контексту» (номер державної реєстрації 0126U003849) та темою «Науково-методичне забезпечення як інструмент імплементації інклюзивної фізкультурно-спортивної діяльності ветеранів війни і членів їх сімей» (номер державної реєстрації 0125U002028).

Мета дослідження – аналіз досвіду залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом задля визначення шляхів імплементації інклюзивності у фізкультурно-спортивну діяльність ветеранів війни і членів їхніх сімей в Україні.

Матеріали та методи дослідження

Учасники. Емпіричну основу розвідки становлять результати онлайн-опитування 112 ветеранів російсько-української війни, проведеного Національним університетом фізичного виховання і спорту України у 2025–2026 рр. До соціально-демографічного профілю ветеранів війни в анкету було включено демографічні (стать, вік) та соціальні (статус, наявність поранення, травми чи хвороби під час проходження військової служби, проходження етапу лікування та реабілітації) показники (табл. 1).

Процедура (організація дослідження). Дослідження проводилося методом онлайн-анкетування (Google Forms) протягом серпня 2025 – березня 2026 рр. Інструментарій включав 14 структурованих запитань із закритими відповідями, множинним вибором та елементами відкритих коментарів. Один з блоків в анкеті реконструює траєкторію залучення респондентів до адаптивного спорту. Критерії включення до вибірки: статус ветерана/ки російсько-української війни, підтверджений шляхом самоідентифікації. Критерії виключення: відсутність досвіду або інформації щодо адаптивного спорту. Збір даних здійснювався через мережі ветеранських організацій, реабілітаційних центрів та спортивних клубів. Дослідження відповідає принципам добровільності участі та анонімності.

Методи. Аналіз наукової літератури; індуктивний метод; синтез та узагальнення; методи математичної статистики (описова статистика (частоти, відсоткові розподіли)).

Результати. Задля відтворення процесу залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом важливо було

визначити концептуальне розуміння респондентів щодо поняття «адаптивний спорт». Серед чотирьох запропонованих дефініцій (усі визначення представлені відповідно до чинного законодавства України, Закону України «Про фізичну культуру і спорт») є найбільш суголосним для ветеранської спільноти: «спорт ветеранів війни», «адаптивний спорт», «фізкультурно-спортивна реабілітація», «спорт осіб з інвалідністю». Респонденти також мали змогу написати власне визначення. Релевантність визначень досвіду ветеранів війни дозволила з'ясувати, яка концепція адаптивного спорту (реабілітаційна, змагальна, ветераноорієнтована чи ширша інклюзивна) на практиці реалізується у напрямках фізкультурно-спортивної діяльності. Більшість респондентів обрали одне з чотирьох офіційних визначень, що свідчить про достатній рівень обізнаності в термінології (табл. 2). Три особи надали унікальні особисті відповіді.

Більша частина респондентів (36,6%) ідентифікує адаптивний спорт насамперед крізь призму ветеранського виміру – участі у спортивних заходах та відновлення здоров'я. Суттєва частка (25,9%) акцентує на реабілітаційній складовій частині адаптивного спорту без спортивних змагань. Значна частина респондентів (24,1%) розуміє визначення «адаптивного спорту» як залучення до занять фізичною культурою з метою відновлення та інтеграції у суспільство, і таким чином визначення адаптивного спорту на сьогодні тлумачиться в законодавстві. Лише 10,7% асоціюють поняття виключно зі спортом

вищих досягнень. Унікальні 2,7% відповідей («Займатися хоч чимось, що розвантажує психічний стан, покращує фізичну форму та надає хоч якесь відновлення після поранення. Бо, наприклад, я не знаю, де можна займатися адаптивним спортом для відновлення», «Всі позиції підходять під кожен період з початку поранення») виявляють проблему доступу до інформації ветеранів війни щодо можливостей для занять адаптивним спортом.

Результати опитування свідчать про перевагу тлумачення поняття «адаптивний спорт» як напряму спорту для функціонального та соціального відновлення ветеранської спільноти, що на сьогодні не відповідає законодавству і потребує нормативного врегулювання для «єдиної» мови професійної спільноти сфери фізичної культури і спорту, терапії та реабілітації, психології та ветеранської спільноти.

Вивчення попереднього спортивного досвіду ветеранів війни до поранення вивчався через закриті запитання (рис. 1).

Понад 60% ветеранів мали спортивний досвід до поранення або мобілізації, що є важливим чинником більш швидкого залучення до адаптивного спорту. Третина (33%) розпочали систематичні заняття вже у процесі відновлення, це підтверджує потенціал адаптивного спорту як терапевтичного інструменту навіть для тих, хто раніше не мав спортивного досвіду.

Визначення періоду (моменту) залучення до занять адаптивним спортом з'ясовувалося через закриті

Таблиця 1 – Соціально-демографічний профіль ветеранів війни (n=112)

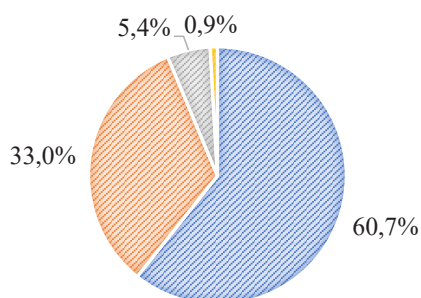
Характеристика	Категорія	n	%
Стать	Чоловіча	109	97,3
	Жіноча	3	2,7
Вік	18–25 років	2	1,8
	26–35 років	31	27,7
	36–45 років	45	40,2
	46–60 років	30	26,8
	60+ років	4	3,6
Статус	Демобілізований/а	84	75,0
	Діючий військовий	20	17,9
	Інший статус*	8	7,1
Поранення	Так	109	97,3
	Ні	3	2,7
Лікування	Так	106	94,6
	Ні	6	5,4
Реабілітація	Так	89	79,5
	Ні	23	20,5
Час після демобілізації (n=91)**	До 1 року	19	20,9
	1 рік	14	15,4
	1,5 року	25	27,5
	2+ роки	33	36,3

Примітка. * – категорія «Інший статус» включає осіб з інвалідністю внаслідок поранень, звільнених по ВЛК тощо

** – сума відповідей у підрозділі «Час після демобілізації» – 91 особа (7 демобілізованих не відповіли)

Таблиця 2 – Розподіл відповідей респондентів щодо розуміння поняття «адаптивний спорт»

Визначення	n	%
Спорт ветеранів війни – це напрям спорту, що забезпечує залучення ветеранів війни та членів їхніх сімей до занять фізичною культурою і спортом з метою відновлення їхнього здоров'я, їхньої психологічної та соціальної адаптації, підготовку та участь ветеранів війни у всеукраїнських, міжнародних та інших спортивних заходах та спортивних змаганнях	41	36,6
Фізкультурно-спортивна реабілітація – система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану	29	25,9
Адаптивний спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту спрямована на залучення осіб з інвалідністю та/або осіб з обмеженням повсякденного функціонування до занять фізичною культурою з метою сприяння відновленню для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, соціально-трудової адаптації та інтеграції у суспільство, сприяння фізичній, психологічній реабілітації, забезпечення можливості ведення самостійного способу життя та залученості до місцевої спільноти	27	24,1
Спорт осіб з інвалідністю – напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з видів спорту осіб з інвалідністю та підготовкою спортсменів до цих змагань	12	10,7
Власне визначення / інше	3	2,7

- Мав/ла попередній досвід занять спортом (до поранення)
- Почав/ла займатися на етапі реабілітації або після поранення
- Не мав/ла досвіду занять спортом
- Почав активно під час служби

Рисунок 1 – Попередній спортивний досвід ветеранів війни (n=112)

запитання (множинний вибір) та зафіксувало часову точку залучення до адаптивного спорту (рис. 2).

Результати засвідчують відсутність єдиної траєкторії залучення до адаптивного спорту. Слід зауважити, що реабілітаційний та пост-цивільний періоди є майже рівноцінними у виборі ветеранів війни (39,3% та 37,5% відповідно), що підтверджує актуальність залучення до занять адаптивним спортом саме на етапі реабілітації і довгий період після служби. Початок занять уже після повернення у цивільне життя вказує на значний часовий розрив між отриманням поранення та систематичними заняттями спортом. Кожен п'ятий (22,3%) розпочав заняття вже під час лікування – ранній старт є досить поширеною практикою, що свідчить про зростання інтеграції спортивного складника у клінічний та реабілітаційний процеси. Водночас респонденти мали окрему думку на питання,

а саме: «Тренування розпочав через три дні після операції – ампутація лівої ноги вище коліна» (приклад стійкості та вмотивованості); «Не маю доступу до адаптивного спорту в Україні через відсутність державного фінансування лікування і був змушений їхати до Брюсселя» (підтверджує критичність проблеми); «Пробую відновитись самостійно на стадіоні» (вказує на дефіцит організованих програм); «Я не відновлювався через адаптивний спорт. А тренувався просто через те, що це було частиною життя до поранення і залишилося після», «Я у спорті все життя» (засвідчує вагому роль адаптивного спорту в житті ветеранів війни).

Обидва питання вербалізують центральну тезу якісного аналізу – «ветерани залучаються до адаптивного спорту після поранення незалежно від того, займалися раніше спортом чи ні» – та дозволяють перевірити припущення

про скорочення «шляху» до адаптивного спорту за наявності попереднього спортивного досвіду.

Мотиваційний аспект аналізувався шляхом контент-аналізу варіантів відповідей та відкритих коментарів (рис. 3).

Домінуючим мотиваційним чинником для ветеранів виступає вплив ветеранської спільноти (51,8%) – ветеранів, які розвивають адаптивний спорт серед ветеранів у своїй громаді, та побратимів, які вже займаються адаптивним спортом і активно просувають його серед своїх. Це підтверджує роль горизонтальних ветеранських мереж як важливого каналу залучення до занять. Значна частка

ветеранів (19,7%) вказує на власне, самостійне внутрішнє рішення – особливо серед тих, хто мав попередній спортивний досвід. Важливий вплив близьких людей та тих, хто пройшов шлях відновлення засобами адаптивного спорту (35,8%). Роль реабілітолога та медичного персоналу залишається невисокою (14,3%), що свідчить про розрив між медичною реабілітацією та спортивним відновленням, та співставна з позицією тренера як чинника мотивації. Серед поодиноких відповідей: «Ігри нескорених були метою, я хотів туди потрапити, бачив ролик, що ветерани мають світові адаптивні змагання», «Організації, які розвивають адаптивний спорт», «Знайома скинула

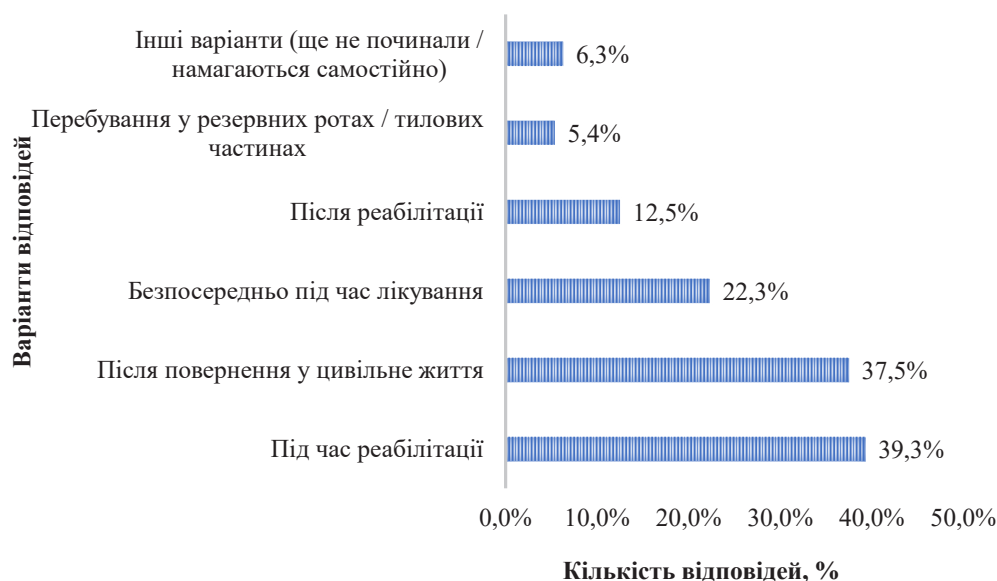

Рисунок 2 – Періоди залучення ветеранів війни до відновлення через адаптивний спорт (n=112)

Рисунок 3 – Ключові джерела мотивації ветеранів війни до занять адаптивним спортом (n = 112)

посилання у фейсбук на волейбол сидячи», «Життєва ситуація, розрив сім'ї» та інші розширюють діапазон впливів на ветеранів війни.

Мотиваційний потенціал горизонтальних ветеранських мереж є провідним внутрішнім ресурсом імплементації – ця закономірність є принциповою для проектування спортивних програм для ветеранів війни: реєг-coaching модель (ветеран-тренер-ветеран) є природним та найефективнішим каналом залучення, що підтверджується досвідом США (Wounded Warrior Project) [18; 19], Великої Британії (Help for Heroes) [16] та Ізраїлю (мережа Beit Halochem) [13]. Для України це означає необхідність інституціоналізації ролі «спортивного амбасадора» у ветеранських громадах.

У процесі дослідження з'ясували, які зі спортивних програм (змагань) знайомі для ветеранів війни, або в яких з них вони брали участь (рис. 4).

Слід зазначити, що Invictus Games залишаються найвідомішою спортивною програмою серед ветеранів (65,2%). У квітні 2026 р. відзначалося 10-річчя руху Invictus в Україні, який на сьогодні об'єднує понад 50 тис. послідовників. Впізнаваними серед ветеранської спільноти також є міжнародні спортивні змагання Warrior Games (24,1%), що були започатковані у 2010 р. як спосіб відновлення та реабілітації поранених воїнів армії США (збірна України взяла участь вперше у 2022 р.); Marine Corps & Air Force Trials (21,4%) – щорічні спортивні змагання для поранених військовослужбовців і ветеранів Повітряних сил та Морської піхоти США (збірна України бере участь з 2024 р.); Spartan (para race) (21,4%) – забіг із перешкодами для спортсменів з ампутаціями та порушеннями опорно-рухового апарату, організований Spartan Ukraine. Вітчизняні програми – «Ігри Героїв», «ГАРТ», «Сильні України» – поступово стають упізнаваними, однак суттєво програють за охопленням міжнародним аналогам. Менш відомими залишаються регіональні та спеціалізовані програми. Це свідчить про необхідність активного медіапросування національних програм. Серед категорії відповіді «Інші» трапляються Strong Spirit's Games, «Звитяга Нескорених», «Північний форпост» тощо.

Опитування щодо можливостей і бажань долучитися до програм відновлення через адаптивний спорт передбачало декілька варіантів (рис. 5).

Найбільш затребуваними серед ветеранів війни (58,9%) є спортивні програми з адаптивного спорту, що передбачають змагання, навчально-тренувальний процес та комплексний супровід фахівців – реабілітологів, психологів, медиків, масажистів, тобто спортивні програми із супроводом міждисциплінарної команди. Серед вибірки 97,3% з респондентів мали поранення або травми, тому потреба у медико-спортивному, психологічному та реабілітаційному супроводі надзвичайно важлива. Ця модель відповідає міжнародному «золотому стандарту», зокрема, програмам Warrior Games (США), у яких поєднано спортивний складник з психологічним та реабілітаційним супроводом. Вагому частку (39,3%) займає бажання долучитися до програм, які сприяють професійному розвитку ветеранів/ок та пошуку професії (наприклад, Школа адаптивних тренерів або проєкт «Спортивні Амбасадори»). Це підтверджує затребуваність підготовки тренерів з адаптивного спорту і бажання самим стати тренерами.

Змагальні програми без тренувального супроводу (35,7%) та регулярні тренування з метою стати призером чи чемпіоном Паралімпійських ігор (32,1%) – ці два варіанти обирали переважно ветерани, які вже мали спортивний досвід (55,4% мали попередній досвід до служби) і чітку ціль – досягнення найвищого спортивного результату. Паралімпійський спорт показово частіше обирали молодші вікові групи (26–35 р.; 45%), ніж старші (46–60 р.; лише 17%). Це узгоджується із загальними закономірностями: молодші ветерани більше орієнтовані на спортивні досягнення, тоді як старші – на відновлення та соціалізацію.

Третина ветеранів (31,3%) готова тренуватися поруч із цивільними у звичайних спортивних секціях. Це важливий запит для організації інклюзивної фізкультурно-спортивної діяльності і вирішення питань соціальної інтеграції ветеранів війни без окремих «ветеранських просторів», а участі в звичайному спортивному житті суспільства.

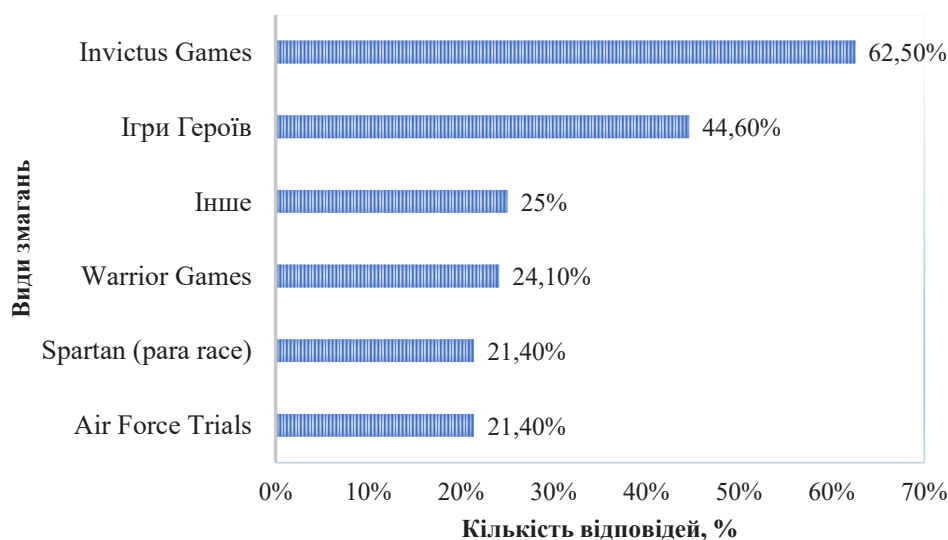
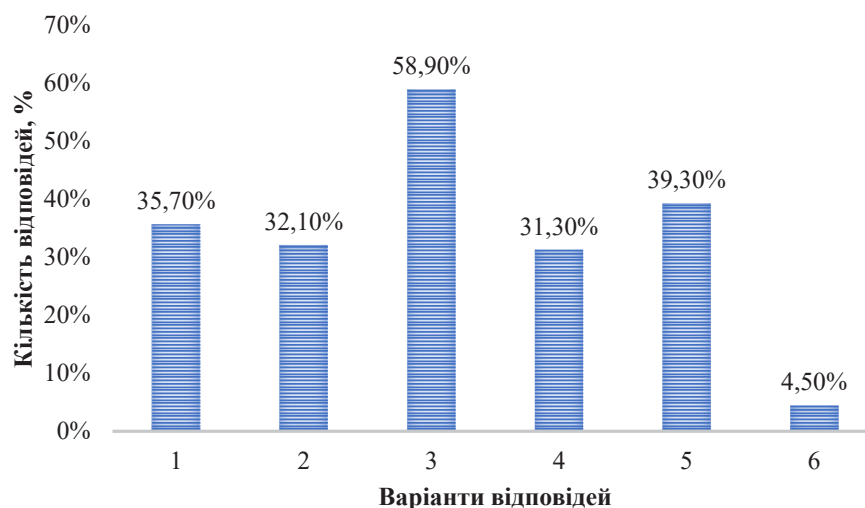

Рисунок 4 – Спортивні програми (змагання), з якими знайомі або брали участь ветерани війни (n = 112)

Отже, вибір ветеранської спільноти потребує інституційної підтримки держави і спортивних організацій щодо побудови найбільш затребуваної моделі «рівний – рівному», в якій поєднується відновлення ветеранів через адаптивний спорт із супроводом спеціалістів та професійна підготовка тренерів, що дозволить з повагою і довірою залучити більше ветеранів війни, і є надзвичайно цінним з погляду сталого розвитку системи.

Важливим питанням стало визначення напрямів перспективних можливостей для ветеранів війни, які допомогли розкрити заняття адаптивним спортом як засобом відновлення (рис. 6).

Три найпоширеніші відповіді – просування адаптивного спорту в громаді, організація секцій чи спортивних змагань (28,6%), створення громадських організацій і заняття організаційною, спортивною чи інформаційною

- 1 – змагальні програми, які не передбачають навчально-тренувальний процес;
 2 – регулярні тренування з метою стати призером чи чемпіоном Паралімпійських ігор;
 3 – спортивні програми з адаптивного спорту з комплексним супроводом;
 4 – інклюзивні спортивні секції у спортивних клубах або ДЮСШ;
 5 – програми, які сприяють професійному розвитку ветеранів/ок;
 6 – інші.

Рисунок 5 – Програми відновлення через адаптивний спорт (n = 112)

Рисунок 6 – Напрями перспективних можливостей для ветеранів війни після долучення до занять адаптивним спортом (n = 112)

діяльністю (23,2%) та тренерська діяльність (23,2%), що загалом близько 75% респондентів, засвідчують, що ветерани не лише хочуть отримувати державну допомогу для заняття адаптивним спортом, а і самі готові брати на себе відповідальність і розвивати адаптивний спорт для інших.

Кожен третій респондент розглядає адаптивний спорт як початок нового фаху – тренера (23,2%) або реабілітолога (9,8%), з яких таку відповідь обрало 44% ветеранів віком 36–45 років. Це найбільш фахово зрілий вік, коли людина вже має досвід, мотивацію і ще досить часу для нової кар'єри. Результати відповідей на такі питання анкети засвідчили, що 58,0% ветеранів війни відзначають критичний брак фахівців для тренувань з адаптивних видів спорту, які можуть адаптувати навчально-тренувальний процес під конкретну травму. Таким чином, запит на професійний розвиток ветеранів є не лише особистою кар'єрною амбіцією, а і об'єктивною відповіддю ветеранської спільноти на системний дефіцит кваліфікованих кадрів. Фахівці сфери фізичної культури і спорту мають ідентифікувати можливості ветеранської спільноти як «цінного ресурсу», який потребує інституційного оформлення – через акредитовані програми підготовки тренерів для адаптивного спорту.

Кожен п'ятий учасник (19,6%) бачить своє майбутнє у сфері публічного управління спортом, що свідчить про усвідомлення того, що зміни на рівні окремої громади є недостатніми – потрібна системна державна політика. Результати підтверджують наявність кадрового резерву для Міністерства у справах ветеранів України та Міністерства молоді та спорту України, що зацікавлені у розвитку ветеранської політики.

Частина респондентів (більше 10%) готові розпочати власну справу, започаткувати спортивний бізнес, стати спортивним менеджером для команд і зайнятися організацією, фандрейзингом та промоцією адаптивного спорту. Лише 4,5% опитуваних зазначили, що не мають жодних перспектив, пов'язаних з адаптивним спортом, проте з відкритих відповідей зрозуміло, що це відображення особливостей поточного життя в Україні: тривожність, невизначеність, концентрація на виживанні. Серед конкретних відкритих коментарів такі: «Адаптивний спорт дав можливість відновитися навіть більше, ніж я планував. Це дозволило мені проходити службу після навіть тяжкого поранення. На сьогодні служба в пріоритеті»; «Я працював

тренером до поранення. Зараз спорт для мене – це просто форма підтримки, не більше»; «Повномасштабна війна все змінила».

Залучення членів сімей до занять адаптивним спортом разом з ветеранами війни – окрема ціль ветеранської політики, і водночас найменш методично забезпечений її напрям. Питання анкети дозволяють уперше кількісно оцінити фактичну сімейну залученість у вибірці (рис. 7).

Разом із сім'єю займаються 45,5% респондентів (51 зі 112, включно з відповідями «періодично» та «рідко»); 54,5% – не залучають родину. Серед тих, хто займається спільно, переважають заняття з подружжям (31 згадка) і дітьми (26 згадок). Вільні відповіді вказують на структурний бар'єр: «зазвичай залучається виключно ветеран або особа з інвалідністю, і програми не розраховані на сім'ю». Отже, майже половина ветеранів вже практикує сімейний формат всупереч відсутності спеціальних програм, це попит, який державна система поки не обслуговує. Включення показника сімейної залученості до звітності адаптивних клубів і розробка методичних протоколів спільних тренувань видаються першочерговими кроками.

Дискусія. Отримані результати доцільно розглянути у контексті наявних міжнародних та національних емпіричних джерел, що дозволяє визначити, які закономірності залучення українських ветеранів до адаптивного спорту є універсальними, а які зумовлені специфікою активної фази війни за Незалежність України.

Так, щорічні опитування *Annual Warrior Survey* організації *Wounded Warrior Project* (США), які охоплюють понад 185 тис. зареєстрованих ветеранів, фіксують, що близько половини (42,7% за даними 2025 р.) відзначають, що використовують фізичну активність (наприклад, фізичні вправи, гольф, тренування у спортзалі, їзду на велосипеді тощо) як засіб або інструмент, що допомагає їм подолати стрес або проблеми емоційного чи психічного здоров'я [8]. Це узгоджується з результатами представленого дослідження: найбільш затребуваною серед ветеранів війни (58,9%) є спортивна програма з адаптивного спорту, що поєднує змагання, навчально-тренувальний процес та комплексний супровід реабілітологів, медиків, психологів і масажистів. Міждисциплінарна команда ефективніше зможе забезпечити фізичне і психологічне відновлення здоров'я. Іншими словами, в обох контекстах – американському та українському – попит на спорт як інструмент

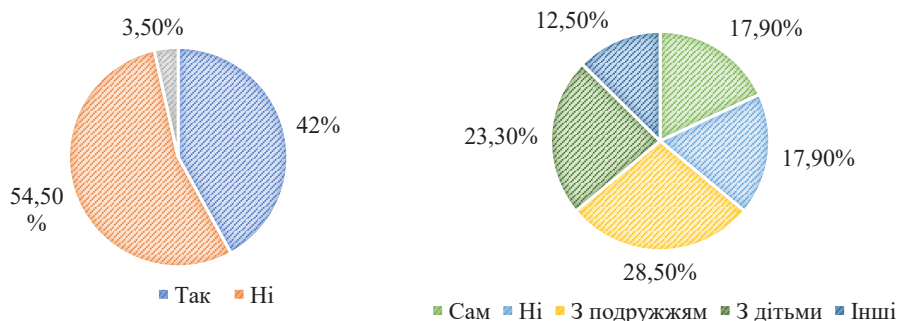

Рисунок 7 – Сімейний вимір адаптивного спорту (n = 112)

відновлення не відокремлюється від запиту на медико-психологічний супровід, що підтверджує універсальність моделі «спорт і реабілітація», втіленої, зокрема, у програмах *Warrior Games*.

Водночас є і суттєва відмінність. Опитування *Wounded Warrior Project* та дослідження благодійного фонду *Help for Heroes* у Великій Британії [9] проводяться щорічно серед ветеранів, які подолали бар'єр первинного доступу до системи підтримки держави. Натомість вибірка представленого дослідження сформована через мережі ветеранських організацій, реабілітаційних центрів і спортивних клубів без прив'язки до однієї інституції. Це дозволило зафіксувати момент первинного залучення. Зокрема, отриманий розподіл моментів залучення (22,3% – під час лікування, 39,3% – на етапі реабілітації, 37,5% – уже в цивільному житті) є фіксацією траєкторії доступу до адаптивного спорту.

Виявлена провідна роль горизонтальних ветеранських мереж (51,8% респондентів) як ключового мотиваційного чинника – модель «ветеран-побратим» (peer-to-peer) – безпосередньо узгоджується з висновками систематичних оглядів про роль соціальної підтримки в адаптивному спорті: контакт з іншими особами, що пройшли подібний досвід поранення, виступає ресурсом «соціального зцілення» та компенсує втрату фронтового товариства [4].

Соціологічне опитування «Образ ветерана» Українського ветеранського фонду за 2024–2025 рр. зафіксувало розрив між високим рівнем суспільної довіри до ветеранів (88–96%) і різким падінням задоволеності виконанням державних зобов'язань – з 69% у 2022 р. до 25% у 2024 р., а також 53% опитаних вважають програми підтримки ветеранів неефективними [10]. Водночас отримані дані свідчать не про лише опору на державну підтримку ветеранів війни, а і прояв громадянської активності: у представленому дослідженні більшість респондентів (близько 75%) виявили готовність самостійно розвивати адаптивний спорт у власній громаді – як тренери, організатори чи засновники громадських ініціатив, що відповідає логіці горизонтальних мереж «рівний – рівному», описаних вище.

Дослідження Центру ініціатив «Повернись живим» «Радість руху. Як адаптивний спорт допомагає ветеранам та ветеранкам відновитися» (2024–2025) стало першою в Україні спробою якісного осмислення впливу адаптивного спорту на якість життя ветеранів війни [11]. Серед висновків дослідження є такий, що реабілітаційні центри є «точкою входу» в адаптивний спорт для більшості ветеранів після поранення [11], що безпосередньо корелює з результатами представленого дослідження: реабілітаційний (39,3%) та пост-цивільний (37,5%) періоди є практично рівноцінними каналами залучення, а кожен п'ятий ветеран (22,3%) розпочинає заняття вже на етапі лікування. Це підтверджує спостереження «Повернись живим», що момент і характер взаємодії зі спортом саме під час медичного супроводу формує подальше ставлення ветерана до адаптивного спорту як інструмента відновлення.

Якісні дані дослідження «Повернись живим» про спільні заняття спортом як «точку перетину військової та цивільної культур» і простір для безпечного спілкування

без необхідності пояснювати досвід поранення [11] змістовно співвідносяться з відкритими коментарями респондентів представленого дослідження щодо ролі побратимства та особистого прикладу інших ветеранів.

Проведене дослідження має декілька обмежень, які слід враховувати під час інтерпретації результатів. По-перше, вибірка ($n = 112$) сформована методом неймовірного («снігової кулі») добору через мережі ветеранських організацій, реабілітаційних центрів і спортивних клубів, що зумовлює завищене представлення осіб, які вже певним чином дотичні до адаптивного спорту або спортивної інфраструктури, і обмежує можливість поширення результатів на всю генеральну сукупність ветеранів війни в Україні, чисельність якої перевищує 1,7 млн осіб. По-друге, гендерний дисбаланс вибірки (97,3% чоловіків) не дозволяє повноцінно врахувати специфічний досвід жінок-ветеранок, частка яких у генеральній сукупності, хоча й менша, продовжує зростати. По-третє, порівняння з міжнародними опитуваннями (*Wounded Warrior Project*, *Help for Heroes*) має оглядовий, а не статистичний характер через відмінності в методології формування вибірок, інструментарії та національний контекст, що унеможливорює пряме статистичне порівняння показників.

Висновки. *Аналіз досвіду залучення ветеранів війни для занять адаптивним спортом засвідчив такі ключові закономірності:*

1. У ветеранській спільноті відсутнє уніфіковане концептуальне розуміння поняття «адаптивний спорт». Така термінологічна неоднорідність потребує нормативного регулювання та формування єдиної мови для фахівців у сфері фізичної культури і спорту, реабілітації та психології.

2. Більшість ветеранів (понад 60%) мали спортивний досвід до поранення або мобілізації, що є значущим чинником більш швидкого повернення до рухової активності. Водночас третина (33%) розпочала систематичні заняття у процесі відновлення, що підтверджує терапевтичний потенціал адаптивного спорту навіть для осіб без попередньої спортивної підготовки. Траєкторія залучення до адаптивного спорту є варіативною й індивідуальною, потребує забезпечення безперервності спортивного супроводу на всіх етапах – від клінічного відновлення до соціально-інтеграційного. Провідним мотиваційним чинником для ветеранів служить горизонтальний вплив ветеранської мережі: побратими та ветерани-амбасадори, які особистим прикладом просувають адаптивний спорт у громадах.

3. Найбільш затребуваною організаційною моделлю є спортивна програма з адаптивного спорту із комплексним супроводом та залученням міждисциплінарної команди – реабілітологів, медиків, психологів, масажистів. Причому третина ветеранів виявила готовність тренуватися разом із цивільними в інклюзивних секціях, що підтверджує запит на повноцінну соціальну інтеграцію, а не відокремлений «ветеранський простір».

4. Ветерани вважають адаптивний спорт не лише засобом особистого відновлення, а й як відправну точку для суспільно значущої діяльності: більшість респондентів висловили готовність просувати адаптивний спорт у своїй громаді, займатися тренерською діяльністю або

організаційною роботою. Водночас більше половини опитаних зафіксували критичний брак кваліфікованих фахівців, здатних адаптувати тренувальний процес під конкретну травму. Опитування зафіксувало попит ветеранів війни (більше половини опитаних) на залучення членів їхніх сімей до спільних занять, проте на державному рівні практично відсутні спеціальні програми, які задовольняють цю потребу.

Таким чином, аналіз досвіду залучення ветеранів війни до занять адаптивним спортом засвідчив як значний внутрішній потенціал ветеранської спільноти – мотиваційний, кадровий та організаційний, так і системні бар'єри: термінологічну неузгодженість, розрив між медичною

реабілітацією та спортивним відновленням, дефіцит фахівців і обмежений доступ до інформації. Усунення цих бар'єрів потребує цільової державної політики, побудованої на моделі «рівний – рівному» та інфраструктури, забезпеченої кадровими й інформаційними ресурсами. Ветеранська спільнота є унікальним людським капіталом, який держава та громадянське суспільство мають підтримувати, в тому числі через заняття адаптивним спортом.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні впливу адаптивного спорту на добробут та життя загалом ветеранів війни в Україні.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративні дані в значенні Закону України «Про державну статистику», що збираються Міністерством у справах ветеранів України. Набори даних – Портал відкритих даних. Головна сторінка – Data.gov.ua. URL: <https://data.gov.ua/dataset/034f43a4-133a-498f-8478-6076ed1013e4>
2. Аналітика. Ветеранський фонд (Поруч з ветераном). URL: <https://veteranfund.com.ua/analitics/>
3. Маринич В. Спортивні переваги ветеранів війни: аналіз вибору адаптивних видів спорту. Молодь та олімпійський рух : Зб. тез доп. XIX Міжнар. конф. молодих вчен., м. Київ, 14 трав. 2026 р. Київ, 2026. С. 33–34. URL: https://uni-sport.edu.ua/images/documents/Osvita/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A2%D0%95%D0%97_%D0%9C%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%94%D0%AC_14052026.pdf
4. Маринич В., Когут І. Аналіз нормативно-правових документів, що регулюють права ветеранів війни та членів їхніх сімей у процесі фізкультурно-спортивної діяльності. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : тези IX Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 27 листоп. 2025 р. Київ, 2025. С. 346–351. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17720181>
5. Маринич В., Когут І. Концепт імплементації інклюзивності у фізкультурно-спортивну діяльність ветеранів війни та членів їхніх сімей. *Sport Science Spectrum*. 2025; 3: 65–72. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-3-10>
6. Маринич В., Когут І. Національний досвід моніторингу інклюзивності фізкультурно-спортивної діяльності для ветеранів війни і членів їхніх сімей. *Sport Science Spectrum*. 2026. № 1. С. 85–95. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-1-11> (дата звернення: 06.04.2026).
7. Маринич В., Когут І. Міжнародний досвід організації інклюзивної фізкультурно-спортивної діяльності для ветеранів і членів їхніх сімей. *Sport Science Spectrum*, 2025. 4, 47–57. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-7>
8. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.11.2024 № 1209-р : станом на 26 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text>
9. «Радість руху. Як адаптивний спорт допомагає ветеранам та ветеранкам відновитися»: перше в Україні дослідження у цій сфері. Центр Ініціатив ПЖ. URL: <https://cbacenter.ngo/page/radist-ruhu-ia-k-adaptivnii-sport-dopomagaie-veteranam-ta-veterankam-vidnovitisia>
10. Caddick N., Smith B. The impact of sport and physical activity on the well-being of combat veterans: A systematic review. *Psychology of Sport and Exercise*. 2014. Vol. 15. No. 1. P. 9–18. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.011>
11. Fakolade A. O., Latimer-Cheung A. E., Shirazipour C. H. Quality participation: Perspectives of physical activity service providers for veterans with disabilities. *Disability and Health Journal*. 2021. Vol. 14. No. 3. P. 101094. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101094> (дата звернення: 25.06.2026).
12. Hammond L. M. The influences of participation in an Elite Paralympic Military Program on the self-identity of active duty service members with acquired disabilities : Unpublished doctoral dissertation. West Virginia University. *The Research Repository @ WVU*. 2019. URL: <https://researchrepository.wvu.edu/etd/5744>
13. Home – Beit Halochem UK. *Beit Halochem UK*. URL: <https://bhuk.org/>
14. Psychosocial outcomes of an inclusive adapted sport and adventurous training course for military personnel / D. Carless et al. *Disability and Rehabilitation*. 2013. Vol. 35. No. 24. P. 2081–2088. <https://doi.org/10.3109/09638288.2013.802376>
15. Reflections on recovery, rehabilitation and reintegration of injured service members and veterans from a bio-psychosocial-spiritual perspective / M. Besemann et al. *Canadian Journal of Surgery*. 2018. P. S219–S231. <https://doi.org/10.1503/cjs.015318>
16. The Heroes Project. *The Heroes Project*. URL: <https://theheroesproject.org/>
17. Unveiling the Influence of Competitive Sports on the Sense of Self and Identity of Disabled Veterans : A Systematic Review and Mixed-Methods Synthesis / A. Hendrick et al. *Identity*. 2024. P. 1–19. <https://doi.org/10.1080/15283488.2024.2346257>
18. Veteran Statistics & Facts – Warrior Survey / WWP. *Veterans Charity – Non Profit Organization for Veterans*. URL: <https://www.woundedwarriorproject.org/mission/warrior-survey>
19. Veterans Charity – Non Profit Organization for Veterans. URL: <https://www.woundedwarriorproject.org/>
20. Well-Being, Resilience and Social Support of Athletes with Disabilities : A Systematic Review / T. Mira et al. *Behavioral Sciences*. 2023. Vol. 13. No. 5. P. 389. <https://doi.org/10.3390/bs13050389>

REFERENCES

1. Administratyvni dani v znachenni Zakonu Ukrainy "Pro derzhavnu statystyku", shcho zbyrautsia Ministerstvom u spravakh veteraniv Ukrainy. Nabory danykh – Portal vidkrytykh danykh. Holovna storinka – Data.gov.ua. Retrieved from: <https://data.gov.ua/dataset/034f43a4-133a-498f-8478-6076ed1013e4> (data zvernennia: 24.06.2026).
2. Analitika. Veteranskyi fond (Poruch z veteranom). Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/analitics/> (data zvernennia: 27.12.2025).
3. Marynych, V. (2026). Sportyvi preferentsii veteraniv viiny: analiz vyboru adaptynykh vydiv sportu. *Molod ta olimpiyskyi rukh*: Zb. tez dop. XIX Mizhnar. konf. molodykh vchen., m. Kyiv, 14 trav. 2026 r. Kyiv. S. 33–34. Retrieved from: https://uni-sport.edu.ua/images/documents/Osvita/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A2%D0%95%D0%97_%D0%9C%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%94%D0%AC14052026.pdf
4. Marynych, V., Kohut, I. (2025). Analiz normatyvno-pravovykh dokumentiv, shcho rehuliuut prava veteraniv viiny ta chleniv yikhnikh simey v protsesi fizkulturno-sportyvnoi diialnosti. *Suchasni tendentsii ta perspektivy rozvytku fizychnoi pidhotovky ta sportu Zbroynykh Syl Ukrainy, pravookhoronnykh orhaniv, riativnykh ta inshykh spetsialnykh sluzhb na shliakhu yevroatlantychnoi intehtatsii Ukrainy*: Tezy IX Mizhnar. naukovoprakt. konf., m. Kyiv, 27 lystop. 2025 r. Kyiv. S. 346–351. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17720181>
5. Marynych, V., Kohut, I. (2025). Kontsept implementatsii inkluzivnosti u fizkulturno-sportyvnu diialnist veteraniv viiny ta chleniv yikhnikh simey. *Sport Science Spectrum*. 3: 65–72. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-3-10>
6. Marynych, V., Kohut, I. (2026). Natsionalnyi dosvid monitorynu inkluzivnosti fizkulturno-sportyvnoi diialnosti dlia veteraniv viiny i chleniv yikhnikh simey. *Sport Science Spectrum*. № 1. S. 85–95. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-1-11> (data zvernennia: 06.04.2026).

7. Marynych, V., & Kohut, I. (2025). Mizhnarodnyi dosvid orhanizatsii inkluzivnoi fizkulturno-sportyvnoi diialnosti dlia veteraniv i chleniv yikhnikh simej. *Sport Science Spectrum*, 4, 47–57. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-7>
8. Pro skhvalennia Stratehii veteranskoi polityky na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2024–2027 rokakh: Rozporiadzh. Kab. Ministriv Ukrainy vid 29.11.2024 № 1209-r: stanom na 26 lystop. 2025 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text>
9. „Radist rukhu. Yak adaptyvnyi sport dopomahaie veteranam ta veterankam vidnovytisia”: pershe v Ukraini doslidzhennia u tsii sferi. Tsentr Initsiatyv PZh. Retrieved from: <https://cbacenter.ngo/page/radist-ruxu-iak-adaptivnii-sport-dopomagaje-veteranam-ta-veterankam-vidnovitisia>
10. Caddick, N., Smith, B. (2014). The impact of sport and physical activity on the well-being of combat veterans: A systematic review. *Psychology of Sport and Exercise*. Vol. 15. No. 1. P. 9–18. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.011>
11. Fakolade, A. O., Latimer-Cheung, A. E., Shirazipour, C. H. Quality participation: Perspectives of physical activity service providers for veterans with disabilities. *Disability and Health Journal*. 2021. Vol. 14. No. 3. P. 101094. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2021.101094>
12. Hammond, L. M. (2019). The influences of participation in an Elite Paralympic Military Program on the self-identity of active duty service members with acquired disabilities: Unpublished doctoral dissertation. West Virginia University. The Research Repository @ WVU. Retrieved from: <https://researchrepository.wvu.edu/etd/5744>
13. Home – Beit Halochem UK. *Beit Halochem UK*. Retrieved from: <https://bhuk.org/>
14. Carless, D. et al. (2013). Psychosocial outcomes of an inclusive adapted sport and adventurous training course for military personnel. *Disability and Rehabilitation*. Vol. 35. No. 24. P. 2081–2088. <https://doi.org/10.3109/09638288.2013.802376>
15. Besemann, M. et al. (2018). Reflections on recovery, rehabilitation and reintegration of injured service members and veterans from a bio-psychosocial-spiritual perspective. *Canadian Journal of Surgery*. P. S219–S231. <https://doi.org/10.1503/cjs.015318>
16. The Heroes Project. *The Heroes Project*. Retrieved from: <https://theheroesproject.org/>
17. Unveiling the Influence of Competitive Sports on the Sense of Self and Identity of Disabled Veterans: A Systematic Review and Mixed-Methods Synthesis / A. Hendrick et al. Identity. 2024. P. 1–19. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/15283488.2024.2346257>
18. Veteran Statistics & Facts – Warrior Survey / WWP. Veterans Charity – Non Profit Organization for Veterans. Retrieved from: <https://www.woundedwarriorproject.org/mission/warrior-survey>
19. Veterans Charity – Non Profit Organization for Veterans. Retrieved from: <https://www.woundedwarriorproject.org/>
20. Well-Being, Resilience and Social Support of Athletes with Disabilities: A Systematic Review / T. Mira et al. *Behavioral Sciences*. 2023. Vol. 13. No. 5. P. 389. <https://doi.org/10.3390/bs13050389>

Дата першого надходження статті до видання: 24.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Маринич В., <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, vmarynych@uni-sport.edu.ua

Когут І., <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>, kohut.iryana@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Marynych V., <https://orcid.org/0000-0003-2784-680X>, vmarynych@uni-sport.edu.ua

Kohut I., <https://orcid.org/0000-0002-3042-2189>, kohut.iryana@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

АНАЛІЗ ТЕХНІЧНИХ ДІЙ У СТРУКТУРІ ТРАЄКТОРІЇ РУХУ ШТАНГИ У КВАЛІФІКОВАНИХ ВАЖКОАТЛЕТІВ ПІД ЧАС ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Валентин Олешко, Максим Веславуцький

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Дослідження присвячене аналізу невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у важкоатлетів. Метою є вивчення динаміки виконання технічних дій у структурі траєкторії руху штанги кваліфікованими важкоатлетами різної статі та груп вагових категорій у процесі змагальної діяльності.

Матеріали та методи – аналіз науково-методичної літератури та інтернет-ресурсів; вивчення досвіду роботи тренерів і підготовки спортсменів; відеозапис змагальної діяльності; біомеханічний аналіз траєкторії руху штанги та математико-статистичні методи. Усього проаналізовано 1092 піднімань штанги у кваліфікованих важкоатлетів різних груп вагових категорій. У чоловіків проаналізовано 266 невдало виконаних технічних дій, а у жінок 361 дію відповідно.

Результати. Представлено аналіз невдало виконаних технічних дій у змагальних вправах у важкоатлетів різної статі та груп вагових категорій. Отримані результати дозволяють запобігти вадам техніки змагальних вправ у чоловіків та жінок для покращення формування технічної майстерності спортсменів.

Висновки: 1) представлено аналіз невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги в ривку та поштовху у важкоатлетів різної статі; 2) у ривку чоловіки мають перевагу у жінок за трьома невдалими технічними діями, а жінки «переважають» чоловіків за п'ятьма невдалими технічними діями; 3) у поштовху чоловіки мають перевагу у жінок за трьома технічними вадами, а жінки «переважають» чоловіків за п'ятьма невдалими технічними діями. 4) таким чином, жінкам треба працювати у декілька разів більше над усуненням невдалих технічних дій, показаних на змаганнях.

Ключові слова: технічні дії, траєкторія руху, змагальна діяльність, вагова категорія, формування техніки.

Valentin Oleshko, Maksym Veslavutskiy

ANALYSIS OF TECHNICAL ACTIONS IN THE STRUCTURE OF THE BARBELL MOTION TRAJECTORY IN QUALIFIED WEIGHTLIFTERS DURING COMPETITIVE ACTIVITIES

Abstract. The study is devoted to the analyzing unsuccessfully performed technical actions in the structure of the barbell's trajectory in weightlifters. The aim is to study dynamics of performing technical actions in the structure of the barbell's trajectory by qualified weightlifters of different genders and weight category groups during competitive activities.

Materials and methods. Analysis of scientific and methodological literature and Internet resources; study practices of coaches and athletes training; video recording competitive activities; biomechanical analysis of barbell trajectory and mathematical and statistical methods. A total of 1092 barbell lifts were analyzed by qualified weightlifters of different weight categories. In men 266 unsuccessful technical actions were analyzed, and in women 361 actions respectively.

Results. An analysis of unsuccessfully performed technical actions in competitive exercises in weightlifters of different genders and weight category groups was presented. The result obtained preventing technical defects in competitive exercises in men and women to improving the formation of technical skill of athletes.

Conclusions. 1) the analysis of unsuccessfully performed technical actions in the structure of the barbell's trajectory in the snatch and clean and jerk in weightlifters of different genders; 2) in the snatch men have an advantage over women in three unsuccessfully technical actions and women "outperform" men in five unsuccessfully technical actions 3) in the clean and jerk, men have an advantage over women in three technical faults and women "outperform" men in five unsuccessfully technical actions; 4) thus, women have to work several times harder to eliminate unsuccessfully technical actions shown in competitions.

Keywords: technical actions, movement trajectory, competitive activity, weight category, technique formation.

Олешко В., Веславуцький М. Аналіз технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів під час змагальної діяльності

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 80–87

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-11>

Oleshko V., Veslavutskiy M. Analysis of technical actions in the structure of the barbell motion trajectory in qualified weightlifters during competitive activities

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 80–87

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-11>

Вступ. Сучасна методика формування техніки важкоатлетичних вправ важкоатлетами різної статі та груп вагових категорій була сформована фахівцями та тренерами протягом багатьох десятиріч та інтенсивно вдосконалюється нині на основі сучасних досягнень наукового прогресу у важкій атлетиці. Разом із тим таке формування техніки важкоатлетичних вправ зазвичай здійснюється в процесі відпрацювання фазової структури траєкторії руху штанги у змагальних вправах, починаючи від відокремлення від помосту до фази фіксації її над головою. Контроль за траєкторією руху штанги здійснює тренер у взаємодії зі спортсменом під час навчально-тренувальних занять, а також у процесі змагальної діяльності кваліфікованих важкоатлетів за допомогою педагогічних спостережень та перегляду відеозаписів змагальних вправ [2; 5; 6, 11].

Формування та вдосконалення фазової структури траєкторії руху штанги є одним із головних завдань навчально-тренувального процесу кваліфікованих важкоатлетів різної статі на етапах багаторічної підготовки, а особливо максимальної реалізації індивідуальних можливостей. Разом із тим практика спорту показує, що кваліфіковані важкоатлети різної статі дуже часто допускають на всеукраїнських та міжнародних змаганнях певні технічні помилки у структурі траєкторії руху штанги, що негативно впливає на кінематичну та біодинамічну структуру руху всередині і призводить до невдало виконаних змагальних спроб [4; 7; 12; 14; 20].

Практика спорту свідчить, що траєкторія руху штанги у ривку та поштовху штанги має багато подібного, але й деякі відмінності. По-перше, змагальна вправа ривок виконується в один прийом із помосту на випростані руки в умовах обмеженої площі опору (обрис ступнів ніг важкоатлета). А змагальна вправа поштовху штанги виконується у два прийоми: піднімання штанги на груди (за кінематичною та динамічною структурою він схожий на піднімання штанги у ривку) та піднімання штанги від грудей [4]. По-друге, спортсмени піднімають у поштовху більшу вагу штанги, ніж у ривку – на 25–30%. Траєкторія руху штанги у поштовху передбачає більшу площу опору у другому прийомі за рахунок переміщення ніг у положення «ножиці». Таким чином, траєкторія руху штанги у ривку та поштовху висуває високі вимоги до збереження загального центру маси тіла у межах невеликої площі опору, що впливає на рівень виконання технічних дій кваліфікованими важкоатлетами без помилок [1; 11; 15; 19].

Методика формування та удосконалення траєкторії руху штанги у фазовій структурі змагальних вправ у важкій атлетиці широко вивчалась фахівцями важкої атлетики на різних етапах навчання та тренування [3; 8; 16; 18]. Більшість такого матеріалу присвячена розгляду традиційної методики формування траєкторії руху штанги із позиції біомеханічного аналізу системи рухових дій «спортсмен-штанга» за кінематичними (просторово-часовими) динамічними та ритмічними характеристиками [4; 8; 9; 15]. Разом із цим робіт, в яких би аналізувалася динаміка невдало виконаних технічних дій у траєкторії руху штанги важкоатлетами різної статі та груп вагових категорій в умовах обмеженої площі опору, у доступній нам літературі знайти не вдалося. Тому передбачається, що всебічний аналіз та характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги кваліфікованими

важкоатлетами різної статі та груп вагових категорій у змагальних вправах допоможе підвищити ефективність формування технічної майстерності спортсменів на етапах багаторічного вдосконалення.

Мета дослідження – вивчити та проаналізувати динаміку виконання технічних дій у структурі траєкторії руху штанги кваліфікованими важкоатлетами різної статі та груп вагових категорій у процесі змагальної діяльності.

Об'єктом дослідження є: аналіз технічної майстерності кваліфікованих важкоатлетів у процесі змагальної діяльності. Предметом дослідження є характеристика та вміст невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів під час виконання ривка та поштовху.

Матеріал і методи. Для досягнення мети дослідження було використано такий комплекс методів: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури та інтернет-ресурсів; вивчення передового досвіду роботи тренерів і підготовки спортсменів; відеозапис змагальної діяльності спортсменів різної статі та груп вагових категорій; біомеханічний аналіз показників структури траєкторії руху штанги важкоатлетів, а саме невдало виконаних технічних дій та математико-статистичні методи.

Для вивчення та аналізу структури траєкторії руху штанги, а саме невдало виконаних технічних дій у ривку та поштовху, нами здійснювався відеоаналіз змагальної діяльності кваліфікованих важкоатлетів різної статі та груп вагових категорій на всеукраїнських змаганнях (чемпіонатах та Кубках України 2025 року). Усього проаналізовано 1092 піднімання штанги кваліфікованими важкоатлетами різної статі, що змагалися у різних групах вагових категорій. У чоловіків проаналізовано 266 невдало виконаних технічних дій, а у жінок 361 дію відповідно.

Результати. Аналіз відеозаписів траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів різної статі дозволив визначити вміст та характеристику невдало виконаних технічних дій у змагальних вправах на всеукраїнських змаганнях.

Нижче представлено вміст та характеристику невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів різної статі під час виконання ривка на змаганнях (рис. 1).

Аналіз даних рисунка 1 свідчить, що за загальною кількістю невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у ривку важкоатлети-чоловіки та жінки допустили їх майже однакову кількість – 181 проти 174. Отже, за першою невдало виконаною технічною дією (викривлення траєкторії руху штанги) чоловіки переважають жінок – 41,9 проти 33,5% (на 22,4%). Перевага у чоловіків зберігається і за такими технічними діями: неповне розгинання тулуба під час підриву – 9,4 проти 9,1% (на 3,2%) та відсутність фіксації штанги в опорному присіді – 9,4 проти 7,4% (на 21,3%).

В інших невдало виконаних технічних діях у структурі траєкторії руху штанги в ривку «перевагу» мають жінки: неможливість піднятися із опорного присіду (13,1 проти 9,4% у чоловіків), передчасне відхилення тулуба назад (15,4 проти 13,4%), відстрибування назад від вертикалі (6,3 проти 6,1%), дожим штанги руками (8,6 проти 5,5%) та нерішучість (6,3 проти 4,9% відповідно). Таким чином, можна відзначити таку тенденцію, що важкоатлетки-жінки

допускають більшу кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у ривку, ніж чоловіки: 3 технічні дії у чоловіків проти 5 у жінок.

Нижче представлено вміст та характеристику невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів різної статі під час виконання поштовху на змаганнях (рис. 2).

Аналіз даних рисунка 2 свідчить, що за загальною кількістю невдало виконаних технічних дій важкоатлети-чоловіки допустили майже у два рази меншу їх кількість – 85 проти 187 у жінок. Разом із цим, наприклад, за першою найпоширенішою невдало виконаною технічною дією (викривлення траєкторії руху штанги) чоловіки переважають жінок – 18,8 проти 11,3% (на 23,8%), це у 1-му прийомі

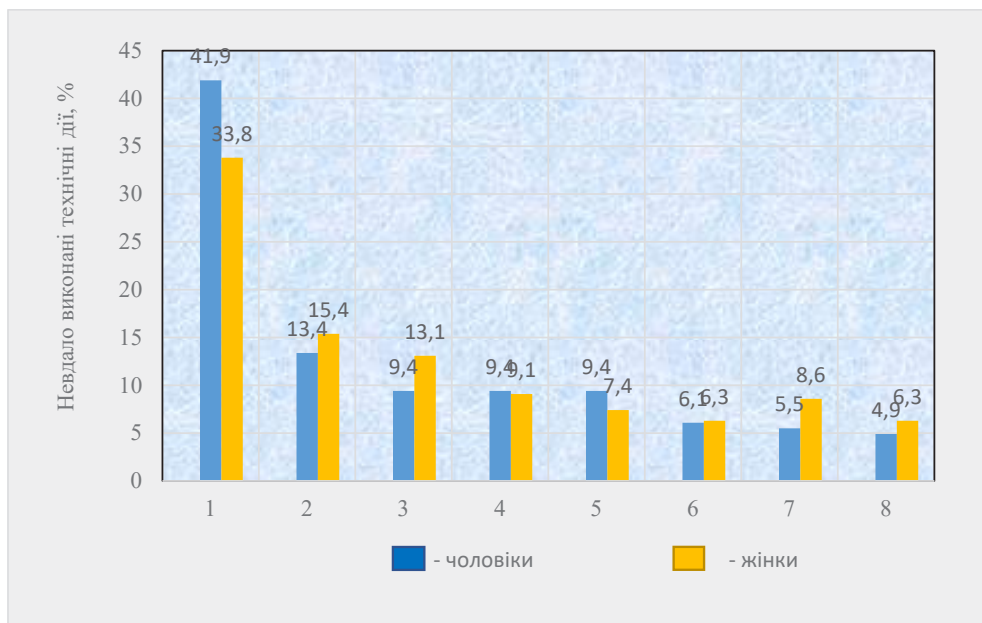

Рисунок 1 – Вміст невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів різної статі під час виконання ривка (n = 8):

1 – викривлення траєкторії руху штанги; 2 – передчасне відхилення тулуба назад; 3 – неможливість піднятися із опорного присіду; 4 – неповне розгинання тулуба під час підриву; 5 – відсутність фіксації штанги; 6 – відстрибування назад від вертикалі; 7 – дожим штанги руками; 8 – нерішучість (виконання тяги)

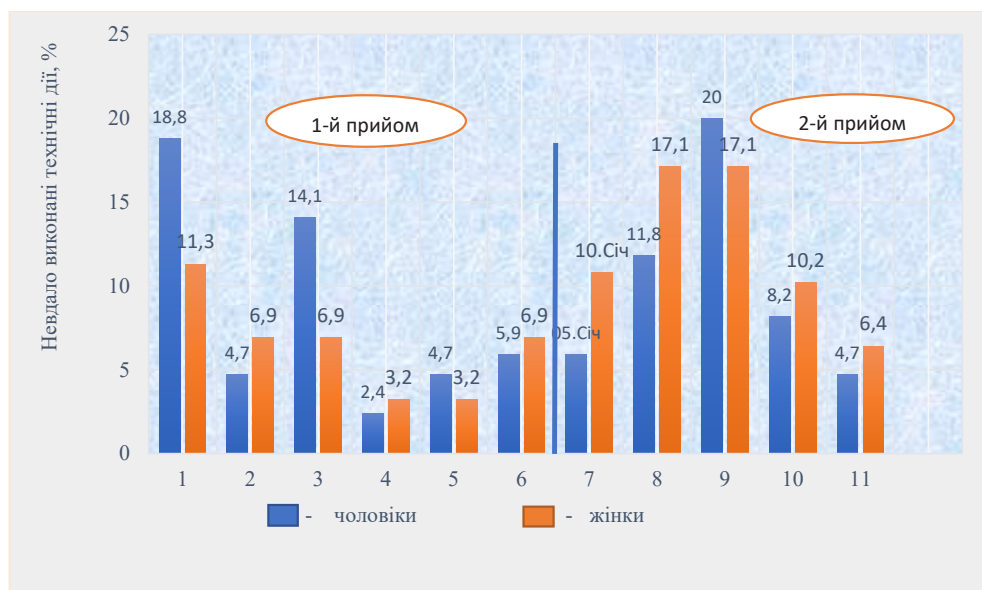

Рисунок 2 – Вміст невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів різної статі під час виконання поштовху (n = 11):

дії 1-го прийому: 1 – викривлення траєкторії руху штанги; 2 – неповне розгинання тулуба під час підриву;

3 – доторкання ліктями стегон; 4 – нерішучість (виконання тільки тяги); 5 – відстрибування назад від вертикалі;

6 – неможливість підняти штангу на груди; дії 2-го прийому: 7 – неможливість встати із присіду; 8 – недостатня робота ніг (не виштовхнув); 9 – викривлення траєкторії руху штанги; 10 – дожим штанги руками; 11 – відсутність фіксації

поштовху, та 20,0 проти 17,1% (на 14,5 %), це у 2-му прийомі поштовху. Така сама перевага зберігається у чоловіків ще за такою технічною дією у 1-му прийомі поштовху: доторкання ліктями стегон – 14,1 проти 6,9% (на 51,1%).

Тоді як у жінок вміст невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги на змаганнях переважає невдалі дії чоловіків за такими показниками: неповне розгинання тулуба під час підризу – 6,9 проти 4,7% (на 31,9% більше), неможливість підняти штангу на груди – 6,9 проти 5,9% (на 14,5%), нерішучість – 3,2 проти 2,4% (на 25,0%) у 1-му прийомі поштовху. У 2-му прийомі поштовху перевагу з боку жінок мають такі невдало виконані технічні дії: неможливість встати із присіду – 10,8 проти 5,9% (на 45,4% більше), недостатня робота ніг – 17,1 проти 11,8% (на 31,0), дожим штанги руками – 10,2 проти 8,2% (на 19,7%), відсутність фіксації – 6,4 проти 4,7% (на 26,6%).

Таким чином, за аналізом даних рисунка 2 можна побачити таку тенденцію. Важкоатлетки-жінки у першому прийомі поштовху (піднімання штанги на груди) мають по три невдало виконаних технічних дій, як і у чоловіків. Але більший вміст невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги є саме у другому прийомі поштовху – підніманні штанги від грудей: чотири невдалі дії у жінок проти однієї у чоловіків.

Нас також цікавило питання вмісту та характеру невдало виконаних технічних дій у важкоатлетів різної статі, але за окремими групами вагових категорій. Тому нижче представлено аналіз цих технічних дій у чоловіків та жінок у структурі траєкторії руху штанги у змагальних вправах за групами вагових категорій (таблиці 1–4).

Аналіз даних таблиці 1 свідчить, що у структурі траєкторії руху штанги у ривку важкоатлети-чоловіки здійснили від 40,0 до 72,5% помилок, що у середньому становило 59,7%. Найбільша кількість невдало виконаних технічних дій припадала на такі вади: це викривлення траєкторії руху штанги – 72,5% у ваговій категорії до 79 кг та 70,8% у ваговій категорії до 65 кг. А найменшу кількість невдало виконаних рухових дій у структурі траєкторії руху штанги допустили важкоатлети-чоловіки важких вагових категорій: 40,0% у ваговій категорії до 110 кг та 54,5% у ваговій категорії +110 кг.

Треба відзначити, що тенденція розподілу невдало виконаних технічних дій у ривку важкоатлетами за групами вагових категорій має такий вигляд: у легких та важких

групах вагових категорій кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги є найменшою: від 40,0 до 57,6%, тоді як у середніх групах вагових категорій важкоатлетів їх кількість суттєво зростає до 72,5%. Чи є ця тенденція наслідком різної кількості важкоатлетів у групах вагових категорій покажуть наступні дослідження.

Нижче аналізується вміст та кількісно-якісна характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлеток-жінок на всеукраїнських змаганнях у ривку (таблиця 2).

Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що у структурі траєкторії руху штанги у ривку важкоатлети-жінки здійснили від 42,4 до 88,9% помилок, що у середньому становило 64,1%. Найбільша кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги припадала на таку ваду: викривлення траєкторії руху штанги – 88,9% у ваговій категорії до 79 кг та неможливість встати із опорного присіду – 66,7% у ваговій категорії до 86 кг. Найменша кількість технічних дій була допущена ними у структурі траєкторії руху штанги в ривку з такими вадами: передчасне відхилення тулуба – 46,7% у ваговій категорії +86 кг, викривлення траєкторії руху штанги – 42,1% у ваговій категорії до 48 кг та 48,7% у ваговій категорії до 58 кг.

Треба відзначити, що тенденція розподілу невдало виконаних технічних дій у важкоатлеток-жінок за групами вагових категорій має подібний вигляд, як і у чоловіків. У спортсменок легких та важких груп вагових категорій кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги є найменшою: від 42,4 до 46,7%, тоді як у середніх групах вагових категорій їх кількість суттєво зростає до 88,9 та 87,9%.

Порівняльний аналіз невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у ривку серед спортсменів різної статі свідчить про таке: у чоловіків їх було 59,7% проти 64,1% у жінок ($t = 2,6$; $p \leq 0,05$). Причому у чоловіків у ривку у всіх групах вагових категорій присутні тільки дві невдало виконані технічні дії у структурі траєкторії руху штанги (із восьми), а у жінок аж чотири невдало виконані технічні дії (із восьми).

Нижче представлено вміст та кількісно-якісну характеристику невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів-чоловіків під час виконання поштовху на змаганнях (таблиця 3).

Таблиця 1 – Вміст та кількісно-якісна характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів-чоловіків під час виконання ривка на змаганнях ($n = 181$)

Вагова категорія, кг	Кількість спроб	Із них є невдалими	Їх відсоток, %	Найчастіше допущена невдала технічна дія	Її відсоток, %
60	33	19	57,6	викривлення траєкторії руху штанги	42,1
65	24	17	70,8	—«—	41,2
71	45	25	55,6	передчасне відхилення тулуба	28,0
79	51	37	72,5	викривлення траєкторії руху штанги	45,9
88	45	28	62,2	—«—	26,7
94	39	25	64,1	—«—	35,9
110	30	12	40,0	—«—	50,0
+110	33	18	54,5	—«—	38,8

Аналіз даних таблиці 3 свідчить, що кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у поштовху у важкоатлетів-чоловіків була від 26,7 до 33,3%, що у середньому становило 30,0%. Найчастіше допущеною невдало виконаною технічною дією у структурі траєкторії руху штанги у поштовху у важкоатлетів-чоловіків є така вада: недостатня робота ніг та викривлення траєкторії руху штанги – по 28,6% у атлетів вагової категорії до 65 кг у 2-му прийомі поштовху. А найменше допущеною невдало виконаною технічною дією у структурі траєкторії руху штанги у поштовху знову була ця сама вада: викривлення траєкторії руху важкоатлетів – по 16,7% тільки уже у ваговій категорії до 94 кг у 1-му та 2-му прийомах поштовху.

Треба відзначити, що тенденція розподілу невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у поштовху у важкоатлетів-чоловіків за групами вагових категорій має такий вигляд: у легких та важких групах вагових категорій кількість невдало виконаних технічних дій є найменшою – до 26,7% (у вагових категоріях до 60 та

+110 кг), тоді як у середніх групах вагових категорій їх кількість суттєво зростає до 33,3%.

Якщо порівняти кількість невдало виконаних технічних дій, допущених важкоатлетами-чоловіками у ривку та поштовху, то побачимо таку тенденцію: у ривку середня кількість невдало виконаних технічних дій у всіх групах вагових категорій становила 62,1%, а у поштовху вона є у два рази меншою – тільки 30,0% ($t = 4,7$; $p \leq 0,01$), незважаючи на те, що вага штанги у поштовху є на 25,0–30,0% більшою, ніж у ривку. Це пов'язано, на наш погляд, з тим, що у поштовху у важкоатлетів збільшується загальна площа опору шляхом переміщення нижніх кінцівок у «ножиці», що дозволяє їм зменшити кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторій руху штанги.

Нижче представлено вміст та кількісно-якісну характеристику невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлеток-жінок під час виконання поштовху на змаганнях (таблиця 4).

Таблиця 2 – Вміст та кількісно-якісна характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлеток-жінок під час виконання ривка на змаганнях ($n = 174$)

Вагова категорія, кг	Кількість спроб	Із них є невдалими	Їх відсоток, %	Найчастіше допущена невдала технічна дія	Її відсоток, %
48	33	14	42,4	викривлення траєкторії руху, дожим штанги, неможливість встати із присіду	по 21,4
53	54	36	66,7	викривлення траєкторії руху	33,4
58	39	19	48,7	—«—	42,1
63	33	29	87,9	—«—	37,9
69	51	33	64,7	—«—	33,2
77	27	24	88,9	—«—	41,6
86	18	12	66,7	викривлення траєкторії руху, неможливість встати із присіду	по 25,1
+86	15	7	46,7	передчасне відхилення тулуба	42,9

Таблиця 3 – Вміст та кількісно-якісна характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлетів-чоловіків на змаганнях у поштовху ($n = 85$)

Вагова категорія, кг	Кількість спроб	Із них є невдалими	Їх відсоток, %	Найчастіше допущена невдала технічна дія	Її відсоток, %
60	30	8	26,7	викривлення траєкторії руху	25,0
65	24	7	29,2	недостатня робота ніг та викривлення траєкторії руху – 2-й прийом	по 28,6
71	33	10	30,3	викривлення траєкторії руху – 1-ий і 2-й прийоми	по 27,2
79	48	16	33,3	викривлення траєкторії руху – 1-ий і 2-ий прийоми, недостатня робота ніг – 2-й прийом	по 18,8
88	42	14	33,3	викривлення траєкторії руху – 2-й прийом	21,5
94	36	12	33,3	викривлення траєкторії руху – 1 і 2-й прийоми	по 16,7
110	33	9	27,3	—«—	по 22,2
+110	30	8	26,7	доторкання ліктями стегон – 1-й прийом; викривлення траєкторії руху – 2-й прийом	по 25,0

Аналіз даних таблиці 4 свідчить, що у структурі траєкторії руху штанги у поштовху важкоатлети-жінки здійснили від 20,1 до 92,0% невдало виконаних технічних дій, що у середньому становило 60,6%. Найчастіше допущеною невдало виконаною технічною дією у структурі траєкторії руху у поштовху у важкоатлеток-жінок є такі вади: доторкання ліктями стегон – 33,4% у ваговій категорії +86 кг у 1-му прийомі та викривлення траєкторії руху штанги – 25,4% у ваговій категорії до 69 кг у 2-му прийомі, недостатня робота ніг – 25,1% у ваговій категорії до 86 кг у 2-му прийомі поштовху. А найменше допущеною невдало виконаною технічною дією у цій вправі у важкоатлеток-жінок були такі: викривлення траєкторії руху штанги у 1-му і 2-му прийомах, доторкання ліктями стегон у 1-му прийомі та недостатня робота нижніх кінцівок – по 13,6% у ваговій категорії до 58 кг.

Треба відзначити, що тенденція розподілу невдало виконаних технічних дій у важкоатлеток-жінок за групами вагових категорій має стрибкоподібний характер: у важкій ваговій категорії +86 кг кількість невдало виконаних технічних дій є найменшою – 20,1%, тоді як у середніх групах вагових категорій їх кількість суттєво зростає, до 92,0% у ваговій категорії до 69 кг.

Якщо порівняти кількість невдало виконаних технічних дій, допущених важкоатлетками-жінками у ривку та поштовху, то побачимо таку тенденцію: у ривку середня кількість невдало виконаних технічних дій у всіх групах вагових категорій становила 64,1%, тоді як у поштовху – трохи менше 60,6% ($t = 19,8$; $p \leq 0,01$). Але цей показник у два рази більший, ніж відсоток невдало виконаних технічних дій, допущених важкоатлетами-чоловіками у цій самій змагальній вправі – 60,6 проти 30,0%.

Дискусія. Проблема вивчення та вдосконалення техніки важкоатлетичних вправ за допомогою автоматизованих комп'ютерних навчальних програм набула широкої популярності останніми роками [2; 5; 10; 17 та ін.]. Деякі фахівці вивчали вміст та характеристику невдало виконаних технічних дій у процесі тренувальної та змагальної діяльності важкоатлетів-початківців. Але нами в доступній

літературі не знайдено даних щодо характеристики таких технічних дій у важкоатлетів різної статі та груп вагових категорій. Деякі фахівці вивчали кінематичні, динамічні та ритмічні характеристики техніко-тактичних дій у процесі змагальної діяльності важкоатлетів високої кваліфікації [4; 5; 8; 13]. Отже, наявна система наукових знань повинна враховувати як особисті напрацювання відомих фахівців та науковців у спортивній діяльності, так і останні напрацювання тренерів-практиків, що здійснюють пошук шляхів недопущення невдало виконаних технічних дій кваліфікованими важкоатлетами різної статі за різними групами вагових категорій [2; 11; 13; 18; 20 та ін.].

Представлений аналіз вмісту та характеристики невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги в процесі змагальної діяльності важкоатлетів різної статі та груп вагових категорій допоможе тренерам врахувати технічні недоліки під час формування технічної майстерності цієї групи спортсменів.

Висновки:

1. Представлено аналіз та характеристику невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги в ривку та поштовху у кваліфікованих важкоатлетів різної статі та груп вагових категорій у процесі змагальної діяльності.

2. У чоловіків у ривку найбільшою невдало виконаною технічною дією, за якою вони переважають жінок, є: викривлення траєкторії руху штанги – на 22,4% більше, неповне розгинання тулуба під час підриву – на 3,2% більше та відсутність фіксації штанги в опорному присіді – на 21,3% більше. Жінки мають «перевагу» за такими невдалимими технічними діями, як: неможливість піднятися із опорного присіду – на 22,8 більше, передчасне відхилення тулуба назад – на 13,0 більше, відстрибування назад від вертикалі – на 3,2% більше, дожим штанги руками – 36,1% більше та нерішучість – на 22,2% більше відповідно. Таким чином, у ривку важкоатлетки-жінки допускають більшу кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги, ніж чоловіки: 3 технічні дії у чоловіків проти 5 у жінок.

Таблиця 4 – Вміст та кількісно-якісна характеристика невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у кваліфікованих важкоатлеток-жінок під час виконання поштовху на змаганнях ($n = 187$)

Вагова категорія, кг	Кількість спроб	Із них є невдалимими	Їх відсоток, %	Найчастіша невдала технічна дія	Її відсоток, %
48	33	22	66,7	неможливість встати із присіду – 2-й прийом	по 22,8
53	54	50	66,7	недостатня робота ніг – 2-й прийом	18,1
58	39	22	56,4	викривлення траєкторії – 1-й і 2-й прийоми; доторкання ліктями стегон – 1-й прийом, недостатня робота ніг – 2-й прийом	по 13,6
63	33	15	45,5	викривлення траєкторії – 1-й прийом, недостатня робота ніг – 2-й прийом	по 20,0
69	30	28	92,0	викривлення траєкторії – 2-й прийом	25,4
77	27	19	70,3	недостатня робота ніг, викривлення траєкторії – 2-й прийом	по 21,1
86	18	12	67,0	викривлення траєкторії – 1-й прийом, недостатня робота ніг – 2-й прийом	по 25,1
+86	15	3	20,1	доторкання ліктями стегон – 1-й прийом	33,4

3. У поштовху тенденція за загальною кількістю невдало виконаних технічних дій майже така сама. Важкоатлети-чоловіки допустили майже у два рази меншу кількість невдало виконаних технічних дій – 85 проти 187 у жінок. За викривленням траєкторії руху штанги чоловіки переважають жінок – на 23,8% більше у 1-му прийомі поштовху та на 14,5% більше у 2-му прийомі. Така сама перевага зберігається у чоловіків у 1-му прийомі поштовху за такою вадою: доторкання ліктями стегон – на 51,1% більше, ніж у жінок.

У жінок у поштовху вміст невдало виконаних технічних дій переважає невдалі дії чоловіків за такими вадами, як: неповне розгинання тулуба під час підриву – на 31,9% більше, неможливість підняти штангу на груди – на 14,5% більше, нерішучість – на 25,0% більше у 1-му прийомі поштовху. У 2-му прийомі така сама тенденція: неможливість встати із присіду – на 45,4% більше, недостатня робота ніг – на 31,0 більше, дожим штанги руками – на 19,7% більше та відсутність фіксації – на 26,6% більше. Важкоатлетки-жінки мають більший вміст невдало виконаних технічних дій саме у 2-му прийомі поштовху: чотири невдалі дії проти однієї у чоловіків.

4. У ривку розподіл невдало виконаних технічних дій важкоатлетами-чоловіками за групами вагових категорій має таку тенденцію: у легких та важких групах вагових категорій кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги є найменшою: від 40,0 до 57,6%, тоді як у середніх групах категорій їх кількість суттєво зростає до 72,5%. У важкоатлеток-жінок найменша кількість невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги також є у легких та важких групах вагових категорій: від 42,4 до 46,7%, тоді як у середніх групах категорій їх кількість суттєво зростає до 88,9 та 87,9%.

5. У поштовху тенденція розподілу невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги у важкоатлетів-чоловіків різних груп вагових категорій є такою: у легких та важких групах вагових категорій кількість невдало виконаних технічних дій є найменшою: до 26,7% (до 60 та +110 кг), тоді як у середніх групах вагових категорій їх кількість суттєво зростає до 33,3%. У важкоатлеток-жінок за групами вагових категорій тенденція також

має стрибкоподібний характер: у ваговій категорії +86 кг кількість невдало виконаних технічних дій є найменшою – 20,1%, тоді як у середніх групах вагових категорій їх кількість суттєво зростає до 92,0%.

6. Порівняльний аналіз невдало виконаних технічних дій у структурі траєкторії руху штанги серед спортсменів різної статі показує: кількість невдало виконаних технічних дій у спортсменів-чоловіків є меншою як у ривку: 59,7% проти 64,1% ($p \leq 0,05$), так і у поштовху: 30,0%, проти 60,6% ($p \leq 0,01$).

7. Кількість невдало виконаних технічних дій, допущених важкоатлетами-чоловіками у змагальних вправах, має таку тенденцію: у ривку їх кількість становила 62,1%, тоді як у поштовху вона є у два рази меншою – тільки 30,0% ($p \leq 0,01$), незважаючи на те, що вага штанги у поштовху є на 25,0–30,0% більшою, ніж у ривку. Це пов'язано, на наш погляд з тим, що у поштовху у важкоатлетів збільшується загальна площа опору шляхом переміщення нижніх кінцівок у напрямку вперед-назад. У важкоатлеток-жінок у змагальних вправах отримана така тенденція: у ривку кількість невдало виконаних технічних дій у всіх групах вагових категорій становить 64,1%, тоді як у поштовху трохи менше – 60,6% ($p \leq 0,01$). Але цей показник у два рази, допущених важкоатлетами-чоловіками у цих самих змагальних вправах: 57,6 проти 30,0%.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні кінематичних та біодинамічних технічних дій, що сприятимуть усуненню недоліків у структурі траєкторії руху штанги в процесі формування техніки змагальних вправ стосовно певних груп вагових категорій для кваліфікованих важкоатлетів.

Подяки: автори висловлюють вдячність усім учасникам, що були залучені до цього дослідження, за витрачений час та моральні витрати.

Конфлікт інтересів. Автори стверджують, що в них відсутній конфлікт інтересів із будь-якою фінансовою організацією стосовно матеріалу, представленого у цьому дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гамалий В. В. Біомеханічні аспекти техніки рухових дій у спорті. Київ : Науковий світ, 2007. 128 с.
2. Канунов Р. А., Півень О. Б., Джим В. Ю. Аналіз технічних помилок при виконанні ривка класичного юними важкоатлетами на етапі попередньої базової підготовки. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. Вип. 4(163). С. 98–104. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19.
3. Канунов Р. А., Джим В. Ю., Півень О. Б. Кореляційний взаємозв'язок між основними елементами техніки поштовху класичного та морфологічними показниками і показниками фізичної підготовки, що забезпечують їх виконання юними важкоатлетами 12 років. Фізичне виховання та спорт. 2023. Вип. (4). С. 100–109. DOI: 10.26661/2663-5925-2023-4-12.
4. Олешко В. Г. Теорія та методика тренерської діяльності у важкій атлетичі : підручник для студентів закладів вищої освіти з фізичного виховання і спорту. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. л-ра», 2018. 332 с.
5. Олешко В., Торхотій О. Авторська методика вивчення техніки ривка штанги під час самостійних занять важкою атлетикою. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 4. С. 7–14. DOI: 10.32652/tmfvs.2022.4.7–14.
6. Олешко В., Торхотій О. Програмування занять для вивчення техніки важкоатлетичних вправ атлетами з різним рівнем фізичного розвитку. *Sport Science Spectrum*. 2025. 4, 58–66. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-8>
7. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування. Перша друкарня, 2021. 672 с.
8. Солодка О., Послушної І., Мамотко П., Прядка М. Дослідження ефективності виконання рухових дій у поштовху штанги кваліфікованими важкоатлетами під час змагальної діяльності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019. № 1. С. 64–70. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-064
9. Aaron J. Cunanan W., & Guy Hornsby. Survey of barbell trajectory and kinematics of the snatch lift from the 2015 world and 2017 Pan-American Weightlifting championships. *Sports*, 2020, 8, 118; MDPI. DOI: 10.3390/sports8090118
10. Abdel-Reda A. J. Relationship of some kinematic variables and ratio her contribution accurately Performance of the barbell track in the snatch. *J Sports Science and Nutrition*. 2023. Vol. 4 (2). P. 14–18. <https://doi.org/10.33545/27077012.2023.v4.i2a.178>
11. Abd H. J. The Effect of comparative training on the achievement and trajectory among young weightlifters. *Indian Journal of Forensic Medicine & Toxicology*. 2021. Vol. 15(3). P. 2318–2324. DOI: 10.37506/ijfamt.v15i3.15659.
12. Altepeter M., Mike J. Snatch balance technique. *Strength and Conditioning Journal*. 2017. Vol. 39(5). P. 82–88. DOI: 10.1519/SSC.0000000000000311.
13. Antonliuk O., Pavlyuk Y., Pavlyuk O., Chopyk T. Types of weights trajectory in snatch used by female weightlifters of various build. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(6). P. 1396–1402. DOI: 10.7752/jpes.2022.06175.
14. Arauz P., Garcia G., Llerena J. C. Biomechanical analysis of the snatch technique for elite and varsity weightlifters. *Journal of Biomechanics*. 2024. 175. 112291. DOI: 10.1016/j.jbiomech.2024.112291.

15. Joffe, S. A., Price, P., Chavda S., Shaw J., & Tallent, J. The Relationship of Lower-Body, Multijoint, Isometric and Dynamic Neuromuscular Assessment Variables with Snatch, and Clean and Jerk Performance in Competitive Weightlifters: A MetaAnalysis. *Strength and Conditioning Journal*. 2023. 45(4), 411–428. DOI: 10.1519/SSC.0000000000000755.
16. Jon M. H., & Rim U.-R. Dynamic analysis and optimization of snatch lift based on barbell trajectory and on an anthropometric model comprised of six links. *Engineering Reports*. 2023. 6(8), e12809. DOI: 10.1002/eng2.12809.
17. Korkmaz S., and Harbili E. Biomechanical analysis of the snatch technique in junior elite female weightlifters. *J Sport Sci*. 2016. Vol. 34. P. 1088–1093. DOI: 10.1080/02640414.2015.1088661.
18. Liu G., Fekete G., Yang H., Ma J., Sun D., Mei Q., and Gu, Y. Comparative 3-Dimensional Kinematic Analysis of Snatch Technique Between Top-Elite and Sub-Elite Male Weightlifters in 69-kg Category. *Heliyon*. 2018. Vol. 4. P. 1–17. DOI: 10.1016/j.heliyon.2018.e00658.
19. Nagao H., Kubo Y., Tsuno T., Kurosaka S., & Muto M. A Biomechanical Comparison of Successful and Unsuccessful Snatch Attempts among Elite Male Weightlifters. *Sports*. 2019. 7(6), 151. DOI.org/10.3390/sports7060151 [in English].
20. Oleshko V. G., Korobeynikov G. V., Shynkaruk O. A., Putsov S. O. Biodynamics of the technique of barbell jerk in weightlifters of different sexes. *УЖМБС*. 2023. Vol. 8(1). P. 311–317. DOI: 10.26693/jmbs08.01.311.

REFERENCES

1. Hamaliy, V. V. (2007). Biomechanichni aspekty tekhniki rukhoviykh dii u sporti [Biomechanical Aspects of Movement Technique in Sport]. Kyiv: Naukovyi Svit [in Ukrainian].
2. Kanunov, R. A., Piven, O. B., & Dzhyim, V. Yu. (2023). Analiz tekhnichnykh pomylok pry vykonanni ryvka klasichnoho iunymy vazhkoatletamy na etapi poperednoi-bazovoi pidhotovky [Analysis of Technical Errors in Performing the Classic Snatch by Young Weightlifters at the Preliminary-Basic Preparation Stage]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova*. Series 15, 4(163), 98–104. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).19 [in Ukrainian].
3. Kanunov, R. A., Dzhyim, V. Yu., Piven, O. B. (2023). Correlation between the main elements of the classic clean and jerk technique and morphological indicators and indicators of physical training that ensure their performance by young weightlifters aged 12 years. *Physical Education and Sports*. Issue (4). 100–109. DOI: 10.26661/2663-5925-2023-4-12 [in Ukrainian].
4. Oleshko, V. H. (2018). Teoriia ta metodyka trenerskoi diialnosti u vazhkii atletytsi [Theory and Methodology of Coaching Activities in Weightlifting: Textbook for Students of Higher Educational Institutions of Physical Education and Sport]. Kyiv: Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy, Olimp. literatura [in Ukrainian].
5. Oleshko, V., & Torokhtii, O. (2022). Avtorska metodyka vyvchennia tekhniki ryvka shtanhy pid chas samostiinykh zaniat vazhkoiu atletikoiu [Author's Method for Studying Barbell Snatch Technique during Independent Weightlifting Sessions]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. 4, 7–14. DOI: 10.32652/tmfvs.2022.4.7-14 [in Ukrainian].
6. Oleshko V., Torokhtii O. (2025). Programming classes for learning weightlifting exercises technique by athletes having different levels of physical fitness. *Sport Science Spectrum*, 4, 58–66. DOI: 10.32782/spectrum/2025-4-8 [in Ukrainian].
7. Platonov, V. M. (2021). Suchasna systema sportyvnoho trenuvannia [Modern System of Sports Training]. Persha drukarnia [in Ukrainian].
8. Solodka, O. V., & Oleshko, V. H. (2017). Effektivnist vykonannia poshtovkhu shtanhy u kvalifikovanykh sportsmenok zalezno vid kharakteru tekhnichnykh pomylok pid chas zmahalnoi diialnosti [Effectiveness of Barbell Jerk Execution in Qualified Female Athletes Depending on Technical Errors During Competition]. *Sport Education and Society*, 22(8)2, 1424–1430. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-064 [in Ukrainian].
9. Aaron, J., Cunanan, W., & Guy, Hornsby. (2020). Survey of barbell trajectory and kinematics of the snatch lift from the 2015 world and 2017 Pan-American Weightlifting championships. *Sports*, 118(8), MDPI. HTTPS. DOI: 10.3390/sports8090118
10. Abdel-Reda, A. J. I. (2023). Relationship of some kinematic variables and ratio her contribution accurately Performance of the barbell track in the snatch. *J Sports Sci Nutr*, 4 (2), 14–18. https://doi.org/10.33545/27077012.2023.v4.i2a.178
11. Abd, H. J. (2021). The Effect of comparative training on the achievement and trajectory among young weightlifters. *Indian Journal of Forensic Medicine & Toxicology*, 15(3), 2318–2324. DOI: 10.37506/ijfmr.v15i3.15659.
12. Altepetter, M., Mike, J. (2017). Snatch balance technique. *Strength and Conditioning Journal*, 39(5), 82–88. DOI: 10.1519/SSC.0000000000000311.
13. Antoniuk, O., Pavlyuk, Y., Pavlyuk, O., Chopyk, T. (2022). Types of weights trajectory in sntach used by female weightlifters of varius build. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6). P. 1396–1402. DOI: 10.7752/jpes.2022.06175 [in Ukrainian].
14. Arauz, P., Garcia, G., Llerena, J. C. (2024). Biomechanical analysis of the snatch technique for elite and varsity weightlifters. *Journal of Biomechanics*, 175. 112291. https://doi.org/10.1016/j.jbiomech.2024.112291
15. Joffe, S. A., Price, P., Chavda S., Shaw J., & Tallent, J. (2023). The Relationship of Lower-Body, Multijoint, Isometric and Dynamic Neuromuscular Assessment Variables with Snatch, and Clean and Jerk Performance in Competitive Weightlifters: A MetaAnalysis. *Strength and Conditioning Journal*, 45(4), 411–428. https://doi.org/10.1519/SSC.0000000000000755.
16. Jon, M. H., & Rim, U.-R. (2023). Dynamic analysis and optimization of snatch lift based on barbell trajectory and on an anthropometric model comprised of six links. *Engineering Reports*. 6(8), e12809. https://doi.org/10.1002/eng2.12809
17. Korkmaz, S., and Harbili, E. (2016). Biomechanical analysis of the snatch technique in junior elite female weightlifters. *J. Sport Sci*, 34. P. 1088–1093.
18. Liu, G., Fekete, G., Yang, H., Ma, J., Sun, D., Mei, Q., and Gu, Y. (2018). Comparative 3-Dimensional Kinematic Analysis of Snatch Technique Between Top-Elite and Sub-Elite Male Weightlifters in 69-kg Category. *Heliyon*, 4. P. 1–17. DOI: 10.1016/j.heliyon.2018.e00658.
19. Nagao, H., Kubo, Y., Tsuno, T., Kurosaka, S., & Muto, M. (2019). A Biomechanical Comparison of Successful and Unsuccessful Snatch Attempts among Elite Male Weightlifters. *Sports*, 7(6), 151. DOI: 10.3390/sports7060151.
20. Oleshko, V. G., Korobeynikov, G. V., Shynkaruk, O. A., Putsov, S. O. (2023). Biodynamics of the technique of barbell jerk in weightlifters of different sexes. *UZhMBS*, 8(1). P. 311–317. DOI: 10.26693/jmbs08.01.311 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Олешко В., <https://orcid.org/0000-0003-4798-9090>, voleshko@uni-sport.edu.ua

Веславуцький М., <https://orcid.org/0009-0001-4003-9669>, v_maksi@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Oleshko V., <https://orcid.org/0000-0003-4798-9090>, voleshko@uni-sport.edu.ua

Veslavutskys M., <https://orcid.org/0009-0001-4003-9669>, v_maksi@ukr.net

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ МІСЬКОГО ТА СІЛЬСЬКОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сергій Трачук, Марина Дєдх, Інна Мамедова, Андрій Михальчук,
Михайло Голобородько

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. У статті представлено результати дослідження рівня фізичної підготовленості учнів 5-х класів міських і сільських закладів загальної середньої освіти. Встановлено позитивну вікову динаміку розвитку фізичних якостей як у дівчат, так і у хлопців, зокрема швидкості, швидкісно-силових здібностей, сили, гнучкості та спритності. Виявлено статистично значущі відмінності між учнями міських і сільських шкіл ($p < 0,05$), при цьому вищі результати переважно демонструють школярі сільської місцевості, що зумовлено більш високим рівнем повсякденної рухової активності.

Мета – визначити особливості фізичної підготовленості школярів середнього віку в умовах міського та сільського освітнього середовища шляхом застосування методів педагогічного контролю.

Методи: теоретичний аналіз і систематизація науково-методичної літератури; педагогічні методи дослідження; тестування фізичної підготовленості; методи математичної статистики.

Результати. Проведене дослідження виявило статистично значущі відмінності у фізичній підготовленості учнів 5-х класів залежно від місця проживання. У дівчат сільських шкіл кращі результати зафіксовано у бігу на 30 м (6,66 с проти 6,81 с), гнучкості (5,88 см проти 5,41 см), спритності (12,34 с проти 12,58 с) та метанні тенісного м'яча (15,56 м проти 15,08 м). Водночас дівчата міських шкіл показали вищі результати у стрибку в довжину з місця (136,56 см проти 134,69 см), підніманні тулуба (15,48 разів проти 14,50 разів) та віджиманнях (10,60 разів проти 9,19 разів). У хлопців перевага переважно належить представникам сільської місцевості: у бігу на 30 м (6,19 с проти 6,47 с), гнучкості (4,35 см проти 4,30 см), спритності, а також у силових і швидкісно-силових вправах – віджиманнях (на 3,4% краще), стрибку в довжину (140,15 см проти 136,05 см), підніманні тулуба (на 10,6% краще).

Висновки. Результати дослідження підтверджують наявність статистично значущих відмінностей у рівні фізичної підготовленості учнів 5-х класів залежно від місця проживання. Загалом вищий рівень фізичної підготовленості школярів сільської місцевості, ймовірно, пов'язаний із більшою повсякденною руховою активністю, що підкреслює важливість урахування умов освітнього середовища у плануванні фізичного виховання.

Ключові слова: заклади загальної середньої освіти, здобувачі освіти, контроль, рухові тести.

Sergii Trachuk, Maryna Diedukh, Inna Mamedova, Andriy Mykhalchuk, Mykhailo Holoborodko

PEDAGOGICAL CONTROL OF PHYSICAL FITNESS OF MIDDLE-AGE SCHOOLCHILDREN IN DIFFERENT EDUCATIONAL ENVIRONMENTS

Abstract. The article presents the results of a study of the level of physical fitness of 5th grade students of urban and rural secondary education institutions. Positive age dynamics of the development of physical qualities in both girls and boys, in particular speed, speed-power abilities, strength, flexibility and agility, were established. Statistically significant differences were found between students of urban and rural schools ($p < 0.05$), with higher results mainly demonstrated by schoolchildren from rural areas, which is due to a higher level of daily physical activity. The goal is to determine the features of the physical fitness of middle-aged schoolchildren in urban and rural educational environments by applying pedagogical control methods.

Methods: theoretical analysis and systematization of scientific and methodological literature; pedagogical research methods; testing of physical fitness; methods of mathematical statistics.

Results. The study revealed statistically significant differences in the physical fitness of 5th grade students depending on the place of residence. Girls from rural schools performed better in the 30-meter dash (6.66 s vs. 6.81 s), flexibility (5.88 cm vs. 5.41 cm), agility (12.34 s vs. 12.58 s), and tennis ball throw (15.56 m vs. 15.08 m). Meanwhile, girls from urban schools performed better in the standing long jump (136.56 cm vs. 134.69 cm), deadlift (15.48 times vs. 14.50 times), and push-ups (10.60 times vs. 9.19 times). Among boys, the advantage belongs mainly to representatives of rural areas: in the 30 m run (6.19 s vs. 6.47 s), flexibility (4.35 cm vs. 4.30 cm), agility, as well as in strength and speed-strength exercises – push-ups (3.4% better), long jump (140.15 cm vs. 136.05 cm), lifting the torso (10.6% better).

Conclusions. The results of the study confirm the presence of statistically significant differences in the level of physical fitness of 5th grade students depending on the place of residence. In general, the higher level of physical fitness of rural schoolchildren is probably associated with greater daily physical activity, which emphasizes the importance of taking into account the conditions of the educational environment when planning physical education.

Keywords: secondary education institutions, students, control, motor tests.

Трачук С., Дєдх М., Мамедова І., Михальчук А., Голобородько М.
Педагогічний контроль фізичної підготовленості дітей середнього
віку в умовах міського та сільського освітнього середовища
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 88–93
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-12>

Trachuk S., Diedukh M., Mamedova I., Mykhalchuk A., Holoborodko M.
Pedagogical control of physical fitness of middle-age schoolchildren
in different educational environments
Sport Science Spectrum. 2026; 3: 88–93
DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-12>

Вступ. На сучасному етапі у провідних підходах до фізичного виховання домінує оздоровча спрямованість, за якої основна увага приділяється не лише рівню фізичної підготовленості, а передусім стану здоров'я. Акцент оцінювання поступово зміщується від визначення окремих рухових здібностей і їх практичної реалізації до комплексної характеристики функціонального стану організму [2; 5; 8].

Середній шкільний вік характеризується інтенсивними морфо-функціональними змінами організму, що зумовлює необхідність систематичного контролю за фізичним розвитком і підготовленістю учнів. Водночас ефективність педагогічного контролю значною мірою залежить від умов освітнього середовища, зокрема матеріально-технічного забезпечення, рівня організації занять, особливостей способу життя учнів, а також територіальних відмінностей (міські та сільські заклади освіти) [1; 3; 10].

Аналіз наукових досліджень свідчить, що наявні підходи до педагогічного контролю не завжди враховують специфіку різних освітніх умов, що може знижувати об'єктивність оцінювання та ефективність фізичного виховання загалом. У зв'язку з цим постає необхідність дослідження особливостей педагогічного контролю фізичної підготовленості школярів середнього віку та пошуку шляхів його удосконалення з урахуванням різних умов освітнього середовища [6; 7].

Отже, актуальність вибраної теми зумовлена потребою підвищення ефективності системи оцінювання фізичної підготовленості учнів і забезпечення індивідуалізованого підходу до організації фізичного виховання.

Мета дослідження – визначити особливості фізичної підготовленості школярів середнього віку в умовах міського та сільського освітнього середовища шляхом застосування методів педагогічного контролю.

Матеріал і методи. Дослідження проводилося на базі ЗЗСО різних регіонів України: № 17 м. Київ, Чернівецького ліцею № 18 Чернівецької міської ради, опорного закладу освіти «Волошинівський ліцей імені героя України Руслана Лужевського» Баришівської селищної ради та Кодрянського ліцею Макарівської селищної ради Бучанського району Київської області. До участі у дослідженні були залучені 41 дівчина та 35 хлопців, які навчаються у 5-х класах. Дослідження було проведено з дотриманням принципів Гельсінської декларації. Попередньо було отримано погодження на проведення досліджень від батьків.

Методи дослідження. Проведений теоретичний аналіз і систематизація науково-методичної літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет дозволили провести огляд культурних/ментальних векторів у системах шкільного фізичного виховання, визначити особливості програм з фізичного виховання, що використовуються в освітніх установах різних країн, а також проаналізувати підходи і тенденції в реалізації систем тестування фізичної підготовленості учнів середнього шкільного віку в зарубіжних країнах. Антропометричні методи дослідження проводилися загальноприйнятим протоколом і включали вимірювання довжини тіла, маси тіла для визначення ІМТ і його інтерпретації. Педагогічне спостереження застосовувалося на першому етапі педагогічних досліджень як засіб орієнтації та ознайомлення з досліджуваними

явищами і дозволило уточнити, на які спеціальні питання має бути спрямовано подальший аналіз діяльності. Педагогічне тестування передбачало проведення тестувань і оцінки рівня розвитку окремих рухових якостей: швидкості, сили, спритності, гнучкості, витривалості, швидкісно-силових здібностей на основі результатів виконання загальноприйнятих рухових тестів, що характеризуються високою надійністю, інформативністю та відповідають основним вимогам до відбору контрольних випробувань. Для оцінки рівня фізичної підготовленості учнів середнього шкільного віку міських і сільських населених пунктів використовувалися такі вправи: біг на 30 м, човниковий біг 4×9 м., піднімання тулуба в сід із положення лежачи за 30 с, стрибок у довжину з місця, згинання та розгинання рук в упорі лежачи, нахил тулуба вперед із положення сидючи, а також метання тенісного м'яча. Для коректного опрацювання отриманого статистичного матеріалу досліджень та доведення статистичної значущості отриманих результатів використовувалися методи математичної статистики. Застосовувалися методи обчислення середніх величин з розрахунком середнього арифметичного ($\bar{x}$), середнього квадратичного відхилення (S). Для обробки результатів дослідження приймалася статистична надійність $P = 95\%$ (імовірність помилки 5%, тобто рівень значущості $\alpha = 0,05$ ($p < 0,05$)).

Результати. У системі шкільного фізичного виховання педагогічні тести, як офіційні засоби оцінювання фізичної підготовленості учнів, мають виконувати не лише контрольну, а й освітньо-просвітницьку функцію, формуючи у школярів усвідомлення значення фізичної активності для підтримання належного рівня фізичної форми та зміцнення здоров'я.

Проведений контроль фізичної підготовленості дівчат 5-х класів сільських і міських шкіл представлено у таблиці 1.

У руховому тесті «біг 30 м» результат у дівчат сільських шкіл був достовірно кращим на 2,2% порівняно з результатом дівчат-однотіток міських шкіл ($6,66 \pm 0,30$ с; $6,81 \pm 0,40$ с) ($p < 0,05$).

У тестовому завданні «стрибок у довжину з місця» достовірно вищі результати виявлено в дівчат 5-х класів міських шкіл ($136,56 \pm 5,49$ см; $134,69 \pm 7,80$ см) ($p < 0,05$).

Встановлено статистично значущі відмінності у результатах тесту «нахил тулуба вперед із положення сидючи» між дівчатами міських і сільських шкіл ($p < 0,05$). Рівень гнучкості у дівчат сільської місцевості є вищим, різниця становить близько 8,69% ($5,88 \pm 0,79$ см проти $5,41 \pm 0,93$ см). Найбільша варіативність індивідуальних показників зафіксована у дівчат міських шкіл ($V = 11,10\%$).

У дівчат міських шкіл порівняно з ровесницями із сільської місцевості зафіксовано статистично достовірно кращі результати у вправі «піднімання тулуба в сід із положення лежачи за 30 с» ($15,48 \pm 2,37$ разів проти $14,50 \pm 1,46$ разів; $p < 0,05$).

Аналіз динаміки результатів дівчат у човниковому бігу 4×9 м показав результат $12,34 \pm 1,46$ с. У дівчат міських шкіл результат у спритності становив $12,58 \pm 0,56$ с. і був нижчим на 5% порівняно з дівчатами сільських шкіл ($p < 0,05$).

У вправі «згинання та розгинання рук в упорі лежачи» виявлено статистично значущі відмінності між дівчатами

5-х класів міських і сільських шкіл ($p < 0,05$). Зокрема, учениці міських шкіл продемонстрували вищі результати ($10,60 \pm 2,08$ разів) порівняно з дівчатами сільської місцевості ($9,19 \pm 1,28$ разів).

Слід відзначити найбільші індивідуальні відмінності за результатами цього тесту у дівчат міських і сільських шкіл ($V = 11,89\%$, $V = 10,64\%$), що свідчить про необхідність розвитку цієї рухової якості на уроках фізичної культури з урахуванням диференційованого підходу.

Оцінювання швидкісно-силових якостей здійснювалося також за допомогою вправи «метання тенісного м'яча», де враховувалася дальність кидка у дівчат 5-х класів. Вищі результати продемонстрували учениці сільських шкіл ($15,56 \pm 1,41$ м), які статистично достовірно перевищують показники дівчат міських шкіл ($15,08 \pm 1,25$ м) ($p < 0,05$).

Зведені дані про фізичну підготовленість хлопців 5-х класів різної територіальної локації представлено в таблиці 2.

У тестовій вправі «біг 30 м» результат у хлопців сільських шкіл кращий на 4,5% порівняно з хлопцями міських шкіл ($6,19 \pm 0,41$ с; $6,47 \pm 0,43$ с). Швидкість рухових реакцій визначається переважно регуляторними

факторами – швидкістю та рухливістю нервових процесів, а також тимчасовим станом нервової системи.

У тесті «нахил тулуба із положення сидячи» найкращі показники спостерігаються у хлопців сільських шкіл порівняно з однолітками міських шкіл (відповідно $4,35 \pm 0,55$ см і $4,30 \pm 1,03$ см) ($p < 0,05$). У хлопців міських шкіл спостерігаються і найбільші індивідуальні відмінності за виконанням цього тесту ($V = 9,01\%$).

Аналіз динаміки спритності хлопців 5-х класів, що оцінювалась за результатами подолання нормативної дистанції 4×9 м, також свідчить про достовірно кращі результати ($p < 0,05$) у хлопців сільських шкіл.

Сила є інтегральною фізичною якістю, від якої тією чи іншою мірою залежить прояв усіх інших фізичних якостей [2].

У вправі «згинання та розгинання рук в упорі лежачи», що відображає розвиток сили м'язів рук і плечового поясу, хлопці сільських шкіл продемонстрували статистично достовірно кращі результати на 3,4% порівняно з міськими однолітками ($p < 0,05$).

Водночас зафіксовано помітні індивідуальні відмінності у рівні розвитку сили м'язів верхніх кінцівок як у сільських, так і у міських школярів ($V = 11,85\%$ та

Таблиця 1 – Середньостатистичні показники розвитку рухових якостей дівчат 5-х класів сільських і міських шкіл, ($n=41$)

Рухові тести	Сільські школи ($n=16$)				Міські школи ($n=25$)			
	$\bar{x}$	S	m	V	$\bar{x}$	S	m	V
Біг 30 м, с	6,66*	0,30	0,08	4,52	6,81	0,40	0,08	5,81
Стрибок у довжину з місця, см	134,69	7,80	1,95	5,79	136,56*	5,49	1,10	4,02
Нахил тулуба із положення сидячи, см	5,88*	0,79	0,20	13,37	5,41	0,93	0,19	9,34
Піднімання тулуба в сід з положення лежачи за 30 с, к-сть разів	14,50	1,46	0,37	10,07	15,48*	2,37	0,47	8,28
Човниковий біг 4×9 м, с	12,34*	0,75	0,19	6,06	12,58	0,56	0,11	4,42
Згинання і розгинання рук в упорі лежачи, к-сть разів	9,19	1,28	0,32	13,89	10,60*	2,08	0,42	10,64
Метання тенісного м'яча, м	15,56*	1,41	0,35	9,08	15,08	1,15	0,23	7,64

Примітка. *різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

Таблиця 2 – Середньостатистичні показники розвитку рухових якостей хлопців 5-х класів сільських і міських шкіл, ($n=35$)

Рухові тести	Сільські школи ($n=13$)				Міські школи ($n=22$)			
	$\bar{x}$	S	m	V	$\bar{x}$	S	m	V
Біг 30 м, с	6,19*	0,41	0,11	6,61	6,47	0,43	0,09	6,60
Стрибок у довжину з місця, см	140,15*	5,93	1,64	4,23	136,05	4,08	0,87	3,00
Нахил тулуба із положення сидячи, см	4,35	0,55	0,15	12,76	4,30	1,03	0,22	9,01
Піднімання тулуба в сід з положення лежачи за 30 с, к-сть разів	18,85*	2,54	0,71	8,50	17,05	1,09	0,23	6,40
Човниковий біг 4×9 м, с	11,87*	0,44	0,12	3,69	12,04	0,81	0,17	6,71
Згинання і розгинання рук в упорі лежачи, к-сть разів	14,15*	1,82	0,50	11,85	13,68	1,86	0,40	10,61
Метання тенісного м'яча, м	21,31*	1,84	0,51	8,65	20,82	1,44	0,31	6,90

Примітка. *різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$.

$V = 10,61\%$). Це свідчить про необхідність гнучкого планування навчального процесу, індивідуалізації навантажень та коригування змісту занять відповідно до особливостей учнівського контингенту.

Для оцінювання швидко-силових якостей хлопців 5-х класів використовували комплекс педагогічних тестів, передбачених шкільною програмою з фізичної культури (стрибок у довжину з місця, піднімання тулуба в сід із положення лежачи за 30 с, метання тенісного м'яча).

У тесті «стрибок у довжину з місця» виявлено статистично значущі відмінності між учнями сільських і міських шкіл ($140,15 \pm 9,93$ см проти $136,05 \pm 4,08$ см; $p < 0,05$) на користь сільських школярів. Аналогічна тенденція простежується і у вправі «піднімання тулуба», де хлопці сільських шкіл показали вищий результат на $10,6\%$ порівняно з міськими однолітками за наявності достовірних відмінностей ($p < 0,05$). Крім того, саме у цій групі зафіксовано найбільшу варіативність індивідуальних показників ($V = 8,50\%$).

Статистично значущі відмінності у хлопців 5-х класів також виявлено за результатами тесту «метання тенісного м'яча» ($21,31 \pm 1,84$ м проти $20,82 \pm 1,44$ м; $p < 0,05$). Це дає підстави припустити, що вищий рівень швидко-силових якостей у школярів сільської місцевості зумовлений кращим розвитком гнучкості плечових суглобів і грудного відділу хребта, швидкості рухів та координаційних здібностей.

Дискусія. На сучасному етапі ключовим напрямом розвитку фізичного виховання в Україні є формування у молодого покоління цінностей фізичної та спортивної культури, а також розвиток фізичної грамотності. Це сприятиме зміцненню як фізичного, так і морального здоров'я, підвищенню розумової й фізичної працездатності дітей та підлітків [2; 4].

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» випускник закладу загальної середньої освіти, окрім ключових компетентностей, необхідних в умовах сучасних викликів, має володіти життєвими навичками, що сприяють збереженню здоров'я та гармонійному розвитку особистості. Це передбачає формування відповідального ставлення до власного здоров'я, безпеки, добробуту, довкілля та майбутнього з урахуванням фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку. Водночас важливим завданням освітніх і медичних установ є створення здоров'язбережувального середовища, що потребує комплексного впровадження організаційних, управлінських, матеріально-технічних і методичних заходів [1].

У школярів середнього віку, особливо підлітків, відбувається зміщення пріоритетів у бік соціальних ролей і функцій. Це супроводжується переважанням мотиваційно-ціннісних орієнтацій над природною потребою в руховій активності, а також зменшенням обсягу вільного часу через навчальне навантаження та малорухливі форми дозвілля [5].

За узагальненими результатами досліджень українських науковців фізичне виховання у сільських школах має низку специфічних відмінностей порівняно з міськими закладами освіти. Вони зумовлені недостатнім розвитком системи додаткової освіти, обмеженими можливостями задоволення фізкультурних потреб

учнів, а також невеликою чисельністю школярів, що ускладнює організацію повноцінного навчального процесу [2; 6; 9].

Крім того, у багатьох сільських школах не досить розвинена фізкультурно-оздоровча робота, відсутній систематичний контроль за фізичним розвитком учнів, а також не сформована чітка організація самостійних занять фізичними вправами [4; 10].

У ході дослідження уточнено дані Н. В. Москаленко, Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова [5], О. Ю. Марченко [2], І. О. Калініченко, О. О. Калініченко [1] про показники морфо-функціонального стану, фізичної працездатності та підготовленості. Загалом встановлено, що учні сільських шкіл часто мають вищий рівень розвитку основних фізичних якостей – швидкості, витривалості, сили та спритності. Це пояснюється більшою щоденною руховою активністю: ходьбою пішки, участю в домашніх справах, перебуванням на відкритому повітрі та меншою залученістю до пасивних форм дозвілля. Натомість учні міських шкіл іноді демонструють кращі результати у вибіркових вправах (наприклад, силових або координаційних), що пов'язано з доступом до спортивної інфраструктури, секцій та сучасних тренувальних умов. Проте загальний рівень рухової активності в місті часто нижчий через малорухливий спосіб життя.

На нашу думку, незалежно від місця проживання ключовими показниками є виконання ранкової гімнастики, регулярне відвідування та активність на уроках фізичної культури, участь у спортивних секціях і гуртках, а також рівень повсякденної рухової активності, зокрема ходьба пішки. Саме ці чинники, як керований процес, виступають ефективним інструментом для вчителів фізичної культури та керівників секцій у забезпеченні дотримання рекомендацій щодо рухової активності, що сприяє гармонійному розвитку та зміцненню здоров'я дітей.

Висновки. Результати дослідження свідчать про наявність статистично значущих відмінностей у рівні фізичної підготовленості дівчат і хлопців 5-х класів залежно від територіальної локації. У дівчат сільських шкіл краще розвинені швидкість, гнучкість, спритність і швидко-силові якості (метання), тоді як учениці міських шкіл мають перевагу у силових показниках і окремих швидко-силових вправах (стрибок, вправи на прес, віджимання). У хлопців спостерігається більш виражена перевага представників сільської місцевості за більшістю показників: швидкістю, спритністю, гнучкістю, силою та швидко-силовими здібностями. Отримані дані також засвідчують значну варіативність індивідуальних показників у всіх групах, що вказує на необхідність диференційованого підходу до занять з фізичного виховання. Загалом вищий рівень фізичної підготовленості школярів сільської місцевості можна пояснити більшою повсякденною руховою активністю, що підкреслює важливість урахування умов освітнього середовища у плануванні навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у отриманні додаткових даних щодо мотиваційно-ціннісних пріоритетів до занять різними видами рухової активності учнів середнього шкільного віку.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко І. О., Калініченко О. О. Використання моніторингу як інформаційно-аналітичної підтримки впровадження здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2021. № 6. С. 385–386.
2. Круцевич Т. Ю., Марченко О. Ю. Особливості та відмінності самооцінки фізичного розвитку та фізичного здоров'я юнаків міської та сільської місцевості. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2021. Випуск 5К (134). С. 85–89.
3. Максименко А., Андреева О., Хрипко І. Порівняльний аналіз показників фізичної підготовленості та рухової активності у дівчаток 12–13 років з різною масою тіла. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2023. № 28(1). С. 10–16. [https://doi.org/10.32626/2309-8082.2023-28\(1\).10-16](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2023-28(1).10-16)
4. Мамедова І. С. Формування мотивації учнів середніх класів до різних видів рухової активності в системі фізичного виховання : дис. ... д-ра філософії : 017 ; 01. Київ, 2023. 274 с.
5. Москаленко Н. В., Круцевич Т. Ю., Пангелова Н. Є. Теоретичні аспекти проблеми контролю та оцінки навчальних досягнень школярів із фізичної культури. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021. № 2. С. 101–110. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2021-2-101-110>
6. Пангелова Н., Москаленко Д. Сучасні підходи щодо формування особистої фізичної культури підлітків 14–15 років. Спортивний вісник Придніпров'я. 2023. № 1. С. 119–126. <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2023-1-119>
7. Трачук С. В., Дедух М. О., Воробйов М. І., Северда І., Мартинюк О. С. Інтерпретація інтересів до занять спортом у здобувачів освіти ЗЗСО. Олімпікус. 2025 № 2. 125–131. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2025-2.17>
8. Трачук С. Рухова активність і здоров'я учнівської молоді. Освітня траєкторія. 2023. Квітень. № 4 (39). С. 10.
9. Трачук С. В., Дедух М. О., Северда І. Ю. Тенденції в розподілі здобувачів освіти на заняттях фізичною культурою в закладах загальної середньої освіти. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2025 № 1, с. 112–115. <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.16>
10. Трачук С., Ген Янь, Мамедова І. Досвід тестування фізичної підготовленості учнівської молоді України і КНР. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020. № 4. С. 96–100. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.4.96-100>
11. Фізична культури в школі : навчальна програма для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2018. 368 с.
12. Andrieieva O., Kashuba O., Yarmak O., et al. Efficiency of children's fitness training program with elements of sport dances in improving balance, strength and posture. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. № 21(5). С. 2872–2879. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.s5382>
13. Byshevets N., Andrieieva O., Dutchak M., Shynkaruk O., Dmytriv R., Zakharina I., Serhiienko K., & Hres M. The influence of physical activity on stress-associated conditions in higher education students. *Physical Education Theory and Methodology*. 24(2). P. 245–253. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.2.08>
14. Drozdovska S., Andrieieva O., Yarmak O., & Blagii O. Personalization of health-promoting fitness programs for young women based on genetic factors. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020 P. 331–337. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s1046>
15. Kashuba V., Tomilina Y., Byshevets N. et al. Impact of Pilates on the Intensity of Pain in the Spine of Women of the First Mature age. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020(1). P. 12–17.
16. Kashuba V., Andrieieva O., Hakman A. & Zukow W. Impact of aquafitness training on physical condition of early adulthood women. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2021(2). P. 152–157. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.2.08>
17. Krutsevich T., Trachuk S., Ivanik O., Panhelova N., Brychuk M., & Kedrych H. Assessment of a Healthy Lifestyle and Quality of Life of Men and Women in Modern Society Based on SF 36. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2021(3). P. 211–218. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2021.3.04>
18. Pavlova I., Rogowska A. M., Zhang S. X. Mental health and well-being during the COVID-19 pandemic and after the Russian invasion of Ukraine. *Journal of Community Health*. <https://doi.org/10.1007/s10900-023-01273-x22>
19. Petrusic T., Stemberger V. Effective physical education distance learning models during the Covid-19 epidemic. *Centre for Educational Policy Studies Journal*. 2021. Vol. 11. P. 291–308.
20. Sirko R. I., Bezverkhnia H. V., Zaverukha O. Ya., Chupakhina S. V., Kyrista N. R. Motivation to Get a Second Higher Education: Psychological and Pedagogical Aspect. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. Vol. 19. No. 2, pp. 188–202, February 2020.
21. Shpakou A., Klimatchkaia L., Skoblina N., Baj-korpak J., Skarbaliene A., Fedorov O., Krestyaninova T., Znatnova A., Kuzniatsou A., Cherkasova J. The prevalence of loneliness among university students from five European countries during the COVID-19 pandemic. *Psychology. Journal of the Higher School of Economics*, 2021. 18(4), 871–887. <https://doi.org/10.17323/1813-8918-2021-4-871-887>

REFERENCES

1. Kalinichenko, I. O., Kalinichenko, O. O. (2021). Vykorystannia monitoryngu yak informatsiino-analitychnoi pidtrymky vprovadzhennia zdoroviazberzhuvalnykh tekhnolohii u zakladakh osvity [Using monitoring as information and analytical support for the implementation of health-saving technologies in educational institutions]. *International scientific journal "Grail of Science"*, (6), 385–386.
2. Krutsevich, T. Yu., Marchenko, O. Yu. (2021). Osoblyvosti ta vidminnosti samootsinky fizychnoho rozvytku ta fizychnoho zdorov'ya yunakiv mis'koyi ta sil'skoyi mistsevesti [Peculiarities and differences in self-assessment of physical development and physical health of young men in urban and rural areas]. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov*, 5K (134), 85–89.
3. Maksymenko, A., Andreeva, O., Khrypko, I. (2023). Porivnyal'nyy analiz pokaznykiv fizychnoyi pidhotovlenosti ta rukhovoyi aktyvnosti u divchatok 12–13 rokiv z riznoyu masoyu tila [Comparative analysis of indicators of physical fitness and motor activity in girls aged 12–13 years with different body weights]. *Bulletin of the Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University. Physical education, sports and human health*, 28(1), 10–16. [https://doi.org/10.32626/2309-8082.2023-28\(1\).10-16](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2023-28(1).10-16)
4. Mamedova, I. S. (2023). Formation of motivation of middle school students for different types of physical activity in the system of physical education: dissertation ... Doctor of Philosophy: 017; 01. Kyiv, 2023. 274 p.
5. Moskalenko, N. V., Krutsevich, T. Yu., Pangelova, N. Ye. (2021). Teoretychni aspekty problemy kontrolyu ta otsinky navchal'nykh dosyahnenn' shkolyariv iz fizychnoyi kul'tury [Theoretical aspects of the problem of control and assessment of academic achievements of schoolchildren in physical education]. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 2, 101–110.
6. Pangelova, N., Moskalenko, D. (2023). Suchasni pidkhody shchodo formuvannya osobystoyi fizychnoyi kul'tury pidlitiv 14–15 rokiv [Modern approaches to the formation of personal physical culture of adolescents 14–15 years old]. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*, 1, 119–126.
7. Trachuk, S. V., Diedukh, M. O., Vorobyov, M. I., Soverda, I., Martyniuk, O. S. (2025). Interpretatsiya interesiv do zanyat' sportom u zdobuvachiv osvity ZZSO [Interpretation of interests in sports among students of ZZSO education]. *Olympikus*, 2, 125–131.
8. Trachuk, S. (2023). Rukhova aktyvnist' i zdorov'ya uchniv'skoyi molodi [Physical activity and health of schoolchildren]. *Educational trajectory*, 4 (39). 10.
9. Trachuk, S. V., Diedukh, M. O., Soverda, I. Yu. (2025). Tendentsiyi v rozpodili zdobuvachiv osvity na zanyattakh fizychnoyi kul'turoy v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity [Trends in the distribution of students in physical education classes in secondary education institutions]. *Sports Medicine, Physical Therapy and Occupational Therapy*, 1, 112–115.
10. Trachuk, S., Gen Yan, Mamedova, I. (2020). Dosvid testuvannya fizychnoyi pidhotovlenosti uchniv'skoyi molodi Ukrayiny i KNR [Experience in testing physical fitness of students of Ukraine and the People's Republic of China]. *Theory and methods of physical education and sports*, 4, 96–100.
11. Physical education at school: curriculum for grades 5–9 of general educational institutions. Kyiv: Litera LTD, 2018. 368 p.
12. Andrieieva, O., Kashuba, O., Yarmak, O., et al. (2021). Efektyvnist' prohramy fitnes-trenuvan' ditey z elementamy sportyvnykh tantsiv u pokrashchenni rivnovahy, syly ta postavy [Efficiency of children's fitness training program with elements of sport dances in improving balance, strength and posture]. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(5), 2872–2879.
13. Byshevets, N., Andrieieva, O., Dutchak, M., Shynkaruk, O., Dmytriv, R., Zakharina, I., Serhiienko, K., & Hres, M. (2024). The influence of physical activity on stress-associated conditions in higher education students. *Physical Education Theory and Methodology*. 24(2). P. 245–253. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.2.08>

14. Drozdovska, S., Andriieva, O., Yarmak, O., & Blagii, O. (2020). Personalization of health-promoting fitness programs for young women based on genetic factors. *Journal of Physical Education and Sport*. 20. P. 331–337. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s1046>
15. Kashuba, V., Tomilina, Y., Byshevets, N. et al. (2020). Impact of Pilates on the Intensity of Pain in the Spine of Women of the First Mature age. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 20(1). P. 12–17.
16. Kashuba, V., Andriieva, O., Hakman, A. & Zukow, W. (2021). Impact of aquafitness training on physical condition of early adulthood women. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 21(2). P. 152–157. <https://doi.org/10.17309/tmf.2021.2.08>
17. Krutsevich, T., Trachuk, S., Ivanik, O., Panhelova, N., Brychuk, M., & Kedrych, H. (2021). Assessment of a Healthy Lifestyle and Quality of Life of Men and Women in Modern Society Based on SF 36. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 21(3). P. 211–218. <https://doi.org/10.17309/tmf.2021.3.04>
18. Pavlova, I., Rogowska, A. M., Zhang, S. X. Mental health and well-being during the COVID-19 pandemic and after the Russian invasion of Ukraine. *Journal of Community Health*. <https://doi.org/10.1007/s10900-023-01273-x22>
19. Petrusic, T., & Stemberger, V. (2021). Effective physical education distance learning models during the Covid-19 epidemic. *Centre for Educational Policy Studies Journal*, 11, 291–308.
20. Sirko, R. I., Bezverkhnia, H. V., Zaverukha, O. Ya., Chupakhina, S. V., Kyrsta, N. R. (2020). Motivation to Get a Second Higher Education: Psychological and Pedagogical Aspect. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. Vol. 19. No. 2, pp. 188–202, February.
21. Shpakou A., Klimatchkaia L., Skoblina N., Bajkorpak J., Skarbaliene A., Fedorciv O., Krestyaninova T., Znatnova A., Kuzniatsou A., & Cherkasova, J. (2021). The prevalence of loneliness among university students from five European countries during the COVID-19 pandemic. *Psychology. Journal of the Higher School of Economics*, 18(4), 871–887. <https://doi.org/10.17323/1813-8918-2021-4-871-887>

Дата першого надходження статті до видання: 24.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Трачук С., <https://orcid.org/0000-0002-5580-0510>, strachuk@uni-sport.edu.ua
Дєдх М., <https://orcid.org/0000-0002-1950-3412>, mdiedukh@uni-sport.edu.ua
Мамедова І., <https://orcid.org/0000-0003-1017-9369>, tmfv@ukr.net
Михальчук А., <https://orcid.org/0000-0002-3640-095X>, andriymikhalchuk@ukr.net
Голобородько М., <https://orcid.org/0009-0007-9187-3112>, mishgol0@gmail.com
 Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Trachuk S., <https://orcid.org/0000-0002-5580-0510>, strachuk@uni-sport.edu.ua
Diedukh M., <https://orcid.org/0000-0002-1950-3412>, mdiedukh@uni-sport.edu.ua
Mamedova I., <https://orcid.org/0000-0003-1017-9369>, tmfv@ukr.net
Mykhalchuk A., <https://orcid.org/0000-0002-3640-095X>, andriymikhalchuk@ukr.net
Holoborodko M., <https://orcid.org/0009-0007-9187-3112>, mishgol0@gmail.com
 National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

ПРОЯВ СЕНСОМОТОРНИХ РЕАКЦІЙ КІБЕРСПОРТСМЕНІВ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ З КОГНІТИВНИМИ ЯКОСТЯМИ

Світлана Федорчук¹, Ольга Ганага¹, Тетяна Петровська¹, Олена Лисенко²

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

²Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

Анотація. Актуальність роботи визначається роллю психофізіологічних та когнітивних чинників у забезпеченні високої працездатності та спортивних досягнень гравців у кіберспорт. Мета – аналіз особливостей прояву сенсомоторних реакцій у взаємозв'язку з когнітивними якостями гравців у кіберспорт.

Матеріали і методи. Учасники дослідження – 10 кіберспортсменів, студентів НУФВСУ, віком від 17 до 24 років (чоловічої та жіночої статі), стаж спортивного тренування в кіберспорті від 1 до 10 років. Для вивчення сенсомоторних реакцій було застосовано діагностичний комплекс «Діагност-1» (М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб), оптимальний режим тестування. Когнітивний профіль досліджували за допомогою тестів «Кільця Ландольта», «Зорова пам'ять», «Пам'ять на числа», «Встановлення закономірностей», «Домінуюча система сприйняття» та «Три слова». Математичний аналіз здійснювався непараметричними методами статистики.

Результати. Увага – це ключовий когнітивний ресурс, що визначав швидкість і точність сенсомоторного реагування кіберспортсменів. Більшою мірою ефективність сенсомоторного реагування кіберспортсменів асоціювалась з показниками уваги, меншою мірою – з показниками зорової пам'яті, короткочасної пам'яті на числа та логічного мислення. Отримані дані дозволяють використовувати показники сенсомоторних реакцій для прогнозування стійкості та концентрації уваги. Оскільки показники складного вибору охоплюють більше параметрів уваги, вони є більш надійним інструментом для професійного відбору або оцінки функціонального стану кіберспортсменів. Кінестетична модальність (з усіх вимірюваних типів перцептивних модальностей) виступала основним фактором у забезпеченні реакцій вибору обстежених гравців. Вища когнітивна детермінація моторних функцій лівої (субдомінантної) руки кіберспортсменів підтверджує її провідну роль у забезпеченні складних керуючих дій. Виявлена закономірність вказує на специфічну нейропластичну адаптацію центральної нервової системи кіберспортсменів до професійної діяльності.

Висновки. Когнітивний складник та сенсомоторна продуктивність у кіберспорті перебувають у тісному взаємозв'язку. Вищий виконавчий контроль забезпечує не лише швидкість, а й точність сенсомоторних реакцій, що є основою конкурентоспроможності в умовах сучасного цифрового спорту.

Ключові слова: кіберспорт, кіберспортсмени, сенсомоторні реакції, когнітивні якості.

Svitlana Fedorchuk, Olha Hanaha, Tetiana Petrovska, Olena Lysenko

MANIFESTATION OF SENSORIMOTOR REACTIONS OF CYBERSPORTS PLAYERS IN CONNECTION WITH COGNITIVE QUALITIES

Abstract. The relevance of the work is determined by the role of psychophysiological and cognitive factors in ensuring high performance and sports achievements of e-sports players. The goal was to analyze the features of the manifestation of sensorimotor reactions in relation to the cognitive qualities of e-sports players.

Materials and methods. The participants of the study are 10 e-sportsmen, students of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport, aged 17 to 24 years (male and female), experience of sports training in e-sports from 1 to 10 years. The diagnostic complex "Diagnost-1" (M. V. Makarenko, V. S. Lyzogub), the optimal testing mode, was used to study sensorimotor reactions. The cognitive profile was studied using the tests "Landolt Rings", "Visual Memory", "Memory for Numbers", "Establishing Patterns", "Dominant Perceptual System" and "Three Words". Mathematical analysis was carried out using non-parametric statistical methods.

Results. Attention is a key cognitive resource that determined the speed and accuracy of the sensorimotor response of cyber athletes. To a greater extent, the efficiency of the sensorimotor response of cyber athletes was associated with indicators of attention, to a lesser extent – with indicators of visual memory, short-term memory for numbers and logical thinking. The obtained data allow using indicators of sensorimotor reactions to predict the stability and concentration of attention. Since indicators of complex choice cover more parameters of attention, they are a more reliable tool for professional selection or assessment of the functional state of cyber athletes. Kinesthetic modality (of all measured types of perceptual modalities) was the main factor in ensuring the choice reactions of the surveyed players. The higher cognitive determination of the motor functions of the left (subdominant) hand of cyber athletes confirms its leading role in ensuring complex control actions. The revealed pattern indicates a specific neuroplastic adaptation of the central nervous system of cyber athletes to professional activity.

Conclusions. The cognitive component and sensorimotor performance in cyber sports are closely interconnected. Higher executive control ensures not only the speed, but also the accuracy of sensorimotor reactions, which is the basis of competitiveness in the conditions of modern digital sports.

Keywords: eSports, cyber athletes (e-sports players), sensorimotor reactions, cognitive qualities.

Федорчук С., Ганага О., Петровська Т., Лисенко О. Прояв сенсомоторних реакцій кіберспортсменів у взаємозв'язку з когнітивними якостями

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 94–103

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-13>

Fedorchuk S., Hanaha O., Petrovska T., Lysenko O. Manifestation of sensorimotor reactions of cybersports players in connection with cognitive qualities

Sport Science Spectrum. 2026; 3: 94–103

DOI: <https://doi.org/10.32782/spectrum/2026-3-13>

Вступ. Сучасні наукові дослідження вказують на те, що індивідуально-типологічні особливості спортсменів та прояв їхніх сенсомоторних реакцій різного ступеня складності суттєво впливають на успішність спортивних результатів як у командних ігрових [15; 20; 43], так і в індивідуальних видах спорту [7; 22; 35]. Стрімкий розвиток кіберспорту також потребує сучасних наукових досліджень щодо інформативних показників для моніторингу ефективності тренувальної та змагальної діяльності спортсменів на різних етапах спортивного вдосконалення [4; 8; 23; 38].

Кіберспорт належить до видів спорту з переважанням абстрактно-логічного «обігрування» суперника у разі зниженої загальної рухової активності [24]. На відміну від гри заради задоволення, змагальна діяльність у кіберспорті характеризується високим інтелектуальним навантаженням, необхідністю миттєвої оцінки ситуації та максимальної швидкої сенсомоторної реакції в умовах дефіциту часу [3]. Тому показники сенсомоторних реакцій у поєднанні із когнітивними показниками можуть слугувати для прогнозування ефективності змагальної діяльності гравців у кіберспорті [11; 12; 19].

Особливості центральної нервової системи (ЦНС), зокрема сила, рухливість та врівноваженість нервових процесів, дедалі частіше визнаються фундаментальними факторами успішної адаптації до екстремальних умов змагальної діяльності [28; 36]. Так, спортсмени із сильною нервовою системою не тільки досягали вищих середніх показників стрільби, а й демонстрували менший прояв ситуативної тривожності порівняно з тими, хто мав слабші профілі [35].

Когнітивна функція має добре задокументований вплив на моторну діяльність, підтверджуючи концепцію, що вищий виконавчий контроль підтримує кращу моторну координацію [27; 30]. Вивчення взаємозв'язку між ментальним ресурсом та фізичним виконанням рухових дій стає пріоритетним напрямом досліджень [29; 34; 42]. Так, M. R. Kunzler, F. P. Carpes стверджують, що інтенсивні фізичні вправи сприяють довгостроковому когнітивному розвитку [33].

Психофізіологічний стан є ключовою складовою частиною загального функціонального стану спортсмена [1; 21; 26; 31], який безпосередньо впливає на результативність [6; 14; 25]. Важливим індикатором функціональної готовності спортсменів є динамічна м'язова витривалість за показниками максимального темпу руху кисті (тепінг-тест) [13; 37]. Окрім цього, реакція на рухомий об'єкт (РРО) виступає об'єктивним критерієм швидкості нервових процесів та координації зорового і рухового аналізаторів [22].

Вивчення психофізіологічних властивостей спортсменів розглядається як перспективний напрям прогнозування надійності й успішності змагальної діяльності в кіберспорті [5; 19]. Психофізіологічні характеристики тісно пов'язані з когнітивними здібностями, які реалізуються через сенсорні системи. Зокрема, зорова сенсорна система забезпечує значну частку інформації, що надходить до спортсмена під час змагань [6].

Як зазначають С. Пятисоцька та співавтори у своїй роботі, що присвячена обґрунтуванню моніторингу

у кіберспорті, «до психологічного та психофізіологічного контролю відноситься визначення таких показників: час сенсомоторних реакцій (простої реакції, реакції на рухомий об'єкт, реакції розрізнення); частота локальних рухів (тепінг-тест), контроль тремору, точності відтворення рухів верхніх кінцівок, показники функціональної асиметрії верхніх кінцівок; когнітивні якості: короткочасна зорова пам'ять, довготривала пам'ять, увага, сприйняття, мислення» тощо [18, с. 65–72].

Психологічний супровід та моніторинг у кіберспорті є фундаментальним інструментом для об'єктивної оцінки ігрового потенціалу та оперативного виправлення функціональних збоїв. Це стосується як індивідуальних показників гравця, так і складних механізмів командної взаємодії [46].

Специфіка прояву психофізіологічних і когнітивних властивостей у гравців у кіберспорт залишається не досить вивченою, тоді як більшість досліджень була зосереджена на інших видах спорту [1; 20; 22; 43]. Таким чином, вивчення цих характеристик у кіберспорті є актуальним і перспективним напрямом спортивної науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в рамках науково-дослідної роботи за темами: «Удосконалення технологій психолого-педагогічного супроводу спортсменів на етапах спортивної підготовки та в процесі ресоціалізації в умовах воєнного і післявоєнного часу» (номер державної реєстрації 0126U003841) на 2026–2030 рр. та «Моніторинг ефективності фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та спортсменів засобами функціональної діагностики» (номер державної реєстрації 0125U002066) на 2025–2027 рр.

Мета дослідження – аналіз особливостей прояву сенсомоторних реакцій у взаємозв'язку з когнітивними якостями гравців у кіберспорт.

Матеріали і методи дослідження. Робота виконана у Науково-дослідному інституті Національного університету фізичного виховання і спорту України. Для вивчення сенсомоторного реагування обстежуваних було застосовано діагностичний комплекс «Діагност-1» (М. В. Макаренко, В. С. Лизогуб) [13]. У цій роботі аналізувалися показники простої зорово-моторної реакції (ПЗМР), реакції вибору одного із трьох сигналів (PB1-3), реакції вибору двох із трьох сигналів (PB2-3). Когнітивний профіль досліджували за допомогою тестів «Кільця Ландольта», «Зорова пам'ять», «Пам'ять на числа», «Встановлення закономірностей» [10], «Домінуюча система сприйняття» [17], «Три слова» [цит. за 16]. Використані методики дозволили оцінити показники уваги, пам'яті, логічного мислення [4], визначити домінуючу перцептивну модальність обстежуваних [2] та рівень розвитку творчої уяви [16] як компонента творчих здібностей кіберспортсменів.

Математичний аналіз отриманих результатів здійснювався із застосуванням непараметричних методів статистики. Дані представлені у вигляді медіани та значень міжквартильного розкиду (Me [25%; 75%]). Взаємозв'язок між показниками оцінювали шляхом обчислення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

У обстеженні брали участь 10 студентів НУФВСУ віком від 17 до 24 років (чоловічої та жіночої статі):

кіберспортсмени, стаж спортивного тренування в кіберспорті від 1 до 10 років. У більшості респондентів робочою була права рука. Наукова робота проводилася з неухильним дотриманням етичних норм, зафіксованих у Гельсінській декларації 2000 року, Директиві ЄС 86/609 та чинному законодавстві України, що було підтверджено відповідним Комітетом з біоетики [цит. за 4; 25].

Результати дослідження та їх обговорення. У кіберспортсменів вивчали показники сенсомоторних реакцій різної складності в оптимальному режимі тестування (табл. 1) та когнітивні показники за тестами «Кільця Ландольта», «Зорова пам'ять», «Пам'ять на числа»,

«Встановлення закономірностей», «Домінуюча система сприйняття», «Три слова» (табл. 2).

Кореляційний аналіз отриманих даних у обстежуваних показав наявність взаємозв'язку між вимірюваними показниками сенсомоторних реакцій різної складності та когнітивними показниками за тестом «Кільця Ландольта» (табл. 3, 5), а також за тестами «Зорова пам'ять», «Пам'ять на числа», «Встановлення закономірностей», «Домінуюча система сприйняття» (табл. 4, табл. 5). Асоціації рівня розвитку творчої уяви за тестом «Три слова» та ефективності сенсомоторного реагування в оптимальному режимі тестування за результатами проведеного дослідження не виявлено.

Таблиця 1 – Показники сенсомоторних реакцій різної складності у кіберспортсменів (n=10) в оптимальному режимі тестування, Me [25%; 75%]

Показники	ПЗМР	PB1-3	PB2-3
Латентний період, мс	257,28 [233,57; 290,90]	371,17 [362,11; 395,89]	430,97 [401,22; 465,53]
Помилка середнього арифметичного, мс	7,77 [5,93; 10,77]	15,87 [13,14; 18,65]	19,22 [16,70; 22,04]
Середньоквадратичне відхилення, мс	42,16 [32,47; 58,97]	47,61 [39,43; 55,95]	83,15 [70,68; 92,81]
Коефіцієнт варіації, %	16,72 [12,84; 22,80]	12,66 [10,89; 16,14]	18,61 [16,86; 20,81]
Кількість помилок	0,00 [0,00; 0,00]	1,00 [0,00; 1,00]	1,50 [0,00; 3,00]
Моторний компонент реакції, мс	76,92 [71,20; 83,33]	89,56 [79,33; 96,25]	83,77 [81,88; 96,95]
Час центральної обробки інформації, мс	–	131,87 [110,58; 137,22]	175,16 [138,47; 200,54]
Сенсомоторна асиметрія між правою і лівою рукою, %	–	–	9,93 [1,21; 15,07]

Примітки: ПЗМР – проста зорово-моторна реакція; PB1-3 – реакція вибору одного з трьох сигналів; PB2-3 – реакція вибору двох із трьох сигналів

Таблиця 2 – Особливості когнітивних функцій кіберспортсменів (n=10)

Показники	Me [25%; 75%]
Кількість переглянутих символів за 5 хв, тест Ландольта	542,00 [422, 00; 614, 00]
Кількість пропущених символів за 5 хв, тест Ландольта	16,50 [7,00; 29,00]
Кількість помилок за 5 хв, тест Ландольта	0,50 [0,00; 2,00]
Кількість балів, тест Ландольта	7,00 [4,00; 8,00]
Показник швидкості переробки інформації, ум.од.	0,73 [0,70; 0,91]
Показник швидкості переробки інформації, бали	3,50 [3,00; 5,00]
Показник за тестом «Зорова пам'ять», кількість відповідей	14,00 [12,00; 14,00]
Показник за тестом «Пам'ять на числа», кількість відповідей	4,00 [4,00; 4,00]
Показник за тестом «Встановлення закономірностей», кількість відповідей	20,00 [19,00; 22,00]
Показник за тестом «Встановлення закономірностей», бали	7,00 [6,00; 8,00]
Показник за шкалою «Візуал», бали	10,50 [10,00; 12,00]
Показник за шкалою «Аудит», бали	7,50 [7,00; 11,00]
Показник за шкалою «Кінестетик», бали	10,00 [9,00; 12,00]
Показник за тестом «Творча уява», бали	4,00 [3,00; 4,00]

Найбільш сильні кореляційні зв'язки зафіксовано між показниками ПЗМР та якісними і швидкісними показниками уваги, проте більша кількість кореляційних зв'язків виявлена між показниками складного вибору (PB2-3) та показниками за тестом «Кільця Ландольта» (табл. 3, табл. 5). Більшу кількість кореляцій уваги з реакцією складного вибору можна пояснити подібністю механізмів цих тестів: і PB2-3, і тест Ландольта вимагають не просто швидкості, а й процесів диференціювання та гальмування зайвих сигналів. Це свідчить про те, що увага – не ізольована функція, а результат координації складних аналітико-синтетичних процесів у корі головного мозку.

Меншою мірою ефективність сенсомоторного реагування асоціювалась з показниками зорової пам'яті, короткочасної пам'яті на числа та логічного мислення – виявлено лише помірні кореляційні тенденції (табл. 4, табл. 5).

Слід зазначити, що кінестетична модальність (з усіх вимірюваних типів перцептивних модальностей, включно з візуальною та аудіальною) виступала за отриманими результатами основним фактором у забезпеченні реакцій вибору обстежених гравців (табл. 4): вищим значенням показника за шкалою «Кінестетик» відповідали більша стабільність PB1-3 ($p < 0,05$) та менші значення сенсомоторної асиметрії (CA) між правою і лівою рукою в PB2-3 ($p < 0,01$).

Крім того, кореляційний аналіз виявив наявність статистично значущого прямого зв'язку ($p < 0,05$) між показником за шкалою «Кінестетик» та часом центральної обробки інформації в реакції складного вибору та аналогічної тенденції в реакції простого вибору (табл. 4).

Стабільність і успішність реакції складного вибору обстежених гравців були асоційовані відповідно з обсягом короткочасної пам'яті на числа та показниками за тестом «Встановлення закономірностей», проте виявлені

обернені кореляційні зв'язки не досягли рівня статистичної значущості (табл. 4). Водночас зафіксована помірна тенденція до збільшення помилок у разі більшого обсягу зорової пам'яті обстежених кіберспортсменів (табл. 4).

Крім того, сенсомоторну готовність у обстежуваних оцінювали шляхом виявлення кореляційних зв'язків між показниками реакції складного вибору (окремо для правої та лівої руки) і когнітивними параметрами, отриманими під час тестування (табл. 5).

Виявлено прямі кореляційні зв'язки між стабільністю сенсомоторного реагування лівою рукою, кількістю помилок і моторним компонентом PB2-3 для лівої руки та успішністю виконання тесту на увагу ($p < 0,01$, $p < 0,05$), помірну кореляційну тенденцію між стабільністю сенсомоторного реагування лівою рукою (PB2-3) та успішністю виконання завдання «Встановлення закономірностей».

Тобто більша стабільність і менша кількість помилок у PB2-3 відповідали вищому когнітивному ресурсу кіберспортсменів за вимірюваними показниками уваги. Це дозволяє стверджувати, що стабільність роботи лівої руки, яка в кіберспорті забезпечує маніпуляції на клавіатурі, детермінована рівнем зосередженості гравця.

Водночас виявлена тенденція до асоціації більш успішного реагування лівою рукою в PB2-3 (меншої кількості помилок) з вищим рівнем сформованості розумових операцій аналізу, порівняння, здатності виділяти суттєві ознаки та подумки узагальнювати їх. Помірна позитивна кореляційна тенденція між моторним компонентом реакції для лівої руки (PB2-3) та успішністю виконання завдання «Встановлення закономірностей» дозволяє припустити, що вищий рівень розвитку логічного мислення як більш обмеженого рамками правил (якщо порівнювати, наприклад, з мисленням за принципом аналогії або інтуїтивним мисленням) сприяв зменшенню швидкості реакції

Таблиця 3 – Кореляційні зв'язки за критерієм Спірмена основних показників сенсомоторних реакцій та когнітивних показників за тестом «Кільця Ландольта» у кіберспортсменів ($n = 10$), r^S

Показники	КЛ1	КЛ2	КЛ3	КЛ4	КЛ5	КЛ6
Латентний період ПЗМР, мс	-0,83**	–	–	-0,80**	-0,91***	-0,93***
Коефіцієнт варіації (ПЗМР), %	–	0,63*	–	–	–	–
Моторний компонент реакції (ПЗМР), мс	-0,85**	-0,77**	–	-0,72*	-0,65*	-0,60
Латентний період PB1-3, мс	–	–	–	–	–	-0,64*
Кількість помилок (PB1-3)	–	0,67*	–	–	–	–
Латентний період PB2-3, мс	-0,59	–	–	–	–	-0,58
Помилка середнього арифметичного (PB2-3), мс	–	–	0,79**	–	–	–
Середньоквадратичне відхилення (PB2-3), мс	–	–	0,79**	–	–	–
Коефіцієнт варіації (PB2-3), %	–	–	0,67*	0,57	0,76**	0,74*
Кількість помилок (PB2-3)	–	0,75**	–	–	–	–
Моторний компонент реакції (PB2-3), мс	-0,75**	–	–	0,63	0,58	0,56
Час центральної обробки інформації (PB2-3), мс	–	–	0,65*	–	–	–

Примітки. ПЗМР – проста зорово-моторна реакція; PB1-3 – реакція вибору одного з трьох сигналів; PB2-3 – реакція вибору двох із трьох сигналів; КЛ1 – кількість переглянутих символів за 5 хв, тест «Кільця Ландольта»; КЛ2 – кількість пропущених символів за 5 хв, тест «Кільця Ландольта»; КЛ3 – кількість помилок, тест «Кільця Ландольта»; КЛ4 – показник успішності, тест «Кільця Ландольта», ум. од.; КЛ5 – показник швидкості переробки інформації, бали; КЛ6 – показник швидкості переробки інформації, бали; * статистична значущість коефіцієнта кореляції $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

складного вибору. Можливо, більш розвинене інтуїтивне мислення без усвідомлення всіх логічних кроків буде сприяти більш швидкому сенсомоторному реагуванню кіберспортсменів, проте ці припущення потребують подальших досліджень.

Більша стабільність PB2-3 (за показниками для лівої руки) відповідала більшому обсягу короточасної пам'яті на числа, проте виявлені кореляційні зв'язки не досягли рівня статистичної значущості, що вказує на складну природу взаємодії пам'яті та швидкості реакції. Можна припустити, що існує певна залежність між здатністю до диференціювання невербальних сигналів та такими когнітивними процесами, як аналіз, синтез і здатність до короточасного утримання числової інформації, адже обидва процеси вимагають високої концентрації та активного утримання робочих інструкцій у пам'яті.

Дискусія. Отримані дані підтверджують складну природу кіберспорту як інтелектуального виду спорту, де основне навантаження припадає на когнітивну сферу та дрібну моторику у разі зниженої загальної рухової активності [5; 7]. Результати дослідження корелюють із думкою фахівців про те, що успіх у змагальній діяльності геймерів досягається не за рахунок загальнофізичної підготовки, а завдяки високому рівню спеціально-практичної підготовки, сенсомоторного реагування, психологічної стійкості та когнітивному ресурсу [5; 18].

Більшою мірою ефективність сенсомоторного реагування кіберспортсменів асоціювалась з показниками уваги (табл. 3, табл. 5), меншою мірою – з показниками зорової пам'яті, короточасної пам'яті на числа та логічного мислення (табл. 4, табл. 5). Отже, швидка реакція в кіберспорті – це насамперед результат розвинених

Таблиця 4 – Кореляційні зв'язки за критерієм Спірмена основних показників сенсомоторних реакцій та когнітивних показників у кіберспортсменів ($n = 10$), r_s

Показники	К	А	ЗП	ПЧ	ВЗ	ВЗ1
Коефіцієнт варіації PB1-3, %	-0,70*	–	–	–	–	–
Моторний компонент реакції PB1-3, мс	–	0,55	–	–	–	–
Час центральної обробки інформації (PB1-3), мс	0,59	–	–	–	–	–
Середньоквадратичне відхилення PB2-3, мс	–	–	–	-0,55	–	–
Коефіцієнт варіації PB2-3, %	–	–	–	-0,61	–	–
Кількість помилок (PB2-3)	–	–	0,61	–	-0,58	-0,62
Час центральної обробки інформації (PB2-3), мс	0,65*	–	–	–	–	–
Сенсомоторна асиметрія між правою і лівою рукою (PB2-3), %	-0,80**	–	–	–	–	–

Примітки. PB1-3 – реакція вибору одного з трьох сигналів; PB2-3 – реакція вибору двох із трьох сигналів; К – показник за шкалою «Кінестетик», бали; А – показник за шкалою «Аудит», бали; ЗП – показник за тестом «Зорова пам'ять», кількість відповідей; ПЧ – показник за тестом «Пам'ять на числа», кількість відповідей; ВЗ – показник за тестом «Встановлення закономірностей», кількість відповідей; ВЗ1 – показник за тестом «Встановлення закономірностей», бали; * статистична значущість коефіцієнта кореляції $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Таблиця 5 – Кореляційні зв'язки за критерієм Спірмена показників реакції складного вибору PB2-3 (окремо для правої і лівої руки) та когнітивних показників кіберспортсменів ($n=10$), r_s

Показники	КЛ1	КЛ2	КЛЗ	К	ПЧ	ВЗ	ВЗ1
Для правої руки							
Латентний період PB2-3 пр, мс	–	–	–	0,70*	–	–	–
Помилка середнього арифметичного PB2-3 пр, мс	–	0,61	–	–	–	–	–
Моторний компонент реакції PB2-3 пр, мс	-0,58	–	–	–	–	–	–
Для лівої руки							
Латентний період PB2-3 лів, мс	-0,56	–	–	–	–	–	–
Помилка середнього арифметичного PB2-3 лів, мс	–	–	0,76**	–	–	–	–
Середньоквадратичне відхилення PB2-3 лів, мс	–	–	0,76**	–	-0,55	–	–
Коефіцієнт варіації PB2-3 лів, %	–	–	0,62	–	-0,55	–	–
Кількість помилок PB2-3 лів	–	0,70*	–	–	–	-0,60	–
Моторний компонент реакції PB2-3 лів, мс	–	0,69*	–	–	–	0,56	0,59

Примітки. КЛ1 – кількість переглянутих символів за 5 хв, тест «Кільця Ландольта»; КЛ2 – кількість пропущених символів за 5 хв, тест «Кільця Ландольта»; КЛЗ – кількість помилок, тест «Кільця Ландольта»; К – показник за шкалою «Кінестетик», бали; ПЧ – тест «Пам'ять на числа»; ВЗ – показник за тестом «Встановлення закономірностей», кількість відповідей; ВЗ1 – показник за тестом «Встановлення закономірностей», бали; * статистична значущість коефіцієнта кореляції $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

властивостей уваги, які дозволяють миттєво обробляти вхідні дані.

Розумова втома, яка виникає під час тривалих ігрових сесій, може знижувати ефективність як когнітивної, так і сенсомоторної діяльності, однак адаптаційні механізми забезпечують високу резистентність до монотонного навантаження та збереження швидкості реакцій гравців [3; 12]. Висока стійкість уваги дозволяє підтримувати стабільний час реакції протягом усієї гри (яка може тривати 40–60 хвилин), запобігаючи помилкам через втому [4; 24].

Таким чином, увага – це ключовий когнітивний ресурс, що визначає швидкість і точність сенсомоторного реагування кіберспортсменів. Отримані дані дозволяють використовувати показники сенсомоторних реакцій для прогнозування стійкості та концентрації уваги. Оскільки показники складного вибору охоплюють більше параметрів уваги (табл. 4, табл. 5), вони є більш надійним інструментом для професійного відбору або оцінки функціонального стану кіберспортсменів.

За результатами попередніх досліджень ефективність використання клавіатури кіберспортсменом у теплінг-тесті також прямо корелює з його когнітивним ресурсом – обсягом і стійкістю уваги [37], що узгоджується з отриманими даними.

У процесі змагальної діяльності гравець у кіберспорт реагує та аналізує велику кількість об'єктів різноманітної форми та кольору, які рухаються з високою швидкістю на екрані монітора. Це визначає особливу роль функції короткочасної зорової пам'яті у структурі підготовленості спортсменів [39]. М. D. Powless та співавтори зазначають, що обсяг робочої пам'яті також пов'язаний із прийняттям тактичних рішень у спорті [40].

Проте за результатами проведеного дослідження виявлена помірна тенденція до збільшення помилок у разі більшого обсягу зорової пам'яті обстежених кіберспортсменів, що певним чином узгоджується з результатами попереднього дослідження реакції на рухомий об'єкт у геймерів: більша кількість реакцій запізнення відповідала більшому обсягу зорової пам'яті гравців [19]. Такий парадоксальний зв'язок у науковій літературі часто пояснюється через механізм надлишковості інформації та «когнітивного шуму». Схильність осіб із високим когнітивним ресурсом до побудови надлишкових гіпотез у простих завданнях узгоджується з положеннями про специфічне психофізіологічне забезпечення діяльності, де теоретичне прогнозування домінує над безпосередньою сенсорною інформацією [9]. Стратегія «пошуку закономірностей» у суб'єктів із високим когнітивним ресурсом часто призводить до висунення надлишкових гіпотез у ситуаціях, що потребують лінійної автоматичної реакції [45]. Схильність до виявлення неіснуючих кореляцій у випадкових послідовностях сигналів зумовлює виникнення помилок антиципації, оскільки складні когнітивні моделі вступають у конфлікт із реальними параметрами стимуляції [32; 47].

Результати показали значну нерівномірність виявлених асоціацій між когнітивними параметрами і показниками реакції складного вибору (окремо для правої та лівої руки): для лівої руки кількість статистично значущих зв'язків із когнітивними параметрами суттєво перевищувала кількість аналогічних показників для правої руки. Виявлена

закономірність вказує на специфічну нейропластичну адаптацію ЦНС кіберспортсменів до професійної діяльності. Вища когнітивна детермінація моторних функцій лівої (субдомінантної) руки кіберспортсменів підтверджує її провідну роль у забезпеченні складних керуючих дій (маніпуляції клавіатурою), що потребують (поряд з належним рівнем ефективності сенсомоторного реагування) високого рівня антиципації та оперативної обробки візуальної інформації.

Слід зауважити, що зменшення функціональної асиметрії за показниками теплінг-тесту пов'язувалось зі станом функціональної готовності кіберспортсменів [37]. Гравці з однаковим рівнем розвитку дрібної моторики обох рук відзначалися кращою здатністю до тривалого фокусування: чим менше була виражена домінантність однієї руки над іншою (тобто вища симетричність), тим ефективніше спортсмен аналізував інформацію в коректурній пробі [37]. Виявлена під час використання теплінг-тесту помірна кореляційна тенденція до зв'язку домінантної руки зі швидкісними характеристиками когнітивної діяльності підтверджує гіпотезу, що функціонування робочої руки підпорядковане загальному ритму гри, а не концентрації [37].

На думку авторів, зменшення сенсомоторної асиметрії між правою та лівою рукою в реакції складного вибору, яка була асоційована з вищим рівнем розвитку кінестетичного каналу сприйняття, можна розглядати як ознаку функціональної готовності кіберспортсменів.

За результатами попередніх досліджень було виявлено, що високий рівень моторного контролю кисті обох рук у кіберспортсменів супроводжувався кращою концентрацією уваги [37], що підтверджує гіпотезу про підтримку моторної координації з боку виконавчих функцій мозку [29, 30]. Кінестетичний тип сприйняття певним чином був взаємопов'язаний із збалансованістю основних нервових процесів (збудження і гальмування), врівноваженістю нервової системи обстежених кіберспортсменів [19].

За результатами дослідження вищому рівню розвитку кінестетичної репрезентативної системи відповідав більший час центральної затримки в реакціях вибору (табл. 4). Такий прямий зв'язок між «кінестетикою» та часом центральної обробки інформації може мати логічне психофізіологічне пояснення. Вища значущість кінестетичного каналу може призводити до надмірного контролю моторики (так званого «моторного контролю»), що відповідно гальмує швидкість центрального прийняття рішення на користь точності та відчуття контролю над рухом. Підсвідома орієнтація на мінімізацію помилок (стратегія «точність понад швидкість») через відчуття дискомфорту від «неправильної» дії теж може призводити до подовження латентного періоду реакції.

За результатами попередніх досліджень кінестетична модальність у кіберспортсменів виступала ключовим фактором у контролі часових характеристик реакції на рухомий об'єкт: розвинена м'язово-суглобова чутливість дозволяла обстежуваним обирати більш раціональну тактику, уникаючи імпульсивного випередження цілі. Водночас аудіальна система була пов'язана з часом затримки в РРО, що може вказувати на тенденцію до надлишкової вибіркової позиції у сприйнятті звукових стимулів кіберспортсменами [19].

Що стосується творчої уяви, її роль у забезпеченні сенсомоторного реагування не виявлена. Слід зауважити, що результати попередніх досліджень також свідчать про відсутність прямого впливу уяви на чисто механічні аспекти роботи кисті у тепінг-тесті [37].

Особливої уваги заслуговує порівняння кіберспортсменів із гравцями-аматорами та ІТ-спеціалістами [11; 19; 37]. Виявлено, що група спортсменів-аматорів не мала специфічних для кіберспортсменів ознак, зокрема згладженої функціональної асиметрії та стійкої кореляції між когнітивною сферою і сенсомоторною активністю [19; 37]. Результати демонструють, що кіберспортсмени володіють унікальним профілем, який не характерний для аматорів чи ІТ-спеціалістів. Якщо для гравців-аматорів гра є формою дозвілля, то для кіберспортсменів це важка робота з високим рівнем відповідальності [3]. Можна припустити, що відмінності кіберспортсменів від груп порівняння зумовлені специфічною трансформацією перцептивних процесів під впливом віртуальної реальності.

Отже, сенсомоторні показники виступають надійними індикаторами функціональної готовності гравців, що дозволяє їх використовувати для прогнозування успішності в кіберспорті. Це підтверджується результатами подібних досліджень для представників інших видів спорту: як командних ігрових [43], так і індивідуальних [22]. Насамперед це узгоджується з результатами досліджень у традиційних командних іграх, де швидкість реакції та прийняття рішень є ключовими для отримання переваги над суперником [41; 44]. Проте якщо, до прикладу, у гандболістів швидка реакція інтегрована у велику моторику, то у кіберспортсменів ми спостерігаємо феномен «когнітивно-моторної інтеграції», подібний до феномену, описаного у дослідженнях тайцзи [34].

Таким чином, когнітивний складник та сенсомоторна продуктивність у кіберспорті перебувають у тісному взаємозв'язку. Вищий виконавчий контроль забезпечує не лише швидкість, а й точність сенсомоторних реакцій, що є основою конкурентоспроможності в умовах сучасного цифрового спорту.

Аналіз результатів підтверджує, що ефективність кіберспортсмена базується на синергії фізіологічних відгуків та когнітивних стратегій. Висока швидкість сенсомоторної реакції є фундаментом, проте саме когнітивний контроль дозволяє гравцеві уникати помилкових дій у стресових ситуаціях гри. Таким чином, розвиток когнітивних функцій безпосередньо покращує якість сенсомоторного виконання, що робить цей взаємозв'язок визначальним фактором професійної майстерності в кіберспорті.

Висновки:

1. Сенсомоторні показники виступають надійними індикаторами функціональної готовності гравців, що дозволяє

їх використовувати для прогнозування успішності в кіберспорті, що підтверджується даними науково-методичної літератури та результатами проведеного дослідження.

2. Увага – це ключовий когнітивний ресурс, що визначає швидкість і точність сенсомоторного реагування кіберспортсменів. Більшою мірою ефективність сенсомоторного реагування кіберспортсменів асоціювалась з показниками уваги, меншою мірою – з показниками зорової пам'яті, короткочасної пам'яті на числа та логічного мислення. Отримані дані дозволяють використовувати показники сенсомоторних реакцій для прогнозування стійкості та концентрації уваги. Оскільки показники складного вибору охоплюють більше параметрів уваги, вони є більш надійним інструментом для професійного відбору або оцінки функціонального стану кіберспортсменів.

3. Кінестетична модальність (з усіх вимірюваних типів перцептивних модальностей) виступала основним фактором у забезпеченні реакцій вибору обстежених гравців: вищим значенням показника за шкалою «Кінестетик» відповідали більша стабільність реакції простого вибору ($p < 0,05$) та менші значення сенсомоторної асиметрії між правою і лівою рукою в реакції складного вибору ($p < 0,01$).

4. Результати показали значну нерівномірність виявлених асоціацій між показниками реакції складного вибору (окремо для правої та лівої руки) і когнітивними параметрами: для лівої руки кількість статистично значущих зв'язків із когнітивними параметрами суттєво перевищувала аналогічні показники для правої руки. Виявлена закономірність вказує на специфічну нейропластичну адаптацію центральної нервової системи кіберспортсменів до професійної діяльності. Вища когнітивна детермінація моторних функцій лівої (субдомінантної) руки кіберспортсменів підтверджує її провідну роль у забезпеченні складних керуючих дій.

5. Когнітивний складник та сенсомоторна продуктивність у кіберспорті перебувають у тісному взаємозв'язку. Вищий виконавчий контроль забезпечує не лише швидкість, а й точність сенсомоторних реакцій, що є основою конкурентоспроможності в умовах сучасного цифрового спорту.

Напрямок подальших досліджень – вивчення впливу психологічних тренінгів на розвиток сенсомоторних і когнітивних показників у кіберспортсменів різного рівня підготовки.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Колектив авторів висловлює щирі подяки кафедрі кіберспорту та інформаційних технологій НУФВСУ, а також спортсменам і студентам за участь в організації та проведенні досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв С., Москаленко Н., Долбишева Н., Микитчик О., Бакурідзе-Маніна В. Оцінка властивостей нервової системи у юних спортсменів-єдиноборців. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2023. Вип. 5 (164). С. 16–19. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).03)
2. Бойчук М. П., Заїка Є. В. Проблема методів дослідження репрезентативних систем людини. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Психологія.* 2014. Вип. 53. № 1095. С. 59–64.
3. Вишневецька В. П., Гордєєва М. В., Бортнік М. С. Ефективність змагальної діяльності в кіберспорті та чинники, що на неї впливають. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2023. Вип. 4 (163). С. 62–67. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).12.
4. Ганага О. Ю. Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивного вдосконалення : дис. ... д-ра філос., спеціальність 017 «Фізична культура і спорт». Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2025. 311 с. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/items/8aa49b57-7401-4ffd-bd92-0837f2497342>

5. Ганага О., Петровська Т., Федорчук С. Когнітивний ресурс кіберспортсмена як чинник спортивної ефективності. *Sport Science Spectrum*. 2024. № 2. С. 55–64. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-8>
6. Дегтяренко-Мельник Т. В., Бринза І. В. Психофізіологія рухової діяльності : навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Одеса. 2024. 379 с.
7. Долбишева Н. Г., Кондратенко В. В., Алфьоров О. А., Кусовська О. С. Специфічність системи підготовки в інтелектуальних видах спорту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 7 (167). С. 72–77. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).14.
8. Імас Є., Петровська Т., Ганага О. Кіберспорт в Україні як сучасний культурний феномен. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. № 1. С. 75–81. DOI: 10.32652/tmfvs.2021.1.75-81.
9. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія. Київ : Міленіум, 2004. 265 с.
10. Комплекс для психологічного тестування «БОС-тест». Компанія «Сіата» – Медична техніка та обладнання. URL: <http://www.siata.net.ua/index.php/kompleks-dlya-psihologicheskogo-testirovaniya-bos-test/>
11. Луць Ю., Федорчук С., Лук'янцева Г., Куценко Т. Сенсомоторні реакції різної складності в кіберспортсменів, ІТ-спеціалістів та нетренованих осіб: порівняльний аналіз. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 4. С. 32–37. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-5>
12. Луць Ю., Лук'янцева Г., Федорчук С. Прояв нейродинамічних властивостей кіберспортсменів у зв'язку із рівнем стресу, саморегуляції, адаптивності та інтелекту. *Вісник Черкаського університету. Серія : Біологічні науки*. 2023. № 2. С. 76–86. <https://doi.org/10.31651/2076-5835-2018-1-2023-2-76-86>
13. Макаренко М. В., Лизогуб В. С., Безкопильний О. П. Методичні вказівки до практикуму з диференціальної психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності людини. Київ–Черкаси : Вертикаль, 2014. 102 с.
14. Макаренко М. В., Лизогуб В. С. Онтогенез психофізіологічних функцій людини. Черкаси : Вертикаль, 2011. 256 с.
15. Мінгальов О. Г., Дрегваль І. В. Аналіз функціонального стану сенсомоторної реакції та основних нервових процесів спортсменів ігрових видів спорту. *Вісник проблем біології і медицини*. 2017. № 2 (4). С. 268–270.
16. Особистість: практичні засади вивчення : навчально-методичний посібник. / Укл.: Л. П. Бутузова та ін. Житомир : видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 330 с.
17. Психологія : дидактичні матеріали для самостійної роботи студентів. Ч. 1. / Упоряд.: В. І. Воронова, Ю. О. Ємшанова, В. І. Ковальчук. Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ : Знання України, 2018. 143 с.
18. Пятисоцька С., Єфременко А., Подригало Л., Петренко Ю. Обґрунтування моніторингу у кіберспорті. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Том 12. № 5. С. 65–72. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-010>
19. Федорчук С. В., Петровська Т. В., Ганага О. Ю., Куценко Т. В. Точність реакції на рухомий об'єкт як показник функціонального стану центральної нервової системи кіберспортсменів. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2024. № 1. С. 63–71. <https://doi.org/10.32652/srmed.2024.1.63-71>
20. Федорчук С., Петровська Т., Арнаутова Л., Когут І., Петрушевський Є. Реакція на рухомий об'єкт та властивості уваги у кваліфікованих гандболістів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 1. С. 68–74. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.1.68-74>
21. Чижевська Н., Шинкарук О. Характеристика підготовки початківців в інтелектуальних видах спорту та в шашках. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. № 2. С. 44–49. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.44-49>
22. Шевченко О., Тропін Ю., Романенко В., Веретельнікова Н. Модельні характеристики сенсомоторних показників студентів ХДАФК спортивної спеціалізації «бадмінтон, теніс». *Спортивні ігри*. 2021. № 1 (19). С. 75–83. DOI: 10.15391/si.2021-1.8.
23. Шинкарук О. Формування екосистеми кіберспорту (eSports) як сучасного явища спорту, культури та освіти. *Теорія і методика підготовки спортсменів*. 2023. № 1. С. 251–260. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-251.
24. Шинкарук О., Анохін Е., Денисова Л. Змагання та змагальна діяльність в кіберспорті. *Кіберспорт : монографія*. / Андреева О., Анохін Е., Бекар С. та ін. ; За заг. ред. Б. В. Імаса, О. В. Борисової, О. А. Шинкарук. Київ : Олімпійська література, 2022. С. 134–199.
25. Шинкарук О. А., Лисенко О. М., Гуніна Л. М., Карленко В. П. Медико-біологічне забезпечення підготовки спортсменів збірних команд України з олімпійських видів спорту. / За заг. ред. О. А. Шинкарук. Київ. 2009. 144 с.
26. Шинкарук О., Чижевська Н., Федорчук С., Яковенко О., Ярмоленко М. Визначення та формування спеціальних (когнітивних) здібностей, що обумовлюють успішність в інтелектуальних видах спорту на прикладі шашок. Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, терапії та реабілітації : матеріали VII Всеукр. електрон. конф. з міжнар. участю, 31 травня 2024 р., Київ, Україна. Київ : НУФВСУ, 2024. С. 49–51.
27. Blecharz J., Wrześniewski K., Siekańska M., Ambroży T., Spieszny M. Cognitive factors in elite handball: do players' positions determine their cognitive processes? *Journal of Human Kinetics*. 2022. Vol. 82. № 1. P. 213–221. <https://doi.org/10.2478/hukin-2022-0063>
28. Chtourou H., Souissi N. The effect of training on arousal regulation in elite athletes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019. Vol. 16. № 22. Art. 4514. DOI: 10.3390/ijerph16224514.
29. de Almeida-Neto P. F., Campos N. M. R., de Matos D. G., Baxter-Jones A. D., do Carmo Silva B. R., Bulhões-Correia A., ... & de Cabral B. G. A. T. Higher levels of inhibitory control are associated with superior neuromuscular performance in adolescent athletes. *Sport Sciences For Health*. 2022. Vol. 18. № 3. P. 799–806.
30. de Medeiros M. F., dos Santos E. S., de Almeida-Neto P. F., Maciel V. D. Á., de Assis G. G., Aïdar F. J., ... & Cabral B. G. D. A. T. The effect of prolonged social media use on mental fatigue and executive function in school athletes: A cross-randomised clinical trial. *Journal of Physical Education and Sport*. 2025. Vol. 25 (10). P. 1996–2003. DOI: 10.7752/jpes.2025.10222.
31. Fedorchuk S., Lysenko O., Kolosova O., Khalyavka T., Romaniuk V. Influence of psychoemotional stress on the functional state of the neuromuscular system and the efficiency of sensorimotor activity of highly skilled athletes. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*. 2017. № 4 (60). P. 27–32. URL: http://journals.urau.ua/sport_herald/issue/view/6604
32. Gaissmaier W., Schooler L. J. The smart potential behind probability matching. *Cognition*. 2008. Vol. 109 (3). P. 416–422.
33. Kunzler M. R., Carpes F. P. Intense cycling exercise improves acute cognitive responses. *International Journal of Sports Medicine*. 2020. Vol. 41. № 12. P. 879–884. <https://doi.org/10.1055/a-1114-6170>
34. Lopez E. T., Latino F., Tafuri F., Tafuri D., Minino R. Walking patterns and cognitive performance in Tai Chi experts: Exploring the connection to motor control. *Journal of Physical Education and Sport*. 2025. Vol. 25 (5). Art. 102. P. 938–945. DOI: 10.7752/jpes.2025.05102
35. Oghosyan I., Miasaryan M., Petrosyan T. Neurodynamic resilience and pre-competition anxiety: A mixed-methods study of elite sport shooters. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2025. Vol. 25. № 10. Art. 240. P. 2160–2169. DOI: 10.7752/jpes.2025.10240
36. Petrosyan T. Biotechnologically produced neurostimulants may contribute to prolonged improvements in motor performance: A narrative review. *Georgian Medical News*. 2025. № 361. P. 203–209. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/40694720/>
37. Petrovska T. V., Hanaha O. Yu., Fedorchuk S. V., Kutsenko T. V. Dynamic muscular endurance as an indicator of functional readiness of cyber-athletes. *Wiadomości Lekarskie*. 2024. Vol. 77. № 5. P. 998–1003. DOI: 10.36740/WLek202405119.
38. Piatyotska S., Podrigalo L., Romanenko V., Ashanin V., Aleksienko Y., Aleksieieva I. Exploring the short-term visual memory of esports athletes across various levels of expertise. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2024. Vol. 24. № 1. Art. 14. P. 103–112. DOI: 10.7752/jpes.2024.01014
39. Piatyotska S., Podrigalo L., Romanenko V., Melnyk A., Halashko V., Koval S. Study of short-term visual memory of athletes in cyclic sports, martial arts and esports. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*. 2023. Vol. 27. № 6. P. 503–514. <https://doi.org/10.15561/26649837.2023.0609>
40. Powless M. D., Steinfeldt J. A., Fisher S. E., McFadden P., Kennedy K. W., Bellini S. Utilizing video-based trainings to improve decision making in high school quarterbacks. *Sports*. 2020. Vol. 8. № 2. Art. 18. <https://doi.org/10.3390/sports8020018>
41. Przednowek K., Śliż M., Lenik J., Dziadek B., Cieszkowski S., Lenik P., ... Przednowek K. H. Psychomotor abilities of professional handball players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019. Vol. 16 (11). Art. 1909. <https://doi.org/10.3390/ijerph16111909>
42. Romanenko V., Podrigalo L., Cynarski W. J., Rovnaya O., Korobeynikova L., Goloha V., Robak I. A comparative analysis of the short-term memory of martial arts' athletes of different level of sportsmanship. *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*. 2020. Vol. 20. № 3. P. 18–24. <https://doi.org/10.14589/ido.20.3.3>
43. Shlonska O., Borysova O., Fedorchuk S., Gamalii V., Yakusheva Y., Zhynrov O., Nagorna V. Sensorimotor reaction indicators as measures of specialized training in qualified volleyball players across different roles. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2025. Vol. 25. № 7. P. 1465–1475. DOI: 10.7752/jpes.2025.07163.

44. Śliż M., Paśko W., Dziadek B., Ziajka A., Południak N., Marszałek P., Krawczyk G., Przednowek K. Relationship between body composition and cognitive abilities among young female handball players. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2023. Vol. 23. № 7. Art. 202. P. 1650–1659. DOI: 10.7752/jpes.2023.07202.
45. Stanovich K. E., West R. F. On the relative independence of thinking biases and cognitive ability. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2008. Vol. 94 (4). P. 672–695. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.4.672>
46. Toth A. J., Ramsbottom N., Constantin C., Milliet A., Campbell M. J. The effect of expertise, training and neurostimulation on sensory-motor skill in esports. *Computers in Human Behavior*. 2021. № 121. Art. 106782. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106782>
47. Unturbe J., Rojo J. Processes of hypothesis testing in complex decision making. *Learning and Motivation*. 1999. Vol. 30. № 2. P. 133–154.

REFERENCES

1. Afanasiev, S., Moskalenko, N., Dolbysheva, N., Mykytychuk, O., & Bakuridze-Manina, V. (2023). Otsinka vlastyvoستي nervovoi systemy u yunyh sportsmeniv-yedynobortiv [Assessment of nervous system properties in young martial arts athletes]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Series 15 – Scientific Journal of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University. Series 15*, 5(164), 16–19. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5\(164\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.5(164).03) [in Ukrainian].
2. Boychuk, M. P., & Zayika, Ye. V. (2014). Problema metodiv doslidzhennya reprezentatyvnykh system lyudyny [The problem of methods for studying human representative systems]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina. Seriya Psikhologiya*, 53(1095), 59–64 [in Ukrainian].
3. Vyshnevetska, V. P., Gordeeva, M. V., & Bortnik, M. S. (2023). Efektyvnist zmahalnoi diialnosti v kibersporti ta chynnyky, shcho na nei vplyvaiut [Effectiveness of competitive activity in cyber-sport and factors influencing it]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 4(163), 62–67. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).12](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).12) [in Ukrainian].
4. Hanaha, O. Yu. (2025). Kohnityvnyi resurs kibersportsmena yak chynnyk sportyvnoho vdoskonalennia [Cognitive resource of cybersportsman as a factor of sports improvement]: dissertation ... Doctor of Philosophy, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
5. Hanaha, O., Petrovska, T., & Fedorchuk, S. (2024). Kohnityvnyi resurs kibersportsmena yak chynnyk sportyvnoi efektyvnosti [Cognitive resource of an e-athlete as a factor of sports efficiency]. *Sport Science Spectrum*, 2, 55–64. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2024-2-8> [in Ukrainian].
6. Dehtyarenko-Mel'nyk, T. V., & Brynza, I. V. (2024). Psikhofiziologiia rukhovoyi diial'nosti: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv zakladiv vyshchoyi osvity [Psychophysiology of motor activity: a textbook for students of higher education institutions]. Odesa [in Ukrainian].
7. Dolbysheva, N. G., Kondratenko, V. V., Alforyov, O. A., & Kusovska, O. S. (2023). Spetsyfichnist systemy pidhotovky v intelektualnykh vyдах sportu [Specificity of the training system in intellectual sports]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 7(167), 72–77. DOI: 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).14 [in Ukrainian].
8. Imas, Y. V., Petrovska, T. V., & Hanaha, O. Y. (2021). Kibersport v Ukraini yak suchasnyi kulturnyi fenomen [Esports in Ukraine as a contemporary cultural phenomenon]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, (1), 75–81. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.1.75-81> [in Ukrainian].
9. Kokun, O. M. (2004). Optymizatsiia adaptatsiynykh mozhlyvostey lyudyny: psikhofiziologichnyi aspekt zabezpechennia diial'nosti: Monohrafiia [Optimization of human adaptive capabilities: psychophysiological aspect of activity support: Monograph]. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
10. Kompleks dlya psikhologichnoho testuvannia «BOS-test». Kompaniia «Siata» – Medychna tekhnika ta obladnannia [Complex for psychological testing “BOS-test”. Siata Company – Medical equipment and technology]. Retrieved from: <http://www.siata.net.ua/index.php/kompleks-dlya-psihologicheskogo-testirovaniya-bos-test/> [in Ukrainian].
11. Luts, Yu., Fedorchuk, S., Lukyantseva, G., & Kutsenko, T. (2025). Sensomotorni reaktsiï riznoyi skladnosti v kibersportsmeniv, IT-spetsialistiv ta netrenovanykh osib: porivnyal'nyy analiz [Sensorimotor reactions of different complexity in cyber athletes, IT specialists and untrained individuals: comparative analysis]. *Sport Science Spectrum*, 4, 32–37. <https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-4-5> [in Ukrainian].
12. Luts, Yu., Lukyantseva, G., & Fedorchuk, S. (2023). Proyav neyrodynamichnykh vlastyvoستي kibersportsmeniv u zv'yazku iz rivnem stresu, samorehulyatsiï, adaptyvnosti ta intelektu [Manifestation of neurodynamic properties of cyber athletes in connection with the level of stress, self-regulation, adaptability and intelligence]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya: Biologichni nauky*, 2, 76–86. <https://doi.org/10.31651/2076-5835-2018-1-2023-2-76-86> [in Ukrainian].
13. Makarenko, M. V., Lyzohub, V. S., & Bezkoptynyi, O. P. (2014). Metodichni vказivky do praktykumu z dyferentsial'noyi psikhofiziologiï ta fiziologiï vyshchoyi nervovoyi diial'nosti lyudyny [Methodological instructions for a workshop on differential psychophysiology and physiology of higher human nervous activity]. Kyiv–Cherkasy [in Ukrainian].
14. Makarenko, M. V., & Lyzogub, V. S. (2011). Ontohenez psikhofiziologichnykh funktsiy lyudyny [Ontogenesis of human psychophysiological functions]. Cherkasy [in Ukrainian].
15. Minhalov, O. H., & Dreval, I. V. (2017). Analiz funktsionalnoho stanu sensomotornoï reaktsii ta osnovnykh nervovykh protsesiv sportsmeniv ihrovnykh vydiv sportu [Analysis of the functional state of sensorimotor reaction and basic nervous processes of athletes in team sports]. *Visnyk Problem Biologii i Medytsyny – Bulletin of Problems in Biology and Medicine*, (2(4)), 268–270 [in Ukrainian].
16. Butuzova, L. P. (Eds.). (2017). Osobystist: praktychni zasady vyvchennia: navchal'no-metodychni posibnyky [Personality: Practical principles of study: textbook]. ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
17. Psikhologiya: dydaktychni materialy dlya samostiynoyi roboty studentiv. CH. 1. / uporyad.: V. I. Voronova, Yu. O. Yemshanova, V. I. Koval'chuk [Psychology: didactic materials for independent work of students. Part 1. / compiled by: V. I. Voronova, Yu. O. Emshanova, V. I. Kovalchuk]. NUUPES. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2018 [in Ukrainian].
18. Piatysochka, S., Yefremenko, A., Podrihalo, L., & Petrenko, Y. (2024). Obruntuвання мониторингу в кіберспорті [Substantiation of monitoring in esports]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 12(5), 65–72. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-010> [in Ukrainian].
19. Fedorchuk, S. V., Petrovska, T. V., Hanaha, O. Yu., & Kutsenko, T. V. (2024). Tochnist reaktsii na rukhomiy ob'ekt yak pokaznyk funktsionalnoho stanu tsentralnoi nervovoi systemy kibersportsmeniv [Accuracy of reaction to a moving object as an indicator of the functional state of the central nervous system of esports athletes]. *Sportyvna medytsyna, fizychna terapiia ta erhoterapiia – Sports medicine, physical therapy and ergotherapy*, (1), 63–71 [in Ukrainian].
20. Fedorchuk, S., Petrovska, T., Arnaudova, L., Kohut, I., & Petrushevskyi, Ye. (2023). Reaktsiia na rukhomiy ob'ekt ta vlastyvoستي uvahy u kvalifikovanykh handbolistok [Reaction to a moving object and attention properties in skilled handball players]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, (1), 68–74 [in Ukrainian].
21. Chyzhevska, N., & Shynkaruk, O. (2021). Kharakterystyka pidhotovky pochatkivtsiv v intelektualnykh vyдах sportu ta v shashkakh [Characteristics of training beginners in intellectual sports and checkers]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, (2), 44–49. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.44-49> [in Ukrainian].
22. Shevchenko, O., Tropin, Yu., Romanenko, V., & Veretelnikova, N. (2021). Modelni kharakterystyky sensomotornykh pokaznykiv studentiv KhDAFK sportyvnoi spetsializatsii «badminton, tenis» [Model characteristics of sensorimotor indices of students of KSAPC specialization “badminton, tennis”]. *Sportyvni lhyry*, 1(19), 75–83. DOI: 10.15391/si.2021-1.8 [in Ukrainian].
23. Shynkaruk, O. (2023). Formuvannia ekosystemy kibersportu (eSports) yak suchasnoho yavyscha sportu, kultury ta osvity [Formation of the esports ecosystem as a modern phenomenon of sports, culture and education]. *Teoriia i metodyka pidhotovky sportsmeniv*, (1), 251–260. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-251 [in Ukrainian].
24. Shynkaruk, O., Anokhin, E., & Denysova, L. (2022). Zmahannia ta zmahalna diialnist v kibersporti [Competitions and competitive activity in esports]. In Ye. V. Imas, O. V. Borysova, & O. A. Shynkaruk (Eds.), *Kibersport: monohrafiia* [Esports: monograph] (pp. 134–199). Olimpiiska Literatura [in Ukrainian].
25. Shynkaruk, O. A., Lysenko, O. M., Gunina, L. M., Karlenko, V. P., Zemtsova, I. I., Olishevsky, S. V., et al. (2009). Medyko-biologichne zabezpechennia pidhotovky sportsmeniv zbirnykh komand Ukrainy z olimpiys'kykh vydiv sportu [Medical and biological support for the training of athletes of national teams of Ukraine in Olympic sports]. / O. A. Shynkaruk (Ed.). Kyiv: NUUPES [in Ukrainian].
26. Shynkaruk, O., Chyzhevska, N., Fedorchuk, S., Yakovenko, O., & Yarmolenko, M. (2024). Vyznachennia ta formuvannia spetsialnykh (kohnityvnykh) zdibnostei, shcho obumovliuiut uspihnist v intelektualnykh vyдах sportu na przykladi shashok [Determination and formation of special (cognitive) abilities that determine success in intellectual sports on the example of checkers]. *Innovatsiini ta Informatsiini Tekhnologii u Fizychnii Kulturi, Sporti, Terapii ta Reabilitatsii: materialy VII Vseukr. elektron. konf. z mizhnar. uchastiu* (pp. 49–51). Kyiv: NUUPES [in Ukrainian].

27. Blecharz, J., Wrześniewski, K., Siekańska, M., Ambroży, T., & Spieszny, M. (2022). Cognitive factors in elite handball: do players' positions determine their cognitive processes? *Journal of Human Kinetics*, 82(1), 213–221. <https://doi.org/10.2478/hukin-2022-0063>
28. Chtourou, H., & Souissi, N. (2019). The effect of training on arousal regulation in elite athletes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22), Article 4514. DOI: 10.3390/ijerph16224514.
29. de Almeida-Neto, P. F., Campos, N. M. R., de Matos, D. G., Baxter-Jones, A. D., do Carmo Silva, B. R., Bulhões-Correia, A., ... & de Cabral, B. G. A. T. (2022). Higher levels of inhibitory control are associated with superior neuromuscular performance in adolescent athletes. *Sport Sciences for Health*, 18(3), 799–806.
30. de Medeiros, M. F., dos Santos, E. S., de Almeida-Neto, P. F., Maciel, V. D. Á., de Assis, G. G., Aidar, F. J., ... & Cabral, B. G. d. A. T. (2025). The effect of prolonged social media use on mental fatigue and executive function in school athletes: A cross-randomised clinical trial. *Journal of Physical Education and Sport*, 25(10), 1996–2003. DOI: 10.7752/jpes.2025.10222.
31. Fedorchuk, S., Lysenko, O., Kolosova, O., Khalyavka, T., & Romaniuk, V. (2017). Influence of psychoemotional stress on the functional state of the neuromuscular system and the efficiency of sensorimotor activity of highly skilled athletes. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 4(60), 27–32. Retrieved from: http://journals.urau.ua/sport_herald/issue/view/6604
32. Gaissmaier, W., & Schooler, L. J. (2008). The smart potential behind probability matching. *Cognition*, 109(3), 416–422.
33. Kunzler, M. R., & Carpes, F. P. (2020). Intense cycling exercise improves acute cognitive responses. *International Journal of Sports Medicine*, 41(12), 879–884. <https://doi.org/10.1055/a-1114-6170>
34. Lopez, E. T., Latino, F., Tafuri, F., Tafuri, D., & Minino, R. (2025). Walking patterns and cognitive performance in Tai Chi experts: Exploring the connection to motor control. *Journal of Physical Education and Sport*, 25(5), Article 102, 938–945. DOI: 10.7752/jpes.2025.05102.
35. Oghosyan, I., Miasaryan, M., & Petrosyan, T. (2025). Neurodynamic resilience and pre-competition anxiety: A mixed-methods study of elite sport shooters. *Journal of Physical Education and Sport*, 25(10), Article 240, 2160–2169. DOI: 10.7752/jpes.2025.10240.
36. Petrosyan, T. (2025). Biotechnologically produced neurostimulants may contribute to prolonged improvements in motor performance: A narrative review. *Georgian Medical News*, (361), 203–209. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/40694720/>
37. Petrovska, T. V., Hanaha, O. Yu., Fedorchuk, S. V., & Kutsenko, T. V. (2024). Dynamic muscular endurance as an indicator of functional readiness of cyber-athletes. *Wiadomości Lekarskie*, 77(5), 998–1003. DOI: 10.36740/WLek202405119
38. Piatysotska, S., Podrigalo, L., Romanenko, V., Ashanin, V., Aleksienko, Y., & Aleksieieva, I. (2024). Exploring the short-term visual memory of esports athletes across various levels of expertise. *Journal of Physical Education and Sport*, 24(1), Article 14, 103–112. DOI: 10.7752/jpes.2024.01014.
39. Piatysotska, S., Podrigalo, L., Romanenko, V., Melnyk, A., Halashko, V., & Koval, S. (2023). Study of short-term visual memory of athletes in cyclic sports, martial arts and esports. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 27(6), 503–514. <https://doi.org/10.15561/26649837.2023.0609>
40. Powless, M. D., Steinfeldt, J. A., Fisher, S. E., McFadden, P., Kennedy, K. W., & Bellini, S. (2020). Utilizing video-based trainings to improve decision making in high school quarterbacks. *Sports*, 8(2), Article 18. <https://doi.org/10.3390/sports8020018>
41. Przednowek, K., Śliż, M., Lenik, J., Dziadek, B., Cieszkowski, S., Lenik, P., ... & Przednowek, K. H. (2019). Psychomotor abilities of professional handball players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(11), Article 1909. <https://doi.org/10.3390/ijerph16111909>
42. Romanenko, V., Podrigalo, L., Cynarski, W. J., Rovnaya, O., Korobeynikova, L., Goloha, V., & Robak, I. (2020). A comparative analysis of the short-term memory of martial arts' athletes of different level of sportsmanship. *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology*, 20(3), 18–24. <https://doi.org/10.14589/ido.20.3.3>
43. Shlonska, O., Borysova, O., Fedorchuk, S., Gamalii, V., Yakusheva, Y., Zhyrnov, O., & Nagorna, V. (2025). Sensorimotor reaction indicators as measures of specialized training in qualified volleyball players across different roles. *Journal of Physical Education and Sport*, 25(7), 1465–1475. DOI: 10.7752/jpes.2025.07163.
44. Śliż, M., Paśko, W., Dziadek, B., Ziajka, A., Południak, N., Marszałek, P., Krawczyk, G., & Przednowek, K. (2023). Relationship between body composition and cognitive abilities among young female handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), Article 202, 1650–1659. DOI: 10.7752/jpes.2023.07202.
45. Stanovich, K. E., & West, R. F. (2008). On the relative independence of thinking biases and cognitive ability. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(4), 672–695. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.4.672>
46. Toth, A. J., Ramsbottom, N., Constantin, C., Milliet, A., & Campbell, M. J. (2021). The effect of expertise, training and neurostimulation on sensory-motor skill in esports. *Computers in Human Behavior*, 121, Article 106782. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106782>
47. Urturbe, J., & Rojo, J. (1999). Processes of hypothesis testing in complex decision making. *Learning and Motivation*, 30(2), 133–154.

Дата першого надходження статті до видання: 30.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.06.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.09.2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Федорчук С., <https://orcid.org/0000-0002-2207-9253>, sfedorchuk@uni-sport.edu.ua

Ганага О., <https://orcid.org/0000-0001-7129-4358>, ganaga.o2811@gmail.com

Петровська Т., <https://orcid.org/0000-0003-3936-1965>, tetiana.petrovska24@gmail.com

Національний університет фізичного виховання і спорту України, 03150, Київ, вул. Фізкультури, 1, Україна.

Лисенко О., <https://orcid.org/0000-0002-1239-2596>, markizalus14@gmail.com

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 04212, Київ,

вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, Україна.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Fedorchuk S., <https://orcid.org/0000-0002-2207-9253>, sfedorchuk@uni-sport.edu.ua

Hanaga O., <https://orcid.org/0000-0001-7129-4358>, ganaga.o2811@gmail.com

Petrovska T., <https://orcid.org/0000-0003-3936-1965>, tetiana.petrovska24@gmail.com

National University of Ukraine on Physical Education and Sport, 03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1, Ukraine.

Lysenko O., <https://orcid.org/0000-0002-1239-2596>, markizalus14@gmail.com

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 04212, Kyiv, Levka Lukyanenka str., 13-B, Ukraine.

«**Sport Science Spectrum**» – scientific-theoretical journal for specialists in Physical Education and Sports – researchers, lecturers, coaches, doctorate students, graduate students, students, athletes

Editorial Team

Editor-in-Chief:

Borysova Olha, Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor, Vice-rector for scientific and pedagogical work, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief:

Kohut Iryna, Doctor of Physical Training and Sport, Professor, Professor of the subdepartment of professional, non-Olympic and adaptive sport, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Editorial Board:

Andriieva Olena, Doctor of Science in Physical Education and Sport, Professor, Head of the Department of Health-Enhancing and Recreational Physical Activity, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Briskin Yuriy, D.Sc., professor, Head of the Department of Olympic, Professional & Adaptive Sport Ivan Bobersky, Lviv State University of Physical Culture, Ukraine

Hakman Anna, Doctor of Sciences in Physical Education and Sports, Professor, Head of the Department of Sports and Fitness, Yuri Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

Goncharova Nataliia, Doctor of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor, Professor at the Department of kineziology and physical culture and sports rehabilitation, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Dutshak Myroslav, Doctor of Science in Physical Education and Sport, Professor, Professor of the Department of Health-Enhancing and Recreational Physical Activity, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Kashuba Vitalii, Doctor of Sciences in Physical Education and Sports, Professor, Head of the Department of Kinesiology and Physical Education and Sports Rehabilitation, National University of Physical Education and Sports of Ukraine

Korobeynikov Georgiy, Ph.D., Dr. of Science (Biology), Professor, Professor of Department of Combat Sports and Power Sports, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

Podrigalo Leonid, Dr. Med, Prof, Head of the chair, Kharkiv State Academy of Physical Culture, Ukraine

Prozar Mykola, Candidate of Science of Physical Education and Sport, Docent, Head of the Department of Sports and Sports Games, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Ukraine

Sushko Ruslana, Doctor of Science, professor, Department of Physical Education and Sports Pedagogy The Faculty of Health, Physical Training and Sports, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

Tsos Anatoli, Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor, Rector, Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine

Shynkaruk Oksana, Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor, Vice-Rector for Academic and Methodological Work, National University of Ukraine of Physical Education and Sport, Ukraine

Shchepotina Natalia, Candidate of Physical Training and Sport, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Physical Education, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine

Yarmak Olena, PhD in Physical Education and Sport, Associate Professor, Professor of the department of physical education, special physical training and sport, National Defence University of Ukraine, Ukraine

Aija Klavina, PhD in Education, Professor, Lithuanian Sport University, Lithuania

Wojciech Cynarski, Dr. Hab., Professor, Professor at the University of Rzeszów, Poland

Markus Raab, Dr., Professor, Director, Institute of Psychology, German Sport University Cologne, Germany

Silvio R. Lorenzetti, PD, Dr., Professor, Head of the Department of Applied Mathematics, Physics, Systems and Operations, School of Engineering, ZHAW, Switzerland

Executive Secretary:

Marynych Viktoriia, Doctor of Philosophy (Candidate of Science of Physical Education and Sport), Associate Professor, Senior Research Fellow, Associate Professor of the Department of Professional, Non-Olympic, and Adaptive Sports, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Ukraine

The journal is referenced in databases:

IndexCopernicus

<http://journals.indexcopernicus.com>

The Vernadsky National Library of Ukraine

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/TMFVS/index.html

ISSN 3041-1181 (Print)

ISSN 3041-119X (Online)

<https://spectrum.uni-sport.edu.ua/>

© «Sport Science Spectrum», 2026

Issue of journal № 3/2026 was approved by Scientific Council of the National University of Physical Education and Sport of Ukraine on 25.06.2026 protocol N 15

According to the orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine the journal "Theory and Methods of Physical Education and Sports" was included in the List of scientific professional publications of Ukraine (Order No. 928 of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 11, 2026 (Appendix 12).
Cluster: Human Capital Development, Social Sciences, and Journalism.
Specialties: A4 Secondary Education (with subject specializations), A7 Physical Culture and Sports.

Until 2024, the journal was named "Theory and Methods of Physical Education and Sports". After renaming, the relevant changes were made to the List of Scientific Professional Editions of Ukraine based on the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 21.02.2024, No. 220.

The journal was registered as a media entity (media ID R30-01715) according to the Decision of the National Council on Television and Radio Broadcasting of Ukraine No. 11669 as of 26.10.2023.
Media entity – National University of Ukraine on Physical Education and Sport (1 Fizkultury St., Kyiv, 03150, email: rektorat@uni-sport.edu.ua, tel. +38(044) 287-30-96)

Published online: 17.09.2026.

Print date: 24.09.2026.

Paper size 60x84/8. Typeface Helios.

Offset paper. Digital printing.

Conventional printed sheet. 14.41.

Order No. 0826/666.

Print run – 200 copies.

CONTENTS

- 3 *Oksana Borodina, Andriy Laichuk, Oleksandr Gusarevych, Valentin Burkovsky, Oleksiy Usatenko, Oleksandr Varyvoda*
**HEALTH-PRESERVING PARADIGM IN THE TRAINING OF STUDENTS OF THE FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS
IN THE CONTEXT OF INTENSIFICATION OF SPORTS ACTIVITIES**
- 10 *Vadym Husarov, Tetiana Kropyvnytska*
FUNCTIONING OF THE BADMINTON CLUB SYSTEM: THE EXPERIENCE OF FRANCE
- 18 *Myroslav Dutchak, Kateryna Koval*
EXPERT EVALUATION OF THE STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF ANTI-DOPING EDUCATION IN UKRAINE
- 25 *Dmytro Zavadskyi, Oksana Shynkaruk*
**ESPORTS SPONSORSHIP: THE EFFECTIVENESS OF BRAND COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION
OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT**
- 35 *Oleksii Ivanov, Mariia Pryimak*
OPTIMIZATION OF COMMUNICATION MANAGEMENT IN FITNESS-ORGANIZATIONS
- 43 *Andrii Kohut, Olha Borysova*
MEDIA AND DIGITAL TOOLS AND COMMERCIAL MECHANISMS FOR SPORTS BRAND MONETISATION
- 49 *Yuriy Kryzskyi, Oleksandr Pyzhov*
**SOCIAL PROTECTION OF ATHLETES IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SPORT:
THE ROLE OF SPORTS FEDERATIONS IN ENSURING ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISMS**
- 56 *Andrii Mazurkevych, Oleg Varenik*
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE YOUTH BASKETBALL SYSTEM IN UKRAINE (2015-2025)
- 62 *Yuliia Maksymova, Raisa Marishyna, Nataliia Andreieva, Oksana Omelianchyk-Ziurkalova*
PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF EATING BEHAVIOR REGULATION IN RHYTHMIC GYMNASTS: MODEL AND EMPIRICAL EVIDENCE
- 69 *Viktoriiia Marynych, Iryna Kohut*
EXPERIENCE IN INVOLVING WAR VETERANS IN ADAPTIVE SPORTS ACTIVITIES
- 80 *Valentin Oleshko, Maksym Veslavutskiy*
**ANALYSIS OF TECHNICAL ACTIONS IN THE STRUCTURE OF THE BARBAR MOTION TRAJECTORY IN QUALIFIED WEIGHTLIFTERS
DURING COMPETITIVE ACTIVITIES**
- 88 *Sergii Trachuk, Maryna Diedukh, Inna Mamedova, Andriy Mykhalchuk, Mykhailo Holoborodko*
PEDAGOGICAL CONTROL OF PHYSICAL FITNESS OF MIDDLE-AGE SCHOOLCHILDREN IN DIFFERENT EDUCATIONAL ENVIRONMENTS
- 94 *Svitlana Fedorchuk, Olha Hanaha, Tetiana Petrovska, Olena Lysenko*
MANIFESTATION OF SENSORIMOTOR REACTIONS OF CYBERSPORTS PLAYERS IN CONNECTION WITH COGNITIVE QUALITIES

Усі права захищено.
Це видання, а також його частина можуть бути відтворені тільки
з письмового дозволу видавця. Посилання на журнал при цьому обов'язкове.
Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв
та інших відомостей несуть автори публікацій.
За зміст рекламних публікацій відповідає рекламодавець

Комп'ютерне верстання – НАТАЛІЯ ФЕСЕНКО
Коректура – ІРИНА ЧУДЕСНОВА

Формат 60x84/8. Гарнітура Helios.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 12,32. Замов. № 0826/666. Наклад 200 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
вул. Інглєзі, 6/1, м. Одеса, 65101
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.